STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00095

ALE VERK

Sholem Aleichem

•

Permanent preservation of this book was made possible by
Irving L. & Vivian Korn
in memory of
their parents, Morris & Polia Galler and Abe & Ruth Korn

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַלע ווערק פון שלום-עליכם

קאָמעדיעס

שלום-עליכם פאָלקס-פאָנד אויסגאַבע — ניו יאָרק, 1921

Copyright, 1921, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

קאָמעדיעס

אינהאַלט

די אסיפה	7
יקנה"ז	29
מזל טוב!	135
פארביטען די יוצרות	169
אגענטען	197
קעניג פיק	219
שראגע	237
עולם־הבא	263
מיסטער בוים אין קלאזעט	281
אינצווייען א זעכס־און־זעכציג	291

די אסיפה

א „ריינע קאמעדיע“.

געשריבען אין יאהר 1889.

די נעמען פון די פארשוינען :

ראבינער. נאך גאר א יונגערמאן, גענענדיגט פיער קלאסען, טראגט בלויע ברילען.

ראבינערשע. זיין ווייב. א יונג ווייבעל.

ברוך־הערש. א בעל־הלואה. נישט גאר קיין יונגערמאן, אבער אויך נישט קיין אלטער איד. רייבט זיך צווישען יונגע לייט.

שמחה. א נגיד׳ישער יונגערמאן. האלט די טאקסע.

אברהמעל. א יונגערמאן א „משכיל“. גיט וואכער.

אהרצי. נאר־וואס אראפ פון קעסט. שטופט זיך צו די גרויסע.

בנצי. זיצט נאך אויף קעסט. קוקט אהרצין אין די צייהן אריין.

מאטעל
יענקעל
יוסעל
הערשעל
בערעל
אנשעל
איצעל

} בחורים, וואס לייענען גאזעטען.

לייבקע. א שמש.

די סצענע קומט־פאר אינ׳ם סוף פונ׳ם נייענצעהנטען יאהרהונדערט, אין א קליין שטעדטעל, פונקט צווישען מאקארעווקע און צווישען סטרישטש, אין דער סביבה פון מאזעפעווקע, ביי׳ם ראבינער אין שטוב, שבת־צו־נאכטס נאך הבדלה.

[דער עולם גערט ארום איבער דער שטוב. מע רויכערט, מע רעדט. עס איז א געפילדער ביז'ן הימעל. דער ראבינער זעצט זיך אוועק ביי'ם טיש.]

ר א ב י נ ע ר. שששא! שא! איך בעט מיינע ליעבע געסט זיך זעצען ארום טיש און אויסהערען קודם כל דעם „דאקלאד", וואס איך וועל אייך דא פארלייענען, בכדי מיר זאלען זיך קאנען גוט פארשטעהן, צו וואס האבען מיר זיך דא צונויפגעקליבען. זעצט זיך, זעצט זיך. [נעמט ארויס א פאפיער פון דער זייט־קעשענע און לייענט]. „היות..."

ש מ ח ה. ראשית חכמה, איהר זענט דאך עפּיס, ווי זאגט ער, א ראבינער ביי אונז; הייסט דעם שמש, לאז ער אקארשט ברענגען דעם ביטערען טראפען און טאקי פארבייסען אויך.

ר א ב י נ ע ר [צום שמש]. רב לייב! ווייסט איהר וואס? טהוט א שפרונג אויף איין פוס... שא! [צום ווייב]. קום נאר אהער, מיין הארץ! העריגג האסט דו דאך מסתמא? היים, נשמה מיינע, דערוויי‍ל צוגרייטען פארבייסען און...

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. איך האב געמיינט — אי־פע, א חרפה, א בושה, כלעבען! נא דיר גאר הערינג אין מיטען שבת־צו־נאכטס! ביי לייטען האב איך געזעהען אויף איין אסיפה...

א ב ר ה מ ע ל. ע! שלאגט־זשע נישט איבער אין מיטען! מע לייענט דאך עפּיס, דאכט זיך, הא?

ש מ ח ה. מאהלט אייך, קיין עולה וואלט נישט געווען, אז די רביצין זאל געוועז צוגרייטען א בארשטשעל, אבער אזוי, א וואלכעש טאקי, ווי זאגט ער...

ר א ב י נ ע ר ש ע. אָט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב, טאָמער איז קאַרג! ווער האָט זיך געקאָנט ריכטען, אַז פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס...

ר א ב י נ ע ר. שאַ! שלאָג־זשע נישט איבער, מאַמעטשקע! זעהסט דאָך, אַז מע טהוט עפּים! [לייענט ווייטער]. „היות...”

ל י י ב ק ע. נו, ווער גיט געלט? מע באַדאַרף דאָך עפּים געלט אויף משקה, צי ניין?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, יונגעלייט, וואָס שווייגט איהר?

א ה ר צ י. חברה בחורים, רוקט זיך אָקאָרשט אַרוים מיט די מזומנים!

ב נ צ י. מיט די מזומנים אָקאָרשט!

ב ח ו ר י ם [אַלע אינאיינעם]. לאָמיר שוין הערען עפּים! מיר זענען נישט געקומען אַהער בראַנפּען טרינקען. מע טהוט דאָך עפּים אין איין ענין! לאָז מען אָפּלייענען, וועט מען נאָכדעם האָרכען וואָס, ווער, וועמען! [מע רוקט אַריין דעם שמש עטליכע זילבערנע מטבעות].

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. „היות...”

ר א ב י נ ע ר ש ע. ניטאָ קיין הערינג, אויסגעגאַנגען! וואָס טהוט מען?

ר א ב י נ ע ר. נו, קויפט מען, אַז ס'איז ניטאָ! אָבער לאָז צו־רוה! שוין וויפיעל מאָל אָנגעהויבען — אַ מעשה אָהן איין עק! [לייענט]. „היות... כפי אַזוי ווי היינטיגע צייטען אַט דאַ זעהען מיר אידען נעבאָך מוטשען זיך פּשוט, ווערען אויסגעריסען...”

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס לייענט ער דאָס?

ש מ ח ה. וויים איך! אַ „רעטש”, אפּנים.

א ה ר צ י. שאַ! לאָז זיין שטילער אַ ביסעל! מע לייענט דאָך עפּים!

ב נ צ י. איהר זעהט דאָך, אַז מע לייענט, זעהט איהר דאָך!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. שאַ! ששאַ! ששששאַאאַ!

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. „היות...” ניין, וואו האַלט איך? יאָ... „אויסגעריסען, קיין פּרנסה איז ניטאָ, מע שלאָגט,

מע יאָגט, מע רייסט, מע בייסט, מע סיפּעט, מע ציפּעט — ס'איז שלעכט! מענטשען פאַלען אין די גאַסען, מע געהט אוים פאַר הונ־גער נעבאַך. אומעטום, אין אַלע ערטער, האָבען זיך געפונען, ווי ס'איז אייך באַקאַנט, מענטשען אָרענטליכע, געבילדעטע מענטשען, געלעהרענטע מענטשען, מענטשען, קאָן מען זאָגען, מיט אַ פאַר־שטאַנד, מענטשען גוטע, הומאַנע מענטשען, מענטשען וואָס זאָרגען לטובת הכלל, מענטשען וואָס טהוען זעהר פיעל פאַר זייערע אָרעמע ברידער, יעדער העלפט ווי ווייט מעגליך, מיט וואָס ער קאָן. מע מאַכט אסיפות, מע קלויבט געלט, מע טיילט צדקות — הכלל, מע טהוט, מע אַרבייט, מע שלאָפט נישט. אומעטום הערט מען: קאָמיטעט, עמיגראַציע..."

ברוך־הערש. יאָ, איך בעט אייך, הערר ראַבינער, מאַכט מיך קלאָר, וואָס איז דער ענין פון דער עמיגראַציע? איך הער, מע רעדט אַלץ: „עמיגראַציע, עמיגראַציע!"

אהרצי. אַך, שלאָגט ניט איבער! לאָזט קאָנטשען, וועט איהר נאָכדעם פרעגען!

בנצי. פרעגען וועט איהר נאָכדעם פרעגען.

שמחה. ס'איז דיר נאָר איין אַקציע מיט אַ אידען! יענער פרעגט, ער וויל וויסען — פרעגט ער!

אברהמעל. יאָ פרעגען — מע דאַרף דאָך אָבער אויס־הערען פריהער! לייענט, לייענט!

ראַבינער [לייענט ווייטער]. „עמיגראַציע, אַמעריקע, פּאַ־לעסטינע. אומעטום טהוט מען לטובת הכלל. אויף די גאַזעטען לייענען מיר: דאָ איז דאָס, דאָרט איז יענעס, חברות זענען פאַרהאַן שוין כמעט אויף דער גאַנצער וועלט — אין מאַקאַרעווקע, אין קאַש־פּעראָוו, אין יאַמפּעלע, אפילו אין סטרישטש איז אויך דאָ אַ חברה. אַ חרפּה, אַ בושה — אַזאַ שטאָדט, ווי אונזער שטעדטעל איז, אידען, אָהן עין־הרע, אַזוי פיעל, זאָלען זיך נאָר מעהרען..."

ברוך־הערש. זאָלען זיך מעהרען? גאָר קיין נאָר נישט אונזער ראַבינער, כלעבען!

אברהמעל. בקיצור, ווערטלעך אָהן א זייט — מע לייענט דאָך עפּים!

בחורים [אַלע]. אָבער לאָז האָבען איין עק! לייענט! לייענט!

ראַבינער. „אַזוי פיעל אידען, אָהן עין־הרע"... המ... המ... איך מיין טאַקי באמת... „צייט עפּים אָנהויבען צו טהון אונז אויך, עפּים אין זינען האָבען טובת הכּלל..."

ברוך־הערש. בכן, נו, איז וואָס?

אברהמעל. בראָש האָט איהר מעהר קיין צייט נישט פון דער גאַנצער וועלט!

בחורים [אַלע]. לייענט, לייענט!

ראַבינער. „על כּן איז געבליבען בהסכּם... בהסכּם פון אונזערע יונגעלייט און בחורים, משכּילים, געבילדעטע, יונגלעך וואָס האָבען ליעב השכּלה, וואָס לייענען א בלאַט און וואָס ווייסען וואָס אויף דער גאָרער וועלט טהוט זיך, וואָס נעמען זיך אָן, וואָס פאַר־שטעהען, וואָס פיהלען, וואָס..."

ברוך־הערש. נו, בקיצור, לאָמיר שוין הערען וואָס?

אברהמעל. האָסט דו געזעהען?! א איד איז דיר קיין קאַטאָוועס נישט! האָט קיין צייט ניט א ביסעל!

בחורים [אַלע]. נו, לייענט, לייענט!

ראַבינער. „וואָס פאַרשטעהען, וואָס פיהלען, וואָס געבען אכטונג, וואָס זעהען, וואָס הערען, וואָס ווייסען, ווי ווייט שלעכט ס'איז אונז היינטיגע צייטען, — לכן איז געבליבען, אַז מיר זאָלען זיך היינט צונויפקלויבען דאָ ביי מיר און אַלע אינאיינעם דאָ עפּים אָנהויבען צו קלערען און טאַקי טהון אויך עפּים לטובת הכּלל, ווי ביי לייטען, בכדי מיר זאָלען זיך ניט דאַרפען שעמען פאַר די איבע־ריגע שטעדט ארום און ארום, און מע זאָל זעהן, ראשית חכמה..."

שמחה. נו, אדרבה, ס'איז טאַקי א יושר.

ברוך־הערש. איך פאַרשטעה ניט וואָס? ס'איז ביי אונז דען ניטאָ קיין חברות? קאַרג צדקה ווערט צעטיילט ביי אונז

א יאָהר? וויפיעל פאַלט אריין ביי אונז מעות חטים? הייַנט די טאַקסע? !...

שמחה. אַך, לאָזט צו־רוה! ניט דאָס מיינט מען!

ברוך־הערש. וואָס דען מיינט מען? לאָס איך וויסען.

אהרצי. איהר האָט דאָך געהערט! אָט דאָס, וואָס דער ראַבינער האָט געלייענט.

בנצי. איהר האָט דאָך געהערט וואָס מע לייענט וואָס!

ברוך־הערש. וואָס טויג מיר וואָס ער לייענט! הערט צו, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

אברהמעל. וואָס טויג מיר דאָס זאָגען אייערס, וואָס איהר וועט זאָגען! איך וויים פריהער, וואָס איהר וועט זאָגען! אייך און שמחה'ן ליגט אין קאָפּ די טאַקסע. וואָס חלומ'ט זיך א הוהן? — פּראָסע!

שמחה. א משל! דאָס איז יאָ, ווי מע זאָגט: אז ציבעלע איז ציבולי, איז קנאָבעל קנאָבולי... ווער פרעגט דיך ווער?

בחורים [אלע]. אָבער שלאָגט נישט איבער! לאָזט א אידען רעדען!

אהרצי. וואָס זוערט פון דעם רעדען? מע דאַרף עפּים טהון!

בנצי. טהון באַדאַרף מען!

ראַבינער. „און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה..."

ברוך־הערש. נו? געלט מסתמא? וואָס איז דאָ פאַרהאַן וואָס צו טענה'ן א סך?

שמחה. הערסט דו? געלט? אָט דאָס מיינט דער פסוק? ס'א קטניות!!!...

אברהמעל. נו, און אז געלט, איז וואָס? וואָס־זשע האָט איהר זיך דאָ אַזוי דערשראָקען?

אהרצי. מע באַדאַרף אָבער באַקלערען, ווי אַזוי געלט?

ווי ארום נעלט? ס'איז קיין קונץ נישט גלאט אזוי — „זשיר, דאוואי הראָשע!" דערויף האָבען מיר דאָך געמאַכט איין אסיפה, אז מע זאָל באַקלערען דעם ענין אקוראַט!

בנצי. פאַרשטעהט זיך, מע באַדאַרף באַקלערען דעם ענין אקוראַט!

אברהמעל. אז מע לאָזט אָבער ניט רעדען. איינער דעם אנדערען שלאָגט איבער, טויג דאָך אויף כפּרות! לייענט, לייענט ווייטער!

בחורים. לייענט, לייענט!

ראַבינער. „באַדאַרף מען זעהען, ראשית חכמה, אז..."

ברוך־הערש. אז וואָס?

אברהמעל. האַרט שוין אוים א ווײַלע!

ראַבינער. „ראשית חכמה, אז אונזערע נגידים..."

שמחה. אונזערע נגידים?! באַלד עפּים — טהוט מען זיך א וואָרף צו די נגידים!

אהרצי. איי, לאָזט צורוה! פאַר וואָס זאָלט איהר איבערשלאָגען אַלע מאָל?

בנצי. למאי זאָל מען איבערשלאָגען למאי?

ראַבינער. „אז אונזערע גבירים מיט די נגידים מיט די בעלי־בתים, מע זאָל זיך צונויפלעגען, מאַכען א..."

ברוך־הערש. נו, דאָס האָב איך געוואוסט פריהער! אויפגעטהאָן א נײַעס! פּונקט דאָס זעלביגע, וואָס פאַר א יאָהרען אין דער צייט!

אברהמעל. א היסטאָריע דיר מיט דעם אידען! לאָזט ניט רעדען יענעם א וואָרט!

ברוך־הערש. ווייסט איהר וואָס, רב ראַבינער? וואָס טויג די אַלע משא־ומתנם — זאָגט בקיצור, וואָס באַדאַרף מען טהון?

שמחה. בקיצור? מע באַדאַרף קודם כל אויסקלויבען דאָ אויף דער אסיפה גבאים, א נאָמען, טשלענעם הייסט דאָס.

אברהמעל. טשלענעס? מי ומי ההולכים?

אהרצי. וואס הייסט ווער? מיר טאקי אליין.

בנצי. טאקי מיר אליין טאקי!

שמחה. שא! לאזט זיך דיענען! קודם כל דארף מען...

מאָטעל. ניין! מע באדארף פריהער גוט אפקלערען...

יענקעל. וואס אפקלערען?

יוסעל. דאס הייסט, אויפשרייבען דאס אלץ אויף פאפיער און...

הערשעל. אין סטרישטש איז אנדערש. דארט האבען זיי פריהער אוועקגעשריבען א בריעף קיין פייטערבארג...

בערעל. ער דערצעהלט מיר סטרישטש! איך קום ערשט צו פאהרען פון סטרישטש פאר יום־טוב, זאגט ער גאר דאס!

אנשעל. מילא וואס איז די נפקא־מינה — צי אזוי, צי אזוי?

איצעל. ס'א גרויסער חילוק, נאר! איך וועל דיר ווייזען דעם לעצטען נומער „המגיד"! [שלעפט פון קעשענע דעם נומער „המגיד", און צווישען די בחורים ווערט א גערעדריי].

ברוך־הערש. לאז זיין שטיל, יונגעלייט! אז עלטערע רעדען, באדארפען יונגעלייט שווייגען.

יענקעל. ס'איז א סברה, אז אין די ענינים האבען די יונגעלייט פונקט אזא דעה, ווי די אלטע אידען.

שמחה. אין באד וועט איהר זאגען א דעה, ניט דא. דרך ארץ!

יוסעל [צו די איבעריגע בחורים]. נו, האב איך דען ניט גע־זאגט, ס'וועט אזוי זיין?

שמחה. שא! ווייסט איהר וואס? אט הערט מיך אויס. איך וועל אייך זאגען נאר צוויי ווערטער! [קריכט אויפ'ן טיש].

אברהמעל. שלשה דברים — צוויי ווערטער אויף פיער זייגער־שעה.

א ה ר צ י [אויפ׳ן טיש]. אז איהר ווילט מיך פאָלגען, וועל איך אייך זאָגען גאָר איין אנדער פּלאַן.

ב נ צ י. גאָר איין אנדער מין פּלאַן גאָר!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. נו, אדרבה, זאָגט, זאָגט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [האַלט צו שמחה׳ן דאָס מויל מיט דער האַנט]. לאָז אַ אידען רעדען!

ש מ ח ה [רייסט אַראָפּ די האַנט און שרייט]. לאָז מען קלויבען גבאים על־פּי גורל!...

א ה ר צ י. ווייס איך וואָס — גורל! רעדסט ווי אַ דולער!

ב נ צ י. ווי אַ דולער רעדט ער!

א ב ר ה מ ע ל. ניין, לאָז אויסרעדען! האָסט דו געהערט, ווי מע לאָזט נישט רעדען קיין וואָרט? ס׳איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע מיט אַ אידען!

ש מ ח ה. סע טויג ניט! דאָס בעסטע איז, ווען איהר זאָלט מיך פאָלגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. פּאַס איך מיין... איך מיין גאָר איין אנדער מין מיין.

ר א ב י נ ע ר. לאָם איך שוין אַרויסזאָגען מיין מיין, וועט איהר נאָכדעם אַרויסזאָגען אייער מיין!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. דער ראַבינער! דער ראַבינער לאָז זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס וועט ער זאָגען? מע ווייסט פריהער וואָס ער וועט דאַרטען זאָגען: ער וועט זאָגען „געלט" — מע ווייסט דאָס!

א ב ר ה מ ע ל. וואָס טויג מיר מעשיות, רב ברוך־הערש? איהר זענט אַ גוטער נודניק. לאָזט אויסרעדען אַ וואָרט, וועט איהר אייך נאָכדעם זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. מילא, נו, גע׳פּועל׳ט, גע׳פּועל׳ט!

[מאַכט צו דאָס מויל מיט דער האַנט און שווייגט].

ר א ב י נ ע ר. „... מע זאָל אָנהויבען זאָרגען לטובת הכלל..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס פאַר אַ טובת הכלל? אַ גאַנצע נאַכט „טובת הכלל״!

אַ ב ר ה מ ע ל. ע! מע האָט דאָך געדעט, ס׳זאָל זיין שטיל!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, נו! בקיצור! גע׳פועל׳ט, גע׳פועל׳ט.

ר אַ ב י נ ע ר. „און מע זאָל טאַקי אָנהויבן עפּיס טהון אויך לטובת הכלל...״

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אָבער...

אַ ב ר ה מ ע ל. שאַ! האָסט דו געהערט, אַ איד קאָן זיך נישט איינהאַלטען אַ מינוט? ס׳איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע און געגוג!

ר אַ ב י נ ע ר. „בכדי מע זאָל קאָנען עפּיס טהון לטובת הכלל, איז נים דער עיקר די טשלענעס. טשלענעס וועלען זיין גענוג...״

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס פאַר טשלענעס? איין אופּראַווע ביי אייך, צי וואָס?

אַ ה ר צ י און ב נ צ י. נו, לאָז זיין גבאים.

ב ח ו ר י ם [אַלע]. ניין, טאַקי טשלענעס! פאַר וואָס נים קיין טשלענעס טאַקי?

אַ ב ר ה מ ע ל. בקיצור, טשלענעס, גבאים — ס׳אַ נפקא־מינה אַ ביסעל!

ש מ ח ה. ווי אַזוי־זשע וועלען מיר דאָס קלויבען די גבאים?

אַ ה ר צ י און ב נ צ י. וואָס הייסט, ווי אַזוי? מיר וועלען נעמען און וועלען אויסקלויבען טאַקי צווישען זיך, אָט דאָ אַ.

מ אָ ט ע ל. ווייסט איהר וואָס? איך וואָלט געזאָגט אַזוי: איך האָב געלייענט יענע וואָך אין בלאַט, שרייבט דאָרט איינער...

י ע נ ק ע ל [שטופּט אָפּ מאָטלען]. שאַ! ניין, דאָס טויג נים! איך וועל אייך זאָגען, ווי אַזוי!

י ו ס ע ל. אָט האָט זיך געפונען אַ בעל־יועץ — ע ר וועט זאָגען!

ה ע ר ש ע ל. נו, זאָג ד ו, לאָמיר הערען, אדרבה!

בּ ע ר ע ל. פאַרהאַן עלטערע דאָ, לאָזען זיי זאָגען.

אַ נ ש ע ל [שפּרינגט־אַרויס]. עלטערע, יונגערע — זאָגען מעג זיך איטליכער זאָגען. דאַרויף איז דאָס איין אסיפה!

אַ י צ ע ל [שלעפּט דעם „המגיד"]. דער „המגיד" זאָגט... אין „המגיד" שרייבט איינער אַ קאָרעספּאָנדענציע...

בּ ר ו ך ־ ה ע ר ש. שבעה דברים בגולם! יונגעלייט האָבען דיר קיינמאָל קיין צייט ניט!

ש מ ח ה. נו, זאָגט־זשע איהר, ווי אַזוי?

אַ ב ר ה מ ע ל [אויפ'ן טיש]. איך וואָלט געזאָגט גאָר אַנדערש. מע באַדאַרף גאָר ביי די עלטערע בעלי־בתּים נישט פרעגען; זיי מאַכען תּמיד קאַליע. לאָמיר אויסקלייבען דאָ צווישען זיך טאַקי גבאים. מיר זענען דאָך אַלע דאָ, לאָמיר נעמען און וואַרפען גורל, ווער ס'זאָל זיין גבאי, ווער נאַמן, ווער אַ רואה־חשבון...

בּ ר ו ך ־ ה ע ר ש. אַלע? נאַ דיר גאָר אַלע! גאַנץ קעקעלע־קהל? אַ שיינדעלע!

בּ ח ו ר י ם [אַלע]. פאַר וואָס ניט אַלע?

בּ ר ו ך ־ ה ע ר ש. אפשר יונגע צוציקלעך אויך? „יעמוד עם כּל הנערים" הייסט דאָס?

בּ ח ו ר י ם [אַלע]. פאַר וואָס דען ניט? היינט פיהרען די וועלט נאָר די יונגעלייט. לייענט אויפ'ן בלאַט, וועט איהר זעהען.

ר אַ בּ י נ ע ר. צו וואָס טויג דאָס שפּאַרען, וואָס איהר שפּאַרט זיך דאָ, אַז איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס און ווען? וואָס וועט אַרויסקומען פון די גבאים, אַז מיר האָבען קיין געלט נישט?...

אַ ה ר צ י. ניין, סע טויג ניט אַזוי!

בּ נ צ י. אַזוי טויג עס ניט!

אַ ב ר ה מ ע ל. פאַר וואָס? פאַר וואָס טויג ניט? האָסט נאָך גאָר ניט געהערט, און זאָגסט שוין, אַז סע טויג ניט? ס'איז אַ ריינע קאָמעדיע!

ש מ ח ה [אויפ'ן טיש]. פאָלגט־זשע איהר מיך, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ך ־ה ע ר ש [שלעפט איהם]. לאזט־זשע זיך דיענען! הערט וואס איך וועל אייך זאגען!

ש מ ח ה [רייסט זיך אוים]. נייז, שמעני, הערט מיך צו!

ב ר ו ך ־ה ע ר ש [האפט שמחה׳ן פאר א האנט]. וואס איז פאר א הפקרות — נישט לאזען יענעם אויסרעדען א ווארט, הא?

ש מ ח ה. ווער לאזט אייך ניט רעדען? רעדט אייך געזונטערהייט!

ב ר ו ך ־ה ע ר ש. לאז מען קודם כל אויסקלויבען גבאים פון די עלטערע יונגעלייט, וואס זענען דא.

א ה ר צ י. וואס עפים פון די עלטערע גראד?

ב נ צ י. באלד עפים די עלטערע?

ב ר ו ך ־ה ע ר ש. איטליכער בעל־דרשן דרשה׳ט פון זיינעט־וועגען.

א ב ר ה מ ע ל. ס׳איז דיר אבער טאקי נאר א ריינע קא־מעדיע! לאזט מיך אויסרעדען, נאכדעם וועט איהר אייך זאגען וואס איהר ווילט!

ר א ב י נ ע ר [שטעהט אויף, טהוט א פאטש מיט דער האנט איבער׳ן טיש]. שאט! עטליכע ווערטער, נישט מעהר! וואס האבען מיר זיך דא צונויפגעקלויבען? זיך קריעגען? שרייען? פילדערען? צי טאקי עפים אין זינען האבען איין ענין, הא? איך האב געמיינט, אז מיט יונגעלייט קאן מען עפים מאכען, צום סוף — ווער? וואס? נאך ערגער ווי מיט עלטערע מענטשען! וואס פאר א פנים האט דאס? — פרעג איך אייך! א פרעמדער מענטש זאל שטעהן דא ביי דער זייט, וואלט ער דאך פון אונז חוזק געמאכט, באשריבען אויף די גאזעטען!

ב ח ו ר י ם [אלע]. גערעכט, גערעכט!

ש מ ח ה. באשרייבען אויף די גאזעטען? [קוקט אויף איצלען]. אנו, לאז זיך נאר עמיצער פרובען פון אונזערע בחורים׳לעך באַ־שרייבען דאס אויפ׳ן בלאט!

א י צע ל [שפרינגט ארויס]. וואס זשע האט איהר אזוי אנ־געשראקען? אז מע וועט וועלען, וועט מען אייך טאקי באשרייבען פון קאפ ביז די פיס, אז איהר וועט זיך מיט קיין צעהן וואסערען ניט אפוואשען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [צו איצלען]. אה, דו שנעק איינער! די נאז וויש אפ! וואס זאגסט דו אויף זיין טאטען דעם אנזעצער?! ער וועט אונז באשרייבען אויף די גאזעטען! א רייבער געווארען גאר! אין חדר אריין, דו שקאץ איינער!

מ א ט ע ל [צו איצלען]. מיט א פראצענטניק שטעלסט דו זיך אוועק אויס׳טענה׳ן! דו קענסט זיי ניט — די פאנאטיקער, די פיאווקעס?!

ש מ ח ה. די פיאווקעס? אה, דו שייגאץ איינער, עזות־מחוצף־פנים! א אידען מיט א בארד שטעלסט דו זיך זידלען? דו מיינסט, סע איז די טאקסע, וואס איהר האט זי באשריבען אויפ׳ן בלאט?! [עס ווערט צווישען עולם א סומאטאכע. דער ראבינער האלט זיי איין].

ר א ב י נ ע ר. אין גאטעס ווילען! עס וועט דאך זיין א חרפה, א בושה פאר לייטען, אז מיר וועלען זיך אזוי צענעהן! מע וועט זאגען: יונגעלייט האבען קיין שכל ניט פון דאנען אהין. האבען מיר זיך שוין צונויפגעקליבען, באדארפען מיר עפּיס מתקן זיין.

א ב ר ה מ ע ל. נו, אדרבה, נו? לאז מען עפּיס טהון!

א ה ר צ י [צו ברוך־הערשען מיט שמחה׳ן]. איהר זענט דאך עפּיס עלטערע! נו, זאגט איהר, לאמיר הארכען.

ב נ צ י. נו, אדרבה, נו, לאמיר הארכען לאמיר.

ב ר ו ך־ה ע ר ש. האב איך דאך אייך געזאגט! נו, מישען זיך אריין די יונגלעך אין מיטען. איך זאג: עס וועט גארנישט זיין דערפון, מחמת...

ש מ ח ה. ס׳איז א טעות, רב ברוך־הערש, כלעבען, א טעות! אט הערט מיך אויס, וואס איך וועל אייך זאגען.

א ה ר צ י. נו, זאָגט זשע איהר, אז איהר לאָזט יענעם ניט זאָגען.

ב נ צ י. נו, אדרבה, אדרבה?

ש מ ח ה. לאָז מען קודם כל קלויבען גבאים; נאָכדעם וועט מען שוין וויסען וואָס צו טהון.

ר א ב י נ ע ר. וואָס זשע, גלאַט גבאים? מע באַדאַרף דאָך פריהער אָפּקלערען ארום וואָס צו טהון!

א ב ר ה מ ע ל. ניין, שמחה איז גערעכט: פריהער באַדאַרף מען קלויבען גבאים, טשלענעם.

ב ח ו ר י ם. טשלענעם, טשלענעם!

א ה ר צ י. מי ומי הטשלענעם?

ב נ צ י. ווער זענען די טשלענעם ווער?

ר א ב י נ ע ר. טשלענעם וועלען זיך געפינען. נישט דאָס איז דער עיקר. איך האָב געוואָלט פריהער איבערלייענען אייך דעם דאָקלאַד...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. ווידער „דאָקלאַד"? ער האָט דאָס צו טהון מיט'ן דאָקלאַד!

א ב ר ה מ ע ל. אָבער שלאָגט ניט איבער! ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע און געגוג!

ב ח ו ר י ם [אלע]. לאָזט רעדען דעם ראבינער א וואָרט. וואָס טהוט זיך דאָ?

ר א ב י נ ע ר. איך וואָלט געזאָגט אזוי. קודם כל, אזוי ווי מיר זענען אלע דאָ, וואָלט געווען א יושר, אז...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. דברים בטלים!

ר א ב י נ ע ר [קוקט אויף דער ראבינערשע, בשעת יענע גרייט צום טיש, שטעלט בראַנפען מיט פאַרבייסען]. א ריינער אומגליק! מע לאָזט ניט אויסרעדען קיין וואָרט! אויף רעדען איז איטליכער א בעלן, נאָר הערען וויל קיינער נישט... איז דאָס נישט קיין קאָמעדיע? זאָג שוין דו אליין, נשמה מיינע!

ר א ב י נ ע ר ש ע [קנייטשט מיט די פלייצעס]. א ריינע קאמעדיע!

ש מ ח ה [קריכט אויפ׳ן טיש]. מיר האבען דא א גבאי, א נאמן, א קאזנאטשעי מיט טשלענעס. וואס באדארף מען נאך?

א ה ר צ י. מי ומי?

ב נ צ י. ווער איז, ווער?

א ב ר ה מ ע ל [אויך אויפ׳ן טיש]. שמחה, ברוך־הערש און דער ראבינער זענען די גבאים, און...

א ה ר צ י. נו, און ווייטער?

ב נ צ י. און ווייטער וואס?

א ב ר ה מ ע ל. היינט א נאמן... צוויי נאמנים...

ש מ ח ה. טאקי אהרצי מיט בנצין? נו, און אברהמעל?

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט אפ שמחה׳ן מיט דער האנט]. אז ס׳איז יא אזוי, איז איינער א נאמן, דער אנדערער א רואה־חשבון.

ש מ ח ה [רייסט זיך אויס פון ברוך־הערש׳ס הענט]. ניין, צוויי נאמנים און איין רואה־חשבון, אדער איין נאמן און צוויי רואה־חשבונס: אברהמעל דער נאמן און אהרצי מיט בנצין די רואה־חשבונס.

ב ח ו ר י ם [שטעהען אויף]. נו? נו?

ר א ב י נ ע ר. און די בחורים?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. יונגע צאפעקלעך.

א ה ר צ י. די בחורים וועלען זיין די טשלענעס.

ב נ צ י. טשלענעס! טשלענעס!

ש מ ח ה. האבען מיר, הייסט דאס, דריי גבאים, צוויי נאמנים, איך מיין נאמן מיט צוויי רואה־חשבונס...

ר א ב י נ ע ר. ששא! וואס־זשע ווערט דערפון? וואס ווערט פון די גבאים מיט די נאמנים מיט די רואה־חשבונס?...

אברהמעל [אויפ'ן טיש ארויף]. און זעכס טשלענעס.

אהרצי. ניין, זיעבען טשלענעס; זיעבען בחורים — זיעבען טשלענעס.

בנצי. זיעבען! זיעבען!

ברוך־הערש [נעמט זיך צום פלעשעל מיט'ן גלעזעל]. הייסט דאָס, אין אַ גוטער שעה? מעג מען שוין טרינקען לחיים, הא?

שמחה. ניין, האָט צייט, חאַפּט זיך ניט! מע באדארף דאָס אַלץ פאַרשרייבען אויף פאַפּיער, אין אַ בוך אריינשרייבען.

ראַבינער. וואָס פאַרשרייבען? מע באדארף דאָך פריער עפּיס אָפּקלערען וואָס צו טהון! ניט גלאַט הולאָם־אויף־דער־קאַראַבקע — גבאים, טשלענעס...

שמחה. אָט דאָס זאָג איך דאָך, אז מע באדארף דאָס אַלס־דינג אריינשרייבען אין אַ בוך אריין. מיט וואָס איז אונזער חברה ערגער פון אַלע חברות?

אברהמעל. נו, מאַכט מען אַ פּנקס. אַ טייערע מציאה אַ פּנקס מאַכען?

אהרצי. מי ומי המאַכערם?

בנצי. ווער מאַכט דעם פּנקס ווער?

שמחה. דערויף זענען דאָך די בחורים באַשאַפען.

אהרצי. חברה בחורים, וואָס שווייגט איהר?

בנצי. וואָס שווייגט איהר וואָס?

מאָטעל [צו יענקלען]. נו?

יענקעל [צו יוסלען]. נו?

יוסעל [צו הערשלען]. נו?

הערשעל [צו בערלען]. נו?

בערעל [צו אַנשלען]. נו?

אנשעל [צו איצלען]. נו?

איצעל [האַלט דעם „המגיד“ און איז שטאַרק פאַרטיעפט אין די מחשבות]. המ... המ... אאַאַ... [צעהלט אויף די פינגער].

בחורים [אַלע צו איצלען]. וואָס האָסט דו זיך אַזוי פאַר־טראַכט, איצעל? אַ שווערע זאַדאַטשע פאַר דיר? וואָס קלעקט דיר אַ פּנקס מאַכען? עס איז ביי דיר דאָס ערשטע מאָל, וואָס?

איצעל [אַלץ פאַרטיעפט]. ניין, ווייס איך... איך קלער אַלץ דעם פּרט... וואָס פאַר אַ פּסוק מע זאָל צוטראַכטען, סע זאָל זיין ווי געוואונשען.

אברהמעל. נו, מילא בקיצור, דאָס איז שוין אַ שפּעַ־טעריגע דאגה! איהר מאַכט נאָר אַ פּנקס, סע זאָל זיין ווי עס געהער צו זיין, אונזער חברה זאָל ניט פאַרשעמט ווערען קעגען אַנדערע חברות.

אהרצי. ווי אַזוי זשע וועט הייסען אונזער חברה? מע באַדאַרף דאָך איהר געבען אַ נאָמען? צי ניין?

בנצי. אַ חברה באַדאַרף דאָך האָבען אַ נאָמען אַ חברה.

ראַבינער. וואָס ווערט דערפון — יאָ אַ נאָמען, ניט אַ נאָמען? דער עיקר איז דאָך, אַז...

אברהמעל. ע, זאָגט דאָס ניט, ראַבינער! יעדע זאַך מוז האָבען אַ באַזונדערען נאָמען.

ברוך־הערש. שטות׳עריי.

שמחה. ביי אייך איז אַלץ שטות׳עריי.

ברוך־הערש [האַלט זיך ביי׳ם פּלעשעל]. אַ נאָמען זוכט איהר? חברות האָבען מיר שוין גענוג, דאַכט זיך. [צעהלט אויף די פינגער]. חברה משניות, חברה תהלים, חברה מלביש־ערומים, סומך־נופלים, רופא־חולים, מתיר־אסורים... טאָמער וואָלט דאָס געהייסען „חברה נאַראָנים“? האַ?

אברהמעל. ביי אייך איז אַלץ ווערטלעך.

ר אַ בּ י נ ע ר [שטעלט זיך אויף]. הערט זשע אויס, וואָס איך וועל אייך זאָגען.

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. ניין, הערט בעסער, וואָס א י ך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפּט איהם פאַר דער האַנט]. וואָס טויג מיר דאָס זאָגען, וואָס דו וועסט זאָגען?

אַ ב ר ה מ ע ל [קריכט אויפ'ן טיש]. לאָזט אויסרעדען אַ וואָרט יענעם אויך אַ מאָל! ס'איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע מיט אַ אידען!

ר אַ בּ י נ ע ר. איך פאַרשטעה גאָר ניט, וואָס שפּאַרט מען זיך דאָ? דאָס קינד איז נאָך גאָר ניט געבוירען געוואָרען, און איהר טראַכט שוין מַכּח אַ נאָמען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איהר פאָלגט מיך! מע דאַרף דעם נאָמען אויף סים סאַט כּפּרות! אבי אַ חברה — וואָס טויג דער נאָמען? לאָמיר בעסער נעמען צו קאַפּעלך. זיך אָנגעשריגען, ס'איז אַזש טרוקען אין האַלז געוואָרען. לחיים, אידען! יונגעלייט, לחיים! לחיים! [טרינקט].

אַ ל ע. לחיים, לחיים טובים ולשלום! [מע טרינקט, מע פאַר־בייסט. אַלע שרייען, פּילדערען, אַריינפּאַהרענדיג איינער צום אַנדערען אין די רעד אַריין. דער ראַבינער וויל עפּיס אויסרעדען זעהר אַ נויטיגע זאַך, נאָר מע לאָזט איהם נישט. ברוך־הערש פאַרבייסט. די יונגעלייט האַלטען זיך איינס דאָס אַנדערע צו די מיילער. די בחורים אַמפּערען זיך צווישען זיך. איצעל לייענט דעם „המגיד“, און ברוך־הערש קוקט אויף איהם פון דער וויטענס און לאַכט, ווי איינער רעדט: „קוק איהם אָן, דעם שענעם פּנים, מיט דעם בלאַט!“... מע רעדט, מע לאַכט, מע שפּאַרט זיך, אַלץ שרייענדיג און פּילדערענדיג, צוקלע־רענדיג אַ נאָמען דער חברה, ביז מע צעגעהט זיך. — דער ראַבינער מיט דער ראַבינערשע בלייבען אַליין].

ר אַ בּ י נ ע ר ש ע. נו? מיט וואָס איז מען זיך צעגאַנגען?

ר אַ בּ י נ ע ר. מיט וואָס? מיט גאָרניט.

ר אַ בּ י נ ע ר ש ע. וואָס הייסט, מיט גאָרניט? נאָך אַלע געשרייען?

ר א ב י נ ע ר. לעת־עתה האָט מען אויסגעקליבען גבאים, נאמנים און טשלענעס.

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו, און ווייטער וואָס?

ר א ב י נ ע ר. און ווייטער גאָ... [טהוט אויס די ברילען און רייבט זיך די אויגען]. און ווייטער... לעת־עתה גאָרנישט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. לעת־עתה גאָרנישט? [חאפּט זיך מיטביידע הענט ביי די זייטען און ווערט שיער נישט צעגאַנגען פאַר געלעכטער]. חא־חא־חא! ס'איז נאָר אַ באַשרייבונג מיט אייערע אסיפות און געגוג! חא־חא־חא! אַ קאָמעדיע, אַ ריינע קאָמעדיע!!!

פ אָ ר ה א נ ג.

יקנה"ז, אָדער דאָס גרויסע בערזענשפּיעל

א קאמעדיע אין פיער אקטען.

געשריבען אין יאָהר 1894.

א גוטען פריינד און א גוטען מענטשען,

י. א. חורגין,

ברענגט דאס ווערק א מתנה

דער מחבר.

יקנה"ז באשטעהט פון פינף אותיות, ראשי־תיבות פון פינף ווערטער: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן — די פינף סימנים פונ'ם אידישען יום־טוב. דאס ווארט אליין פאר זיך האט קיין שום באדייטונג נישט. עפּיס איז דאס, נאר פארט גארנישט; ניטא ביי וואס אנצונעמען. דער וואס איז באקאנט אויף דער בערזע מיט'ן מסחר פון אקציעס, פּאפּיערען, קורסען וכדומה — דער וועט באלד פארשטעהן דעם טעם פון יקנה"ז; און דער, וואס איז פון דעם ענין ווייט, וועט דאס רעכט צעקייען ערשט נאכדעם, אז ער וועט האבען דאס גאנצע ווערק דורכגעלייענט ביז'ן סוף.

די פּאַרשוינען פון דער קאָמעדיע:

שמואל פּאַסטערנאַק. איין אויפגעקומענער עושר. אַ איד פון דער אַלטער וועלט.

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. זיין ווייב. אַ דאַמע מיט נערוועז. לייענט שייקעוויטש׳עס ראָמאַנען און דאָקטאָרט זיך כסדר.

איזאַבעלע. זייער טעכטערל. אַ כלה מיט פערציג טויזענט.

ווילהעלם פּייפּער. אַ יונגער באַנקיר. אַ שענער יונג מיט וואָנסים. שדכנ׳ט זיך צו איזאַבעלען.

מאַרקוס. איין אָרעמער סטודענט. שטודיערט אויף דאָקטאָר. שדכנ׳ט זיך צו איזאַבעלען.

פּיינקוגעל. אַ קלוגער ספּעקולאַנט. שפּיעלט אַ פרומע ראָלע. האָט ניט פיינט קיין קערטעל.

חינקים. אַ פייעריגער ספּעקולאַנט. פאַרברענט אין די קאָרטען.

בייגעלמאַן. אַ שטילער ספּעקולאַנט. אַ פּראָסטער נפש. רייבט זיך צווישען אַריסטאָקראַטען.

קנאַקניסעל. אַ געהיטער ספּעקולאַנט. איין איינגעגעסען אידעל.

מאַדאַם פּיינקוגעל. איין אַריסטאָקראַטקע. פאָהרט אַלע יאָהר קיין אויסלאַנד אין די „מאַלקען".

מאַדאַם חינקים. אַ דאַמע פון „קאָמענעץ". אַ מסוכנ׳ע רכילות׳ניצע.

מאַדאַם בייגעלמאַן. שטאַמט פון גרויסען יחוס. שפּיעגעלט זיך אין דער „משפחה".

מאַדאַם קנאַקניסעל. נישט אַזאַ מיוחסת, נאָר גלאַט אַ גראָבע אידינע.

גרייגער. אַ הייסער ספּעקולאַנט. אַ נידעריגער, אַ גראָבער, מיט אַ רויטער באָרד.

מנחם־מענדעל. א קליינשטעדטעלדיגער ספעקולאנט. געהאנדעלט אמאל אין אדעס מיט „לאנדאן“.

פייוועל פאנפאטש
זאוועל זאאיקע
} צוויי „שפענגעלאנטען“. האנדלען בשותפות „יקנה״ז“.

שמעלקע קבצן. א מעקלער מיט א רחמנות־פנים. אנגעשטאפט מיט געלט.

די קאפאטע. א מעקלער מיט א לאנגער קאפאטע און מיט א רויטער פעטשיילע.

דער קאפעליש. א מעקלער מיט א צוגעטראגענעם קאפעליש.

פלוידערזאק. איין אדוואקאט מיט באקענבערד. רעדט העכער האלב רוסיש.

ציפערבלאט. בוכהאלטער ביי פייפערען אין קאנטאר. געהט אונטער־געבונדען די אויהערען.

פלעדערוויש. קארעספאנדענט ביי פייפערען אין קאנטאר. א יונגער־מאן א שטשאגאל.

זילבערמינץ. קאסיר ביי פייפערען אין קאנטאר. א בייזער איד.

די אידינע. איין אלמנה „פון דער סלאבאדקע“.

קלארא. א מאדיסטקע.

סאסעל. א פאקאיאווע ביי די פאסטערנאקעס. א שווארצ׳חנ׳עוודיג מיידעל.

וייטער געהען יונגע ספעקולאנטלעך, אלערהאנט מעקלערס, א גאנצע חאליאסטרע.

די געשיכטע קומט פאר אין דער גרויסער שטאדט יעהופעץ, אין אונזערע צייטען.

ערשטער אַקט

[ביי די פּאַסטערנאַקעס איז אַ זשורפיקס. — אַ גרויסע זאַל, אײַן אויסגעפּוצטע, רייך מעבעל, גרויסע שפּיעגלען, אַ פּאַרטאַפּיאַנע מיט נאָטען, גרינע טישלעך, לייכטערלעך מיט ליכט, קריידלעך, בערשטלעך, פרישע טעשלעך קאָרטען. — פּאַסטערנאַק און מאַדאַם פּאַסטערנאַק זיצען גרייט אויפצונעמען געסט: ער, אַ שווער אידעל מיט אַ גאַנץ שענער ליסינע, ליגט אין אַ פאָטעל ציהט זיך און געהניצט; זי, אויסגעפּוצט, באַהאַנגען מיט גאָלד, פּערעל, בריליאַנטען, זיצט ביי'ם טיש ווי אַ גאַסט און בלעטערט איין אַלבום.]

ערשטע סצענע.

פּאַסטערנאַק [געהניצט]. אַ־אַ־אַ! אַ־אַ־אַ!

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. טפו, טפו, טפו! זעה נאָר, ווי ער געהניצט, דאָס מויל ווערט איהם שיער ניט צעריסען. אַ גליק, וואָס ס'איז נאָך קיינער נישטאָ. אין אַ געזעלענשאַפט ווען דו טהוסט דאָס, קאָן מען חלש בלייבען.

פּאַסטערנאַק [געהניצט]. וואָס זאָל איך טהון, אז ביי־נאַכט טאָר מען ניט שלאָפען? טאָ הין, טאָ הער. מען איז שטענדיג פאַרנומען מיט וועטשערינקעס, זשורעכלינעס.

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. זשורפיקסען! טויזענט מאָל האָב איך דיר געלעהרענט, זאָלסט זאָגען זשורפיקסען, ניט קיין זשורעכלינעס. ווען דו זאָגסט דאָס חלילה אין אַ געזעלענשאַפט, קאָן מען חלש'ען.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כּל־פּנים, לאָז זיין זשורפיקסען. פארהאַן ביי אונז אַ גמרא: „יאַק ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבי דאָבּרע מיינעלע". איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס מע שלאָפט ניט קיין נעכט, מע גייט איינער צום אַנדערען כּלומרשט מיט וויזיטען, און מיינען מיינט מען יענע מעשה. [ער ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך]. מע פלעגט אַמאָל אויך מאַכען וועטשערינקעס. וואָס זשע האָט מען געטהאָן? האָט מען געקאָכט וועטשערע, פרישע ווארעניקעס מיט קעז, צי געבּראָטענע פּופּקעס מיט רעטשענע לאָטקעס, און ס'איז טאַקי געווען, פאַר־שטעהסט דו מיך, ווי אין דער הייליגער תּורה שטעהט געשריבּען: ו י א כ ל ו, דאָס הייסט, מע האָט געשטופּט אין פּנים אריין. און היינט, זינט ס'איז געוואָרען אַ מאָדע זשורעכלי... מיין איך זשור־פיקסען, עסט מען מכּות. מען איז גאָר מכבד מיט אַ גלאָז וואַסער און מיט אַ מאַראַנץ, וואָס אַז מע זאָל איהם וועלען פארזוכען, קאָן מען דערזעהען קראָקע מיט לעמבּעריג. און אַז מע וויל שוין גאָר יוצא זיין, פאַרבּלענדט מען די אויגען מיט אַ טייטעל און מע ווייזט אַ פייג...

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. פע, סאַמואיל, דו רעדסט עפּיס אַזעלכע ווערטער, וואָס אין אַ געזעלענשאַפט וואָלט איך גע־פאַלען חלשות.

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס מען איז היינט געוואָרען סטעקראַטען, איידעל געפּאַצקעט. אַ גאַנץ יאָהר עסט מען קדחת; דאָס מעג מען, דאָס טאָר מען ניט, דאָס שאַדט, דאָס הייסט ניט דער דאָקטער. און אַז סע קומט דער זומער, פאָהרט מען מאַכען די קור — אָדער קיין באַדענקראַנץ, אָדער קיין פראַנצענזאַלץ.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. גראַם־שטראַם, מאַך מיר אַ הארמידער. מע רעדט מיט איהם חריין, ענטפערט ער פּעטרישקע! וואָס ביזט דו פּלוצים אַרויף אויף דער קור מיט די בּעדער?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. גלאַט אַזוי. איך שמועס עס אקעגען דרינען...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. דו שמועסט תמיד אקעגען דרינען. דאָס איז יאָ — מע זאָגט דער טאָכטער און מע מיינט די שנור. די מאדאם פיינקוגעל איז אַ ביסעל געזינטער פון מיר, מעג זי יאָ פאָהרען אַלע יאָהר אין די „מאָלקען". צי די מאדאם קנאָק־ביסעל, וואָס וועט אין דער טיר ניט אריין, מעג פאָהרען אַלע זומער קיין אדעס אויפ'ן „לעמאַן", און דער מאַן וועט איהר אפילו די צונג נישט איבערקעהרען. צי די מאדאם חינקים מעג ארומפאָהרען פון „ניטץ" קיין „נאטאליע" און פון „נאטאליע" קיין „ניטץ" — און דער מאַן וועט איהר אפילו ניט זאָגען „קרום געהסט דו". אנו, פרעג דעם דאָקטער קעבעבע, צי קאָן איך מיך באַגעהן אפילו אַ מינוט אָהן פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אריין?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. דער דאָקטער קעבעבע? הערסט דו, אָט דאָס איז דאָך מיין טענה, וואָס איך טענה שוין לאַנג, אז דער דאָקטער קעבעבע פיהרט אייך, אַלע יעהופּעצער סטעקראטקעס, אין באָד אריין... נאָר גאָר ניט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פּאָקרישקע. איך שמועס עס אקעגען דרינען. מע זאָל זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דאָקטוירים, וואָלטען זיי אַ געזונטען קראַנק געמאַכט, אַ לעבעדיגען — טוידט, און אַ קלאָרען — משוגע.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. זעה נאָר, ווי ער איז דאָס אַ ביסעל אויפגעטראָגען קעגען די דאָקטוירים, גלייך ווי זיי וואָלטען איהם געקוילעט די קאַפּאָטע. מיר דאַכט, אַז דו האָסט נאָך קיין דאָקטער ניט באַנוצט זינט דו ביזט אַ יעהופּעצער?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. הלואי וואָלסט דו אַזוי באַנוצט אַ דאָק־טער, ווי איך, וואָלט גאָר אַנדערש געווען... איך שמועס עס אקעגען דרינען, ווי זאָגט ער: א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פּאָקרישקע... ווייסט דו, וואָס איך קלער?

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך זאָל איהם געהן זאָגען, וואָס ער קלערט! איך ווייס, וואָס דיין קאָפּ קאָן אויסקלערען?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך קלער: אַזוי ווי ס'איז במילא ביי אונז היינט זשורעכלי... מיין איך זשורפיקסען, עס וועלען זיין געסט, פּייפּער וועט אויך זיין, מע וועט זיצען שפּעט, — אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אַז מיר זאָלען שוין אין איין וועג אָפּקלאָפּען דאָס קנס־מאָל, ווי אין פּסוק שטעהט: ז ב י ן ו ת ת ח ר ט — אַ וואָרט און צוויי און אַ מאַהאַריטש?...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. וואָס סע האָט זי מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ס קעפּ!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. שאַ, שאַ, שאַ! איז לא פלתי — האָב איך ניט געטאַנצט מיט'ן בער!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פאַרשטעהסט אַ משל? מע מאַכט אַ זשורפיקס, זאָל מען שוין אינאיינעם אָפּקלאָפּען אַ קנס־מאָל! פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס! אומגעריכט, קיינעם נישט גערופען, מיט קיינעם נישט גערעדט — אַ שטילע וועטשערע! וואָס איז אַזוי? די קינדער האָבען דיך באַפאַלען? און וואָס וועלען לייט זאָגען? וואָס וועט זאָגען די מאַדאַם חינקיס, די באַרעדערין, די ספּלעטניצע, טאָמער האָט זי מיך נאָך ווינציג באַרעדט אין שטאָדט?...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך האָב גאָרניט געזאָגט!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס הייסט, דו האָסט גאָרניט געזאָגט, אַז דו האָסט יאָ געזאָגט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. געזאָגט איז פאַרפאַלען, ווי אין פּסוק שטעהט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס טויג מיר דיין פּסוק? איך האָב קיין פּסוק ניט געלערענט. אַז מע שמועסט פון אַ קנס־מאָל, באַדאַרף מען דאָך פריהער עפּיס רעדען, פרעגען די טאָכטער, צי וויל זי גאָר פּייפּערען פאַר אַ חתן. טאָמער וויל זי איהם גאָר ניט?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. און וואו בין איך? עפּיס האָב איך דאָך אויך אַ שטיקעל דעה ביי אַ שידוך טהון מיט מיין טאָכטער, צי ניין? עפּיס געב איך דאָך נדן אויך, פערציג טויזענט קארבען, צי ניין?

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אַ גליק האָט מיך געטראָפען! חינקים גיט אַ ביסעל מעהר נדן די קינדער, און מאכט נאָר נישט אַזאַ טארעראַם!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ביי חינקיסען איז גרינגע טויזענטער. ער האָט זיי געמאכט פון קאָרטען.

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווילסט דו, הייסט דאָס, אָנהענגען איזאַבעלען אַ חתן מיט גוואלד?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווער זאָגט דען מיט גוואלד? גלאַט איך שמועס עס אָקעגען דרינען...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [הערט ניט]. גאָרניט. עס ווילט זיך איהם פארשלייערען די טאָכטער, פונקט אַזוי ווי יענער מערדערשער פּאָטער, וואָס איך לייען גראָדע אַצינד ביי שייקעוויטשען אין אַ ראָמאַן; ער האָט געוואָלט, אַז די שענע, די קלוגע, די ענגעלשע אַ נ ט ו נ אַ ע ט ע מיט די שענע בלויע הימעל-אויגען, וואָס האָט געראָמאַנסירט מיט דעם עהרליכען, גוטען, ליכטיגען העלד ס אַ ל אָ מ אָ ן, זאָל חתונה האָבען פאַר'ן ווילדען שקאָנטיסט מיט די בלויע ברילען, וואָס קוילעט ווייבער און באהאַלט זיי אין אַ קעלער...

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [פארשטעלט די אויהערען. מיט אַ ניגון]. טע-טע-טע! האָסט שוין אָנגעהויבען מיט דיינע „ראָמאַנסען", מיט אַ הימעלשען סאַלאָמאָן און מיט אַ ווילדען שקאָנטיסט, וואָס קוילעט ווייבער — אַ געשריבענע מעשה, ארויסגענומען פונ'ם ספר פּראַלניק?

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [ארויס פון די כלים]. דעספּאָט! מערדער! טיראַן! [זי טהוט אַ ווארף דעם אַלבום אויפ'ן טיש מיט כעס און אַנטלויפט אין איין אַנדער חדר].

פאסטערנאק [צו זיך אליין]. א ריינער אומגליק! אמאל, איידער איך האב געהאט געלט, איז מיין ווייב געווען א מענטש, גלייך מיט אלע מענטשען. היינט, זינט דער דאקטער קעבעבע האט איהר איינגערעדט, אז זי האט נערוועז, קאן מען מיט איהר קיין צוויי ווערטער ניט רעדען. באלד עפּיס — ווערט זי אנגעצונדען...

[מע קלינגט. פאסטערנאק שרייט: „סאסעל! סאסעל!“ — און געהט אוועק אין איין אנדער חדר צום ווייב. — עס קומט אריין סאסעל, א שווארצ־חנ'עוודיג מיידעל, מיט א פלעדערוויש און מיט א בארשט].

צווייטע סצענע.

סאסעל [קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. איך וואלט געמעגט שווערען, אז עמיצער האט מיך דא גערופען, געשריגען „סאסעל“. א שטוב — טפו זאלען זיי ווערען, איינער ווייסט ניט פונ'ם אנ־דערען! קומט דער טאג, הויבט זיך אן: סאסעל געב, סאסעל דאס, סאסעל יענעס, סאסעל אהין, סאסעל אהער — משוגע צו ווערען און גענוג! די מאדאם מיט איהרע נערוועז, עסט פאר דריי און דאק־טערט זיך כסדר... אלע טאג דעם דאקטער קעבעבע — ווייסט שוין ניט וואס אויסצוטראכטען פאר גרויס ראסקאש... א שענע נגידית: האלט דאס ברויט אונטער'ן שלאס, צעהלט וויפיעל שטיקלעך צוקער עס געהט אין פונט, וועגט־איבער די גרויפּען פונ'ם מארק... א פערטעל עוף לאז בלייבען פונ'ם טיש, וועט מען דאס באהאלטען אונטער זיעבען שלעסער, עס זאל פארפוילט ווערען — און יענעם נישט אוועקגעבען! צי א ביסעל איינגעמאכטס פון די געסט — וועט מען עס צונעמען, עס זאל חלילה ניט אנקומען דער דיענסט... און איין ארעמאן אז עס קומט א מאל צו געהן, הייסט מען טרייבען מיט שטעקענס... אנומעלטען האט זיך מיט גוואלד דורכגעשטופּט איינער, עפּיס א איד וואס מאכט ביכלעך, איז מען דאס אויף מיר אנגעפאלען: „די שלעפּערם! וואס לאזט מען אריין די שלעפּערם?!“ יענעם איז נעבאך פינסטער געווארען אין די אויגען פון אזא ברוך־הבא. „גלויבט מיר, זאגט ער, איך בין חלילה ניט פון די

שלעפערס. איך האָב אייך געבראַכט אַ מתנה, טאַקי מיינס אַ ביכעל. קויפט, איהר וועט, אם ירצה שם, האָבען הנאה, לעקען די פינגער"... ער האָט אַזוי לאַנג געאַרבייט, ביז מע האָט איהם געמוזט אַרויסשיקען אַ נדבה און בעטען, ער זאָל געהן געזונטערהייט. נאָך אַ גליק, וואָס מע האָט ניט געהייסען איהם אַראָפּוואַרפען פון די טרעפּ... דאָס טעכטערל — אויך אַ טייערע נשמה! ניט אומזיסט זאָגט מען, אַז דאָס עפּעלע פאַלט ניט ווייט פון'ם בוימעלע. זאָלסט זאָגען — אַ מאָל אַ קליידעל איין אַלטס אוועקשענקען, צי אַ פּאָר שיך אָהן אָפּצאַסען, צי זאָקענבענדלעך, וואָס מע דאַרף זיי שוין אַרויסוואַרפען אויפ'ן מיסט. ווער? וואָס? וועמען?... און דער בעל־הבית אַליין? פאַרחאַפּט זאָל ער ווערען! אַ בעל־הבית זאָל זיך נאָר קנייפּען, רייסען שטיקער פלייש, נישט לאָזען די שטוב איבערגעהן! מיר דאַכט, איך וועל איהם אַ מאָל צושטעלען אַ בענקעלע צו דער מאַדאַם, אַז דער רוח וועט איהם צונעמען!... [עס הערט זיך אַ קול: „סאַסעל, וואו ביזט דו? מע קלינגט!"]. איך הער, איך הער, אַז מע קלינגט, עס האָט מיך נאָך ניט פאַרלעגט! דאָס קלינגען שוין מסתמא די געסט. שענע געסט! נישט מעהר זאָלען די שונאים פאַרמאָגען, וואָס מע האָט זיך אָן פון די געסט! אַז פון די קאָרטען, וואָס עס מאַכט, נעמט־צו די מאַדאַם אַליין, און אונז קומט-אָן אויפ'ן שפּיץ מעסער... [עס הערט זיך ווידער אַ קול: „סאַסעל, סאַסעל!"]. איך געה, איך געה! בראַש איז דאַ אַלסדינג מיט דער מינוט. אַ וויסטער פּראַסט אויף זיי! [זי לאָזט די באַרשט אין מיטען זאָל און לויפט עפענען די טיר. עס קומט אַריין פּ י י פ ע ר — אַ לעבעדינער, אַ פרישער, איין אויסגעפּוצטער, און באַלד נאָך איהם — סאַסעל].

דריטע סצענע.

סאַסעל [חאַפּט זיך צו דער באַרשט]. אוי, אַ מכה איז מיר! שלאָף אין שלייער... אין מיטען שטוב אין אַ ווינקעלע... טיץ טופּי דורין...

פ י י פ ע ר [געהט־צו צו איהר נאָהענט, טהוט איהר אַ קניפּ אין בעקעל]. וואָס איז, טייבעלע מיינס? צו וועמען רעדסט דו דאָס?

ס אָ ס ע ל. אי! געהט אייך צו אַלדי גוטע יאָהר!

פ י י פ ע ר [וויל זי חאַפּען]. פייגעלע מיינס! איין קוש אין בעקעל.

ס אַ ס ע ל [לאָזט זיך נישט]. קושען וועט איהר — זאָל איך אייך זאָגען וועמען!

פ י י פ ע ר [חאַפּט זי פאַר אַ האַנט]. ניין, קעצעלע מיינס, דיך, נאָר דיך!

ס אָ ס ע ל [גיט איהם מיט'ן פלעדערוויש איבער'ן פּנים]. אַלע בייזע, ווילדע, פינסטערע חלומות, שלים־מזל! אָן געהט די כלה אייערע!

[זי רייסט זיך אויס פון זיינע הענט און אַנטלויפט. עס קומט אַריין פונ'ם אַנדערען חדר א י ז א ב ע ל ע].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צעלאָזט זיך, מאַכט אַ בואַי־בשלום, בויגט־איין דעם קאָפּ און וויטעט זיך זעהר עלעגאַנט]. גוט, וואָס איהר זענט אַנגעקומען. כלעבען, איך שטעה אָט דאָ די גאַנצע צייט אין איינע יסורים. איך קלער צו זיך אַליין: אַך, ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען איהר קומט אַרויס אהער אַליין און מע קאָן זיך מיט אייך אויסשמועסען, ווי עס רעדט זיך, אונטער פיער אויגען, און אַרויסזאָגען אייך אַלסדינג, וואָס איך קלויב מיך שוין לאַנג צו זאָגען אייך... מיט איינעם וואָרט, איהר ווייסט שוין, וואָס איך וויל אייך זאָגען?

א י ז א ב ע ל ע. פון וואַנען זאָל איך וויסען, וואָס איהר ווילט זאָגען?

פ י י פ ע ר. איהר שטויסט זיך. איך האָב אייך שוין וויפיעל מאָל געגעבען אָנצוהערעניש.

א י ז א ב ע ל ע. איך ווייס ניט קיין אָנצוהערענישען. איך פאַרשטעה ניט אויפ'ן וואונק.

פ י י פ ע ר [מיט א טרויעריגער מינע]. א מינדסט קינד, דאכט מיר, קאָן אויך פארשטעהן. מע באדארף נאָר א קוק טהון מיר אין פנים אריין, איז שוין גענוג.

א י ז א ב ע ל ע [קוקט איהם אין פנים אריין]. אויפ'ן שטערן איז ביי אייך ניט אָנגעשריבען גאָרניט, חא-חא-חא!

פ י י פ ע ר [טראגיש]. אויפ'ן שטערן? אמת. אבער דא? ביי מיר אין הארצען?... א, איזאבעלע! ביז ווי לאנג נאָך וועט איהר זיך שפיעלען מיט מיין הארץ? איין מאָל פאר אלע מאָל, זאָגט מיר: יאָ, אָדער ניין — לאָם איך וויסען, לאָם איך מיך אויפהערען צו פלאגען אומזיסט, ארומגעהן מיט חלומות. איינס פון דיביידע: אָדער איך בין איינער דער גליקליכסטער אויף דער וועלט, אָדער מיין לעבען איז ניט קיין לעבען!... [ער פאלט איהר צו די פיס. עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין מ א ר ק ו ס. איזאבעלע אנטלויפט].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צו מארקוסען, נאָך פריינדליך]. א? העררר מארקוס? וואָס מאכט מען? ווי געהט'ס? פאר וואָס זעהט מען אייך עפיס ניט?

מ א ר ק ו ס. וואו זאָלט איהר מיך זעהען, אז איהר זענט א פארנומענער מענטש? איהר האלט שטענדיג אין איין שפיעלען: אָדער איהר שפיעלט אויף דער בערזע, אָדער אין קאָרטען, אָדער גאָר אין ליעבע...

פ י י פ ע ר [מאכט זיך תמ'עוואטע]. חא-חא, איהר זענט געזעבט. איך בין א פארנומענער מענטש, זעהר א פארנומענער מענטש... איך האָב קיינמאָל קיין צייט ניט, אפילו אין א ביכעל אריינקוקען. אמאָל פלעג איך לעזען ביכער א סך. ס'איז נאָך ביי מיר היינט אויך פארהאַן א גוזמא ביכער, א גאנצע ביבליאָטעקע. איהר האָט געזעהען מיין ביבליאָטעקע?

מ א ר קֿ ו ס. נישט געזעהען, און אפילו נישט געהערט.

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. א שאד, א שאד. עס וואלט כדאי געווען, איהר זאלט אנקוקען מיין ביבליאטעקע, כלעבען. איהר קאנט געפינען ביי מיר ביכער אזעלכע, וואס איהר האט זיי קיינמאל נישט געזעהען. ביכער איז ביי מיר דאס לעבען. מעהר פון אלסדינג אויף דער וועלט האב איך ליעב די ליטעראטור. ליטעראטור און מוזיק — דאס זענען די צווי זאכען, וואס זענען ביי מיר טייערער פון אלץ אויף דער וועלט. איהר האט מיך געהערט א מאל שפיעלען פיאנע?

מ א ר ק ו ס. אין „ווינט" — ווייס איך, אז איהר שפיעלט גוט; נאר פיאנע האב איך אייך דערווייל נאך נישט געהערט שפיעלען.

פ י י פ ע ר. א שאד, א שאד. ווען איך זאל נאר געוועזן וועלען, וואלט איך איצט געקאנט אפגעבען קאנצערט. גרויסע מבינים האבען דאס מיר געזאגט, ארטיסטען. איך בין באקאנט מיט אלע גרעסטע ארטיסטען אין יעהופעץ. איך האב ליעב ארטיסטען. ארטיסטען און סטודענטען זענען ביי מיר דאס היות; וואס מיך קאסט אפ א יאהר ארטיסטען און סטודענטען — איז א גוואלד! וויפיעל מיינט איהר?

מ א ר ק ו ס. א ר ט י ס ט ק ע ס — ווייס איך, אז זיי קאסטען אייך אפ געגוג. נאר ארטיסטען און סטודענטען — דאס הער איך דעם ערשטען מאל פון אייך.

פ י י פ ע ר. ארטיסטקעס? חא־חא! וואס זשע מיינט איהר — עס קאסט טאקי נישט וואלוועל. וואס זאל מען טהון? דארויף איז מען א יונגער מענטש. עס ווילט זיך אמאל רוהען. אז טאג ווי נאכט איז מען אין דער ארבייט. מע האט אין זינען גע־שעפטען! און נאך וואסערע געשעפטען! אויף הונדערטער טויזענטער — וואס זאג איך? אויף מיליאנען! אויף מיליאנען!

[עס קומען־אן פאסטערנאק, מאדאם פאסטערנאק מיט איזאבעלען; נאך זיי — געסט: פיינקוגעל, חינקיס, בייגעלמאן, קנאקניסעל מיט

זייערע ווייבער. די פאסטערנאקעס נעמען־אויף די געסט זעהר פריינדליך. מע זעצט זיך אוים ארום טיש. איזאבעלע זעצט זיך צו דער פיאנע. מארקום — נעבען איהר].

זעכסטע סצענע.

פ א ס ט ע ר נ א ק [טאנצט ארום די געסט]. זיצט, זיצט, מיינע ליעבע געסט. איהר האָט היינט א ביסעל עובר קריאת־שמע געווען, נאָר נישקשה. עס מאכט נישט אוים. איך האָב מיך מיט גאָט'ס הילף אויסגעשלאָפען בייטאָג, בכדי איך זאָל מיך זעצען צום סדר מיט א קלאָרען קאָפּ. עס זאָל זיין, ווי אין פסוק שטעהט: א מ ו ר א ל ה כ ה נ י ם — לאָזען זאָגען די כהנים צו די קליינע כהנים'לעך, אז די קינדער זאָלען ניט דרימלען ביי דער הגדה. [צו פייפערן]. עפּיס האָב איך געחאפּט א וואָרט פון אייך — "מיליאָנען". אפנים, איהר האָלט שוין ביי די מיליאָנען? נאָר וואָס איז דאָס חידוש, אז מע שארט ביי אייך אויף דער בערזע גאָלד מיט לאָפּעטעס, ניט אזוי ווי נאָש בראָט בעל־הלואה, וואָס דארף ארויסקוקען אויף פּראָצענט. איך שמועס עס אקעגען דרינען... [צו די געסט]. וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך נייעס? ווי טייער שטעהט יקנה"ז?

פ י י נ ק ו ג ע ל. פרעגט שוין גאָר ניט. דאָס יקנה"ז ליגט מיר שוין אין הארצען! ס'איז נאָר א קדחת און געגוג.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. צו וואָס זשע טויג עס אייך, אז עס לוינט אייך ניט? מע נויט אייך פון קהל?

פ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס דען טהוט מען? אזוי ווי די אידינע מיט די בייגעל: "עס פארדיענט זיך עפּיס?" — "מיינע שונאים זאָלען אזוי לעבען!" — "צו וואָס זשע טויג אייך ארומטראָגען בייגעל?" — "פון וואנען דען וועל איך לעבען?"...

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. איך ווייס ניט, ווי אזוי ביי אנדערע איז; איך האָב אויף יקנה"ז געמאכט א פארמעגען. איך טענה איינס: די בערזע דארף מען פארשטעהן.

ח י נ ק י ס. איך פֿאַרשטעה ניט, וואָס איז דאָ פֿאַרהאַן צו פֿאַרשטעהן? אָט בין איך אויך מיט גאָט'ס הילף אַ ספּעקולאַנט, דאַכט זיך, ניט פֿון נעכטען און ניט פֿון עהערנעכטען. נאָך מיין שכל קומט אויס, אַז די בערזע איז אַ קאָרט. כּל־זמן די קאָרט געהט, איז גוט; הערט זי אויף צו געהן — איז חאַטש נעם און טהו זיך אָן אַ מעשה!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווי אין פּסוק שטעהט: למנצח על הגתּית; געהט דאָס — געהט דאָס, ווען ניט — שטעהט דאָס.

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג מיט חינקיסען! פֿון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען, קומט ער אַרויף אויף די קאָרטען.

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס חלומ'ט זיך דער הוהן? — פּראָסע.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. חינקיס איז אָבער גערעכט. די בערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. זי איז מיר אַזוי נמאס, אַז ווען איך געפֿין מיר עפּיס איין אַנדער געשעפֿט, טהו איך אַ שפּיי אויף דער בערזע — און רופֿט מיך קנאַקניסעל!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [צו קנאַקניסלען]. ווי דער שפּאָלער זיידע עליו השלום מיט'ן שופר: לאָז איוואַן בלאָזען! איך הער דאָס שוין פֿון אייך אַ יאָהר דריי. איהר שרעקט די גענז, און געהט פֿאָרט אויף דער בערזע. אַ חידוש איז דאָס אפילו: ווערדליג מיר קענען אייך, זענט איהר ניט קיין איד פֿון געבען געלט. היינט ווי קומט דאָס, אַז איהר זאָלט זיך איינשטעלען געהן אויף דער בערזע און גאָר קיין מורא ניט האָבען פֿאַר דערלעגען?

פּ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס איז דאָ מורא צו האָבען? אַ איד אַז ער געהט־אַרויס אויף דער בערזע, האַנדעלט ער מיט אַ ממה־נפשך, ווי דער מלמד קויפֿט אַ ציעג: „ממה־נפשך, זאָגט ער, וועט די ציעג געבען מילך, איז זי דאָך טאַקי ווערטה זיעבען קערבלעך. אַי וואָס? טאָמער גיט זי ניט קיין מילך? פֿאַר וואָס זאָל זי ניט געבען קיין מילך?" [דער עולם לאַכט: „אויף אַלסדינגג האָט אייך פּיינקוגעל אַ משל ו"].

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. זאָגט אייך וואָס איהר ווילט — די בערזע דאַרף מען פאַרשטעהן. איך האָב ארויסגעזעהען נאָך פריהער מיט דריי הדשים, אז אויף יקנה"ז מוז קומען א האַס.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זאָגט איהר? א האַץ? ביי אונז הייסט דאָס א העצקע. מע העצקעט יענעם אָן אַ־ווי־רופט־מען־דאָס...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [פון דער ווייטען צום מאַן]. סאַמואיל! דו רעדסט עפּיס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... [צו די דאַמען]. געניסט עפּיס, פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אקעגען דרינען, וואָס זיי זאָגען: יקנה"ז האָט זיך געהויבען... וואָס איז מיט דעם, איך בעט אייך, אזוי דער יחוס? ס'איז טאַקי אזא סחורה, וואָס מע קריגט זי ניט, צי גלאַט אזוי, די שפּעגעלאַנטען זענען משוגע געוואָרען? מחמת פאַראיאָהרען, געדענקט איהר, האָט מען גע־מאַכט פונקט דאָס אייגענע שפּיעל מיט די אקציעס פון'ם „יעהופּע־צער דעליזשאַן". שפּעגעלאַנטען האָבען זיך צעהעצקעט. קאַניווער און שפּאָלער אידלעך האָבען דערהערט, אז דער „יעהופּעצער דע־ליזשאַן" ברענט, האָבען זיי צעלאָזט די פּאָלעס און זענען געפלויגען נאָך די אקציעס, ווי נאָך מצה־וואַסער, — אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ביז מע האָט געבראָכען האַלז־און־נאַקען. איך האָב אויך געחאַפּט דעמאָלט א שמיץ. אַלע האָבען זיך דעמאָלט אָפּגעבריהט. עס איז געוועזען, ווי אין פּסוק שטעהט: ב י ו ם ה ה ו א אָ ב ד ו ע ש ת ו נ ו ת י ו — מען איז דעמאָלט געבליבען אָהן הויזען...

פ י י נ ק ו נ ע ל. דאָס געשעפט פון דער בערזע געהט אזוי: מע מוז אמאָל דערלעגען אויך. איך וועל אייך דערצעהלען א משל...

ח י נ ק י ס. דעם משל לעגט אָפּ אויף שפּעטער. שוין צייט זיך נעמען צום תהלים'על... [דער עולם זעצט זיך שפּיעלען אין קאָרטען: פּאָסטערנאַק, פייגקונעל, בייגעלמאַן — ביי איין טישעל; פּייפער, חינקיס און קנאַקניסעל — ביי'ם אַנדערען טישעל].

מאדאם פאסטערנאק [צו די דאמען]. אַך, איך בין די לעצטע צייט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזוי נערוועז, אז איך קאָן מיר גאָר קיין אָרט ניט געפינען. דער דאָקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען נייע פּילען צום אַפּעטיט. געניסט עפּיס. פאר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאַכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. דער דאָקטער קעבעבע טרעט, אפּנים, נישט ארויס פון איהר שטוב! [צו דער מאדאם פּאסטערנאק]. עס קעהר זיין די אייגענע פּילען, וואָס דער דאָקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען פאראיאָהרען.

מאדאם פּאָסטערנאק. דער דאָקטאָר קעבעבע האָט מיר אָנגעזאָגט, אז וויבאלד איך שטעה־אויף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון בעט, זאָל איך באלד איינשלינגען א פּיל, פארטרינקען מיט א האלבע גלאָז וואסער, אָפּוואַרטען א האלבע שעה און ערשט נאָכדעם עסען פריהשטיק. געניסט עפּיס. פאר וואָס זאָלט איהר נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. מיר דאַכט, ס'איז די אייגענע ניס מיט די מאראנצען, וואָס פאראכטאָגען אין דער צייט. קוקט זעך צו... [צו דער מאדאם פּאסטערנאק]. אז מע שלינגט פּילען, מוז מען אָבער האלטען דיעט. עך האָב אמאָל אויך, ניט היינט געדאַכט, געהאט צו טהון מיט די נערוועז, האָט מען מעך געהאַלטען אויף אזא דיעט, אז עך בין שיער ניט אויסגעגאַנגען פאר הונגער.

מאדאם פּאָסטערנאק. איך וויים, וואָס הייסט דיעט. דער דאָקטער קעבעבע האלט מיך אויך, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף דער דיעט. איך בין שוין אָבער אוים מענטש. עס טרעפט אָפּטמאָל ביינאכט זאָל זיך מיר פּלוצים פארגלוסטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, עפּיס נעמען אין מויל אריין — און דערצו איז נאָך ביי מיר א כאראקטער, אז פאר'ן שלאָף מוז איך עפּים

איבערחאַפּען. געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ב י י ג ע ל מ א ן [צו דער מאַדאַם קנאַקניסעל]. מע זעהט נאָך די באַקען, ווי די צייהנער קנאַקען... [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. מיר פאַרשפּאַרען גאָר האַלטען דיעט. אונזער משפּחה זענען אַלע זעהר ווינציגע עסערס. אונזער משפּחה עסט כמעט גאָרניט.

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. שויז. זי איז שוין דאָ מיט איהר משפּחה! איהר האָט עפּיס ליעב, אַז זי צערעדט זעך פון איהר משפּחה?...

מ א ד א ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [צו דער מאַדאַם חינקיס]. אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: האַלטען דיעט. איהר מעגט מיר גלויבען, אַז אַזאַ ווינציגע עסערין, ווי איך בין, האָט איהר דען די צווייטע אויף דער גאַנצער וועלט? דאָס פלייש האָט זיך מיר, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזוי צוגעגעסען, אַז איך קאָן שוין אויף דעם ניט קוקען. עס גלוסט זיך איבערבייטען אַ מאָל, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף אַ קרעפּעל, אַ טייגעכץ, אַ מלינצע, צי ווייס איך וואָס. איך פרעג דעם דאָקטער קעבעבע: וואָס קאָן שאַדטען צו דער דיעט, אז מען עסט אויף אַ צוויי־דריי קרעפּלעך מיט קעז, מלינצעס אַ פּאָר, צי צרות־קניידלעך עטליכע, צי אַ מילכיגען באָרשט? מילא, אין אויסלאַנד, בשעת מע טרינקט די וואַסערען, איז עפּיס אַנדערש; אָבער דאָ, ביי זיך אין דער היים! געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. ווי געפעלט אייך איהר דיעט מיט קרעפּלעך? [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. איהר דאַרפט זעך היטען פון פאַרקיהלען. דאָס וועטער איז איצט אַזוי שלעכט, און איהר געהט אַנגעטהאָן זומערדיג... [צו די איבעריגע דאַמען]. עס פּאַסט איהר דאָס ליכטיגע זיידענע קאָפּטעל מיט די אויסגעשניטענע אָרבעל, ווי מיינע צרות! עפּיס קומט זי גאָר

אוים הארבאטע!... אַט קוקט זער צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאַק]. ווער האָט אייך אויפגענעהט דאָס קאָפּטעל? עס קליידט אייך אַזוי צום פּנים, אַז ס'איז מחיה צו קוקען, כּלעבען. ביי אונז אין קאָמענעץ געהט מען נאָר דעקאָלטירט.

מאדאם פּאָסטערנאַק. איהר ווייסט ניט, ווער מיר נעהט? מיר נעהט שטענדיג קלאַרא. קיינער קאָן מיר ניט אַזוי צוטרעפען צו מיין כאַראַקטער, ווי קלאַרא. זי איז שוין אַזוי געניט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אין מיין פיגור, אַז זי פאַר־שפּאַרט מיר נעמען אַ מאָס. זי טרעפט אין דער פינסטער. נאָר וואָס דען איז איהר חסרון? זי איז, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ גרויסע גנב'טע. פון צוועלף אַרשין מאַטעריע קאָן זי אַראָפּחאַפּען דרייצעהן. אונטער די הענט ווערט ביי איהר פאַרברענט... גענימט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אַט שטעהען גים, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. וואָס מע קאַן זעך שוין ביי איהר אָנ'גנבה'נען!... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. פאַר וואָס זאָלט איהר זעך בעסער ניט נעהען ביי דער מאדאם אונטערשלאָק? אַלע יעהופּעצער דאָמען נעהען זיך ביי דער אונ־טערשלאָק. זי איז טאַקי אונזערע אַ קאָמענעצערין.

מאדאם פּיינקוגעל. איך נעה מיר נאָר אין אויס־לאַנד. מיר זאָל מען אויפנעהען אַ מלבוש היע, ניט אין אויסלאַנד, וואָלט איך דאָס נישט געקאָנט אָנטהון אפילו.

מאדאם בייגעלמאַן. אונזער משפּחה נעהען זיך אַלע ביי דער קאַראָלינע. זי נעמט טאַקי טייער, נאָר אַז זי נעהט־אויף אַ מלבוש, זינגט דאָס! אונזער משפּחה ווייסט ניט קיין אַנדער מאָדיסטקע אין יעהופּעץ, חוץ דער קאַראָלינע.

מאדאם קנאַקניסעל [צו דער מאדאם חינקים]. איהר משפּחה איז טאַקי אַנדערש ניט געוואוינט געוואָרען... וואָס זאָגט איהר אויף אַזא גלות?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו דער מאדאם קנאנקניסעל]. פאר־שטעהט זעך, ווי קאן מען אנדערש, אז מע שטאמט פון ביינעל־טרעגער?... [צו די איבעריגע דאמען]. וואס טויג אייך רעדען פון מאדיסטקעס? הערט זעך צו, עך וועל אייך בעסער דערצעהלען א נייעס פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טעכטערל. מיר דאכט, אז מיר וועלען אין גיכען האבען א מזל־טוב...

א ל ע ד א מ ע ן. א קנס־מאל?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם. נאך ערגער פון א קנס־מאל...

א ל ע ד א מ ע ן. א חתונה?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם. נאך ערגער פון א חתונה...

א ל ע ד א מ ע ן [קוקען זיך איבער פארוואונדערט]. אוי! וואס הייסט? טאקי איין אמת? [א פלעסק מיט די הענט]. וואס זשע האט איהר געשוויגען ביז אהער? דערצעהלט זשע אונז, נשמה'ניו, הארצעניו, ליובעניו! [מע חאפט זי ארום. מע קוועטשט איהר די הענט. מע בעט זי דערצעהלען].

מ א ד א ם ח י נ ק י ם. דערצעהלען וועל עך אייך, נאר בתנאי, אז צווישען אונז זאל דאס בלייבען. קיין פויגעל טאר נישט וויסען! איהר געדענקט זומער, בשעת מיר זענען געקומען פון דעם אויסלאנד, האב עך אייך געפרעגט, וואו איז דאס אהינגעקומען די מאדאם מייערצימעס מיט דער טאכטער? קיינער האט נישט געוואוסט: דער האט געזאגט — אין וויען; דער — אין בערלין; אנדערע האבען געדרונגען — אין פאריז. עך האב מעך אלץ גע־בראכען דעם קאפ, ווי אזוי ווערט מען דאס געוואהר אקוראט? עך האב מעך אפילו א פאר מאל באגעגענט מיט איהר אין די קלייטען, נאר צוגעהן צו איהר און אפגעבען איהר פריהער דעם גוט־מארגען — צופיעל כבוד פאר איהר. יענע האט אזוי פאר־ריסען די נאז, אז זי מיינט, קיינער איז צו איהר ניט גלייך. עך געדענק נאך, אז זי איז געוועזן איין אם ביי אונז אין קאמענעץ... עך זאל אזוי לעבען!

מאדאם פּיינקונגעל. וואָס דאַרפט איהר מעהר? אז איך באַגעגען זיך מיט איהר אויף דער גאַס א נאַז קעגען א נאַז, פאַרדרעהט זי דעם קאָפּ אָן א זייט און מאַכט זיך ווי זי זעהט ניט. וואָס זאָגט איהר אויף איהר טאַטען?

מאדאם ביינגעלמאַן. מיר שטעהט גאַר ניט אָן צו גריסען זיך מיט איהר. אין אונזער משפחה געפינען זיך א ביסעל שענערע דאַמען פון איהר. אונזער משפחה האָבען פּיינט, אז מע בלאָזט פון זיך...

מאדאם קנאַקניסעל [צו דער מאדאם חינקים]. זי איז שוין ווידער דאָ מיט איהר משפחה!

מאדאם חינקים. נו-נו, ווי מיינט איהר? עך וועל דאָס עפּיס דורכלאָזען גלאַט אַזוי? עך האָב מעך מיישב געווען און רעד איבער מיט מיין עלטערער טאָכטער און זאָג איהר: „ווייסט דו וואָס, טאָכטער מיינע? אזוי ווי דו האָסט א מאַן א דאָקטער, און דער מאַן דיינער איז באַקענט מיט'ן דאָקטער קעבעבע, און דער דאָקטער קעבעבע איז דאָרט א היימישער, — א דאָקטער מיט א דאָקטער, לאָז ער זעך מיט איהם פאַנאַנדעררעדען, דאָס, יענעם, אויסטאָפּען ווערטער — איהר פאַרשטעהט?

אלע דאַמען. נו, נו? וואָס זשע האָט ער געזאָגט?

מאדאם חינקים [לענט א פינגער אויף דער נאַז]. חאַפּט זשע ניט! עך האָב געזעהען, אז ס'איז בלאָטע, עך וועל דורך מיין איידעם גאָרנישט מאַכען, — האָב עך מעך מיישב געווען, לאָם עך מעך פאָרשט דורכגעהן אליין צו איהר. איין אויסרעד האָב עך געהאַט א טייערען: עך מאַך עטליכע קערבלעך אויף א געפאַלענער משפחה; ווי וועט מיר די מאדאם מייערצימעס — פאַרט א נגידית און א מיוחסת — ניט געבען קיין שענע נדבה, און אין איינוועגס טאָקי מעך אויפנעמען פאַר א גאַסט אויך, און זיצען מיט מיר חאַטש א האַלבע שעה? עך דאַרף מעהר ניט ווי זיצען א האַלבע שעה און קוקען... וואָס טהוט גאָט? שיקט זי מיר ניט ארויס זאָגען, אז זי איז ניטאָ אין דער היים? אזא נידעריגע זאַך! אזא גדלנ'טע!

אזא וצדקתך! ביי אונז אין קאַמענעץ וואָלט עך אפילו ניט גע־וואָלט קוקען אויף איהר, עך זאָל אזוי לעבען! ביי אונז אין קאַ־מענעץ...

אַלע דאַמען. איהר האָט אונז צוגעזאָגט דערצעהלען אַ מעשה פון דער מאַדאַם מייערצימעס מיט איהר טאָכטער — צום סוף זענט איהר פאַרפאָהרען קיין קאַמענעץ...

מאַדאַם חינקיס. חאַפּט זשע ניט! עך קום צו געהן אהיים אַ צעקאָכטע, מיט אַ קאָפּוועהטיג, אַ מיגרען, — מע זאָל באַהיט און באַוואָהרענט ווערען! דערוויילע הער עך — מע קלינגט. ווער איז? די אונטערשלאָק! גוט מאָרגען, גוט יאָהר. „וואָס איז אייך? דער מיגרען האָט זעך אייך שוין ווידער אָנ־גערופען?" קערץ און גוט, עך האָב איהר אויסדערצעהלט מיין גאַנץ ביטער האַרץ. „איהר גיט מיר, זאָגט זי, אייער הייליג וואָרט, אַז קיין פויגעל זאָל ניט וויסען, וואָס עך וועל אייך דערצעהלען?" זי האָט מעך באַשוואָרען, מיט מיין מאַן און מיט מיינע קינדער, און האָט מיר דערצעהלט אַ גאַנצע מענשה.

אַלע דאַמען [שפּרינגען אונטער אויף די ערטער]. נו? נו? לאָמיר שוין הערען די מעשה?

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. געניסט עפּיס דערוויילע. איהר האָט נאָך גאָרניט גענאָסען. אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מאַדאַם חינקיס. הערט זשע אויס! די מענשה איז אזוי. אַ חדשים צוויי פאַר אונזער אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אריין, האָט די אונטערשלאָק אויפגענעהט דער מאַדאַם מייערצימעס אַ ראָטאָנדע, און דער טאָכטער אַ ראָטאָנדע. איז איהר ניט געפעלען געוואָרען די ראָטאָנדעס, געהט זי און פאַרקויפט ביידע ראָטאָנדעס פאַר האַלב געלט און הייסט זעך מאַכען קערצע זשאַקעטלעך, אזוי ווי מע טראָגט ביי אונז אין קאַמענעץ: דאָ ארומגעחאַפּט [זי וויייזט מיט די הענט און דרעהט זיך], פון אונטען געהאַקט, פון פאָרענט קיילעכיג, די אָרבעל אָנגעבופט, אַ קאָלנער אַ

הויכער מיט שטערענדלעך, לאַצען גרויסע, אָפּגעלעגטע, קאַקאָסענע קנעפּ...

אַלע דאַמען [זיצען קוים איין אויף די ערטער]. נו? נו? בקיצור...

מאַדאַם חינקיס. חאַפּט זשע ניט! קערץ און גוט — די אונטערשלאַק האָט אויפגענעהט די זשאַקעטלעך, אָפּגעבראָכט די זשאַקעטלעך, זי נעמט אָנמעסטען די זשאַקעטלעך, פריהער דער מאַדאַם מייערצימעס — גוט! זי נעמט אָנמעסטען דער טאָכ־טער — אַ צרה, אַ שלאַק, איין אומגליק! איהר פאַרשטעהט?... [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מאַדאַם פּאַסטערנאַק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך האַלט דאָס נישט אויס! מע באַדאַרף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, חלש'ען! [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאַם פּיינקוגעל און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מאַדאַם פּיינקוגעל [שפּרינגט אונטער אויפ'ן בענקעל, ברעכט די הענט]. אוי, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! עס איז דאָך אַזוי רעכט! אַזוי רעכט! ווען איך זאָל מיך נאָר ניט שעמען, געה איך טאַנצען!... [זי חאַפּט ארום די מאַדאַם בייגעלמאַן און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מאַדאַם בייגעלמאַן [פּאַטשט די מאַדאַם קנאַקניסעל אין די פּלייצעס]. פאַר וואָס הערט איהר ניט? וואָס שווייגט איהר? וואָס שווייגט איהר? אין אונזער משפּחה וועט זיך אַזעלכעס ניט טרעפען, חאַ־חאַ־חאַ!...

מאַדאַם קנאַקניסעל [צו דער מאַדאַם חינקיס]. אומע־טום איז זי דאָ מיט איהר משפּחה!... זאָגט זשע אָבער, איהר ווייסט דאָס פאַר געווים? טאָמער איז דאָס אַ פּזמון? די אונטער־שלאַק, פאַרשטעהט איהר מיך, האָט ליעב אַ מאָל אויסטראַכטען אַ זאַך, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [לעגט ביידע הענט אויפ'ן הארצען און פארגלאנצט די אויגען ארויף]. גאט זאל מיר אזוי העלפען, עך זאל אזוי האבען נחת אין מיינע קינדער, מיר זאלען אזוי אלע אויסגעלייזט ווערען פון צרות, עך זאל אזוי נישט וויסען פון קיין שלעכטס ווייל עך וועל לעבען, עך זאל אזוי הערען אלדאם גוטס מיט אייך אינ־איינעם, מיר זאלען אזוי גיך אלע אויפגערעכט ווערען, עך זאל אזוי רעדען מיט ווער עמען מיר איז ליעב, עכ זאל מיר אזוי זיין א רפואה צו מיין קאפוועהטיג, עך זאל אזוי גיך פארגעסען פון מיין מיגרען, ווי גיך מיר ווע לען האבען א מזל־טוב ביי מייערצימעסען אין שטוב...

א ל ע ד א מ ע ן [קוועלעג, קנייפען איינס דאס אנדערע]. וואס זאגט איהר? וואס זאגט איהר דערויף? עס איז דאך ווערטה גאלד! גאלד איז דאס ווערטה! אזא מפלה! אזא נקמה!...

פ י י פ ע ר [פון דער ווייטען]. מע דארף בעטען די דאמען, זיי זאלען מוחל זיין רעדען א ביסעל שטילער. מע הערט ניט א ווארט.

פ י י נ ק ו ג ע ל. איבער זייער געשריי הערט מען ניט אונזער געפילדער.

פ א ס ט ע ר נ א ק. לאז זיין שטילער! נ ש י ם ד ע ת ן ק ל ו ת — ווייבער זענען געננז...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. א שענע מעשה, נאר א קורצע! א גליק, וואס איזאבעלע איז דא ניטא... [זי קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. די מאמע איז געפאהרען קיין אויסלאנד מאכען די קור, און די טאכטער האט געהאט די רפואה... פאר וואס געניסט איהר עפּים ניט? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס... איהר האט מיך עפּים היינטיגע נאכט גאר מבייש געשטעלט. צי אפשר ווילט זיך אייך, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א סטוקעלקע?

א ל ע ד א מ ע ן [הויבען זיך אויף ווי איין מענטש]. א סטור־קעלקע? אך, פאר וואס ניט? [מע מאכט ניט קיין שהיות, מע פארחאפּט ערטער, מע נעמט ארויס די בייטעלעך און מע גיט קארטען. לכתחילה איז שטיל.

עם הערען זיך נאר פארשיידענע איינציגע קולות פון די מאנסבילען: „פאס!“ „א קליינער שלעם!“ „א גרויסער שלעם!“ „אהן צוויי!“ „אהן דריי!“... און פון די דאמען: „וואס איז יום־טוב?“ „ווער איז יום־טוב?“ „וועמענ׳ס שלייף?“ „איך האב א לעווי!“ „איך בין רעמיז מיט דער צווייטער מלכה!“ „וועמענ׳ס פארהאנט?“ „טויז מלך קאזיר!“ „עס קומט מיר פון אייך א גילדען! פארגעסט נאר ניט, א גילדען!“... נאר וואס ווייטער ווערען די קולות אלץ העכער. די פנים׳ער פלאמען, די אויגען ברענען. מע הויבט זיך אן אונטערצודריגען. די מאנסבילען ווארפען זיך אויס איינער דעם אנדערען, אז זיי פארשטעהען דאס שפּיעל מעהר פון א טוידטען. פייפער היצט זיך. ביי די דאמען איז אויך ניט אומעטיג. מע זאגט זיך איינע דער אנדערער שטעכווערטלעך, אז ביי קארטען טאר מען ניט זיין נערוועז. איזאבעלע זיצט ביי דער פארטעפּיאנע און שפּיעלט שטילער־הייט. מארקוס זיצט הינטער איהר און שעפּטשעט איהר אויפ׳ן אויהער. איזאבעלע לאכט].

מארקוס [דרעהט אוים דעם קאפּ צום עולם]. באטראכט נאר אקאָרשט, ווי מען איז דאָס פארטיעפט אין דער ארבייט. עס איז זיי שוין נישט אָפּצורייסען אצינד פון די קאָרטען. זיי זעהען ניט און הערען ניט וואָס עס טהוט זיך ארום זיי. חאָטש נעם און טראָג זיי ארוים... און די דאמען? זעהט נאָר, ווי זיי ברענען! זיי זענען גרייט, זיי זאָלען זיך ניט שעמען, איינס דאָס אנדערע אויס־רייסען די אויגען, אָפּבייסען די נעזער, איינשלינגען לעבעדיגער־הייט... [ער שטעהט־אויף, לעגט צונויף די הענט אויפ׳ן הארצען]. גליקליכע מענטשען! אין דער מינוט זענען זיי אויסגעטהאָן פון דער גאנצער וועלט. אין דער מינוט איז פאר זיי נישטאָ קיין שום טייערערע אָדער הייליגערע זאך אויף דער וועלט. א כפרה דאָס ווייב פאר א „גרויסען שלעם“, א כפרה דער מאן פאר א „טויז קאָזיר“, א כפרה קינדער, א כפרה אלסדינג פאר א קערטעל... אומגליקליכע נפשות! וואָס פאר א לעבען קאָן ביי זיי זיין? וואָס פאר א וועלט? ווען רעדט דער מאן מיט׳ן ווייב, דער פאָטער מיט די קינדער, אז א גאנצען טאָג איז מען אויף דער בערזע, און ביינאכט ביי די קאָר־טען? ווען זעהען זיך די קינדער מיט זייער פאָטער? וואָס הערען זיי, וואָס וויסען זיי און וואָס טראַכטען זיי פון איהם?... וואו

איז ער, דער גלאַנץ פון אונזער אומה, אונזער גרעסטע, אונזער שענסטע און אפשר איינציגע מעלה, מיט וועלכע מיר שטאָלצירען קעגען אנדערע פעלקער — דאָס אידישע פאַמיליענלעבען?...

א י ז א ב ע ל ע [הערט זיך איין ווי מארקוס רעדט]. אך, מארקוס! ווי שען ער איז בשעת ער רעדט! פערעל שיטען זיך פון זיין מויל. און די אויגען — פלאַמען פייער. ליעבער מארקוס! זיסער מארקוס! די נשמה וואָלט איך איהם אוועקגעגעבען בשעת ער צערעדט זיך! [זי שיקט איהם א קוש אין דער לופט]. דאָס הארץ רייסט מיר אָבער, אז איך דערמאָן זיך, ווי אזוי ער וועט נעבאך ליידען און וואָס פאר צרות ער וועט איבערטראָגען, אז ער וועט דערהערען, אז איך בין א כלה געוואָרען פאר איין אנדערען... אך, וואָס זאָל איך טהון, אז איך בין, צו מיין פינסטער מזל, געבוירען ביי רייכע עלטערען? וואָס קאָן איך העלפען, אז איך שטעה איין ביי א דעספאָט, וואָס וויל נישט פארשטעהן, אז ליעבע שטעהט העכער פון געלט?... אנטלויפען? חתונה האָבען קעגען דעם טאַטענ'ס ווילען? וואָס וועט זיין דעמאָלט פון אונז ביידען דער תכלית, אז ער איז אזוי אָרעם און עלענד?... אָרעמער מארקוס! ווי גליקליך וואָלטען מיר ביידע געווען, ווען ער איז אין פייפער'ס שטאנד, חאָטש האלב פון איהם! איך וואָלט געוואַרט ביז ער וועט ענדיגען דאָקטאָר מעדיצין... נאָכדעם חתונה געהאט... געפאָהרען אינ־איינעם קיין בערלין, אָדער קיין וויען, אזוי ווי חינקים'עס טאָכטער מיט איהר מאַן... געקומען, אויסגעמעבעלט א שענע דירה אין יעהופעץ, אזוי ווי חינקים'עס טאָכטער... איהם א גרויסארטיגען קאבינעט, מיר א פראַכטפולען בודואר... מיר האָבען זיך אונזער איינענעם עקיפאַזש מיט גומעלאַסטיקענע רעדלעך... אלע וואָך זשורפיקסען... אלע נאַכט אָדער צו־גאַסט, אָדער אינאיינעם אין טהעאַטער... „ווער זיצט דאָס אין יענער לאָזשע־בענואר, אזא גליקליך פּאָרפאָלק?" — „דאָס איז דער דאָקטאָר מארקוס מיט זיין פרוי איזאבעלע"... [פלוצים האפט זיך אויף חינקים, טהוט א ווארף די קארטען אויפ'ן טיש].

חינקים. לאָז דאָס ברענען אויפ׳ן פייער! איידער אַזוי שפּיעלען אין קאָרטען, איז שוין גלייכער זיצען אין דער היים און שרייבען ספרים!

קנאַקניסעל. וואָס געהט אייך אָן, ווי אַזוי איך שפּיעל? איך וויל מיר אַרוים מיט קאָזיר — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּאַסטערנאַק [פון דעם אַנדערען טיש]. ער איז גערעכט, ווי אין פּסוק שטעהט: בגפּו יבוא בגפּו יצא — איטליכער שפּיעלט זיך, ווי ער פאַרשטעהט.

פייפער. ניין, שולדיג איז גאָר חינקים: ער האָט גע־מאַכט אַזאַ גאַנג, אַז מע מעג איהם אָפּהאַקען הענט און פיס. נאָר חינקים איז דיר איין אַנטיק: ער האָט אַ טבע, אַז טאָמער מאַכט ער אַ פעהלער, פאַלט ער אָן אויף יענעם.

חינקים [צו פייפערען]. איהר זענט אַ אידיאָט! איהר פאַרשטעהט אַזוי ביי קאָרטען, פּונקט ווי איהר פאַרשטעהט די בערזע!

פייפער. ע, איהר זידעלט זיך שוין? וועל איך דאָך אייך דערצעהלען, ווער איהר זענט, קאָרטיאָזשניק! זשוליק!

[ער האַפּט אַ טעשעל קאָרטען און וואַרפט חינקיסען אין פּנים אַריין. חינקים נעמט איהם אָן ביי די וואָנסים. קנאַקניסעל פאַהרט אַריין חינקיסען אין דער באָרד. פּאַסטערנאַק שרייט: „אל תפל דבר — חאַטאַ פּאַקרישקע! לאָז זיין שטיל! ס׳איז אַ בזיון פאַר די דאַמען!“... מאַדאַם פּאַסטערנאַק פאַלט חלשות. די דאַמען שרייען: „וואַסער! וואַסער!“].

צווייטער אַקט

[אין אַ פּאָר חדשים אַרום. — ביי פּייפּערען אין קאַנטאָר. שענע טישלעך. געטאַקטע גראַטעס. אייזערנע שאַפעס. — ציפּערבלאַט, דער בוכהאַלטער, אונטערגעבונדען די אויהערען מיט אַ ווייס טיכעל, און פלעדערוויש, דער קאָרעספּאָנדענט, אַ פראַנט מיט בלויע ברילען, זיצען אויף הויכע שטוהלען, סקריפּען מיט די פעדערען און וואַרפען אויף ביינדלעך. זילבערמינץ, דער קאַסיר, זיצט אין די גראַטעס ביי דער קאַסע, צעהלט געלט געשווינד, קנאַקט מיט די פינגער. פּייפּער אַליין זיצט אויבען־אָן בײ׳ם טיש און דרעהט די וואָנסים. ביי די זייטען זיצען ספּעקולאַנטען: פיינקונגעל, חינקים, בייגעלמאַן, קנאַקניסעל. אַ ביסעל ווייטער שטעהען עטליכע יונגע ספּעקולאַנטלעך און מעקלערס. אַלע רעדען, מאַכען מיט הענט, היצען זיך. עס לאָזען זיך הערען פאַרשיידענע קולות: „יקנה״ז!“ „פעסט!“ „יקנה״ז!“... עס קומט אָן גרייגער מיט אַ חאַליאַסטרע מעקלערס].

ערשטע סצענע.

גרייגער [האַלט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטען]. יקנה״ז! ? אומעטום, וואו מע קומט, הערט מען נאָר יקנה״ז און יקנה״ז! יעהופּעץ — אויך מיר אַ בערזע, אַז אָך און וועה איז די יאָהר! חאַפּט מען זיך אָן אָן עפּיס איין אַרטיקעל, איז זיי ניט אָפּצוּרייסען. פרעגט זיי בחרם: וואָס יקנה״ז? ווער יקנה״ז? ווייסען ניט פון זייער געזונט. איינער קוקט אויפ׳ן אַנדערען, געהען ווי שאָף אין דער טשערעדע. נאָר איך איינער האַלט מיך אָפּ פון יקנה״ז. אדרבה, איך פאַרקויף גאָר יקנה״ז. אָט האָב איך ערשט נעכטען

אפגעלייזט פאר א דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז זיעבענ־הונדערט צוואנציג אויף קאנטראקטען, איך זאל אזוי לעבען מיט אייך אינאיינעם. לאז זאגען עמיצער, אט שטעהען אידען. [ער ווייזט אז אויף דער האליאסטרע מעקלערס].

ד י ה א ל י א ס ט ר ע [שיסעו־אויס אלע מיט א מאל]. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

פ י י נ ק ו ג ע ל [קוקט זיך איבער מיט דער קאמפאניע ספעקולאנטען. צו גריינערען]. אז די נאסע בוימער ברענען, הײנט וואס זאלען שוין זאגען די טרוקענע? אז איהר האט מורא צו האלטען זיך מיט יקנה"ז, הײנט וואס זאלען מיר שוין זאגען?... פון דעסטוועגען וואלט איך זעהר געוואלט וויסען, צי פארקויפט איהר נאך עפיס יקנה"ז צו די זעלבע פרייזען?

ג ר י י ג ע ר [אויפגעבראכט]. איהר ווייסט דאך, אז איך האב פיינט אייערע יעהופעצער אפשניצלעך, אויבערקעפלעך און המציאה׳־לעך. ביי מיר איז איין אפענער זעכס־און־זעכציג — וואס אויף דער לונג, דאס אויף דער צונג. אז מע רעדט, זאל מען רעדען עסק. פאעזיע האב איך פיינט. [צו פייפערען]. זעהט איהר, מיט אייך מאכען מיר א געשעפט. מיט אייך האב איך ליעב צו האנדלען, ווייל איהר זענט דער איינציגער ליטישער סוחר אין יעהופעץ אויף דער בערזע. מיט איינעם ווארט, איהר זענט א דזשענטעלמען — איך זאג דאס אויף אייך אלע מאל, ווי גאט איז הייליג. פרעגט, אט שטעהען אידען.

ד י ה א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. וואס זשע ווילט איהר מאכען, פאני גרייגער? לאמיר הערען.

ג ר י י ג ע ר. איך וויל... איך וויל מיט אייך מאכען אזא געשעפט: איהר שטעלט מיר א פרייז אויף הונדערט שטיק יקנה"ז, ווי טייער איהר קויפט און ווי טייער איהר פארקויפט, געדרוקט אין צעהן קערבלעך, און איך מוז אויסקלויבען איינס פון די צוויי: אדער איך וועל ביי אייך צונעמען הונדערט שטיק יקנה"ז, אדער

איך וועל אייך אוועקגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. נו, וואָס טראַכט איהר אַזוי לאַנג? האָקט אַ צדיק!

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. גריינער וויל איהם מאַכען דאָס שפּיעל...

פ י י פ ע ר [טראַכט]. ניין. מיר לוינט בעסער, הערר גרייגער, אַז איהר זאָלט מיר שטעלען אַ פּרייז אָהין אָדער אַהער, און די ברירה זאָל זיין ביי מיר.

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. דער קליינער לאָזט זיך ניט פיהרען אין חדר אריין.

ג ר י י ג ע ר [מיט היץ]. אָט דאָס איז די מעשה מיט אַ יעהופּעצער ספּעקולאַנט: געב איהם פיר אַ געשעפט, ענטפערט ער דיך בוייבעריק! נו, בקיצור, לאָז זיין אַזוי ווי איהר ווילט. ביי מיר פועל'ט איהר אַלסדינג אין דער וועלט. דאַרויף בין איך גרייגער. איך האָב שוין אויף אַזעלכע ספּעקולאַציעס מיינע צייהן אויפגעגעסען. איך האָב שוין געפּרובט אַמאָל אין איין האַלבע שעה דערלעגען זיעבען און זיעבעציג טויזענט קערבלעך — און אפילו זיך נישט פאַרקרימט, ווי מיר שטעהען אונטער אַ הימעל. [ער ווייזט אויף דער סטעלין]. פּרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר [מיט גדלות]. געלט איז בלאָטע. דער עיקר איז — איין עהרליכער מאַן, דאָס וואָרט זאָל זיין אַ וואָרט, און גע־וויינטליך — מוז מען דערצו האַלטען קאָפּ אויך. [ער טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. גרייגער האָט אַ קעפּעלע, דער רוח האָט איהם ניט גענומען!... אַלזאָ, הערר פּייפער, הערט זיך צו מיט קאָפּ. [ער צעהלט די ווערטער]. הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראַקטען, אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג קערבלעך האַנטגעלט — ק ו י ף איך ביי אייך, און אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט אַ פופציגער האַנטגעלט — פ אַ ר ק ו י ף איך אייך. חיינט קלויבט אייך אוים.

פ י י פ ע ר [טראכט א ווײלע]. האב איך אײך אפגעגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט! פארשרײבט הונדערט שטיק יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג.

צ י פ ע ר ב ל א ט [רײסט זיך אפ פון די ביכער]. הא? וואס? יקנה"ז? וויפיעל? ווי טײער? געקויפט, צי פארקויפט?

פ י י פ ע ר. שלום עליכם, פון וואנעט איז א איד? [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדערוויש! דערצעהלט איהם וואס ס'איז דא געמאכט געווארען. [צום קאסיר]. הערר זילבערמינץ! נעמט צו פון הערערן גרײנגער פיער טויזענט רובעל.

פ י י נ ק ו ג ע ל. פאני גרײגער, אויף אײך איז מקוים געווארען דאס ווערטעל: „אז מע זוכט א גלעזער, געפינט מען א סטאליר". איהר האט אזוי געוואלט קויפען יקנה"ז, אזוי ווי איך וויל טאנצען.

ח י נ ק י ס. איהר האט זיך אלײן געשטעלט אין א רעמיז.

ב י י ג ע ל מ א ן. פארנוצט געזונט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. ווערטלעך אויף א זײט. מילא, אז גרײגער האט זיך ארויסגעחאפט מיט א ווארט, וואס קומט איהם דערפאר? ווען עס טרעפט אויף מיר, דרעה איך מיר ארויס, און רוף מיך קנאקניסעל!

ג ר י י ג ע ר. בלאטע! איך טהו דאס ניט, אבער גאר לא מיט א לאנגער נון! איך הײס גרײגער! איך שווער אײך באמנות, ווי ס'איז א שהכל פון גאט [ער ווײזט אויפ'ן טיש], — מײן גאנצער ארויסקוק איז נאר געווען צו קויפען יקנה"ז. אויף יקנה"ז פרעגט מיך, וועל איך אײך דערצעהלען וואס דאס איז. ס'איז א סברה, אז מע קויפט אוים דאס גאנצע יקנה"ז פונ'ם מארק. ס'איז טויזענט קארבען א שטיק, ווי איהר זעהט מיך לעבען! וואס מײנט איהר, גרײגער איז עפים א יונגעלע? שוין באלד א חודש, אז איך האלט אין אײן קויפען יקנה"ז. איך האב שוין אײנגעקויפט ביז הײנטיגען

מאַג אפשר זיעבען הונדערט שטיק. פרעגט, אַט שטעהען אידען. [צו דער חאַליאַסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

אַ ק ו ל פ ו ן ד ע ר ז י י ט. סטייטש, פאַני גרייגער, איהר האָט דאָך נאַר־וואָס געזאָגט און געשוואָרען זיך, אז ערשט נעכטען האָט איהר פאַרקויפט דריטהאַלבען הונדערט שטיק יקנה"ז!

ג ר י י ג ע ר [מיט כעס]. נאַחאַל! ווער פרעגט אייך? אַ איד איז דיר קיין קאָטאָוועס ניט! מענטשען רעדען עסק, מישט ער זיך אריין. ווער האָט דען געזאָגט „פאַרקויפט"? איך? מסתמא האָט מיר אַזוי געפּאַסט. איך זאָג תמיד וואָס מיר פּאַסט. למאי זאָל איך לייקענען? איך האָב פיינט די יעהופּעצער חכמות. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פאָעזיע האָב איך פיינט. [צו פּייפּערן]. אַ סימן האָט איהר, אַז איך בין אַ פעסטער קונה אויף יקנה"ז — אַט פּרובט זיך, שטעלט איין, גיט מיר אוועק אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט אַ צעהנערעל האַנטגעלט, נעם איך ביי אייך צו נאָך אַ מאה שטיקלעך יקנה"ז.

פ י י פ ע ר [ניט לאַנג געטראַכט]. האָב איך אייך אוועקגעגעבען נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאָרעספּאָנדענט]. הערר פלעדער־וויש! מאַכט אַ בריעף אויף נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז.

פ י י נ ק ו ג ע ל [נעמט זיך ביי דער באָרד]. אם כן, אז דער צער פון טראָגען איז יאָ אַזוי גרויס, בין איך דאָך אויך אַ קונה אויף אַ מאה שטיקלעך יקנה"ז צום זעלבען פּרייז, אויב מיט אַ צעהנערעל האַנטגעלט!

פ י י פ ע ר [צום קאָרעספּאָנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאַכט נאָך אַ בריעף אויף הונדערט שטיק יקנה"ז.

ח י נ ק י ס. נו, און וואו בין איך? מיין געלט איז קיין געלט ניט? עלעהיי איך האָב געשפּיעלט אין „בעזיק". די בערזע איז דאָך ניט מעהר ווי אַ קאָרטענשפּיעל. הייסט מיר אויך מאַכען אַ בריוועל אויף אַ מאה שטיקלעך יקנה"ז.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! ביי חינקיסען איז דיר אלסדינג געגליכען צו א קארט! [צו פייפערען]. זייט אזוי גוט און הייסט, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בריוועלע אויף א האלבע מאה יקנה"ז.

ק נ א ק נ י ס ע ל. איך האב אפילו געגעבען דאס ווארט מיין ווייב, אז איך וועל מעהר קיין געשעפטען אויף דער בערזע ניט מאכען; נאר אז איך זעה אלע קויפען, לאזט דאס מיך ניט איינ־זיצען, ווי זאגט ער: „אחרי רבים להטות". [צו פייפערען]. הייסט שוין, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בריוועל אויף יקנה"ז, און דוקא אויף א גאנצע מאה — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו קנאקניסלען]. אויף אייך איז מקוים גע־ווארען דאס ווערטעל: „יאק יצר־הרע נאפאדני, טא תקיעת־כפ נע פאמאזשע"...

פ י י פ ע ר [צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט! פאר־שרייבט נאך צוויי הונדערט פופציג שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאנ־דענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט נאך דריי פרישע בריוועלעך. [צום קאסיר]. פארשרייבט אין דעבעט נאך דריי טויזענט פינף הונדערט רובעל. [ציפערבלאט ווארפט אויף די ביינדלעך. פלעדערוויש שרייבט בריוועלעך. זילבערמינץ צעהלט געלט, קנאקט מיט די פינגער. צווישען עולם ווערט א מורא'דיגער גערודער. אלע שרייען: „יקנה"ז! פעסט! פעסט!" מעקלערס לויפען הין און צוריק פון איינעם צום אנדערען, רוימען איין אלע מאל פייפערען א סוד אויפ'ן אויהער, נעמען איין ארדער און ברענגען געלט].

ג ר י י נ ג ע ר [גרויס]. נו? ווער האט אנגעמאכט א האס אויף יקנה"ז? גריינגער! ווער קויפט אין איין קלאפ דריי הונדערט שטיק יקנה"ז? גריינגער! אלץ גריינגער! אויף מיר קוקענדיג האבען זיך שוין אלע צעלאזט קויפען יקנה"ז. וואו זענט איהר געווען ביז אהער, בריות, יעהופעצער ספעקולאנטען? ספעקולאנטען זענט איהר? אידיאטען, ניט קיין ספעקולאנטען! איהר ווייסט ניט, ווער עס האט אייך געשלייערט! איהר זעהט, יענער קריכט —

קריכט איהר אויך. וואָס קריכט איהר? וואָס האָט איהר געקויפט? יקנה"ז? איהר ווייסט, וואָס יקנה"ז איז? מע טאָר עס דען נעמען אין די הענט אריין אפילו?

א קול פון דער זייט. סטייטש, איהר האָט דאָך גאָר וואָס געזאָגט?!...

גריינגער. איך האָב געזאָגט? נו, איז וואָס? האָב איך געזאָגט, מסתמא האָב איך באדאַרפט אזוי זאָגען. איך לייקען מיך גאָר ניט. איך האָב ליעב זאָגען דעם אמת. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פּאָעזיע האָב איך פיינט. איך בין אריינגעקומען אהער, טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבען, איך וועל קאָנען פּטור ווערען פון א שמאָטע. איך טראָג מיך שוין ארום מיט יקנה"ז פון א וואָך זיעבען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאַליאַסטרע] וואָס שווייגט איהר?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פּיינקוגעל [זיך אין באָרד אריין]. גאָט שיקט צו דעם טרינקער זיין ווײן און דעם שפּינער זיין פלאַכס. אזעלכע יאָהר־עדות, ווי ביי גריינגערען, זענען ווערטה דאָס גאַנצע געלט.

גריינגער. א סימן האָט איהר, גיט מיר א בעט אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראַקטען, אז איהר זענט מחויב זיי ביי מיר נעמען אויף זיעבען הונדערט קערבלעך, געב איך אייך צו צעהן קערבלעך אויף יעדען שטיק.

פּייפער. האָב איך אייך פארקויפט א בעט אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאָרעספּאָנדענט] הערר פלעדערוויש! מאַכט א בריעף אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז, אז איך דאַרף נעמען אויף זיעבען הונדערט רובעל איבער־א־יאָהר קאָנטראַקטען. [צום קאַסיר] פארשרייבט אין דעבעט פון העררען גריינגער נאָך צוויי טויזענט רובעל.

גריינגער [נעמט דאָס בריוועל, צעהלט אָפּ געלט, שטעהט א ווײלע, שפּייט אויס]. טפו זאָל דאָס ווערען! וואָס האָב איך דאָ אָנגעמאַכט?

אויף זיעבען הונדערט פופציג געקויפט... אויף זיעבען הונדערט פארקויפט... נאר איהר מיינט דאך, אז גרייגער איז עפּיס א יונגעלע און וועט גלאט ארויסווארפען געלט אויף דער גאס? בלאטע! אבער גאר לא מיט א שטריימעל! עס וועט אייך קאסטען געלט! איך וועל אייך אויסטהון ביז'ן לעצטען העמד, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איך וועל אייך אלעמען מאכען פאר קבצנים, ווי ס'איז היינט יום רביעי — דיענסטאג אויף דער גאנצער וועלט! [ער געהט אוועק, טהוט א זעץ מיט דער טיר. די חבליאסטרע — נאך איהם].

צווייטע סצענע.

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואס זאגט איהר אויף איהם? דער כח פון געלט! אזא־נ־עזות! איך האב איהם אבער געוואלט דערצעהלען א משל פון שלמה המלך מיט'ן האהן. איהר האט געהערט דעם משל פון שלמה המלך מיט'ן האהן?

ח י נ ק י ס. אצינד, אז גרייגער איז שוין אוועקגעגאנגען, האט איהר זיך דערמאנט אינ'ם משל פון שלמה המלך מיט'ן האהן! פונקט אזוי ווי נעכטען ביי די קארטען...

ב י י ג ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! פון וואס איהר זאלט ניט רעדען מיט חינקיסען — אויף די קארטען מוז ער ארויפקומען!

ק נ א ק נ י ס ע ל. חינקיס איז גערעכט. צו וואס זאלען מיר זיך נארען? אידישע תקיפות איז שטעלען א פייג אונטער דער פאלע — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ י י פ ע ר [טהוט זיך אן]. ווייסט איהר, וואס עס וואלט גוט געווען צו טהון אצינד? [אלע שווייגען. חינקיס חאפט זיך ארויס].

ח י נ ק י ס. מאכען א „פרעפעראנס”...

א ל ע ד ר י י. בראווא, חינקיס! בראווא! חינקיס האט נאך קיינמאל אזוי גלייך ניט געזאגט. בראווא! בראווא! [פייפער, פיינקוגעל, חינקיס, בייגעלמאן און קנאקניסעל געהען אוועק. צווישען די יונגע ספעקולאנטען און מעקלערס איז א טומעל, א געפילדער. אלע רעדען:

„וואס הערט זיך מיט יקנה"ז?"... „פלאו!"... „געפאלען. וואס טהוט מען? קויפען, צי פארקויפען?"... „קויפט אייך יקנה"ז און מאכט אייך א בעס"... „איך האב א האס אויף יקנה"ז! ווער קויפט א האס?"... „האלט זיך מיט אייער האס, רייבט איהם אוים מיט זאמד"... „אז מאכען, זאל מען מאכען א סטעלאזש"... „גיט זשע מיר א בריוועלע, עס זאל זיין מיט פיס, עס זאל קאנען געהן"... „פייפער'ס א בריוועלע איז פרימא"... „פרימא, פרימא! ער נעמט, זאגט מען, הונדערט טויזענט רובעל נדן"... „פאסטערנאק'ס טאכטער"... „פאסטערנאק איז רייך"... „א מיליאנער, זאגט מען, א דבר־אחר, נאר א מיליאנער!"... עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאפ פון א אידעל, און נאכדעם — דאס אידעל אליין].

דריטע סצענע.

דאס אידעל. דא פארקויפט זיך דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאס... יקנה"ז.

עטליכע קולות. אט האסט דו דיר די אנדערע טעג יום־טוב! א נייער סוחר אויף יקנה"ז!

דאס אידעל. ווי טייער איז ביי אייך דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאס... יקנה"ז?

עטליכע קולות. ווער זענט איהר? וואס דארפט איהר?

דאס אידעל [דערשראקען]. אליין בין איך אזוי גרוים ווי א כתריל־עווקער אליין. פאהרען פאהר איך, הייסט דאס, פון אדעס, און הייסען הייס איך מנחם־מענדעל.

עטליכע קולות. זענט איהר אפשר יענער מנחם־מענדעל, וואס האט געהאנדעלט אין אדעס אויף דער בערזע מיט „לאנדאן"?

מנחם־מענדעל [נייציג]. יא, דאס בין איך טאקי אליין, טאקי יענער מנחם־מענדעל, וואס פאר־א־יאהרען אין אדעס, ניט היינט געדאכט, ביי פאנקאנין ימח שמו, א האס, א בעס, און א דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. א סטעלאזש.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. קומט דאָך אייך שלום. שלום עליכם אייך, רב מנחם־מענדעל, וואָס מאַכט אַ איד?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס זאָלען מיר מאַכען וואָס? אדעס איז טוידט אדעס. אויס „לאָנדאָן", אויס פאַנקאָני, אויס מאַראַזשענע... אַלע אדעסער קומען אהער קיין יעהופּעץ קומען זיי, און דאָ הער איך, אידען, אָהן עין־הרע, מאַכען גאָר ניט שלעכט מאַכען זיי. האָב איך מיך מיישב געווען, וואָס בין איך ערגער פון אַלע וואָס? אגב, האָב איך, פאָהרענדיג פון אדעס אהערצוצו, דורכ־געשלאָגען אין זשמערינקע אַ דאָס... אַ שידוך דורכגעשלאָגען, פאַר־דיענט מיט גאָט'ס הילף עטליכע קערבלעך, גלוסט זיך עפּיס מאַכען, שפּעגעלירען גלוסט זיך, ווי זאָגט ער: פאַרזוכט פונ'ם עץ־הדעת פאַרזוכט... אי זי, די פלונית'טע הייסט דאָס, וועט שרייען גוואַלד וועט זי? עט, ווער איז זי מחויב צו האָרכען אַ נקבה ווער?... שאַט, וואָס זשע האָב איך אייך אָנגעהויבען צו זאָגען וואָס? יאָ, כ'האָב מיך דערמאַנט: איך האָב בדעה צו מאַכען עפּיס מיט דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אַזוי הייסט דאָס?... יקנה"ז... [דער עולם לאַכט. ד ע ר ק אַ פ ע ל י ש און ד י ק אַ פ אַ ט ע און אויך ש מ ע ל ק ע לאָזען זיך צו איהם].

ש מ ע ל ק ע [רעדט טיעף ליטוויש]. יקנה"ז? אדרבה, גיט עפּיס צו פאַרדיענען.

ד ע ר ק אַ פ ע ל י ש [שטופּט אָפּ שמעלקען]. וואָס ווילט איהר מאַכען? זאָגט, אָט לויף איך אייך מאַכען.

ד י ק אַ פ אַ ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. אַנו, לאָזט מיך!... [שנייצט אויס די נאָז, נעמט אַרויס פון הינטען אַ רויטע פּעטשיילע]. נאָט אייך אָפּעט שלום, רב מנחם־מענדעל. הייסט דאָס, כּפי איך זעה אַרויסעט אָט־אַ־דאָ־אָ פון אייער שמועס, פאַרשטעה איך, אַז איהר האָט חשק, איך בעט איבער אייער כּבוד, צו שווינדלען מיט יקנה"ז. זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונט זיין, איהר קלערט, וואָס איז שייך, קויפען, צי, איך בעט איבער אייער כּבוד, פאַר־קויפען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פֿאַרקויפֿען אודאי ניט. זעהט איהר, קויפֿען — דאָס וואָלט אפשר געווען אַ שטיקעל פֿלאַן אפשר. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. איך וויים ניט, מיט וואָס עסט מען דאָס, וויים איך ניט.

ש מ ע ל ק ע [שטופּט זיך דורך]. יקנה"ז ווייסט איהר ניט?

ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש [שטופּט אָפּ שמעלקען]. איהר ווייסט ניט, וואָס היסט יקנה"ז? די גאַנצע וועלט קויפֿט יקנה"ז.

ד י ק אַ פּ אָ ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. לאָזט מיך, איך וועל אייך קלאָר מאַכען, וואָס איז שייך, אקוראַט דעם ענין פֿון יקנה"ז. מכּח וויסען וואָס דאָס איז, מוז איך אייך זאָגען דעם רעכטען אמת, אַז מיר אַליינעט אָט־אַ־דאָ־אָ ווייסען אויך ניט, איך בעט איבער אייער כבוד, מיט וואָס מע עסט דאָס, וואָרום דאָס איז אַ זאַך, וואָס אַלע האָבען דאָס און קיינער זעהט דאָס ניט, אַ בלינדער אתרוג, איהר פֿאַרשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ'פֿאַרשטעה, פֿאַר וואָס זאָל איך ניט פֿאַרשטעהן פֿאַר וואָס? דאָס איז, אַפּנים, איין איידעלע מאַטעריע איז דאָס? [ער ווייזט אויף די פֿינגער]. ניטאָ ביי וואָס אָנצוטאַפּען ניטאָ? ס'איז אַזאַ מין, וואָס ס'איז גאָר לחלוטין ניטאָ אויף דער וועלט, אַזוי ווי דאָס „לאָנדאָן" אין אדעס?

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. חלילה! וואָס איז שייך, ס'איז ניטאָ ביי וואָס אָנצוטאַפּען? ווי געשיקט זיך עס, מע זאָל קויפֿען און פֿאַרקויפֿען אַ מין, וואָס איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ? נאָר אַז מע וויל שמועסען נאָך אַ מאָל טאַקי דאָס אייגענע ווידער צוריק, איז דאָס פּאָרט נישטאָ אין ערגיץ ניט, וויל פֿאַרקויפֿען פֿאַרקויפֿט זיך דאָס, איך בעט איבער אייער כבוד, בלאַנקאָ, דאָס הייסט, מע פֿאַרקויפֿט דאָס אייך אויף איבעראַיאָהרעט קאָנטראַקטען מיט אַ ברירה: פֿאַלט דאָס — האָט איהר פֿאַרשפּיעלט נאָר דעם אדערויף; אַלאַ טאָמער הויבט זיך דאָס — נעמט איהר אָפּ ביי יענעם צער און רפֿוי און שבת און בו״זת, עס געהערט צו אייך מיט הכּל־בכּל־מכּל־

פלעקעל, און אפילו די קאפאָנעס זענען אויך אייערע. פאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? איך קום צו יענעם און זאָג איהם: „פעטערעל! אָדער געלט, אָדער די נשמה"... נאָר וואָס זשע דען, האָט מיר קיין פאַראיבעל ניט, איין זאַך איז מיר דאָ א ביסעל פריקרע: איך פאַרשטעה ניט דעם דאָס... [א שמארע מיט דער נאָז]. דעם פשט פון לשון קאפאָנעס פאַרשטעה איך ניט.

ש מ ע ל ק ע. קאפאָנעס ווייסט איהר ניט? [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאפאָנעס, וואָס מע שניידט קאפאָנעס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [ווייזט אויף די פינגער]. קופאָנעס איז... איז... איז... קופאָנעס אויף נעמען דיווידענד.

ד י ק א פ א ט ע [שטופט אפ דעם קאפעליש]. לאָזט זיך דיע־נען! [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאפאָנעס — דאָס ווערט אָנגערופען, למשל, די קאפאָנעס, די עסקא, דאָס פּרעצענט, וואָס עס וואַכסט אָן... היינט פאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? איך זיץ מיר אין דער היים זיץ איך מיר, און דאָרט וואַכסט דערווייל אויף מיר פּרעצענט. וויבאַלד אַזוי, איז דאָך עס טאַקי, אפנים, נישקשה פון א דאָס... פון א געשעפטעל איז דאָס... מאַכט זשע מיך קלאָר, איך בעט אייך, ווי איז, למשל, דער דין, אַז איך וויל מאַכען דערויף א האָס, צי א בעס, צי אפשר טאַקי מחילה א גאַנצען דאָס... [א שמארע מיט דער נאָז]. א סטעלאַזש מיין איך?

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. אָך, מיט׳ן גרעסטען כבוד! גיט מיר איין אָרדער, טהו איך א שפּרונג און ברענג אייך א סטעלאַזש א פּרימאַ: פּייפּער׳ס א בריוועלע.

ש מ ע ל ק ע [שטופט זיך דורך]. צו וואָס נוצען אייך קונצען, סטעלאַזשען? אמעהר, קויפט אייך בעסער מזומנ׳עם יקנה״ז א

ביסעל. אַט האָב איך איין אָרדער פון ל א ז ע ר ע ן און פון מ א ש ע י ע ן...

ד י ק א פ אַ ט ע [שטופּט אָפּ שמעלקען]. לאָזט זיך דיענען! וואָס דולט איהר זיי אַ יאַרמעלקע מיט מזומנ'עם יקנה"ז, אַז זיי ווייסען נאָך גאָר ניט וואָס פאַר אַ פּנים דאָס האָט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. עט־נו, מילא איהר מיינט, אַז טאָ־מער טאַקי חלילה ניט אַזוי דאָס?... [אַ שמאָרע מיט דער נאָז]. בע! אַ סימן האָט איהר, אַט האָב איך אָפּגעהאַנדעלט אַ זומער אין אָדעס, ניט היינט געדאַכט, מיט „לאָנדאָן", געמאַכט אַלע מאָל אַ „האָס", אַ „בעס", אַ „סטעלאַזש", מיט אַ „נאָך", מיט אַ „בלינדע רעכט", מיט אַלע שאַלעמויזען, און פרעגט מיך בחרם פרעגט מיך, צי האָב איך דאָס ווען אָנגעקוקט אין מיינע אויגען אפילו? פון דעסטוועגען, עס זאָל נאָר געווען זיין אַ ביסעל מעהר דאָס... [אַ שמאָרע מיט דער נאָז] הצלחה, וואָלט איך דען אַצינד ניט געקאָנט זיין אַ שטיקעל עושר אַצינד? אַט נאָט אייך ה ע ר ש ע ל ע. הערשעלע איז ניט געווען אַ שמש אין בית־המדרש, איז ניט אַרויס מיט'ן שטעקעל אין ג ר ע צ ק און האָט ניט געמאַכט אין איין שמע־ישראל דרייסיג טויזענט? שאַט! און י ו ס ע ל ע? איהר קענט י ו ס ע ל ע ן? יוסעלע האָט ניט געמאַכט קיין פאַרמעגען פון לאָנדאָן? אמת, זיי האָבען דאָס נאָכדעם אָפּגעגעבען צוריק מיט רווחים האָבען זיי; פון דעסטוועגען...

ד י ק א פ אָ ט ע. ע, רב מנחם־מענדעל, איהר זאָלט אַזעלכם זאָגען? ווי קומט דאָס צו־נ־אייך? איהר גלייבט „לאָנדאָן" צו „יקנה"ז"? וואָס איז שייך, „לאָנדאָן" איז, איך בעט איבער אייער כּבוד, „לאָנדאָן", און „יקנה"ז" איז, פאַרשטעהט איהר מיך, טאַקי „יקנה"ז".

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דהיינו וואָס? דאָס געשעפט גופא איז טאַקי אַזוי ראַיעל איז דאָס?

ד י ק אַ פ אָ ט ע. וואָס איז שייך ראַיעל? ס'איז עפרות זהב! ס'איז גאָר אַ סברה, אַז די גרויסע אונזערע קויפען דאָס אויס

פון דער בערזע, און עס קאָן זעהר שען געמאָהלט זיין, אַז אויף איבער־אַ־יאָהר קאָנטראַקטען זאָל דאָס זיין מיט גאָלד גלייך, אָדער עס זאָל, איך בעט איבער אייער כּבוד, ליגען נייען איילען אין דער ערד. דערפאַר איז גוט, אַז מע באַוואָהרענט זיך מיט אַ סטעלאַזש. וויבאַלד איהר האָט אַ סטעלאַזש, זענט איהר אַ גליקליכער מענטש.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אָ, אַ סטעלאַזש איז אודאי זעהר אַ געשמאַקער ביסען אַ סטעלאַזש! איך געדענק עס נאָך פון אדעס געדענק איך. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? דער קוועטש איז דאָ: מה יקר? וואָס קאָן עס מיך קאָסטען וואָס?

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך קאָסטען? עס ווענדט זיך, וואָס פאַר אַ סטעלאַזש איהר ווילט מאַכען. פאַר אַ געוועהנ־ליכען סטעלאַזש וועט איהר דאַרפען באַצאָהלען בראָצקע'ס פאַר־מעגען; נאָר אויב איהר ווילט, עס זאָל אייך קאָסטען אין גלייכען געלט, וואָלט איך אייך געהייסען מאַכען, איך בעט איבער אייער כּבוד, אַ „גערוקטען סטעלאַזש", דהיינו: דער בעס זאָל זיין גע־שריבען אויף זעכס הונדערט און דער האָס אויף אַכט הונדערט; איז דאָך ממה־נפשך [מיט אַ ניגון] — וועט דער פּרייז האַלטען העכער פון אַכט הונדערט קערבּלעך, וועט איהר נעמען יקנה"ז; אַלאַ וואָס דען, טאָמער פאַלט דאָס? — וועט איהר, איך בעט איבער אייער כּבוד, געבען יקנה"ז. סאַי אהין, סאַי אהער — איז אַלץ די ברירה ביי אייך. האָט איהר דאָס צעקייט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פאַר וואָס זאָל איך דאָס ניט צעקייען פאַר וואָס? אין אדעס איז אויך אַזוי אין אדעס: אָדער איך נעם, אָדער איך געב; דאָס הייסט, איך טאַנץ אויף ביידע חתונות טאַנץ איך. וואָס פאַר אַ זייט עס זאָל ניט אַוועקגעהן — בין איך אַלץ אין דרויסען בין איך. ביי גרויסע וואַראַציאָנען איז מען אין אַדעס, זאָגט מען, גליקליך געוואָרען מיט אַזעלכע סטעלאַזשען. מע דערצעהלט, אַז עס פלעגט אַוועקגעהן איין עפּאָכע, פלעגט מען אָנשיטען זעק מיט גאָלד פלעגט מען. ביסמאַרק זאָל זיך ניט געווען צוקיהלען ביסמאַרק, און עס זאָל זיך ניט געווען אַ־בערקעהרען דאָס

גאַנצע שפּיעל מיט דער פּוטער אַראָפּ, וואָלט הערשעלע געווען דער איינגענער הערשעלע וואָס פריהער, און יוסעלע וואָלט טאַקי געבליבען יוסעלע, און איך וואָלט איצטערטאָ געווען גאָר בגילופין וואָלט איך. נאָר מסתּמא איז דאָך ניט באַשערט מסתּמא... הקיצור, וואָס פאַרט וועט מיך קאָסטען אַ גערוקטער דאָס... אַ סטעלאַזש מיין איך?

די קאַפּאָטע. וואָס איז שייך? מע דאַרף דאָך זעהען, עס זאָל אייך קאָמפּענירען. צוליעב אייך, און ווייל מיר מאַכען דאָס ערשטע געשעפט, וועט דאָס אייך קאָסטען אַ צעהנערעל אַ זייט. אָרענטליך?

מנחם-מענדעל. נו, אודאי קאָן מען ניט זאָגען, אַז ס'איז טייער אודאי. נאָר אויב ס'איז מעגליך עפּיס אָפּדאָסען... אָפּרייסען מיין איך, אויסדינגען, איז מהכתיתי; ווי זאָגט ער: וואָס ווינציגער, איז געזינטער... נאָר טאַ, אויך די אייגענע מעשה — אז גאָט זאָל געבען אַ שטיקעלע הצלחה זאָל ער, איז גאָרניט, ווי זאָגט ער: אַ רענדעל אַראָפּ, אַ רענדעל ארויף, מיר וועלען זיך ניט קריעגען וועלען מיר.

די קאַפּאָטע. האָב איך, וואָס איז שייך, פון אייך אַ פּעסטען אָרדער און קאָן, הייסט דאָס, מיט מזל-ברכה שליסען דאָס געשעפט?

מנחם-מענדעל. בפירוש איין אָרדער! ביי אונז אין אדעס איז אַ וואָרט איין אָרדער און איין אָרדער איז איין אדערויף. מיר פלעגען דאָרטען האַנדלען כּמעט נאָר אויפ'ן דאָס... אויפ'ן וואָרט פלעגען מיר...

די קאַפּאָטע. וואָס איז שייך אויפ'ן וואָרט? ביי אונז אין יעהופּעץ איז אויך דאָס נעמליכע; דאָס וואָרט איז טאַקי אַ וואָרט, נאָר פון דעסטוועגען זענען מיר זיך דאָ נוהג צו נעמען איין אדערויף ביי'ם גרעסטען שפּענעלאַנט. מחמת עס טרעפט דאָ אָפּט־מאָל, אַז פון איין אָרדער זאָל זיך, איך בעט איבער אייער כּבוד, אויסלאָזען אַ בוידעם. איהר פאַרשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳בּארשטעה, פאר וואָס זאָל איך ניט פארשטעהן פאר וואָס? עס קומט אויס, ווי מע זאָגט: „נותן בצימבּעל הולך בטענצעל״... נאָט אייך דערווייל אזא פופציגער נאָט אייך, און לאָז זיין אין א גוטער שעה אין א מזל׳דיגער. נאָר וואָס דען ווער איך אייך בעטען וואָס? טאָמער איז באַשערט, עס זאָל זיין וואראַציאָנען, און עס וועט זיין אויף מיין זייט א גרויסער דיפערענץ, זאָל זיך חלילה נישט אויסלאָזען אזוי ווי אין אדעס חלילה, דאָס הייסט, מע זאָל ניט קאָמפּעזירען מיט פּעטש... הקיצור, איהר דארפט זעהען דארפט איהר, אז דאָס בריוועלע זאָל זיין א דאָסיגס... א פּרימאַ זאָל דאָס זיין.

ד י ק א פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך פּרימאַ? פּרימאַ אליין איז קארג. [א קוועטש מיט׳ן גראָבען פינגער]. פּרימאַ דפּרימאַ! טאַקי פייפער׳ס אליין. פייפער׳ס בריוועלע — דאָס איז א מזומנ׳ע מטבע. קיין בעסערס דערפון קריגט איהר שוין ניט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין גאַנץ יעהופּעץ!... [די קאפּאטע לאָזט זיך געהן. דער קאפּעליש יאָגט איהם נאָך און טענה׳ט, אז על־פּי יושר און על־פּי מענטשליכקייט קומט דאָס קורטאַזש פון׳ם געשעפט אויף דער העלפט. די קאפּאטע וויל ניט הערען, ניט זעהען. דער קאפּעליש בלייבט שטעהן ביי דער טיר טרויעריג].

ד ע ר ק אָ פּ ע ל י ש [צו זיך אליין]. ליים האָבען גליק. ער וועט דאָ חאפּען גוטע זיבען מיט א האלב קערבעל! און אפשר טאַקי אלע צעהן? או־ווא! פון די הענט ארויסגעלאָזט א גע־שעפט. וויפיעל קוקט מען ארוים דערויף, איידער גאָט שיקט צו א פרישען „קונד״? אז בסך־הכל זענען די קליינע שפּעגעלאַנטען נאָר אליין מעקלערס, און פון די גרויסע קאָן מען אויך גאָר ניט חאפּען. צום ביישפּיעל, פיינקוגעל: טאַקי א שענער איד מיט א פיינער באָרד; נאָר ער וועט בעסער מאכען אליין א געשעפט און וועט איבערצאָהלען, אבי ניט געבען צו פאַרדיענען דעם מעקלער... צי, למשל, חינקים: ביי חינקיסען קאָן מען מאכען א געשעפט סיידען ביי די קאָרטען. פאר די געהויבענע מעקלערס איז חינקים א טייערער „קונד״: זיי מאכען מיט איהם בשעת מעשה די גרעסטע

געשעפטען, נאָר וויפיעל זיי פאַרדיענען — לעגען זיי דאָרט אוועק ביי די קאָרטען... ביי ביינגעלמאַנען מאַכט מען יאָ אַ מאָל אַ געשעפט; נאָר ווען טרעפט זיך דאָס? איין מאָל אין אַ שמיטה, אַי דאָס — דאַרף מען זיך פריהער גוט אָנגעהן, צערייסען דריי פּאָר שטיוועל, שטעהן ביי דער טיר, חנפה'נען די מאַדאַם ביינגעלמאַן, אויסהערען זי, אַז זי קומט אַרוים פון אַ גרויסער משפּחה, חאָטש אַלע ווייסען, אַז זי האָט ניט לאַנג אַרומגעטראָגען אַ קאָשעק מיט ביינגעל... און אַז גאָט גיט, מע שלאָגט שוין יאָ אַ מאָל דורך ביי איהם מיט צרות, מיט יסורים אַ שטיקעל געשעפט און עס קומט צום קורטאַזש, דאַרף מען זיך אַוועקדינגען מיט איהם אַ שעה זעכס... דערפאַר איז שוין קנאַקניסעל מעהר סוחר פון אַלעמען: ביי איהם אַז מע מאַכט אַ געשעפט, זאָגט ער לכתחילה, אַז פון מעקלערס האַלט ער ניט, קיין קורטאַזש צאָהלט ער ניט — און רופט איהם קנאַקניסעל!... בלייבט איבער איין גרייגער. ער איז דער בעסטער פון אַלע שפּעגעלאַנטען אין יעהופּעץ און האָט דוקא ליעב געבען אַ אידען צו פאַרדיענען אַ קערבעל; נאָר וואָס דען איז דער חסרון? מע קאָן איהם נאָכגעהן אַ יאָהר כסדר מיט חלומות, און ערשט נאָכדעם חאַפּען פון איהם אַ פּסק, אַז עס זאָל ווערען פינסטער אין די אויגען... היינט גאָר צאָהל דירה־געלט, זיץ ווי אַ מענטש, געה ווי אַ מענטש, האַלט אויס אַ שטוב אין יעהופּעץ, לעהרען קינדער — אַ שווערע, ביטערע פּרנסה! אוי, רבונו־של־עולם, האַרצעדיגער פאָטער! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס מעקלעריי, אָט דאָס יעהופּעץ, אָט די בערזע — די וויסטע, פינסטערע, פאַרשאָלטענע בערזע?!... [ער זיפצט געשמאַק און געהט אוועק. שמעלקע בלייבט שטעהן אין מיטען קאַנטאָר, אָנגעשפּאַרט אויף אַ שטעקען, דער קאָפּ אַ ביסעל אויף אַ זייט, די אויגעלעך האַלב־צוגעמאַכט, ווי אַ אידענע בשעת זי טראַכט].

שמעלקע [רעדט צו זיך אַליין]. איין אומגליק מיט די מעקלערס! קומט אַ קונה, באַפאַלט מען עהם, ווי די הינט! אַמאָל איז געווען יאָהרען: איך בין מיר געווען איינער אויפ'ן יריד, זיך געאַרבייט פּאַוואָלינקע, שטילערהייט געמאַכט די גרעסטע געשעפ־

טען אין יעהופעץ, פארדיענט גאָלד — א ביסעל פון מעקלעריי, א ביסעל פון דער זייט, פון שפעגעלאציע... היינט — פינף און צוואנציג מעקלערס פאר איינעם. מע דארף זיך היינט גוט אונטערגארטלען, מע זאָל זיי אריבעריאָגען! מע לויפט זיך אָן דעם גאנצען טאָג, ווי א הונט; מע עסט ניט, מע טרינקט ניט, מע געהט ווי א בעטלער. [ער באטראכט אויף זיך די הלבשה]. וואָס זאָל מען טהון? די הוצאָה איז גרויס, „גילדזשע" מוז מען צאָהלען... א גליק, וואָס יקנה"ז האָט א ביסעל די אויגען געעפענט. די גאנצענע שטאָדט האָט זיך א נעם געטהאָן צו יקנה"ז. וואָס האָט מען אין דעם אזעלכם דערזעהען? דער שווארץ־יאָהר ווייסט זיי! איך האָב אלע מיינע „קונדען" באטיילט מיט יקנה"ז. נעבאך בדלות געשטעלט לאזארען מיט מאשעיען, חע־חע! [מיט א שיינענדיג פנים]. אוועקגעקויפט ביי זיי כמעט דעם גאנצענעם מזומנ'עם יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט רובעל... נישקשה, איך האָב, ניט צו פארזינדיגען, אויך געחאפט דערביי א שען קערבעל, חס ושלום נישט בגנבה, נאָר גלאט אזוי, פון אויבען א פארדיענסטעל, ווי אלע יעהופעצער מעקלערס... זיי מעגען אלץ: גנבה'נען, גזלנ'ען, קיילענען, און שמעלקע דארף האָרעווען פון עולם־הבא וועגען... זיי זענען גרויס געוואָרען ביי זיך — פיסס! קאנטאָריסטען! באנקירען! און שמעלקע איז אלץ דער אייגענער שמעלקע — עך־עך־עך! פון דעסטוועגען, דאנקען גאָט דערפאר. איך דארף צו קיינעם ניט אָנקומען: פראן א ביסעל געלט, און סחורה א ביסעל איז פראן... [ער רעכענט אויף די פינגער]. פראן „שפאנעווער" מזומנ'נע... [ער טהוט זיך א טאפ אין איין קעשענע]. פראן „חארקעווער"... [טהוט זיך א טאפ אין דער אנדערער קעשענע]. און „וויגרישנע בילעטען", און אויף „טעקושצעם שצאָט" א ביסעל, און א ביסעל אקציעס פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאן" איז פראן. גאָט זאָל נאָר געבען, דאָס געשעפט פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאן" זאָל זיך א ביסעל פארבעסערען, וועט שוין זיין וואָס צו טהון, אם ירצה השם, ביי לאזארען און ביי מאשעיען... [מיט א שיינענדיג פנים]. אי, קונים!... אזעטיקע קונים וואָלט איך ווע־

לען האָבען אַ סך! באַרליאַנטענע קונים!... [ער קוקט אויף דער וואנט].
אָהאָ, שוין צוועלף דער זייגער! פונקט די צייט, ווען לאַזאַר פאָהרט
פריהשטיקען. מע דאַרף לויפען חאַפּען עהם ביי דער טיר —
טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבען און וועט עהם אריינשיקען אַ
געדאַנק עפּים מאַכען אַ געשעפטעל... [ער געהט אוועק].

דריטער אַקט

[איז עטליכע חדשים ארום, ביי פייפערען אין קאנטאר. — צ י פ ע ר ־ ב ל א ט זיצט אויבען־אן, אויף פייפער'ס ארט, די אויהערען אונ־טערגעבונדען מיט א וויים טיכעל, און שאבט זיך די נעגעל מיט א קליין מעסערעל. ביי דער זייט שטעהט פ ל ע ד ע ר ו ו י ש, פיין אויסגעפוצט, האלט א קליין שפיעגעלע אין דער האנט און קעמט זיך דאס בערדעל. ז י ל ב ע ר מ י נ ץ זיצט פארשטעלט אין די גראטעס, האלט־אונטער דעם קאפ מיטביידע הענט, פארצארענט, אנגע'ברוגז'ט אויף דער גאנצער וועלט].

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. וואָס קאָן דאָס זיין מיט אונזער שעף, וואָס ער איז היינט אזוי שפּעט נאָך נישטאָ אין קאָנטאָר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קעהר נאָך שלאָפען. מסתמא אויף געוועזן היינטיגע נאכט אין קלוב.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? מיט וויזיטען? געפונען א צייט צו מאַכען וויזיטען. וואַס רעדט איהר? איהר ווייסט, וואָס איהר רעדט? ביי אונז איז דאָך עפּיס היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע. איהר הערט? רע־א־לי־זאַ־ציע!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע שרייט איהר אזוי? איך וויים גליך מיט אייך, אז ס'איז ביי אונז היינט רעאַליזאַציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? פאַרשטעהט זיך, רעאַלי־זאַציע. מיר דארפען היינטיגען טאָג נעמען און געבען אפשר פינף טויזענט אַקציעס. א ווערטעלע אויסצורעדען? יקנה"ז אליין באַדאַרפען מיר רעאַליזירען — וויפיעל מיינט איהר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. איך מיין... איך מיין, אז דעם חשבון פון יקנה"ז דאַרפט איהר וויסען בעסער פון אונז אַלעמען. דערויף זענט איהר בוכהאַלטער.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? א פּאָר טויזענט, זאָגט איהר? פּע, איהר האָט א גרויסען טעות. העכער דריי טויזענט שטיק. איהר הערט? דריי טויזענט שטיק, א חוץ סטעלאַזשען, אַזעלכע, וואָס מע קאָן נישט וויסען, צי מע וועט אונז געבען, צי מע וועט ביי אונז נעמען יקנה"ז. איהר הערט, וואָס מע זאָגט אייך?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פאר זיך]. בראָש מיינט ער, אז אַלע הינקען אונטער אויפ'ן לינקען אויהער, אזוי ווי ער... [הויך]. איך וויים נאָר ניט, וואָס מיר וועלען טהון; אָט זעץ איך מיך און ווייז, טאָמער וועט פייפער, חס וחלילה, צולעגען געלט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [פון די גראַטעס אַרויס]. וועדליג ער איז יוצא קעגען אונז, וואָלט ער געמעגט ווערען די כפּרה היינטיגען טאָג אפילו.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ביי לייטישע באַנקירען פאַרדיענט מען א קערבעל פון דער זייט גאָר; מע שאַרט זיי צו א געשעפטעל, איין אקציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואו וועלען מיר נעמען אקציעס, פרעגט איהר? מיר וועלען מוזען צאָהלען דיפערענצען.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פאר זיך]. גוט מאָרגען, געלי, רעטאַר טראָג איך.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? א ברירה וועלען מיר האָבען? אַנו, טהום נאָר א פרעג דעם קאַסיר, איך רעד ניט מיט איהם, א סך האָבען מיר עפּיס געלט אין דער קאַסע?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. קדחת!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואָס? עטליכע טויזענט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קדחת, זאָגט ער!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פּלעדערוווישען]. קדחת? וואָס הייסט קדחת? וואו איז דאָס געלט? וואו איז עפּיס פּאַפּיערען, סעריעס, קופּאָנעס? אַנו, פרעגט איהם אָקאָרשט, איך רעד מיט איהם ניט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פּלעדערוווישען]. פּאַפּיערען? זאָגט איהם, אַז די מייז האָבען אויפגעגעסען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פּלעדערוווישען]. הא? וואָס? וויפיעל, זאָגט ער?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. די מייז, זאָגט ער, האָבען אויפגעגעסען!

צ י פ ע ר ב ל א ט [אויסער זיך]. צי ער איז משוגע, צי ער איז חסר־דעה, צי ער איז גלאַט אַזוי פּונ׳ם זינען?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פּלעדערוווישען]. זאָגט איהם, אַז ער איז אַליין אי משוגע, אי חסר־דעה, אי פונ׳ם זינען. ער ווייסט ניט, וואָס מיט איהם טהוט זיך, דער שענער „בויכהאַלטער".

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פּלעדערוווישען]. הא? וואָס זאָגט ער?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ער זאָגט אויף אייך, אַז איהר זענט אַ בהמה; איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אייך געשלייערט...

[ציפערבלאַט שפּרינגט־אונטער אויפ׳ן בענקעל; ער ווייסט ניט וואָס צו טהון פאַר כעס. עס עפענט זיך אויף די טיר און עס קומען־אַן מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל און זיינע צוויי מעקלערס: ד ע ר ק א פ ע ל י ש און ד י ק א פ א ט ע].

צ ו ו י י ט ע ס צ ע נ ע.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו דער קאַפּאַטע]. נו, וואָס זענט איהר געבליבען שטעהן וואָס? געהט־צו צו איהם, ווייזט איהם די דאָס... די סטעלאַזשען אויף יקנה"ז ווייזט איהם. לאָז ער זיך מיט אייך צערעכענען לאָז ער זיך.

ד י ק א פ א ט ע [צום קאַפּעליש]. זיי זענען גערעכט. געהט, זייט מוחל, צו צום קאַסיר, זאָגט איהם אַזוי און אַזוי, לאָז ער אייך, איך בעט איבער אייער כבוד, אַרויסצאָהלען וואָס עס קומט אויף די צוויי סטעלאַזשען מיט׳ן האָס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. וואָס איז עפּיס געפּאַלען דער גורל אויף מיר? דאָס געשעפט האָט איהר דאָך געמאַכט, ניט איך.

ד י ק א פּ אָ ט ע. אָט דאָס הויבט זיך אָן מיט אַ אידען! ביי'ם נעמען „קורטאַזש" האָט ער גע'טענה'ט „יחדיו", און אַז עס קומט צו עפּיס, האָט ער חשק צו בלייבען פון הינטען. [ער שטופּט איהם אונטער]. פאָלגט מיך, געהט, אייך פּאַסט בעסער.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. פאַר וואָס פּאַסט מיר בעסער?

ד י ק א פּ אָ ט ע. וואָרום אַזוי: איהר געהט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין אַ קאַפּעליש און רעדט רוסיש.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. איך האָב מורא, אַז פון דעם דינגען זיך וועט גאָרנישט אַרויסקומען האָב איך מורא. מע דאַרף זיך פּרובען אַליין דאַרף מען, ווי זאָגט ער: „מע שיקט דעם שמש און מע געהט אַליין". [ער טהוט־אויס דאָס היטעל, געהט־צו צום קאַסיר און רעדט צו איהם דורכ'ן פענסטערעל אויף רוסיש]. יאַ סאַם מנחם־מענדעל איז כתרילעווקא... אווו נאַם יעסט דווא ספּאָלאָווינע סטעלאַזש נאַ יקנה"ז פּרימאַ דפּרימאַ...

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. זאָגט אויף אידיש, וואָס דאַרפט איהר?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מעלתו באַדאַרף אויף מיר קיין פאַר־איבעל ניט האָבען, וואָס איך האָב לכתחילה אָנגעהויבען אויף רוסיש, ווייל, ראשית, איז דאָ אַזוי דער דאָס... דער איינפיהר, און והשנית, פּאַסט טאַקי ניט פאַר אַזאַ נפש, ווי איך, זיך אַרומדרעהען אין יעהופּעץ אויף דער בערזע און נאָך רעדען אידיש; מע קאָן מיך, חס ושלום, דערקענען, אַז איך בין אַ דאָס... אַ איד מיין איך, און מיך מחילה אַרויסדאַסען פון דאַנען מיט כבוד אהיים מחילה.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [בייז]. הקיצור, וואָס ווילט איהר?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. הקיצור, די מעשה דערפון איז אַזוי. איך בין מנחם־מענדעל פון כתרילעווקע בין איך. איך האָב אַ שטיקעל דאָס... אַ שם אויף דער וועלט האָב איך, דורך אדעס, דורך „לאָנדאָן", כ'האָב אמאָל געהאַנדעלט מיט „לאָנדאָן" אמאָל,

היינט האנדעל איך מיט דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... מיט יקנה"ז.

זילבערמינץ [מיט כעס]. יקנה"ז? אַזוי זשע רעדט! געהט אַהין. [ער ווייזט אויפ'ן בוכהאַלטער מיט'ן קאָרעספּאָנדענט]. דאָרט וועט מען אייך געבען יקנה"ז.

פלעדערוויש [מיט אַ שמייכעלע צו מנחם־מענדלען]. וואָס וועט איהר עפּיס זאָגען גוטס?

מנחם־מענדעל [מיט הענט]. וואָס פאַר אַ גוטס זאָל איך אייך זאָגען זאָל איך? כ'האָב געדרעהט האָב איך, געשווינדעלט, געפּלוטעט מיט דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... מיט יקנה"ז. אַהער, אַהין, אַ האָס, אַ בעס, אַ לאָקש, בוידעם, ציבעלע — בלאָטע! אַז ס'איז ניט באַשערט צו פאַרדיענען אַ קערבעל, העלפען נישט קיין בריה'שאַפטען. הלואי איך זאָל אויסקומען גלייך זאָל איך, ווי זאָגט ער: „דער אָרעמאַן איז געהרען, אַז ער בלייבט ביי'ם קרן".

פלעדערוויש [פריינדליך]. איך פאַרשטעה נאָך אייערע רעד, אַז איהר האָט מיט אונז חשבונות אויף יקנה"ז. זייט זשע זיך מטריח, אָן זיצט אונזער בוכהאַלטער, ער וועט זיך מיט אייך צערעכענען. [ער פיהרט־צו מנחם־מענדלען צום בוכהאַלטער און שרייט אויף אַ קול]. הערר ציפּערבלאַט! דער איד האָט דאָ אַ חשבון מיט יקנה"ז!

ציפּערבלאַט. האַ? וואָס? וואָס שרייט איהר אַזוי? איך בין ניט טויב! [צו מנחם־מענדלען]. זיצט.

מנחם־מענדעל [זעצט זיך צו אויף איין עק בענקעל]. בקיצור, די מעשה דערפון איז אַזוי. כ'האָב דאָ אַ ביסעל געשווינדעלט מיט דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... מיט יקנה"ז האָב איך, געמיינט, איך וועל עפּיס מאַכען, אַריינגעבראָקט די עטליכע קערבלעך אַריינגעבראָקט, און געבליבען זיצען אויף די דריטהאַלבען סטעלאַזשען געבליבען, ווי אַ הוהן אויף די אייער, ביז קאָנטראַקטען. איין אָרט פון מסחר, פון סטעלאַזשען, פון וואַראַציאָנען איז טאַקי

נאָר אדעס. הערט איהר? יעהופּעץ מעג טאַקי זיין די כּפּרה פאַר אדעס מעג עס זיין.

צ י פּ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? איין אָנווייזונג פון אדעס? אנו, ווייזט אהער?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. דאָס אָנווייזונג איז טאַקי אויף אייך איז דאָס, נאָר נישט פון אדעס, נאָר פון אייך אליין טאַקי, אויף דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... אויף יקנה"ז. [ער נעמט ארויס פון בוזעם־קעשענע א פּאַפּיער און גיט דאָס איבער דעם בוכהאַלטער].

צ י פּ ע ר ב ל א ט [נעמט דאָס פּאַפּיער, זאַטעלט אן די נאַז מיט א פּאָר ברילען און לייענט הויך]. Милостивый Государь! По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля будущаго...года суммы...рублей серебромъ, имѣю сдать Вамъ или приказу Вашему десять акцій товарищества "Якнеузъ" съ текущими купонами. Послѣ-же 15-го Февраля сіе письмо теряетъ свою силу безъ всякихъ другъ къ другу претензій. Съ совершеннымъ почтеніемъ В. Файферъ.*

[צו מנחם־מענדלען]. אהא? יקנה"ז? ווילט איהר, הייסט דאָס, רעאַליזירען, נעמען אקציעס?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אקציעס לאו דוקא. ווי זאָגט ער: „מע מיינט נישט די הגדה, מע מיינט די פּאַלירטשיקעס". וואָס טויג מיר דאָס דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... יקנה"ז? איך וויל מיט אייך קאָמפּעזירען וויל איך. עס וועט מיר ארויסקומען פון אייך, נאָך מיין חשבון נאָך, א קערבלעך דריטהאַלבען הונדערט וועט מיר. נאָר אויב עס וועט געהן ביי אונז אין א פּופּציגער, בין איך ניט אַזא איד, וועלכער קאַטאָרי...

---

* [געעהרטער הערר! נאָכדעם ווי איהר וועט מיר איינצאָהלען דעם 15־טען פעברואר פונ'ם קומענדיגען ... יאָהר די סומע פון ... רובעל, בין איך מיך מתחייב ארויסצוגעבען אייך אדער צו אייער אָרדער צעהן אקציעס פון דער געזעלשאַפט יקנה"ז מיט די לויפענדיגע קופּאָנעס. נאָכ'ן 15־טען פעברואר אָבער פערלירט אָט דער בריעף זיין קראַפט, אָהן קיין שום תביעות פון איינעם צום אַנדערען. מיט פולער אכטונג, וו. פ י י פ ע ר.
איבערזעצט פון די ארויסגעבער.]

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [מישט זיך אריין]. מע מיינט דעם דיפערענץ, וויפיעל עס באטרעפט, זאלט איהר ארויסצאהלען.

ד י ק א פ א ט ע [שטופט אפ דעם קאפעליש]. לאזט זיך דיע־נען! דער איד איז, וואס איז שייך, א פרעמדער, און האלט ביי'ם אוועקפאהרען אהיים קיין כתרילעווקע. ער האט, איך בעט איבער אייער כבוד, א ווייב, א גוטע בחור'טע, לאזט זי איהם ניט אטהעמען, על כן האט ער אייך געוואלט בעטען, איהר זאלט זיך מיט איהם צערעכענען, און טאקי, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאהלען די עטליכע קערבלעך על־פי חשבון. היינט פארשטעהט איהר שוין, צי ניין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. טאקי באלד טאקי, מחמת מעלתו בא־דארף וויסען זיין, אז איך זיץ דא אויף א דאס... אויף א פרעמדען וואגען זיץ איך דא. ראשית, טאר איך דא ניט זיין, און והשנית, לאזט מיך מיין פלונית'טע ניט לעבען. זי זעצט מיט בריעף זעצט זי. אט זעהט, וואס זי שרייבט מיר זעהט. [ער באקומט־ארויס פון בוזעם־קעשענע א בריעף].

צ י פ ע ר ב ל א ט [נעמט דעם בריעף, טהוט־אן די ברילען און לייענט אויף א קול]. „לכבוד בעלי הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע, געלויבט איז השם יתברך, אין בעסטען געזינט. געב גאט דאס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אמן. — צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער..." [פלעדערוויש, דער קאפעליש און די קאפאטע שטעלען אויף מויל און אויהערען. זילבערמינץ שטעקט־ארויס דעם קאפ פון די גראטעס, רויכערט א פאפיראס, מאכט־צו די אויגען, הערט זיך צו מיט איין אויהער. ציפערבלאט ווישט־אויס די ברילען, הוסט זיך אויס און לייענט געשמאק, מיט כוונה]. „צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער! איך ליג אפעט אזא ווינטער און קאן נאך עד היום צו מיינע כוחות ניט קומען, א חוץ וואס דאס עלטערע קינד האט געפאקט און געמאזעלט און דאס קלייניטשקע האט די „דאר", איך האב דאס שוין געבאדען

אין זאַלץ און אין קלייען, געזעצט אין זאמד, געשפּראָכען, געשטאָ־
כען, געטהאָן וואָס מע טהוט קיין אידען ניט, גאָט ווייסט אויבֿ עס
וועט דערלעבֿען גרינע אוגערקעס, און ער, גאָרניט, זיצט זיך דאָרטען
אין געהאַקטע וואונדען, ווי אַ גראַף, אַ גדולה אויף איהם, אַ יום־טוב!
פֿאַרשטעהרט זאָל איהם ווערען, רבונו־של־עולם! אַז ניט אַדעס,
איז יעהופּעץ. דץ אַ סוחר! פריהער „לאָנדאָן", היינט „יקנה"ז",
לאָמיך אַזוי וויסען פון דיר און פון כל הצרות, צי איך הויבֿ אפילו
אָן צו וויסען, וואָס דאָס איז אויף מיר פאַר אַ נייער אומגליק אָט
דאָס שמאַקנעהאָז! דיינע גליקען וויים איך שוין, אַז אָך און וועה
איז מיר! פון אַדעס, ניט היינט געדאַכט, — געדענקסט דו? —
האָסט דו מיר אויך געשריבֿען גילדענע פייגעלעך, האָבֿ איך דיר דען
ניט געשריבֿען דעמאָלט נאָך: אַנטלויף, מענדעל, ווי גאָט איז דיר
ליעבֿ!? אָרעמער דאַך, וואָס קנאַקסט דו? איך שיק איהם נאָך
אַרוים אויף הוצאות, ער זאָל קומען אַהיים, לסוף וואָס טהוט ער?
טראָגט דאָס איהם אַוועק צו אַלדי שוואַרצע יאָהר קיין יעהופּעץ!"...
[עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין אַ קאָפּ פון אַ ספּעקולאַנט:
„ניטאַ פּייפּערען איז קאַנטאָר?" דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט,
די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „דערויף האָט זיך
טאַקי טאַטע־מאַמע אויסגעבֿראַכט, אַז איך זאָל זיצען דאָ אַ יוגענד
אין כּתרילעווקע מיט פּיצלעך קינדער פּיסקליאַטעס, און ער, דער
שענער בּרויטגעבֿער מיינער, וועט זיך אַרומשלייען דאָרטען מיט
אַלע שאַרלאַטאַנעס, וואָס אַ ווייבֿ, משטיינס געזאָגט, האָט בּיי זיי
אַ שענע ווערדע, און מיט מיר זאָל האָבֿען צו טהון אַ וועלט! קיין
גוטען מיטוואָך נאָך נישט געהאַט פֿון דער חתונה אָן, אַז, משטיינס
געזאָגט, נאָר געטראָגען איהם און געהאַט, און ווידער אַ מאָל
איהם געטראָגען און געהאַט, און אָבער אַ מאָל פאַרגאַנגען איהם
אויף טראָגען. אוי, די מאַמע מיינע איז טאַקי אַ חכמה! „הערסט
דו, טאָכטער מיינע געטרייע, פלעגט זי מיר זאָגען באַלד נאָך דער
חתונה, עפּים געפעלט מיר נישט דאָס מאַנעכען דיינס, דאָס בּאַ־
שטענדיגע קוצעניו־מוצעניו זיינס מיט דיר, ווי זאָגט מען: זיי

מיר ניט צו זיס, איך זאָל דיך ניט איינשלינגען; זיי מיר ניט צו ביטער, איך זאָל דיך ניט אויסשפייען״... אָט זעה, ביי לייטען א ווייב, אשטייגער, בליומע־זלאטע, פארשטעהרט זאָל דאָס איהר ווערען, ווי זי לעבט דאָס אָפּ די וועלט ביי איהר מאַן! ווען דו האָסט בליומע־זלאטען, ניט דערהארען זאָלסט דו, פאר א ווייב, וואָלסט דו שוין געוואוסט, וואָס פאר א גאָט מיר האָבען. איך וועל מיך ניט שטעלען, ווי בליומע־זלאטע, א מכּה דיר א גרויסע, שעלטען דיך און קאָרעניען, ווי דו ביזט ווערטה, — מוז איך מיט גוטען, א ברירה האָב איך? זאָג איך דיר טאקי מיט גוטען, מענדעל סערדצע, אז טאָמער קומסט דו ניט צו פאָהרען, אם ירצה שם, אויף פּסח אהיים, זאָלסט דו זיך רעכטען אויף א פאָהיבעל. איך קאָן טרעפען צו דיר קיין יעהופּעץ אויך און דאָרטען מאכען דיר א ווייסטען א פינסטערען סוף...״ [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין ווידער א קאָפּ פון א ספעקולאנט: „נאָך ניטא פייפערען אין קאָנטאר?״ דער קאָסיר טהוט א מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאט לייענט ווייטער]. „...א ווייסטען א פינסטערען סוף... איך זעה פון דיינע בריוולעך, אז דאָס יעהופּעץ האָט דיך, אפּנים, רעכט פאַליובעט, א סיבה דיר אין פּנים! ס׳איז דיר געפעלען, זאָגסט דו, וואָס וואסער צאַפּט זיך דאָרטען פון דער וואַנט, לאַנטערנעס צינדען זיך דאָרטען אַן אליין פון דער העלער הויט, אייזענבאהנען לויפען־ארום משוגע׳נערווייז הין און צוריק אין מיטען שטאָדט, וכדומה אזעלכע חידושים מיט בבא־מעשיות פון טויזענט־איין־נאכט — מיינסט, וועסט מיך דערמיט נעמען? אודאי באַדאַרף איך געניטיג האָבען דיינע יעהופּעצער געפלאַסטערטע גאַסען און „טאַרעטאַרען״! וואסער, קאָן איך באשטעהן, זאָל ביי מיר זיין אין דער דייזשע, און לאַנטערנעס באַדאַרף איך אויף כּפּרות, איך געה במילא ניט ביי דער נאכט אין ערגיץ ניט, און אז עס מאכט זיך א מאָל, מע דאַרף יאָ געהן ערגיץ אין איין אָרט אריין, קאָן מען געהן פארפריה... פאָלג זשע מיך, מענדעל...״ [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין צוויי קעפּ מיט א מאָל: „ניטא פייפערען אין קאָנטאר?״ דער קאָסיר

טהוט א מאך מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט ווייטער].

„... פאלג זשע מיך, מענדעל, א ווייב דארף מען פאלגען, הער אויף צו האנדלען מיט'ן פאראיאהריגען שניי. לאז זיך דיר נישט גלוסטען צו ווערען א גביר אין איין שמע־ישראל, ווי זאגט מען: פליה נישט הויך, וועסט דו נישט פאלען נידעריג. שנייד־אפ פון דיין יקנה"ז, ווי ווייט דו קאנסט, און קום צו פאהרען אהיים, וועסט דו זיין א גאסט ביי דיינע קינדער. נאר, למען השם, פלעכט נישט קיין קערבלעך דארטען אויף דער רוח וויסט וואס, האב אין זינען בעסער ברענגען עפים אין בעל־הבתישקייט אריין. האב איהם אכציג שווארצע יאהר! ביי לייטען א מאן האלט אויפ'ן קאפ, אז ער האט אין דער היים א ווייב ביז הונדערט און צוואנציג יאהר. האנדעלסט מיט יקנה"ז — נעם, פארבלענד די אויגען, רייס־אפ און שיק אריין א צוואנציג ארשין יקנה"ז דעם ווייב אויף א קלייד־דעל; עס געהט אזא יום־טוב..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין עטליכע קעפ מיט א מאל: „טאקי אלץ ניטא פייפערען אין קאנטאר?" דער קאסיר טהוט א מאך מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט ווייטער]. „... עס געהט אזא יום־טוב! באדארף איך איהם דערמאנען, א וועהטיג איהם א גרויסער, אליין ווייסט דאס נעבאך ניט! נעם זשע שוין אין איין וועג אן א טוץ האנטיכער מיט א סערוועט א גרויסען, און עטליכע ארשין גראבע לייווענט אויף דער פסח'יגער דייזשע, און נאזטיכלעך מיר א האלב טוץ — קיין בראנזעליעטען מיט מענדעליאנען, ווי בליומע־זלאטע, פאדער איך נישט ביי דיר! און מאראזאוו'ס זאגע מיר א שטיקעל, טעלער פלאטשיגע מיט גלעזלעך א ביסעל, און א חרייניק א נייעם (יענער איז כפרה געווארען פאראיאהרען בשעת טראגע! אויפ'ן בוידעם), גוטע זייף ברענג מיר צו פיהרען, מיט א פלעשעל וואדאקאלאן. נאר, למען השם, פארגעס ניט מיר קלאפען פריהער א דעפעש, ווי עס ווינשט דיר פונ'ם גאנצען הארצען דיין זוגתי הצנועה מרת שיינה־שיינדעל. — יא, גוט, כ'האב מיך דערמאנט. איך פארשטעה נישט וואס דו שרייבסט מיר, אז קיין באשטענדיגע סטאנציע האסט דו

ניט, דאָרט וואו דו טאָגסט נעכטיגסט דו ניט, דו מוזט, זאָגסט דו, אויסבאַהאַלטען זיך, מע זאָל דיך, חס ושלום, ניט איבערנעמען... וויים דיך דער שווארצער יאָהר. אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס דו האַנדעלסט מיט טרפה'ער סחורה, מיט דעם וויסטען יקנה"ז? עס געהט מיר טאַקי מעהר נישט אָפּ צו מיינע זיידענע קליידער, מע זאָל דיך ברענגען צו פיהרען אהער געקאָוועט אין קייטען! דיך דאַרף עס טרעפען! אַ שענע שטאָדט, אַ ליטישע, דאָס יעהופּעץ! מע זאָגט גאָר, אז ביי נאכט טאָר מען זיך דאָרט נישט ארומדרעהען איינער אליין אויף דער גאָס: גזלנים, זאָגט מען, טהוען זיך איבער פאר נקבות און מע שניידט קעשענעס... איך זאָל וויסען — דעם דריטען טאָג אַ שטיקעל ברויט, וואָלט איך ניט געוואָלט קענען דאָס יעהופּעץ, ברענגען זאָל דאָס!... יאָ, וואָס זאָגסט דו דערויף? סטיסי־לאה איז שוין ווידער אויף דער צייט..."

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [רייסט אויס ביי ציפּערבלאַטען דעם בריעף]. ווייטער געהען שוין אלץ דאָסיגע... היימישע זאכען געהען שוין. אָבער וואָס זאָגט איהר אויף מיין ווייב וואָס? זי קאָן שרייבען זי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. אָ, אַ קאָזאַק!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. זי מוז געהן ביי אייך אין ספּאָדעק, רב מנחם־מענדעל?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ. אַ שאָד, וואָס זי איז ניט אין יעהופּעץ אויף דער בערזע — זי פעהלט צום רומעל...

ד י ק א פ א ט ע. עט, וואָס איז שייך אַ אידינע? פאָרט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ נקבה... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען אריין צוויי פרישע פארשוינען: פ י י ו ו ע ל פ א נ פ א ט ש און ז א ו ו ע ל ז א א י ק ע; זיי שטופּען אונטער איינס דאָס אנדערע].

דריטע סצענע.

פ א נ פ א ט ש [פאַנפעט]. נו, האָוועל, טאָמער וואָלט העווען אַ סברה, זאָלסט צוהעהן צו איהם אין איהם זאָהען, ער זאָל אונז העבען יאהנעהאָז?

ז א א י ק ע [פאראיקעט זיך]. פא־פאר וואס עפּיס איך? פא־פאר וואס זאָלסט דו ניט גע־געהן זאָגען יק־ק־ק־ק...
[ער ווארנט זיך].

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. וואס דארפט איהר? געהט אייך געזונטערהייט! ביי אונז גיט מען נאר איין מאָל אין חודש.

פ אָ נ פ א ט ש. האוועל, דו הערסט? ער מוז מיינען, מיר זענען העהומען נאך א נדבה, אז אָך און וועה איז אונז, אויף וואס מיר זענען איבערהעהומען!

ז א א י ק ע. זייט רוהיג, מיר זענען גע־געקומען צו אייך מיט א גע־געשעפט. מיר האָבען י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [געהט־צו צו זיי]. וואס דארפט איהר? ווער זענט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. מיר זענען שפּעהעלאַנטען. מיר האָבען העהויפט יאהנעהאָז אויף האָנטראהטען, זענען מיר העהומען אָפּ־נעמען אונזערע עטליכע הערבלעך. מיר דארפען העלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צו זאאיקען]. איך פארשטעה ניט וואס ער רעדט. זאָגט איהר.

ז א א י ק ע. פא־פארשטעהט איהר מיך, מיר זענען צוויי שפּעגעלאַנטען שו־שותּפים, דאס הייסט, מיר האָבען גע־געהאנ־דעלט בשותפות י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פיהרט זיי צו צום בוכהאלטער, שרייט איהם גלייך אין אויהער אריין]. הערר ציפּערבלאַט! צוויי סוחרים! עפּיס דארפען זיי, איך וויים ניט וואס!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספּאנדענט]. הא? וואס? וואס שרייט איהר אזוי? איך בין נאָך ניט טויב! [צו די שותּפים]. וואס דארפט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. וואס באדארף א איד? א איד באדארף העלט. אויף העלט שטעהט די וועלט. עס האט זיך אונז פאר־הלוסט האנדלען אויף דער היהער בערזע, האָבען מיר אריינהעבראָהט

היבשע עטליכע הערבלעך אין יאהנעהאָז אריין, העמאכט אינצווייען א האנצע שפעהעלאציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? איך פארשטעה ניט איין וואָרט.

ז א א י ק ע [שטופּט אָפּ דעם שותף]. וואָס פּאַ־פּאַ־פּאַנפּעט איהר? לאָזט מיך אויך אויסרעדען א וואָרט. [צום בוכהאלטער]. פּאַ־פּאַרשטעהט איהר? מיר זענען פּאַ־פּאַ־פּראָסטע מארק־אידען, קיי־קיינמאָל ניט גע־גע'חלום'ט אפילו צו האנדלען אויף דער בע־בערזע, נאָר אז מיר האָבען דע־דערהערט, אז די גא־גאנ־צע וועלט האנדעלט מיט יק־ק־ק־קנה"ז און מע ווערט גאָ־גאָר גליקליך, האָבען מיר זיך מיישב געווען און גע־געמאכט שותּפות אויף יק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. יקנה"ז? נו, זאָגט שוין, וואָס קוועטשט איהר זיך אזוי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? יקנה"ז דארפט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. יאהנעהאָז באדארפען מיר אויף הפרות. מיר האָנען באשטעהן זיך זעצען צום סדר אָהן יאהנעהאָז. מיר דארפען העלט. מיר ווילען גאָרניט וויסען פון קיין גליהען. שוין צייט זיך זעהען מיט א הערבעל. הא? ווי זאָהט איהר?

ז א א י ק ע [שטופּט אָפּ דעם שותף]. פּאַ־פּאַר וואָס זאָלט איהר האָבען א ט־טבע ניט לאָ־לאָזען אויסרעדען יענעם א וואָרט? [צום בוכהאלטער]. ווער איז דאָ פון אייך פּיי־פּיי־פּייפער? מיר האָבען דאָ אייערם א בריוועלע אויף יק־ק־ק־ק... [ער שלעפּט ארויס פון בוזעם־קעשענע א בריעף]. א פּאַ־פּאַר מעקלערם האָבען דאָס אונז ארייננערוקט גאָ־גאָר בחצי חנם: פּו־פּופּצעהן שטיקלעך יק־ק־ק־ק... [די קוף בלייבט איהם שטעקען אין האלז, ניט אהין, ניט אהער. עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אריין עטליכע יונגע ספּעקולאנטען און שמעלקע בתוכם. זיי שטופּען איהם אונטער. שמעלקע ראנגעלט זיך מיט זיי. אלע שרייען].

פיערטע סצענע.

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. איא, זעהט איהר, צום קורטאזש נעמען זענט איהר געפלויגען, ווי א מזיק, געזעצט די נשמה, און איצט, אז ס'איז געקומען צו דער רעלי־זאציע, באדארף מען אייך אונטערשטופען.

שמעלקע. טא וואס איילט איהר זיך אזוי? מע וועט אייך געבען יקנה"ז, מע וועט אייך געבען!

די יונגע ספעקולאנטען. וואו געבען? וואס געבען? איהר זעהט דאך, אז פייפער איז ניטא, איז דאך, אפנים, אמת, וואס מע זאגט. אז מע קלינגט, איז א יום־טוב.

שמעלקע. וואס הערט איהר זיי, וואס זיי וועלען אייך זאגען, די הולטאיעס? מע וועט אייך געבען יקנה"ז! פייפער'ס בריוועלע איז פרימא, וואלט איך האבען אזא יאהר. אט האב איך אליין אויך א ביסעל איינענעם יקנה"ז, אויך פייפער'ס בריוועלעך. וואלט איך האבען אזא דאגה מיט פרנסה!

זילבערמינץ [שטעקט ארויס דעם קאפ פון די גראטעס ארויס]. שא! וואס איז דארטען? וואס שרייט מען?

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. שאט! רעדט א ביסעל שטילער. וואס שרייט איהר אזוי?

שמעלקע [שרייט]. ווער שרייט דען?

די יונגע ספעקולאנטען [שרייען]. ער שרייט, און פרעגט נאך, ווער סע שרייט?

שמעלקע [שרייט]. ווער שרייט דען? ניט! איהר שרייט!

פלעדערוויש [לויפט צו]. שששא! וואס איז דא פאר א געשריי?

די יונגע ספעקולאנטען. מיר האבען דא א שטיקעל סכסוך מיט שמעלקען...

ש מ ע ל ק ע. מיט מיר? וואָס בין איך פאַר אַ מחותּן? הולטאַיעס האָבען אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג אין שטאָדט, בין איך שולדיג?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. אַ קלאַנג? וואָס פאַר אַ קלאַנג?

ש מ ע ל ק ע. דער שוואַרץ-יאָהר ווייסט זיי! איהר קענט ניט די יעהופּעצער הולטאַיעס? רק מע רעדט, רק מע טומעלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע רעדט מען? וואָס טומעלט מען?

ש מ ע ל ק ע. וואָס פרעגט איהר אויף הולטאַיעס? זיי קאָנען אומגליקליך מאַכען יענעם מיט די מיילער... קיילענען, אין אַ לעפּעל וואַסער דערטרינקען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [פון דער ווייטען]. האַ? וואָס? ווער איז דערטרונקען געוואָרען?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [שרייט צו איהם אויף אַ קול]. אונזערע אַקרענטען אויפ'ן ים זענען דערטרונקען געוואָרען! [צו שמעלקען]. פאָרט וואָס זאָגט מען אין שטאָדט?

ש מ ע ל ק ע. גלויבט מיר, ס'איז ניט כדאי אפילו איבער־צורעדען. איך שריי אָבער דעם גאַנצענעם פריהמאָרגען: שקר וכזב! שפּייט זיי אין פּנים! ס'איז ליגען! פון אויבען ביז אַראָפּ ליגען! ס'איז אַ באַנדע גנבים, רוצחים, באַרעדער, הולטאַ־יעס!... [עס עפענט זיך די טיר און עס פאַלט־אַריין אַ אידינע, אַ פאַרוויקעלטע אין עטליכע שאַלען און פעטשיילעס. נאָך דער אידינע שלעפּט זיך נאָך אַ מיידעל].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

ד י א י ד י נ ע [וויקעלט זיך אַרויס פון די שאַלען מיט די פעטשיי־לעס, לויפט־צו גלייך צום קאַסיר, רעדט אין איין אָטהעם]. אָט דאָס זענט איהר טאַקי דער פייפער אַליין? איך זאָג אָבער צו מיין טאָכטער: קום, זאָג איך, טאָכטער, לאָמיר געהן, זאָג איך, גלייך אַהערצוצו, ווי זאָגט מען: „בעסער זיך בוקען צום קאָפּ, איידער צו די פיס".

איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א אידינע איין אלמנה שוין פאוואלינקע דריי און צוואנציג יאהר. וועט איהר דאך מיך פרעגען: ווי קומט צו מיר א מיידעל פון אכצעהן? זאלט איהר גאר קיין יסורים ניט האבען. איך האב נאך קלענערע פון איהר, אז אך און וועה איז מיר, אז איך האב מיך באדארפט פארשלייערען נאך א מאל און זיך גט'ען, און אבער א מאל פארשלייערען זיך און ווידער א מאל גט'ען זיך, ימח שמו וזכרו! [זי שפייט אוים דריי מאל]. זיך פארשווארצען, ווייל איך וועל לעבען שוין מעהר ניט פארדרעהען זיך, ווי זאגט מען: „בעסער א זיסער טוידט, איידער א ביטער לעבען". מיינע שונאים זאלען אזוי לעבען, ווי איך האב גאר באדארפט חתונה האבען נאך מיין ערשטען מאן עליו השלום. ער, זכר צדיק לברכה, האט גע־דיענט נאך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום, געווען ביי איהר כל־זולך איבער'ן הויף, איבער די עופות, פסח'יגער שמאלץ, איבער אלע ספעזשארנים... [זי ווישט א טרער. פלעדערוויש געהט־צו צו איהר, ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל].

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וועמענ'ס איז מיידעל? ס'איז טאקי אייער מיידעל?

ד י א י ד י נ ע. א משל! וועמענ'ס דען מיידעל זאל דאס זיין? אט דאס איז דאך דער גאנצער אומגליק מיינער, ווי זאגט מען: „א קליין קינד א שפיעלכען, א גרויס קינד א מיהלכען". א ווערטעלע אויסצורעדען — היינטיגע יאהרען חתונה מאכען א טאכטער? א שען מיידעל, זאגט מען אפילו, איז א האלבער נדן, און דערצו איז זי, ווי איהר קוקט זי אן, גאר נישט קיין שלימע־זאלניצע. קיין עין־הרע, געבענטשטע הענט. איהר שטיקעכטס מיט איהר מערעזשען האט א שם, און איהרע פיש מעג עסען דער מלכות!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל]. זאגט זשע מיר, מיין ליעבע אידינע, וואס דארפט איהר?

ד י א י ד י נ ע. וואָס איך דאַרף — וועט מיר קיין מענטש נישט געבען, ווי זאָגט מען: „בעסער דאָס ביטערע בלאַט פון גאָט, איידער דאָס זיסע פונ׳ם מענטשען". מיר זאָגען דאָס אַלע טאָג אינ׳ם בענטשען. ס׳איז אייך אפשר א חידוש, וואָס איך קאָן? מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [וואַרפט מיט אויגען אויפ׳ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפּט די אידינע פאַר׳ן קליידעל]. דאָס האָבען מיר שוין געהערט. איהר זאָגט, מיט וואָס קאָנען מיר אייך דיענען? עס איז ביי אונז היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע, מיר האָבען קיין צייט נים.

ד י א י ד י נ ע. בראָש האָבען זיי דאָ אַלע קיין צייט ניט! דער דניעפּער ברענט! טאָמער האָב איך אויך קיין צייט ניט? טאָמער האָב איך איבערגעלאָזט א שטוב אויף דער סלאָבאָדקע מיט קליינע קינדער פּיסקליאַטעס, ווי זאָגט מען, אויף גאָט׳ס באַראָטה, זיך אַראָפּגעחאַפּט אהער און נאָך געוואָלט פון דאַנען אַראָפּלויפען אין מאַרק נאָך פיש, נאָך פלייש, צי איין אָבדיראַק אויף שבת? ווי זאָגט מען: „דאָס בעסטע מילכיגס איז טאַקי פאַרט א שטיקעל פלייש".

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער לופט]. דאָס מיידעל איז נאָך צו דערליידען, נאָר די אידינע איז עפּיס איין אַנשיקעניש פון זיין ליעבען נאָמען! [הויך]. איך פאַרשטעה ניט, עפּיס רעדט איהר מיר פאַרשטעלט. ווי באַלד איהר דאַרפט האָבען איין אָבדיראַק אויף שבת, היינט וואָס זענט איהר געקומען אהער?

ד י א י ד י נ ע. גלויבט מיר, איך בין ניט משוגע. איך בין נאָך ביי אַלע געדאַנקען. איטליכער אָרעמאַן ווייסט זיך פון זיין חשבון. איך דאַרף חלילה נישט קיינעמ׳ס לאַסקע. א ביסעל פונ׳ם קלייטעל, א ביסעל פונ׳ם שענקעל, ווי זאָגט מען: „פון א ביסעל און א ביסעל ווערט א פולע שיסעל". נישט צו פאַרזינדיגען, א אידינע איין אַלמנה, צונויפגעשלאָגען די עטליכע קערבלעך, דאָס נדן מיין איך, איינגעלעגט דאָס אין גוטע הענט, געמאַכט מיט דעם

א גאַנצע שמענדרעלאַציע, און אַזוי ווי היינט איז דער זמן, בין איך דאָס געקומען אַרויסנעמען דאָס נדן.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. דאָס נדן? וואו? דאָ, ביי אונז? אוי, זעהט נאָר, מיין ליעבע אידינע, צי האָט איהר ניט קיין טעות?

ד י א י ד י נ ע. גאַנץ גוט, קאַטשקע נאָך בעסער. הערט איהר, זינט איך בין אַ אידינע אַ סוחר'טע האָב איך נאָך קיין טעות ניט געהאַט. מיינע שונאים און אייערע שונאים מעגען דאָס פאַר־מאָגען אויף זייער לייב, וואָס איך וועל איבערגעבען אָדער נישט דערדערצעהלען. אַז איך זאָג אייך, ביי אייך ליגט דאָס נדן, ווייס איך וואָס איך זאָג. קיין ביער און קיין בראָנפען טרינק איך ניט, און פון קיין חלומות האַלט איך ניט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [אין דער לופט]. נאַ דיר אַזאַ שלאַק! [הויך]. קומט, זייט מוחל, אַהערצו. [ער פיהרט זי צו צום בוכהאַלטער]. הערר ציפערבלאַט! אָט די אידינע, זעהט איהר, האָט אַ טענה: דאָס נדן איהרס, זאָגט זי, איז איינגעלעגט ביי אונז.

צ י פ ע ר ב ל א ט. האַ? וואָס? וואו האָט מען דאָס געלעגט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [אין דער לופט]. פאַרלעגען זאָל דאָס דיך! [הויך]. דאָס נדן, זאָגט זי, דאָס נדן איהרס ליגט ביי אונז!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קאָרעספאָנדענט]. וואָס שרייט איהר? איך בין נישט טויב!

ד י א י ד י נ ע. בראָש קאָן מען דאָ משוגע מאַכען אַ מענ־טשען! אַמעהר, טשעפּעט זיך אָפּ, נאַט אייך אָפּ אייערס און גיט מיר אָפּ מיינס, ווי זאָגט מען: „שוואַרץ אויף ווייס אַטשי קאָליט"... [זי שלעפּט־אַרויס פון די קליידלעך אַ קניפּעל און פלאַנטעט־אַרויס פון דאָרטען אַ שטיקעל פּאַפּיער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [לייענט]. "По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля..." אָט דאָס איז אייער נדן? עס איז דאָך גאָר יקנה"ז!

ד י א ִ י ד י נ ע. לאָז זיין יקנה"ז, לאָז זיין חרוסת, לאָז זיין אפיקומן — וואָס עס וויל זיך, אָבער די חתימה איז אייערע?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? ווי קומט צו אייך יקנה"ז?

ד י א י ד י נ ע. גלויבט מיר, ליעבער פריינט, איך האָב דאָס ניט גע'גנב'עט און אויף דער גאַס נישט געפונען. היינטיגע יאָהרען וואַלגערען זיך ניט אויף דער גאַס אַזעלכע זאַכען. עס קאָסט מיך מיין בלוט, ר"ן קאַרבען. צוגעזאָגט האָט מען מיר ת"ק. צוויי מעקלערס לייטישע, געקומען צו מיר אויף דער סלאָבאָדקע, זיך צו־געזעצט צו מיר: „קויפט, אַלע קויפען, פאַרדיענען, פאַרדיענט אויך". וואָס ווייסט אַ אידינע איין אַלמנה? אודאי, ווען איך האָב מיין ערשטען מאַן עליו השלום, וואָס איז געווען כל־ולך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין אַ נייער פאַרשוין מיט באַקענבערד און מיט אַ גרויסען פאָרטפעל אונטער דער האַנט. די אידינע שרעקט זיך איבער פאַר'ן פאַרשוין מיט'ן פאָרטפעל און טרעט־אָפּ אויף אַ זייט].

זעכסטע סצענע.

ד ע ר פ א ַ ר ש ו י ן מ י ט ' ן פ א ָ ר ט פ ע ל [רעקאָמענ־דירט זיך פאַר'ן קאַסיר]. איך בין פּלוידערזאַק, פּאָווערענע פּאַ דיעלאַם. [דער קאַסיר שיקט איהם אָפּ מיט אַ בייזער צום קאָרעספּאָנדענט. יענער, מיט אַ שמייכעלע, — צום בוכהאַלטער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [אַ ביסעל דערשראָקען]. הא? וואָס? אַ דיעלאָ? וואָס פאַר אַ דיעלאָ? זיצט.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [וויל ניט זיצען. רעדט מיט אַ געמישטער שפּראַך]. איך בין אייך זעהר בלאַגאָדאַרנע. איך קאָן באַשטעהן. געיאַוועט האָב איך זיך צו אייך פּאַ דיעלו. איינער פון מיינע קליענטען האָט פּריאָברעטאיעט אייער אָביאַזאַטעלסטוואָ דורך אַ פּאָסרעדניק אויף איין אָפּרעדיעליאָנעם טערמין אַ איזוועסטנעם פּרעדמעט,

קאָניעטשנאָ, מיט אַ זאַדאַטאָק, און אַזוי ווי היינט איסטעקאַיעט דער סראָק, האָב איך זיך אָסמיעלעוועט אייך פּרעדופּרעזשדאַיען, איהר זאָלט מיר פּריגאָטאָווען די שטשאָטעס אין פּאָלנעם פּאָריאַדאָק, אָהן אַ שום זאַמעדליעניע פון אייער סטאָראָנע, בכדי עס זאָל ניט ארויס קיין ניעדאָראַזומעניעס, וועלכע קאַטאָריע וואָליעקאַיען נאָך זיך אָטוועטסטוועננאָסט נאַ אָסנאָוואַניע סטאַטיי דיעסיאַטאַהאָ טאָמאַ טשאַסטי פּערוואָי סוואָדאַ זאַקאָנאָוו גראַזשדאַנסקיך...

צ י פ ע ר ב ל אַ ט [צום קאָרעספּאָנדענט]. אַ שפּראַך! איך פאַרשטעה ניט איין וואָרט!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צום בוכהאַלטער]. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט? זיי מיינען מסתמא יקנה"ז.

צ י פ ע ר ב ל אַ ט [צו פלוידערזאַקען]. האַ? וואָס? יקנה"ז? וואָס זשע שווייגט איהר? ווייזט אַהער דאָס בריוועלע. אָט באַלד וועט קומען אונזער שעף, וועט ער זיך מיט אייך אויסגלייכען.

פ ל ו י ד ע ר ז אַ ק. איזוויניטיע! איהר זענט ניט סוועדושטשי אינ'ם דוך פון אונזער זאַקאָנאָדאַטעלסטוואָ. מע האָט מיך נישט אופּאָלנאָמאָטשעט אויף צו גלייכען זיך. איך טרעבעווע אַקציעס בוקוואַלנאָ! ס'איז פאַרהאַן אַ רעשעניע קאַססאַציאָנאַהאָ דעפּאַרטאַמענטאַ פּראַוויטעלסטוואויושטשאַהאָ סענאַטאַ, וועלכס קאַטאַראָיע וויראַזשאַיעט זיך אַזוי: „יעזשעלי..." [פלוצים עפענט זיך די טיר און עס פליהט־אַריין, ווי אַ דונער, ג ר י י ג ע ר מיט אַ גוואַלד. נאָך איהם — די חאַליאַסטרע מעקלערס. פון גרייגער'ס קולות בלייבט פלוידערזאַק אָהן לשון].

ז י ע ב ע ט ע ס צ ע נ ע.

ג ר י י ג ע ר [מיט אַ הענגקאַלנער אויף די אַקסלען, קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען]. ניטאָ איהם טאַקי, דעם שענעם מענטשען? איז דאָך עס, אַפּנים, טאַקי איין אמת? [צו דער חאַליאַסטרע]. נו, ווער איז גערעכט? וואָס האָב איך געזאָגט?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

גרייגער. אַ בערזע — ברענען זאָל זי! באַנקירען — אַ חלירע אויף זיי! מעקלערס — פאַרהאַפּט זאָלען זיי ווערען! [ער דערזעהט שמעלקען]. אַ??? מע זאָל דערמאַנען משיח׳ן... [ער געהט־צו צו שמעלקען].

שמעלקע [רוקט זיך אָפּ]. געזונט זאָלט איהר זיין, חע־חע! עס ליגט אייך אין זינען קאַטאָוועס טרייבען.

גרייגער [געהט־צו צו שמעלקען]. קאַטאָוועס טרייבען? עס רינט פון מיר בלוט, זאָגט ער — קאַטאָוועס טרייבען! איהר ווייסט, וויפיעל איהר קאָסט מיך מיט אייער יקנה״ז, פאַרהאַפּט זאָל דאָס ווערען? [צו דער חאַליאַסטרע]. זאָגט, איך האָב אייך באַוויזען אַ חשבון אויף זיעבען און זיעבעציג טויזענט? וואָס שווייגט איהר?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

שמעלקע [רוקט זיך אָפּ]. פּטור! וואָס זענען מיר שולדיג? מיר זענען דאָך ניט מעהר ווי מעקלערס.

גרייגער [רוקט זיך צו צו שמעלקען]. מעקלערס זענט איהר? זשוליקעס, אַפּעריסטען! אַ גאַנץ יאָהר זענט איהר אַרומגעלאָפען אין אַלע גאַסען: „קויפט, קויפט יקנה״ז! נעמט בריוועלעך, פּרימאַ, נעמט!״ נעמען זאָל אייך בײ׳ם בויך! איהר זאָלט זיך חאָטש ניט ווייזען פאַר מיינע אויגען, וואָרום אַז איך דערזעה אייך, טראָגט דאָס מיך אונטער — עס גלוסט זיך מיר פאַטשען...

[ער דערלאַנגט שמעלקען דריי געשמאַקע, פלאַם־פייערינגע פעטש. שמעלקע בלייבט שטעהן פריטשמעליעט. דער גאַנצער עולם רינגעלט אַרום שמעלקען. אייניגע נעמען זיך אָן שמעלקע׳ס קריוודע. אייניגע געבען־אָפּ גרייגערען דעם גערעכט. עס ווערט אַ שטיקעל רעש אין קאַנטאָר].

מנחם־מענדעל. אַקוראַט אַזוי ווי אין אַדעס אַקוראַט, ווי זאָגט ער: „די גאַנצע וועלט איז איין שטאָדט״. עס ווערט אָנגערופען „קאָמפּאָזירען״... אין אַדעס, אַז ס׳איז געקומען צום

קאָמפּאָזירען דאָס „לאָנדאָן", האָט מען אויך געקאָמפּאָזירט מיט דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. מיט פּעטש.

פּ אַ נ פּ אַ ט ש [צום שותף]. האָוועל, הום אָוועה! הענוג וואס סע האָסט אונז הענט, דארפען מיר נאָך חאַפּען פּעטש. א מצוה! אז מע האָט ברויט, זאָל מען ניט וועלען קיין זעמעל... יאָהנעהאָז האָט זיך איהם פאַרהלוסט!

ז א א י ק ע. ביי היינטיגע פּ־פּ־פּרנסות איז דאָס אויך א גע־געשעפט. האָב קיין מורא ניט: פּע־פּע־פּעטש קאָן איך אויך געבען. הלואי וואָלט מען אונז אזוי גיך געגעבען יק־ק־ק...

ד ע ר ק א פּ ע ל י ש. דער הונט איז ווערטה דעם שטעקען. שמעלקע האָט ביי גרייגערען געגוג פאַרדיענט היינטיגס יאָהר. נישקשה, ער מעג שוין פון איהם חאַפּען א מאָל א פּאַטש אויך.

ג ר י י ג ע ר. פאַרדיענט, זאָגט איהר? גאָלד האָט ער ביי מיר אָנגעזשעברעט! א פאַרמעגען געמאַכט! פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ד י א י ד י נ ע [צום מיידעל. ברעכט די הענט]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז דער מאַמע דיינער, וואוהין זענען מיר פאַרגאַנגען? עפּיס א מקום פורעניות! צווישען פעלד־גזלנים, וואָווקעלאַקעס! גאָט ברוך הוא זאָל שומר ומציל זיין! ער, עליו השלום, זאָל זיך מיהען פאַר אונז דאָרטען, זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן, מיר זאָלען חאַטש ארוים פון דאַנען מיט'ן לעבען...

פּ ל ו י ד ע ר ז א ק [שארט זיך צו שמעלקען]. הערט אוים, מילאָסטיוועי גאָסודאַר, איך וואָלט אייך סאָוועטעווען, איהר זאָלט זיך זשאַלעווען אויף איהם אוגאָלאָוונים פּאַריאַדקאָם פאַר אסקאָרב־ליעניע דייסטוויעם אין א פּובליטשנעם אָרט. פאַר אייך וואָלט באַדאַרפט וויסטופּאַיען א זאַשטשיטניק.

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באַק, ווי א מענטש וואס האט גע־חאַפּט א פּאַטש]. צו וואָס דאַרף איך זאַשציטעס? איך האָב אַליין אויך א צונג! אָט געה איך גלייך און געב איין איסק פאַר

ליצנעם אסקארבלעניע צעסט קופצו פיערווי גילדזשע אין יעהופעץ...
איך האָב עדות!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו גרייגערען]. פאַר וואָס קומט איהם פעטש? הא? וואָס?

ג ר י י ג ע ר. פאַר וואָס? ער האָט זיי, זייט זיכער, כּשר פאַרדיענט! איך האָב נאָך אויף מיין לעבען אומזיסט ניט גע־פּאַטשט קיינעם. פרעגט, אַט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. איך שווער אייך בנאמנות, ווי איהר זעהט מיך לעבען, דאָס טרעפט מיר דאָס ערשטע מאָל, איך זאָל אויפהויבען מיין האַנט אויף אַ מענטשען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אַט שטעהען אידען. [צו דער חאַליאַסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. היינט פאַרשטעהט איהר שוין, וואָס באַדייטען די פּעטש? די גאַל קאָן צעזעצט ווערען פון אַזעלכע גנבים, זשוליקעס, אַפעריסטען!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס שרייט איהר אַזוי? איהר זענט ניט אויף דער גאַס, איהר זענט אין קאַנטאָר.

ג ר י י ג ע ר. אין קאַנטאָר? אַ שענע קאַנטאָר! אָפּגע־נאַרט אַ גאַנצע שטאָדט מיט מענטשען, אָפּגעדרוקט אפשר טויזענט בריוולעך, צוגענומען ביי דער וועלט דאָס גאַנצע געלט — און רעדט נאָך! איהר ווייסט, מיט וועמען איהר רעדט? [גלייך ציפערבלאַטען אין פּנים אריין]. זאָגט נאָר, איהר ווייסט, ווער איך בין? [שלאָגט זיך מיט דער האַנט אין הארצען]. איך בין — גרייגער!!!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אַזוי? איך בין נישט טויב!

ג ר י י ג ע ר. נאַחאַל! איהר ווייסט אפילו ניט, ווי אַזוי צו רעדען מיט אַ לייטישען מענטשען. איהר וואָלט באַדאַרפט שטומען ווי אַ פיש נאָך אַזאַ מעשה, זיך באַגראָבען נייען איילען

אין דער ערד, ניט שטעלען זיך נאָך אויס'טענה'ן מיט מיר! איהר ווייסט, וויפיעל געלט איהר קאָסט מיך מיט אייער חתונה?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָסער חתונה? ווּעמענ'ס חתונה?

ג ר י י ג ע ר [בלייבט שטעהן א ווײלע אהן לשון, האלט זיך אונטער מיט ביידע הענט ביי די זייטען. נאָכדעם געהט ער צו צו ציפערבלאַטען און שרייט איהם אויס אויף א קול גלייך אין פּנים אריין]. אי־די־אָט!!! מע רעדט און מע רעדט — טפו זאָלט איהר ווערען! איהר מעגט שוין צומאַכען די שענע קאַנטאָר אייערע אין א גוטער שעה און געהן אהיים שלאָפען. איהר ווייסט נאָך ניט, אפּנים, אז אייער פּייפּער האָט זיך באַפּייפט, אונז אַלעמען אָנגעפּייפט... [ער ציהט אויס א לאנגען פּייף]. אייער פּייפּער איז באַנ־קראָט!!! [אלע פארשווינען פאַלען אראפּ פון די בענקלעך פאַר שרעק].

א ל ע. באַנקראָט? אָנגעזועצט? פּייפּער האָט אָנגעזועצט? ווען? וואו? וויפיעל? ווי קאָן דאָס זיין? ס'איז א ליגען!

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באַק]. כזב ושקר! דאָס האָבען שונאים אויסגעטראַכט, יעהופּעצער הולטאַיעס...

ד י ק א פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך אויסגעטראַכט? אז מע זאָגט געשטאָרבען — זאָל מען גלויבען. אזעלכע זאַכען טרעפען זיך, איך בעט איבער אייער כבוד, אומעטום.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך א מין טרעפען זיך! נאָט אייך אדעס. אין אדעס, אז ס'איז געקומען צום דאָס...

פ אָ נ פ א ט ש [צום שותף]. האָוועל, דו הערסט? מע האָט אונז אָנגעהעצט אין יאהנעהאָז אריין! פאַרפאַלען די עטליכע הילדען!

ז א א י ק ע [היצט זיך]. וואָס הייסט פּאַ־פּאַ־פאַרפאַלען? עפּיס הפקר ציבעלעס? גע־גע־געלט־שמעלט?

ד י א י ד י נ ע [וויינט און שרייט אויף א קול]. ווּעה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז מיר א גרויסער! בעסער וואָלט איך אויסגערונען ביי דער מאמע אין בויך, אָדער זיך א פּוס אויסגע־

בראָכען אויפ'ן גלייכען וועג, אָדער אזוי איינגענומען א מיתה משונה, איידער איך האָב דערלעבט צו אזא צרה איין אומגליק, ווי מיך האָט געטראָפען! נא דיר א פייפער, פייפען זאָל איהם אין איין אויהער, עס זאָל איהם ניט אויפהערען צו פייפען פון היינט אָן ביז איבער א יאָהר שושן־פּורים! אוי, ווען מיין ערשטער מאַן, עליו השלום, זאָל מיר זיין אצינד. ער, עליו השלום, איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין. עליה השלום...

פּ ל ו י ד ע ר ז א ק [טרייבט אָפּ די אידינע]. וואָן! א זשענ־שטשינע בלייבט א זשענשטשינע... לאָמיר בעסער אָבסוזשדאַיען, וואָס מיר האָבען צו טהון? ביי אזא סלוטשאַי דאַרף מען וויסען, ווי אזוי זיך צו וואָספּאָלזוועץ, מע זאָל אונז ניט נאַדוואַיען. פּאָזאַקאָנו דאַרפען מיר אוטשרעזשדאַיען א קאָנקורס...

ג ר י י ג ע ר. וואָסער קאָנקורס? איהר ווייסט ניט פון אייער געזונט און פון אייער לעבען! ס'איז פאַרפאַלען לעולם ועד, קיין האָהן וועט אפילו נישט קרעהען... [ער טהוט זיך א פּאַטש אין שטערן]. אוי, גרייגער, ביזט דו א פערד!!! וואו איז געווען דיין שכל? וואו זענען געווען דיינע אויגען? וועמען האָסט דו גע־גלויבט אזוי פיעל געלט?... [צום גאַנצען עולם]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? קומט מיט מיר! קומט, לאָמיר געהן גלייך צו פייפערען אהיים! די שטוב וועלען מיר איהם צעטראָגען! די צייהן ארויסנעמען! קישקעס מאַטען! אָדערען טרענען! מיר צאָהלט מען! מיר האָט נאָך קיינער ניט אָנגעזעצט! [ער שלאָגט זיך מיט די הענט אין הארצען]. איך הייס גרייגער! לאָז זאָגען עמיצער!

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

[גרייגער לאָזט זיך געהן. דער גאַנצער עולם — נאָך איהם. מנחם־מענדעל שטעלט זיך אָפּ ביי דער טיר].

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [מיט'ן פּנים צו דער סצענע]. אָבער פּונקט אזוי ווי אין אדעס, עס זאָל פּעהלען א האָר זאָל עס! פריהער האָט מען פאַרדיענט און פאַרדיענט, מאַסף ממון געווען,

און נאַכדעם, אַז ס'איז געקומען צום דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאַז].
צום צאָהלען אַז ס'איז געקומען, האָט מען אויך געזאָגט „ישקני" !...
אָט אַזוי איז די בערזע: מען איז נאָר דאָסיג אויף דאָס... אויף
פּאַפּיער איז מען; און אַז עס קומט צום דאָס... צום איבערצעהלען
אַז עס קומט, טהוט זיך אַ קעהר איבער דער גאַנצער דאָס — און
עס ווערט אויס דאָס !...

פיערטער אַקט

[דעם זעלבען פריהמארגען ביי די פאסטערנאקעס. — די מאדאם פאסטערנאק זיצט מיט א ביכעל אין דער האנט. איזאבעלע דרעהט זיך קעגען שפיגעל. נעבען איזאבעלען שטעהט קלארא אויף די קניעס און מעסט איהר חתונה־קליידער.]

ערשטע סצענע.

קלארא [ציהט־ארויס די סטריגאוואניע, שטעהט־אויף פון דער ערד]. אזא יאָהר, אזא מזל! מאדאם! איהר מעגט זיך פארגינען אָנ־קוקען, ווי אזוי דאָס „בע־בע" ליגט, קיין עין־הרע, אויסגעגאָסען אויף אייער טאָכטער, אזא יאָהר אויף מיר! [צו איזאבעלען]. טראָגט געזונט, פארנוצט געזונט, צערייסט געזונט, און פרעהט זיך געזונ־טערהייט. [צו דער מאדאם]. לאָז גאָט געבען, איהר זאָלט דערלעבען נעהען חתונה־קליידער ביי איהרע איינינקלעך.

מאדאם פאסטערנאק [לעגט־אוועק דאָס ביכעל אויף א זייט און קוקט זיך צו צו איזאבעלע'ס קלייד]. עס ליגט, זאָגט איהר, גוט? מיר שיינט, אז פון פאָרענט האָט מען איהר, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א ביסעל פארשמאָלט, פון הינטען וואָלט געמעגט זיין א ביסעל העכער, און די ארבעל זענען ווינציג אָנגעבופט. נאָך מיין רעכענונג, האָט ביי אייך באדארפט בלייבען גוטע דריי פערטעל ארשין מאטעריע.

קלארא. מאדאם! לאָס איך דאָס אויסקרענקען און מיינע שונאים לאָזען דאָס פארמאָגען, וואָס איך האָב ביי אייך געקאָנט אראָפּחאפּען! מאָהלט אייך, איך האָב באדארפט אויף א שליאר־

קעלע, האָב איך מיר געשניטען די פינגער, קוים אויסגעקומען, ווי מיט קרעפּעל־פּלייש... מאַדאַם! וואָס זאָגט איהר אויפ'ן „פּאַ־לאָנעז"? עס נעמט דאָך אָפּ איין אויג! אייער טאָכטער, דעם אמת זאָגענדיג, אַז זי גאָרסעוועט זיך אויס, האָט זי, קיין עין־הרע, אַ פיגור, אַז זינט איך בין איין ארבייטאָרין אין יעהופּעץ, האָב איך נאָך אזאַ טאַליע נישט באַגעגענט! אַ שאָד, וואָס דער חתן איז דאָ נישטאָ: ער וואָלט געוואָרען גרעבער ווי לענגער, קיין בייז אויג זאָל איהר ניט שאַדטען.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. איהר האָט מיר דערמאָנט איהר חתן... וואָס איז די מעשה, איזאַבעלע, וואָס ווילהעלם איז דאָ נאָך היינט נישט געוועזן? [צו קלארא]. אונזער חתן איז זיך נוהג אַלע פריהמאָרגען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי איין עהר־ליכער איד לאָזט ניט דורך דאָס דאַוונען, מוז ער פריהער, איידער ער געהט ארויס אין קאָנטאָר אריין, מאַכען דער כלה א באַזוך.

ק ל א ר א. איך קאָן מיר שוין מעלדען, אַז מע האָט, קיין עין־הרע, אַזאַ כלה! עס איז מיר נאָר אַ וואונדער, וואָס ניט דריי מאָל אין טאָג, וואָרום דאָרט, וואו די ליעבע פלאַקערט...

א י ז א ב ע ל ע. חאַ־חאַ־חאַ! „די ליעבע פלאַקערט"!... פון וואַנען ווייסט איהר, וואָס הייסט „ליעבע"?

ק ל א ר א. לעבען זאָלט איהר מיר! איהר קעהרט, אפּנים, רעכענען, אַז אין אונזער גראַד ווייסט מען שוין גאָרנישט ניט? איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, ס'איז ניטאָ איין ביכעל פון די ביכלעך, וואָס איך זאָל עס דורכלאָזען. אָט לייען איך איצטער אַ ביכעל, דוקא אַ אידיש, אין זשארגאָן, זאָג איך אייך בנאמנות, אַז אפילו אַ שטיין קאָן אויך צעגאָסען ווערען. פון דער ליעבע, וואָס דאָרט ווערט באַשריבען, שווער איך אייך, קאָן מען אויסגעהן ווי אַ ליכט.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. איז דאָס ניט שייקע־וויטש'עס אַ ראָמאַן?

ק ל א ר א. איך זאָל אזוי זיין געזונט, ווי איהר האָט גע־טראָפען!

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זשע הייסט ער, דער ראָמאַן?

ק ל א ר א [רייבט זיך דעם שטערן]. ווי אזוי ער הייסט, דער ראָמאַנס? אוי, א קאָפּ, קיין עין־הרע, ווי א באַקדייזשע! איך האָב שוין פארגעסען! וואָס זאָגט איהר דערויף?

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אפשר „דער בלוטיגער פריהמאָרגען, אָדער די פארשאָלטענע ליעבע"?

ק ל א ר א. הא? ניין.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר „דער געקויפטער קוש, אָדער די פאר'כשופ'טע כלה"?

ק ל א ר א. ניין, אויך ניט. עס ליגט מיר אויפ'ן צונג, נאָר איך קאָן ניט אויסרעדען!

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר „דער קאַלטער חתן, אָדער א נאַכט צווישען מתים"? „דער פארליעבטער מערדער, אָדער דער טאַטע פון יענער וועלט"? צי אפשר גאָר „פון דער חופה צו דער תליה"?

ק ל א ר א [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, לאַנג לעבען זאָלט איהר, מאַדאַם! איך זאָל אזוי רעדען אין נחת, ווי איהר האָט געטראָפען. אוי, איז דאָס א ביכעל! איך האָב דאָס שוין איבער־געליינט דריי מאָל, און קאָן מיך גאָר זאַט ניט אָנלייענען.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי הייסט דאָרט דער העלד? דאַכט זיך, ער הייסט אפרים, אָדער באַראָן בלוטסטראָפּען? און די געליעבטע זיינע הייסט דאָרטען עליזאַבעטע?

ק ל א ר א [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אָנטהון! ווי אזוי געדענקט איהר זיך אָן, מאַדאַם, קיין עין־הרע ניט, אַלע ביכלעך מיט זייערע נעמען?

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. געדענקט איהר, ווי אזוי די שענע עליזאַבעטע ליגט איינע אַליין, מיט רעשפּעקט צו מעלדען,

ביי זיך אין וויינגאָרטען און טרוימט פון איהר געליעבטען אפרים, און נאָכדעם, ווי עס קומען צו געהן פּלוצים צוויי פאַרשטעלטע באַנדיטען, וואָס דער מערדער שפּין האָט זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלען אומברענגען די שענע עליזאַבעטע, ווי אַזוי זי בעט זיך ביי זיי יאָמערליך און זינגט בשעת מעשה, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ טרויעריג ליעד, און פון איהרע שענע הימעל־בלויע אויגען טריפען טייכען טרערען. איהר געדענקט, ווי דאָס ליעד הויבט זיך אָן:

עס בליהען די רויזען, עס שמעקען די בלומען,
די לופט איז פול אַראָמאַט,
און דו, מיין ענגעל, ווילסט צו מיר ניט קומען —
איך זאָל זיך קאָנען אָנקוקען אין דיר זאַט!

זאָלסט דו וויסען, אַז איך געה אויס, איך שטאַרב אַוועק,
דו וועסט מיך שוין, דאַכט זיך, ניט זעהען מעהר,
אַ סוף צו אונזער ליעבע, איין עק, איין עק —
זאָלסט חאָטש וועלען שענקען אויף מיין קבר אַ טרער?!...

ק ל אַ ר אַ [שנייצט די נאָז און ווישט זיך די אויגען]. אוי, איז דאָס אַ ליעד! איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, אַז בשעת די מאַמע מיינע איז געלעגען אויף דער ערד, האָב איך אַזוי פיעל ניט געוויינט.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. און נאָכדעם, ווי אַזוי עס קומט־אָן פּלוצים דער ליעבער אפרים, אָנגעטהאָן ווי איין איינגלי־שער פּראָקוראָר, און מע נעמט די באַנדיטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, און מע שמיעדט זיי אין קייטען.

ק ל אַ ר אַ [ברעכט די הענט]. אַלע מיינע שונאים, און אייערע שונאים, און די שונאים פון אַלע אונזערע ליעבע, און וואו איך האָב ערגיץ אַ ווייטען שונא, זאָל ער האָבען אַזאַ סוף, רבונו של עולם!... הימעל און ערד האָבען געשוואָרען, אַז קיין פּאַרפּאַלענע זאַך זאָל ניט זיין אויף דער וועלט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. און וואָס לאָזט זיך אויס? איז גאָר אפרים, אָדער דער באַראָן בלוטסטראָפּען, דעם אָרעמען צמח'ס אַ זוהן, און עליזאַבעטע איז זיינע אַ לייבליכע שוועסטער, און דער מערדער שפּין — דאָס איז זייער פאַרפאַלענער פאָטער, און די אָרעמע רחל...

א י ז א ב ע ל ע. מאַמאַן! לאָז שוין זיין גענוג. איך האָב שוין אָט אַזאַ קאָפּ פון דיינע פּוסטע נאַרישע ראָמאַנען!

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [איבערראַשט]. פון מיינע פּוסטע נאַרישע ראָמאַנען? שען שמועסט דו זיך אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, קעגען אַ מאַמע! [צו קלאַראַן]. וואָס זאָגט איהר אויף היינטיגע קינדער? איאַ, ס'איז כדאי אויסצוברענגען זיך אויף זיי, האָרעווען פון זייערטוועגען, אוועקלעגען דאָס לעבען, מאַכען אפשר פאַר צעהן טויזענט קערבלעך אַ הוב, צוגעבראַקט מיט פערציג טויזענט קערבלעך נדן אויך, אַ חוץ מתנות?... קוים דערלעבט אַ נחת, אַ בת־יחיד'קעלע, איין אויג אין קאָפּ...
[זי פאַרשטעלט זיך דאָס פּנים מיט אַ ווייס טיכעלע און וויינט. קלאַראַ מאַכט אַ קרום פּנים, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ].

א י ז א ב ע ל ע. קאַרג, וואָס דער פּאַפּאַשאַ עסט מיר אויס די גאַל, האָסט דו זיך נאָך גענומען אויף מיר! אַלע טאָג וואַרפט איהר מיר אויס מיין „הוב" מיט מיין „נדן", גלייך ווי מע ווערט פון אייך גליקליך. חינקים'עס טאָכטער האָט מען געגעבען מעהר נדן, און די וועלט האָט גאָר ניט אַזוי צו טהון, ווי מע האָט צו טהון מיט מיר. אַזאַ אומגליקליכע, ווי איך בין, איז, דאַכט זיך, שוין גאָר ניטאָ אויף דער גאַנצער וועלט! [זי באַהאַלט דאָס פּנים אין אַ ווייס טיכעלע און וויינט. קלאַראַ מאַכט אַ קרום פּנים, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [ווישט אָפּ די טרערען]. וואָס גלייכסט דו זיך צו חינקים'עס טאָכטער? זי איז דאָך צוויי מאָל אַזוי אַלט ווי דו, אָנגעשטאָפּט מיט יאָהרען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי אַ קול שטרוי. היינט דעם שענעם נאָמען, וואָס זי האָט. אַזאַ יאָהר אויף איהר מאַמע די רבילות'ניצע. די גאַנצע

וועלט איז ביי איהר אין מויל, פון אלעמען רעדט זי, אויף איטליכען געפינט זי א חסרון.

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאר באהיט ווערען!

א י ז א ב ע ל ע [ווישט אפ די טרערען]. די מאדאם חינקים איז נאך גאלד קעגען דער טאכטער. אזא בארעדערין, ווי חינקים'עס טאכטער, האט נאך די וועלט נישט געהאט. און דערצו איז זי איין נישט־פארגינערין, וואלט זיך געהאנגען, אז זי דערזעהט אויף יענעם א ניי קלייד, אדער א שען היטעלע. און גענוג, וואס זי איז זויער אזוי ווי עסיג, איז זי נאך א קאקעטקע אויך. מיט איהר צו זיין אינאיינעם אין א געזעלשאפט — קאן מען דעם שלאק באקומען!

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל באהיט און באוואהרענט ווערען! [עס קומט־אריין ס א ס ע ל מיט א בריעף אין דער האנט].

צווייטע סצענע.

ס א ס ע ל. א שליח האט געבראכט א בריוועל און הייסט זיך באצאהלען צוואנציג קאפיקעס.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [נעמט דאס בריוועל]. דורך א שליח א בריוועל? פון וועמען איז א בריוועל?

ס א ס ע ל. לייענט, וועט איהר וויסען. גיט אהער צוואנציג קאפיקעס, מאדאם.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. פאר וואס קומט איהם צוואנציג קאפיקעס?

ס א ס ע ל. פאר וואס? פאר דער טרחה.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. און צעהן איז איהם קארג? פאר וואס קומט איהם אזוי פיעל?

ס א ס ע ל. געהט פרעגט איהם.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. וואס זאגט איהר אויף איהר ענטפערען, וואס זי ענטפערט דער מאדאם? א שענע פאקאיאווע! מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שטיק פלייש מיט

אוינען! פרעסט און זויפט, טהוט ניט קיין האנט אין קאלט וואסער — און עפּענט נאָך אַ מויל!

סאָסעל. מיינע שונאים זאָלען דאָס האָבען אויפ׳ן לייב, וואָס מע עסט זיך אָן און וואָס מע טרינקט זיך אָן ביי אייך, אַז אפילו דאָס שטיקעל ברויט...

מאדאם פּאָסטערנאק [אַ טופּ מיט׳ן פוס]. דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו פיסקאטע? וואָן פון מיין שטוב, הול־טאיקע, דיין פּאַרע זאָל זיך דאָ ניט געפינען! דו הערסט, צי ניין?

סאָסעל [אַ דרעה מיט דער נאז]. איך האָב מיך שטארק איבערגעשראָקען, מיין העמד איז לייוועגט געוואָרען! פּאַרהאַן נאָך ערטער און „מאדאמען״, אַזעלכע ווי איהר, גענוג אין יעהופּעץ...

[זי טהוט אַ קלאַפּ מיט דער טיר און געהט אוועק].

מאדאם פּאָסטערנאק. נו? וואָס זאָגט איהר אויף אַזאַ גלות? מע זאָל אַזוי באַלעדיגט ווערען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון אַ דיענסט?!

קלארא. איך זאָג אייך דעם אמת, מאדאם, איך קוק אויף אייך און וואונדער מיך: איהר זענט דאָך, קיין עין־הרע, שטארקער פון אייזען, אַז איהר האַלט דאָס אויס.

מאדאם פּאָסטערנאק. וואָס ווייסט איהר, וואָס מע האָט פון די דיענסטען? דאָס איז נאָך גאָלד! מיט רעשפּעקט צו מעלדען, זייער עסען מיט זייער טרינקען — מע קאָן זיי דען נאסטארטשען ברויט? און אַז זיי געהען אוועק, באַרעדען זיי נאָך, טראַכטען־אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע זאַכען, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

קלארא [שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ]. מע זאָל גאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען!

איזאבעלע. אַ מצוה! איך זאָג שוין לאַנג, מע זאָל איהר געבען דעם וועג; איך קאָן זי ניט אָנקוקען, די שענע פּאָקאָ־יאָווע דיינע! — ניין, הערט מען מיך ניט. מע זעצט זיך נאָך

אַנידער מיט איהר און מע פרעגט ביי איהר אויס אַלסדינג, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס איז די מעשה, טאָכ־טער מיינע, וואָס דו האָסט זיך היינטיגען טאָג גענומען, מיט רעש־פּעקט צו מעלדען, מיך לעהרנען עדוקאַציע, וואָס איך זאָל רעדען און וואָס איך זאָל טהון? נאַ, נעם בעסער לייען איבער, צו וועמען איז דאָס געשריבען דאָס בריוועל? זעה נאָר, עפּיס איז דאָס פאַר־חתמ'עט מיט אַ שוואַרצער חתימה.

אַ י ז אַ ב ע ל ע [נעמט דאס בריוועל]. אַ שוואַרצע חתימה?... [זי לייענט]. “Милостивой Государынѣ Изабеллѣ Самойловнѣ Постернакъ”. דאָס בריוועל איז צו מיר... דאַכט זיך, ווילהעלמ'ס האַנטשריפט? [זי עפענט אויף דאס בריוועל מיט ציטערענדיגע הענט און לייענט]. „מיין טייערער ענגעל איזאַבעלע! אַז דו וועסט לייענען די דאָזיגע שורות, וועל איך שוין ניט זיין אויף דער וועלט...” [זי פאַלט קלאַראַז אויף די הענט]. אַך, ווילהעלם!...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [לויפט־צו צו איזאַבעלען]. גאָט איז מיט דיר! וואָס איז? זאָג מיר, וואָס איז דאָס פאַר אַ בריוועל? וואָס שרייבט דיר ווילהעלם? וואָס האָט זיך געטראָפען?

אַ י ז אַ ב ע ל ע [וויינט]. נישטאָ ווילהעלם! גע'סמ'ט... געהאַנגען... געשאָסען...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. מיט וואָס האָט מען איהם גע'סמ'ט? וואו האָט מען איהם געהאַנגען? ווער האָט איהם געשאָסען?

אַ י ז אַ ב ע ל ע. אַליין, אַליין זיך גע'סמ'ט... געהאַנגען... געשאָסען...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [חאַפּט זיך אָן ביי'ם קאָפּ]. אַ שלאַק האָט מיך דערשלאָגען! איך וועל דאָס גאָר ניט אויסהאַלטען פאַר בזיון! וואָס וועלען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, לייט זאָגען? די מאַדאַם חינקים וועט שוין האָבען וואָס צו רעדען!... אַזאַ

אומגליק איז נאָך גאָר ניט געהערט געוואָרען! איך ווייס ניט, ווי אזוי וועל איך דאָס איבערטראָגען. אַט חלש איך! [זי פאַלט אויף א פאַטעל, פארוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען].

קלארא [וואַרפט זיך צו דער מאדאם]. מע זאָל גאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען, רבונו של עולם! [עס קומט אַן פּאַסטערנאַק].

דריטע סצענע.

פּאַסטערנאַק [דערשראָקען]. מע וויינט? מע חלש'ט? וואָס איז שוין דאָ? וואָס איז דאָ געשעהען?

מאדאם פּאַסטערנאַק [הויבט אויף דעם קאָפּ]. ער פרעגט נאָך, דער טיראַן, דער דעספּאָט, דער מערדער. קוק, זעה, ווי דו האָסט געקוילעט אַ קינד, דו אונמענטש איינער!

פּאַסטערנאַק. וואָס געקוילעט? ווער געקוילעט? וואו געקוילעט? מירקע, געב לשון!

מאדאם פּאַסטערנאַק [נעמט ביי איזאַבעלען דאָס בריוועל און טהוט אַ שמיץ דעם מאַן אין פנים אריין]. נאַ דיר, קוויק זיך. דער שענער חתן דיינער האָט זיך גע'סמ'ט, געהאַנגען, געשאָסען!

פּאַסטערנאַק. שאַ, שאַ, שאַ! ווער, וואָס, וועמען? וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פייפער איז געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים, חוץ זיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען. אַט האָב איך נאָר־וואָס באַקומען פון איהם אַ קלאָרע ידיעה. פייפער האָט געזאָגט דעם פסוק...

מאדאם פּאַסטערנאַק. וואָסער פסוק? עס חלומ'ט זיך דיר נאָר פסוקים!

פּאַסטערנאַק. ניט דאָס מיין איך; איך מיין קוממיות — פייפער האָט געמאַכט קוממיות...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך האָב דיך געבעטען טויזענט מאָל, אז קיין לשון־קודש זאָלסט דו מיט מיר ניט רעדען. איך בין נישט אזא וואוילגעלערענטע, ווי די מאדאם מייערצימעס.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, ווי אזוי דען זאָל איך דיר ארויסגעבען? נו, ער האָט אונז אָפּגעווישט די נאָז, ארויס־געשטעלט א פייג, געזאָגט „ישקני", געמאכט א ויברח, איין מאָל פאר אלע מאָל — פייפער איז באנקראָט.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. טפו זאָלסט דו ווערען מיט דיין שפראך! באדארפסט דו אזוי פיעל ווערטער? א מעהר זאָגט מען, אז פייפער האָט אָנגעזועצט — און איין עק!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אלץ הייסט אָנגעזועצט? אָנגעזועצט צו אָנגעזועצט איז ניט גלייך. מע זאָגט, איינער שטעלט זיך — ער וויל זיך מאכען א קאפיטאל, צי איינער איז דערראונטער — עקט ער אָפּ: חצי שלי, חצי שלך... אָט האָט קנאקניסעל אָנגעזועצט, האָט ער דאָס אָפּגעארבייט גלאט ארום און ארום און איז נאָך געבליבען א פיינער מענטש; ער האָט פּשוט צוגענומען געלט — „און רוף מיך קנאקניסעל". און ד ע ר האָט אָנגעארבייט א חתונה, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! א קאשע מיט בארשט און מיט לאָקשען: געקויפט יקנה"ז, פארקויפט יקנה"ז, גענומען יקנה"ז, געגעבען יקנה"ז, א סטעלאזש אהין, א סטעלאזש אהער — אפשר טויזענט לעכער, ווי אין דער הגדה שטעהט געשריבען: „כי לאָך אויף א לאָך, כי לו נאה כי לו יאה"...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. עס ליגט איהם נאָך אין זינען פסוקים פון דער הגדה. סטייטש, נו, און דאָס נדן, וואָס דו האָסט איהם געגעבען? די פערציג טויזענט?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק [לויפט־ארום איבער'ן שטוב הין און צוריק]. הערסט דו! וואָס דען איז דאָ דער גאנצער געשריי? מיינסט, איך זאָרג מיך פאר דער יעהופּעצער בערזע? לאָזען זיך די שפּעגע־לאנטען רייסען צווישען זיך, ווי די קעץ, חאפּט זיי דער וואטענ־

מאכער! איך שריי אויף מיינע עטליכע קערבלעך, וואָס זענען הלך לעולמו — פישי פראָפּאַלאַ!

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. פאַרפאַלען?

פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [שטעלט זיך אָפּ]. פאַר־פאַלען, ווי אין אַ פסח'יגען אינדיק!...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [שטעהט אויף]. אַ מצוה אויף דיר! כפּרה געוואָרען פערציג טויזענט? זעהר רעכט! איך בין זיך מחיה! אַ באַנקיר האָט זיך איהם פאַרגלוסט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ שאַרלאַטאַן, איין אויסוווּרפלינג פון דער נאַטור, אַבי ניט קיין דאָקטער! גוט געמאַכט: „אי פוילע הערינג, אי פאַר־שטונקענע פיש”... זאָלסט אָבער געוועזן מ י ך פאָלגען, וואָלט אַלסדינג געהאַט גאָר איין אַנדער פּנים. איזאַבעלע וואָלט שוין איצט געווען אַ דאָקטערין, מיר וואָלטען געהאַט איין איידעם אַ דאָקטער, גאָט און לייט וואָלטען אונז מקנא געווען, די מאַדאַם בייגעלמאַן מיט איהר „משפּחה” וואָלט צעזעצט און צעשפּרונגען געוואָרען אויף אונז קוקענדיג, און די מאַדאַם הינקים וואָלט ניט געהאַט קיין שטאָף אויף צו באַרעדען אונז. אַצינד אָבער וועט דאָך די גאַנצע וועלט האָבען צו טהון מיט אונז, צו שאַנד און צו שפּאָט וועלען מיר זיין, נישט נאָר אין יעהופּעץ, נאָר טויזענט ווערסט אַרום און אַרום יעהופּעץ! אָ, דו ווילדער טיראַן, דו דעספּאָט איינער! דו ביזט נאָך מעהר אונמענטש ווי יענער מערדער, וואָס איך לייען איצט ביי שייקעוויטשען אין אַ ראָמאַן. יענער האָט פאַרקויפט זיינע קינדער פאַר געלט, און דו האָסט פאַרקויפט דיין קינד און האָסט נאָך יענעם צוגעצאָהלט. שען אויסגעפיינט זיך, שען באַוואָהרענט אַ טאָכטער אַ בת־יחידה! גענומען אַליין און געקוילעט אַ קינד, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אָפּגעקוילעט אויף אייביג! [צו איזאַבעלען]. דו וויינסט? וויין, קינד מיינס, וויין אויף דיין שיקזאַל, אַזוי ווי ביי שייקעוויטשען שטעהט געשריבען, וויין

און קלאג אויף דיינע יונגע יאהרען, וואס ביזט געבארען געווארען ביי א פאטער א דעספאט! גאט אין הימעל ווייסט דעם אמת, און איך בין דיין עדות, אז דיין הארץ איז געוועזען ווייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון אט דעם שאלטיק, וואס ער, דער מערדער, האט מיט גוואלד דיר געוואלט אנהענגען... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט]. שטעה־אויף, איזאבעלע! וויש אפ דיינע טרערען, פארגעס אן דיין בראך! ער וועט אליין קומען צו דיר, דיין העלד, דיין באשער־טער, ער ערווארטעט דיך מיט אומגעדולד!... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט און לאזט זיך געהן].

פאסטערנאק. דו לייענסט פון א ביכעל, צי דו זאגסט אויף אויסוועניג?

מאדאם פאסטערנאק [צום מאן, שטיל, נאר מיט הארץ]. טירראן!... דעס־פאט!! מעעעררדער!!!... [זי געהט אוועק מיט איזאבעלען, קלארא — נאך זיי. פאסטערנאק בלייבט אליין].

פאסטערנאק [האלט זיך ביי'ם קאפ. געהט ארום הין און צוריק]. נננו, א וועלט! נא דיר א פייפער, א בערזע, א יקנה"ז! וועלכער רוח האט מיך געטראגען, איך זאל איהם אפגעבען דאס נדן פאר דער חתונה? וואס האב איך קיין צייט ניט געהאט? היינט געה געב נאך א מאל נדן... נאך א מאל פערציג טויזענט? אבער גאר לא מיט א ספאדעק! ווילסט א דאקטער? זעהר שען! ווילסט מארקוסען? געזונטערהייט! וויבאלד מע שמועסט פון לשון „ליעבע", וואס זשע דארף מען געלט־שמעלט? וואס קומט ארויס — די פערציג טויזענט אין איין עבירה! פערציג טויזענט! א ווערטעלע אויסצורעדען?! וואו האט ער געקאנט אהינטהון אזוי פיעל געלט?... די יעהופעצער בערזע... זיי האבען איהם פאר־דרעהט... גוטע ברידער... טאג ווי נאכט געשפיעלט מיט איהם אין קארטען... מע האט אפגעלעקט ביי איהם א ביינדעל! און ווער שמועסט חינקים... [מע קלינגט; עס קומען אריין: פיינקוגעל, חינקים, בייגעלמאן, קנאקניסעל און עטליכע יונגע ספעקו־לאנטלעך].

פיערטע סצענע.

פּאָסטערנאַק. ברוכים הבאים! געסט, געסט! וואָס וועט איהר עפּיס זאָגען גוטס? מסתמא אז איהר האָט געקאָנט קומען פּלוצים אין מיטען העלען טאָג, איז דאָס געוויס נישט גלאַטיג, ווי אין פּסוק שטעהט: גד גדוד יגודנו — אז מע שערט די שאָף, ציטערען די לעמעלעך... איך שמועס עס אקעגען דרינגען...

פּיינקוגעל [צו די איבעריגע]. פּע, עס געפעלט מיר ניט דער ברוך־הבא זיינער. גאָט ווייסט, צי מיר וועלען דאָ עפּיס מאַכען... [צו פּאָסטערנאַקען]. הערט זשע צו, רב שמואל, וואָס טויג אונז פּאָליטיקע? דער גרעסטער שווינדעל, זאָגט מען, איז דער אמת. איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: צוויי אידען מעקלערס פּאָהרען אויפ'ן באַהן קיין שפּאָלע, ביידע צו איין פּריץ און ביידע וועגען איין געשעפט. געוויינטליך, וויל מען זיך אויסבאַהאַלטען איינער פון דעם אנדערען. מעשה שטן, באגעגענט מען זיך אָבער אין איין וואַגאָן. מילא, באגעגענט — איז פאַרפאַלען. „גוט מאָרגען". „גוט יאָהר". „וואוהין פּאָהרט דאָס א איד?" „וואוהין איך פּאָהר? קיין שפּאָלע". „א איד איז דיר קיין קאַטאָוועס ניט! איהר זאָגט דאָך מיר בכיון, אז איהר פּאָהרט קיין שפּאָלע, בכדי איך זאָל מיינען, אז איהר פּאָהרט קיין בויבעריק. איך ווייס דאָך אָבער, אז איהר פּאָהרט טאַקי קיין שפּאָלע, היינט וואָס דרעהט איהר א מח?"...

פּאָסטערנאַק. אויף אַלסדינגג האָט איך פּיינקוגעל א מעשה.

פּיינקוגעל. איך מיין טאַקי באמת, לאָמיר רעדען אָפּענטליך. [גלעט זיך די באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. דאָס, וואָס מיט אייער חתן האָט זיך געטראָפען, קאָן זיך טרעפען מיט איטליכען פון אונז, ובפרט נאָך אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מען איז דאָך נישט מעהר ווי א בשר־ודם: כל־זמן מע טרעפט,

טרעפט מען; און חלילה וחס, טאָמער טהוט זיך דאָס רעדעל אַ דרעה צוריק [אַ מאַך מיט דער האַנט] — מאַכט קמץ בית באָ.

חינקים. ס'איז אין עצה, ואין חכמה, ואין תבונה נגד אַ שלעכטער קאָרט.

בייגעלמאַן. !ווערקמירדיג! פון וואָס מע זאָל ניט רעדען, חינקים מוז ארויף אויף דער קאָרט!

קנאַקניסעל. וואָס אמת איז אמת. חינקים איז גע־רעכט: די בערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. וואָס איז פּייפּער שולדיג, למשל, אז עס האָט זיך אַזוי געמאַכט? אַ סימן האָט איהר: ווען פּייפּער זאָל ווערען גלאָט אָנזעצען, וואָלט ער דאָס געקאָנט אויספיהרען פּאַראַיאָהרען אין דער צייט — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּאַסטערנאַק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס ווילט איהר דאָ אויסבריינגען, אז פּייפּער איז אַ פיינער מענטש? איך ווייס דאָס אַליין גאַנץ גוט. איך זעה דאָך, מיט וועמען ער האָט געהאַנדעלט און מיט וואָס ער האָט געהאַנדעלט... נאָר גאָר־ניט, אַל תפּל דבר — האַטאַ פּאָקרישקע.

פּיינקוגעל [צו די איבעריגע]. אייז עזות פון אַ גראָבען יונג! איך וואָלט איהם דערצעהלט אַ משל, האָב איך מורא, עס זאָל ניט שאַדען צו אונזער עניז... [צו פּאַסטערנאַקען]. פערשטעהט איהר מיך, נישט דאָס בין איך אויסען. איך שמועס דאָס גלאָט אַזוי, וואָס ער איז נאָך נישט געניט אין דער זאַך, כלעבען, אַ יונגער־מאַן. ער וואָלט, אייגענטליך, בעדאַרפט זיך האַלטען איין עצה מיט אונז פון דער לכתחילה נאָך, וואָלטען מיר איהם ארויפגעפיהרט אויף אַ שטיקעל דרך; מיר וואָלטען דאָס געמאַכט גלאָט אַרום און אַרום, אויסגעדרעהט זיך, ווי אויף אַ טעלער, עס וואָלט אויס־געקומען, ווי איהר זאָגט: אָגיל ואשמח — צוגעשניטען און אויפ־גענעהט. וואָרום ביי אַזאַ געשעפט בעדאַרף מען וויסען, וואָס מע האָט צו טהון. ס'איז, פערשטעהט איהר מיך, איין איידעלע מאַ־טעריע; איין קוק אויף אַ זייט, ווערט קאַלי דאָס גאַנצע שפּיעל...

ח י נ ק י ס. פונקט אזוי ווי ביי די קאָרטען, להבדיל. איהר מעגט זיין דער גרעסטער שפּיעלער, נאָר קוים האָט איהר געמאַכט איין גאַנג אַ שלעכטען, זענט איהר פאַרפאַלען מיט די פּאָטרעכעס.

ב י י ג ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַנטיק מיט דעם חינקיסען! וואָס איהר זאָלט ניט שמועסען, ער איז דאָ מיט די קאָרטען!

ק נ א ק נ י ס ע ל. איך האָב ליעב דעם אמת. חינקים איז גערעכט. ווען פּייפער רעדט־אָפּ פריהער מיט אונז, וואָלט גאָר אַנדערש געווען: פּאָרט געניטע סוחרים, אַלטע בערזיאַנער. מיר וואָלטען דאָס אָפּגעאַרבייט אזוי, אַז מיר וואָלטען געווים אָפּגע־נומען אונזער געלט, און ער וואָלט אויך געבליבען ביי געלט. אַי, טאַמער וואָלט דאָס עמיצען אָנגעריהרט — לאָז זיך יענער קראַצען. קורץ: פּייפער וואָלט געבליבען דער אייגענער פּייפער וואָס פריי־הער — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס טויג מיר מליצה: „וואָלט איך", „זאָלט איך"? איהר ווייסט דאָך, אַז אויף צו פאַררעדען יענעם די צייהן בין איך פאַרהאַנט. איהר זאָגט מיר בעסער כ ו ל ם ב ר ו ר י ם — ריינע דבורים: וואָס ווילט איהר?

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. ס'איז איהם היינט נישט איינצובייסען. אפנים, פּייפער האָט איהם אויך גוט אָנגעזאַלצען... [צו פּאָסטערנאַקען]. זייט זשע מוחל, רב שמואל, איהר זענט דאָך אַ איד אַ קלוגער, כלעבען, אַ סוחר, אַ מענטש מיט יושר. לאָמיר בעסער רעדען גלייך צו דער זאַך אַליין. [ער נעמט זיך ביי דער באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. מיר, יעהופּעצער ספּעקולאַנטען, האָבען זיך מיישב געווען און אָפּגערעדט צווישען זיך [מיט הענט און מיט אַ ניגון פון דער גמרא]: הנה כפי עס האָט זיך געטראָפען איין אומגליק, פּייפער האָט זיך לעת־עתה געשטעלט; און כפי עס איז אייך ידוע, אַז ער האָט זיך מתחייב געווען צו געבען אונז יקנה"ז גאָר אַ גוזמא שטיק; און כפי ס'איז דאָך אַ דבר שאי־אפשר, ער זאָל אונז אַלע־

מען קאָנען געבען יקנה"ז ממש, ווייל ס'איז נאָר נישטאָ אזוי פיעל יקנה"ז אין גאַנץ יעהופּעץ ארום און ארום; און כּפי פייפער אליין קאָן מיט אונז נישט מיטיב זיין, ווייל ער איז נאָך ניט בקי אינ'ם ענין השטעלען זיך; און כּפי איך זעה ארוים, וועלען מיר דאָ מוזען זיך גלייכען אויף פּראָצענטען...

פּ אָ ס ט ע ר נ אָ ק. פּראָצענטען? קדוש וטהור — אפילו נישט אַ לעק!

י ו נ ג ע ס פּ ע ק ו ל אַ נ ט ע ן. וואָס הייסט, נישט אַ לעק? וואו איז יושר? וואו איז מענטשליכקייט? גלאַט הפקר אַ וועלט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אָ ק [ווייזט אויף דער סטעלי]. ו י ד ב ר ע ל ה ע צ י ם ו ע ל ה א ב נ י ם — מאַכט רש"י: רעדט צו דער לאָמפּ...

פ י י נ ק ו ג ע ל [אלץ מיט אַ ניגון]. היתכן? וואָס רעדט איהר? אמת, מיר ווייסען טאַקי, אז פייפער האָט געהאַט איין אומגליק: דאָס יקנה"ז האָט איהם דערגאַנגען די יאָהרען. שוין אַ צייט, אז ער בלאַנקירט אויף יקנה"ז, דעקט זיך אָפּ מיט היזק און בלאַנקירט ווייטער. מיר דאַכט זיך, אז גאַנץ יעהופּעץ האָט געשפּעקולירט אויף זיין קאָפּ, און נאָר צוליעב איהם איז דאָס יקנה"ז געשטיגען. דאָך האָט ביי איהם, לויט מיין חשבון, באַדאַרפט בלייבען עפּיס געלט. געשיקט זיך עס?

ח י נ ק י ס. מיר דאַכט, ער זאָל שפּיעלען אַ קיילעכיג יאָהר כּסדר אין קאָרטען און עס זאָל איהם געהן שלים־שלים־מזל, וואָלט ער אויך באַדאַרפט בלייבען ביי געלט.

ב י י נ ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַקציע מיט חינקיסען. אומעטום איז ער דאָ מיט די קאָרטען!...

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. איך האָב ליעב דעם אמת: חינקיס איז גערעכט. ווי לאָזט זיך ניט איבער אַ מענטש ביי אזאַ מעשה קיין גראָבע עטליכע קערבלעך — און רוף מיך קנאַקניסעל?

אַ ל ע. נישקשה, ער האָט, ער האָט געלט! פייפער האָט זיך געלאָזט בעלט!

פּאָסטערנאַק. אַ לאָך פון אַ בייגעל, אַ שאָס פון אַ ביקס, אַ פּיטום פון איין אתרוג, אַ גוט אויג פון אַ גליעדשוועסטער־קינד...

פייִנקוגעל [צו די איבעריגע]. ווי געפעלט אייך אַ שפּראַך?... [צו פּאָסטערנאַקען]. מילא, נעמען מיר אָן אַזוי ווי איהר זאָגט; בלייבט דאָך אָלץ די אייגענע קשיא: צו וועמען דען איז דאָס שייך, אַז ניט צו אייך? ער איז דאָך פּאָרט אייער חתן!

פּאָסטערנאַק. מיין חתן? לא היה ולא נברא — דאָס איז געווען אַמאָל, נישט היינט. היינט איז שוין פּייפער אייער חתן, נישט מיינער. ער איז אייער חתן, און איהר זענט זיינע מחותנים, ווי אין פּסוק שטעהט: „אני לדודי ודודי לי”... נאַט, זעהט, וואָס אַ יונגאַטש פאַרגינט זיך מיר שרייבען, וועט איהר פאַרשטעהן, מיט וועמען איהר האָט געהאַנדעלט. נאָר שטיל, אַל תּפל דבר — חאַטאַ פּאָקרישקע! [ער גיט־איבער פייִנקוגלען אַ בריעף].

פייִנקוגעל. אַנו, מהכתיתי, לאָמיר האָרכען, וואָס זאָגט ער דאָ? ס'איז טאַקי כדאי צו וויסען. [ער נעמט דעם בריעף און לייענט בקול רם]. „לכבוד מחותני הגביר המפורסם החכם המופלג המשכיל...” [זיך אין באַרד אַריין]. מילא, אַ חכם — איז קיין קשיא ניט; אַז מען איז אַ גביר, איז מען שוין במילא אַ חכם. אָבער אַ „מופלג” מיט אַ „משכיל” אונטערגעשלאָגען — דאָס איז שוין אַ ביסעל צו פיעל... [ער לייענט]. „... החכם המופלג המשכיל מוהר”ר שמואל פּאָסטערנאַק נ”י. בשעת איהר וועט לייענען מיין בריעף, וועל איך שוין זיין העט־וויט פון יעהופּעץ. איך האָב מיך לאַנג געשלאָגען מיט דער דעה, ביז איך האָב מיך ענדליך אַנטשלאָסען, איך זאָל אַוועק פון דאַנען אַהין, וואו די אויגען וועלען מיך טראָגען, אַבי נישט אָנקוקען יעהופּעץ, נישט אָנקוקען אונזער בערזע, נישט אָנקוקען אונזערע ספּעקולאַנטען...” [רייסט איבער]. וואָס איז ער אַזוי אויפגעטראָגען אויף די ספּעקולאַנטען?.. [ער לייענט]. „פון אַנהויב בין איך אַפילו גרייט געווען צו מאַכען איין מאָל פאַר אַלע מאָל איין עק

פון מיין לעבען: עטליכע טראָפּען סם־המות, פּאר צעהן קאָפּיקעס א שטריקעל, אָדער א פּיסטויל אין הארצען — און א סוף צו אלע צרות. אוים פייפער, געשטאָרבען! איך האָב מיך אָבער באַרעכענט נאָכדעם, אז ס׳איז פאר מיר כלל נישט קיין פּלאן...״ [רייסט איבער]. איך האָב געוואוסט פריהער, אז פייפער וועט אזא נארישקייט ניט טהון... [לייענט ווייטער]. „...פאר מיר כלל נישט קיין פּלאן צו געהן אזוי יונג פון דער וועלט. איך וועל ליגען אין דער ערד און באַקען בייגעל, און אלע וועלען לעבען א גוטען טאָג, געהן איינס צום אנדערען אויף זשורפיקסען, שפּיעלען אין „ווינט״, מיך אין זינען האָבען אין דער לינקער פּיאטע, קיין צייט נישט האָבען אפילו מיך צו דערמאנען, און אז מע וועט מיך שוין יאָ אמאָל דערמאנען, וועט זיין אז אָך און וועה צו מיר. פיינקוגעל וועט זאָגען אויף מיר א משל, אלע וועלען לאכען...״ [רייסט איבער]. גערעכט, ווי איך בין א איד! [לייענט ווייטער]. „...פיינקוגעל וועט זאָגען א משל, אלע וועלען לאכען. איטליכער וועט אויסטראכטען אויף מיר איין אנדער המצאה׳לע. אלע וועלען זיין פיינע מענטשען, נאָר איך איינער וועל בלייבען א פּארך. צום ביישפּיעל: אויף פיינקוגלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז א... א... א...״ [ער קעהרט איבער דאס בריוועל אויף דער אנדערער זייט].

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס אקעט איהר? ממה נפשך, לייענט איהר — דארפט איהר לייענען כסדר, ווי אין פּסוק שטעהט: „ה ח י ל ו ת ל נ פ ו ל, נ פ ו ל ת פ ו ל״...

פ י י נ ק ו ג ע ל [דרעהט דאס בריוועל אויף אלע זייטען]. פאַרשטעהט איהר... איך האָב געלאָזט אין דער היים מיינע ברילען...

ח י נ ק י ם [נעמט דאס בריוועל]. אנו, ווייזט נאָר אהער. איך האָב א גוטע שמיעה: איך שמעק־אָן די טויז פאר א ווערסט, און דוקא אָהן ברילען! [ער לייענט]. „...אויף פיינקוגלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז א שבתי־צבי׳ניק, א גאָט׳ס גנב, וואָרום ער איז א שענער איד, פון די אידען, וואָס טרינקען ווימאָראָזיג, האָט פיינט כבוד, ווי א קאַץ שמאַלץ, כלומרשט פרום, און געהט־אוים,

פגר׳ט נאר א קערטעל, ניט ערגער פון חי... חי...״ [ער וויל איבער־היפּען עטליכע שורות].

פּאסטערנאק [צו חינקיסען]. וואס חיחיקעט איהר? החילות לנפּול, נפול תפּול — האט איהר זיך אונ־טערגענומען לייענען, טא לייענט כסדר.

בּייגעלמאן [נעמט צו ביי חינקיסען דאס בריוועלע]. לאזט מיך, איך האב אמאל אויך געקאנט לייענען זשארגאן. [ער לייענט]. „... פגר׳ט נאך א קערטעל ניט ערגער פון חינקיסען, וואס האט זיך געמאכט א פארמעגען פון קארטען. וויפיעל איך האב ביי חינקיסען פארנומען אויף יקנה״ז, האט חינקים ביי מיר צעהן מאל אזוי פיעל געוואונען אין קארטען, ער זאל דאס נאר אויסקרענקען!״...

חינקים. ווי געפעלט אייך אזא ים־קאטער? איך בין שולדיג, אז ער איז א קאליקע און פארשטעהט ניט דאס שפּיעל!

בּייגעלמאן [לייענט ווייטער]. „... ער זאל דאס נאר אויסקרענקען! אין יעהופּעץ הייסט חינקים אויך איין אריס־טאקראט. יעהופּעץ איז, ברוך השם, אזא שטאדט, וואס קלויבּט ניט איבער, אבי געלט — איז מען איין אריסטאקראט. אשטייגער, ווען מען געהט דאס אן אין יעהופּעץ, פון וואנען איז דאס פּלוצים אויסגעוואכסען אזא אריסטאקראט, ווי בּיי... בּיי... בּיי...״ איך ווייס ניט, ווי אזוי מאכט דאס ווארט, ס׳איז געמעקט...

קנאקניסעל [רייסט אויס דאס בריוועל פון בּייגעלמאנ׳ס הענט]. עס הויבּט ניט אן צו זיין געמעקט. געזונטע אותיות, אייזערנע!... [ער לייענט]. „... אזא אריסטאקראט, ווי בּייגעלמאן? ס׳איז פארהאן אזעלכע, וואס געדענקען נאך, אז ער האט ארומגעטראגען אין באר־דיטשעוו בּייגעל צו פארקויפען...״

בּייגעלמאן. שקר וכזב! עס שטעהט נישט קיין בּייגעל! דאס לייענט איהר שוין פון אייער קאפ!

קנאקניסעל [לייענט ווייטער]. „... ארומגעטראגען אין באר־דיטשעוו בּייגעל צו פארקויפען, און היינט פאהרט ער אין א קארעטע. עס פּאסט איהם אזוי צו זיין א ספּעקולאנט, פּונקט ווי

עס פּאַסט קנאַק...״ [ער טהוט אַ שמיץ דאָס בריוועל]. טאָמער וואָלט טאַקי אויף איין אמת געוועזן געַנוג צו האָרכען די נאַרישקייטען, וואָס דער שאַלטיק שרייבט?

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. בייסט ווייטער, וועט איהר געפינען קעז אויך!...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. החילות לנפול, נפול תפול!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל [קוקט אין בריעף אריין]. טפו זאָל ער ווערען! אַ יונגאַטש זאָל רעדען אויף דער גאַנצער וועלט, אויף קיינעם קיין גוט וואָרט נישט זאָגען! צו וואָס טויג מיר בריוולעך? ממה־נפשך, האָסט דו געמאַכט דאָס שפּיעל, פאָהר אַוועק צו אַלדי שווארצע יאָהר — און רוף מיך קנאַקניסעל! [ער צערייסט דעם בריעף אויף שטיקלעך און צעוואַרפט איבער דער שטוב. דער עולם לאַכט].

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. טאַטע, דו לאַכסט? אז אַך און וועה איז צו דיין געלעכטער! פייפער איז קליגער פון אונז. ער האָט אונז אַלעמען געפיהרט אין באָד אריין, העט־ווייט אויף דער אויבערשטער באַנק, און גוט אָפּגעבעזעמט, ווי אין פסוק שטעהט: בשכבנו ובפיצקנו — אנידערגעלעגט און אָפּגעשמיסען!...

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר דערויף? ער מאַכט שוין אייגענע פסוקים...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא, אויף אייך איז אַ מצוה. אל תבטחו בנדיבים — קריכט ניט אין פייער אריין! איהר האָט מיט איהם געשווינדעלט, געדרעהט יקנה״ז אהער, יקנה״ז אהין, אַזוי לאַנג, ביז איהר האָט זיך פאַרדרעהט. ס׳איז אַ פשוט׳ע מעשה: איהר האָט א י ה ם געוואָלט אָפּנאַרען, האָט ער א י י ך אָפּגענאַרט, ווי די גמרא זאָגט: „הבא להרגך, שמרגהו נאַזאַד״ — האָסט געחאַפּט אַ פּאַטש, שטעק אָפּ צוויי צוריק. ס׳איז תמיד אַזוי דער סוף. שלמה המלך איז טאַקי אַ חכם; ער זאָגט אין „ברכי נפשי״, דאַכט זיך: בור כרה ויחפרהו — חטאָ יאַמאָ קאָפּאַיע, טאָי סאָם אופּאַדאַיע... אָבער א י ך? וואָס האָב א י ך געהאַט צו טאַנצען אין קאָהן? וואָס האָב איך באַדאַרפט

אריינציםבלען פערציג טויזענט קארבען? **איך בין דאך יאָ**, ווי זאָגט ער, גאָט די נשמה שולדיג! עם קומט אוים, ווי די גמרא זאָגט: טוביה חטא וזנטאָג מאָנטאָג... *

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואָם זאָגט איהר אויף די פסוקים, וואָם דאָ פליהען, מיט די גמרא־ווערטער, וואָם ער האקט? [עם עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין די מאדאם פאָסטערנאַק. נאָך איהר — מ א ר ק ו ס מיט איזאבעלען].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אָ! זעהט איהר? א ווייב זאָל מען טאקי פאָלגען. זי האָט פון אָנהויב אָן ניט געוואָלט דעם שידוך. הלואי וואָלט איך זי געפאָלגט, וואָלט איך איצט ניט געהאט אזא מפלה, ווי די גמרא זאָגט: „קדירה דבי שותפא" — אז מע הערט נישט דאָם ווייב, איז קיש־קיש וואו די אידען האָבען גערוהט...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. כלעבען, סאמואיל, דו רעדסט עפים, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... דאנקען און לויבען גאָט, מיר זענען אויך לייטען גלייך, מיר קאָנען אויך האָבען איין איידעם א דאָקטער, ווי ביי לייטען. [זי קוקט אויף הינקיסען]. נישקשה, אונזער טאָכטער שטעהט־אָן צו האָבען א חתן א דאָקטער, ווי אלע אנדערע יעהופעצער מאמזעלען... [זי פיהרט איהם צו איזאבעלען מיט מארקוסען]. נעם בענטש דיינע געליעבטע קינדער מיט דעם הייליגען אייביגען בונד פון דער הימעלשער ליעבע. ווינשעווע זיי צו, זיי זאָלען אָפּפערען זייער לעבען איינס פאר דאָם אנדערע, אזוי ווי בענעדיקט און ראזאליע ביי שייקעוויטשען אין זיין ראָמאן „הימעל און ערד און ליעבע". „געבע גאָט, — זאָגט דאָרט דער פארפאסער — זיי זאָלען געניסען די פריכטע פון זייער ליעבע, זייער בונד זאָל זיין איין אייביגער בונד, א הייליגער בונד..."

---

* טוביה חטא וזיגוד מינגד.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [האַקט איבער אין מיטען]. מילא בקיצור, על־כל־פנים, זיי זאָלען זיין געקניפּט און געבונדען און פאַרבונדען... צו וואָס טויגען לאַנגע דבורים? איך פאַרשטעה נאָר ניט, וואָס עפּים אַזוי בחפזונ'דיג, פּלוצים אין מיטען העלען טאָג שוין אַזוי גיך חאַפּ־לאַפּ, ווי אין פּסוק שטעהט: הא גברא והא טראַסק?

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [מיט כעס]. וואָס זשע האָסט דו געוואָלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, שדכנים זאָל מען דיר שיקען?

פ י י נ ק ו ג ע ל [מישט זיך אריין]. געבענטשט זענען די הענט, וואָס נעמען זיך אַליין. מסתמא איז דאָס איהר זיווג. אַ שידוך איז אַ גורל, איטליכער נעמט זיך אַרויס וואָס איהם איז אָנגעצייכענט פון אויבען.

ח י נ ק י ם. פּונקט אַזוי ווי, להבדיל, ביי די קאָרטען: איינער שפּיעלט אַ גאַנצע נאַכט און עס געהט איהם שלים־שלים־מזל; דער אַנדערער שלעפּט אַלע מאָל אַרויס — מלכה, מלך, טויז...

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג! מיט דעם חינקיסען איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע. מע רעדט פון ווייס איך וואָס — קומט ער מיט די קאָרטען!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת — חינקים איז גערעכט: צו שידוכים דאַרף מען האָבען גליק. אָט האָב איך, זאָלען געזונט זיין, עטליכע דערוואַכסענע טעכטער, איז וויפיעל מע רעדט זיי שידוכים, ווילען זיי ניט הערען, ניט זעהען פון קיין שדכן! זיי ווילען נאָר אַליין, און נאָר דורך ליעבע — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אודאי איז ליעבע אַ געהויבענע מטבע, וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? דער חסרון איז נאָר, וואָס מיט ליעבע אַליין קאָכט מען ניט קיין וועטשערע. מע דאַרף צו דעם האָבען נאָך עפּים, די ממתקים מיין איך, ווי אין פּסוק שטעהט: „אם אין קמח, אין לאָקשען"...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [מיט היץ]. איך האָב דיר געזאָגט וויפיעל מאָל, סאַמואיל, אַז קיין פּסוק האָב איך ניט געלערנט און, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, לשון־קוילעטש פאַרשטעה איך ניט... נאָר אויב דו מיינסט נדן, זאָלסט דו וויסען זיין, אַז מע האָט דאָס אין זינען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אין דער לינקער פּיאַטע. ס'איז אַ ראָמאַן, אַ לאַנגאָנענדיגער העכסט־אינטערעסאַנטער ראָמאַן אין צוויי טייל. דעם ערשטען טייל האָסט דו געשפּיעלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזאַ יאָהר אויף מיינע שונאים. דעם צווייטען טייל וועל איך שוין שפּיעלען. איך הויב איהם אָן מיט אַ זשורפיקס און מיט אַ קנס־מאָל טאַקי היינט אויף דער נאַכט. [צו פיינקוגלען מיט דער קאָמפּאַניע]. מיר לאַדען אייך איין מיט אייערע דאַמען און מיט דער גאַנצער פאַמיליע.

פ י י נ ק ו ג ע ל מ י ט ד ע ר ק אָ מ פּ אַ נ י ע [אַלע אינאיינעם]. אַך, מיט'ן גרעסטען בזיון! אַבי אַ וועטשערע מיט אַ קערטעל...

ח י נ ק י ס. נאָך אַ מין קערטעל! אַ קערטעל צו אַ קערטעל איז נישט גלייך!

פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. ס'איז דאָך אַ בפירוש'ער פּסוק אין דער גמרא: „אין פּיסני בלא דיוקא ואין חלום בלא קאָרטען"... [דער עולם קוועלט].

מ אַ ר ק ו ס [שטעלט זיך אוועק קעגען עולם, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען, שאַקעלט מיט'ן קאָפּ]. די קאָרטען! די קאָרטען! עס הויבט זיך אָן מיט קאָרטען, עס לאָזט זיך אויס מיט קאָרטען. ביי קאָרטען ענדיגען זיך אַלע זאַכען. פאַר קאָרטען גיט אוועק דער מאַן דאָס ווייב, דער פאָטער — זיינע קינדער. נישטאָ קיין טייערערס פון קאָרטען. אוי, קאָרטען, קאָרטען!... [ער גיט איזאַבעלען די האַנט און לאָזט זיך געהן].

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [צום מאַן]. דו הערסט ווערטער? [גאַנץ שטיל, נאָר מיט פייער]. טיראַן! דעספּאָט! מעעעערדער!... [זיי לאָזען זיך געהן אַלע דריי. ביי דער טיר קומט זיי

אקעגעו די אידינע, פארוויקעלט אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך איהר שלעפט זיך נאך דאס מיידעל. סאסעל ראנגעלט זיך מיט זיי, לאזט זיי ניט אריין. די אידינע מיט'ן מיידעל רייסען זיך אויס פון סאסעל'ס הענט און פאלען־אריין אין שטוב אריין מיט א געוויין און מיט א געשריי].

זעכסטע סצענע.

די אידינע [ברעכט די הענט, וויינט און קלאגט מיט א ניגון פון די תחינות]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, פארוויסט און פאר־פינסטערט בין איך ניט געווארען, איין אלמנה, איינע אליין, עלענד ווי א שטיין, ניט קיין קרוב, ניט קיין ביין, געבראכט דער רוח א שווארץ יאהר, א מעקלער, אריינגעשטופט א סוכה־שער, עפיס יקנה"ז־שמאקנעהאז, פייפער־שמייפער, פייפען זאל איהם אין איין אויהער, ווי ער האט מיך געקוילעט מיט מיין קינד! [זי האפט מארקוסען פאר א האנט]. אפשר זענט איהר אט דאס א טאקי ער אליין? עפיס א חתן, זאגט מען, זענט איהר עמיצענ'ס אט דא? פאלגט מיך מיט גוטען, וועט איהר בעסער מאכען. גיט מיר אפ דאס גרז, איך וויל נישט וויסען פון קיין שמאקנעהאז. איהר שפיעלט זיך מיט פייער! אט לויף איך צום פליצמייסטער, מיך קען מען, איך בין פון דער סלאבאדקע, מיין ערשטער מאן עליו השלום איז געוועזן ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פאסטערנאק. וואס איז דאס פאר א שלאק־פורעניות? פאר וואס ווארפט מען זי ניט ארויס? איהר זעהט ניט, אז ס'איז א משוגע'נע אידינע?

די אידינע. א משוגע'נע בין איך שוין געווארען? אז איך מאהן מיין געלט, בין איך משוגע? משוגע זאלט איהר ווערען פאר זיך און פאר מיר און פאר מיינע קינדער און פאר מיין גאנצער משפחה און פאר מיין מאנ'ס משפחה און פאר אלע מיינע ליעבע פריינט און פאר אלע אידען און פאר כל ישראל — אמן סלה!

[זי דערזעהט אויף א בענקעל דאס חתונה־קלייד, וואס איזאבעלע האט געמאסטען].

א ? זייד און סאַמעט ? פריהער גאָט'ס און נאָכדעם פרעמדס ? מע שמירט זיך מיט מיין פוטער ? מיינע ר"ן קאַרבען ? דער מענטש זינדיגט און מיט דער הוהן שלאָגט מען כפרות ? לאָם איך מיך האָטש רעכענען פאַר מיין בלוט ! [זי האַפּט דאָס „בע־בע" און צערייסט דאָס אויף צווייען]. אָט אַזוי ! גם לי גם לך — נישט מיר, נישט דיר !...

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. אוי, ס'איז מיר שלעכט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, טאַקי נאַר אויף צו חלש'ען ! [זי פאַלט חלשות].

איזאַבעלע. אַך, מאַרקוס ! [זי פאַלט מאַרקוסען אויף די הענט].

דער עולם. וואַסער ! וואַסער ! וואַסער ! [סאַסעל באַשפּריצט די מאַדאַם מיט קאַלט וואַסער].

מאַרקוס [צום גאַנצען עולם]. זעהט, קוקט אייך אָן אין שפּיעגעל, וואָס פאַר א פּנים איהר האָט מיט אייערע ספּעקולאַציעס, מיט אייער בערזע, מיט אייער יקנה"ז, מיט אייערע קאָרטען, מיט אייערע זשורפיקסען, מיט אייערע דאַמען די אַריסטאָקראַטקעס און מיט אַלע אייערע גענג אַרום און אַרום ! עס וועט זיך געפינען איינער, וואָס וועט אייך באַשרייבען אויף די גאַזעטען, וועט פון אייך מאַכען א בוך, א קאָמעדיע, א גאַנצע קאָמעדיע ! צו שאַנד און צו שפּאָט וועט איהר דעמאָלט זיין אומעטום, וואו מע הערט נאָר א אידיש וואָרט ! אויף טהעאַטער וועט מען אייך אַרויס־שטעלען ! מע וועט קוקען אויף אייך, מע וועט טייטען מיט די פינגער און מע וועט לאַכען, זיך איינרייסען דאָס געזונט לאַכענדיג — מיט איינעם וואָרט, די וועלט וועט זיין פול מיט אייך און מיט אייער יקנה"ז !!! [ער געהט אוועק מיט איזאַבעלען אונטער דער האַנט. די מאַדאַם פּאַסטערנאַק — נאָך זיי. דער גאַנצער עולם בלייבט שטעהן פאַר־גאַפט, די נעזער אַראָפּגעלאָזט, פאַרגליווערט — איטליכער אין איין אַנדער פּאָזע].

דער פאָרהאַנג פאַלט.

א פּאָר ווערטער פונ'ם מחבר.

ביי לייטען איז היינט געוואָרען א מאָדע: אנשטאָט א הקדמה פון פאָרענט, צו געבען די הקדמה פון הינטען. נאָר באַגעהן זיך גאָר אינגאַנצען אָהן א הקדמה — דאָס האָבען אַלע מסכים געווען, אז ס'איז אוממעגליך; ווארום באמת, ווי געשיקט זיך דאָס, אז א מחבר זאָל זיך צעשיידען מיט'ן לעזער גלאָט אָהן א זייַ־געזונט, אָהן א שום געבען איהם צו פאַרשטעהן, וואָס ער האָט געמיינט, און אָהן א שום אָנצוהערעניש, אז ער, דער מחבר פונ'ם בוך, איז מיט גאָט'ס הילף א מענטש, וואָס ווייסט אַלסדינג און פאַרשטעהט אַלסדינג, און דער גאַנצער איבעריגער עולם — דאָס זענען געבאַך קליינע קינדער, מחילה קעלבעלעך, וואָס מע דאַרף זיי צעקייען איטליכס וואָרט און אַריינלעגען אין מויל אַריין? עס מאַהלט זיך איהם אוים פּאָזיטיוו, אז אָהן זיין מסביר־זיין, אָהן זיין אַריינלעגען דעם לעזער אין מויל אַריין, וועט חס ושלום קיינער ניט פאַרשטעהן וואָס ער מיינט... נאַרישקייטען! ס'איז היינט א קלוגע וועלט געוואָרען: אידען מיט בערד האָבען דאָס אַמאָל ניט פאַרשטאַנען, וואָס א קליין קינד פאַרשטעהט אַצינד... נישט מעהר, וואָס וויל דאָ דער מחבר האָבען?

דער מחבר איז דאָ מוסר מודעה, אז ווער עס וויל זוכען איז דער קאָמעדיע באַקאַנטע פּאַרשוינען, דער האָט מחילה א גרויסען טעות. אַקעגען וואָס זאָגט דאָס דער מחבר? ער זאָגט דאָס איבער א מעשה שהיה: נאָך איידער דאָס ווערק איז פאַרטיג געוואָרען צום אָפּדרוקען, איז אַרויס א קלאַנג אין יעהופּעץ אויף דער בערזע (נישטאָ קיין סודות אין יעהופּעץ אויף דער בערזע!), אז שלום־עליכם מאַכט א ביכעל מיט'ן נאָמען „יקנה"ז", אין וועלכען ער שטעלט־אַרויס אויף לייטיש געלעכטער די גאַנצע יעהופּעצער בערזע מיט אַלע ספּעקו־לאַנטען און מעקלערס, פונ'ם גרעסטען ביז'ן קלענסטען. אייניגע האָבען דערפון שטאַרק הנאה געהאַט: „א מצוה, האָבען זיי געזאָגט, פּאַני שלום־עליכם, איהר זאָלט זיי האַטש רעכט באַשרייבען, די מחותנים, זיי זאָלען האָבען צו זינגען און צו זאָגען; לאָזען זיי וויסען דאָס אַנדערע מאָל, ווי אַזוי צו טאַנצען אויף פרעמדע חתונות!"... אַנדערע האָבען זיך א ביסעל אַנגעבלאָזען, בשעת זיי זענען געוואָהר געוואָרען פון דער מעשה. „איך האָב געהאַרכט, — שרייבט איינער צום מחבר אין א בריוועל — אז איהר מאַכט אויף אונז א ביכעל מיט'ן

נאמען „יקנה"ז". איך בין ניט מסופק, אז עס וועט דארטען זיין פון וואס צו לאכען. נאר וואס דען? איין זאך וויל איך פון אייך בעטען: מ י ך זאלט איהר ארויסוואַרפען פון צעטעל"... גאר אנדערע זענען געווען טאַקי רעכט אויפגעטראגען אויפ'ן מחבר; זיי האבען איהם געגעבען אנצוהערעניש דורך פארשטעלטע בריוולעך אהן חתימות, זיך גוט געבייזערט אויף איהם און אָנ־געזאגט מיט'ן הארבען ווארט, אז „באם ער וועט זיך דערוועגען ארויסשטעלען זיי אין א קאמעדיע, וועלען זיי איהם דאס און דאס"... גאנץ אידישליך!

הערט צו, רבותי! די גמרא זאגט: „איוב לא היה ולא נברא — ס'איז קיין איוב גאר אויף דער וועלט נישט געווען; אלא וואס דען? משל היה — ס'איז נאר א משל, א ביישפיעל". רבותי! יקנה"ז לא היה ולא נברא — ס'איז קיין יקנה"ז גאר אויף דער וועלט נישט געווען, אזוי ווי ס'איז ניטא אויף דער וועלט קיין שטאדט, וואס זאל הייסען יעהופעץ. ס'איז נאר א משל, א פאנטאזיע, איין אויסגעקלערטע מעשה פון אלף ביז תיו. לאזען זיך ניט מיהען די, וואס האבען ליעב נאכצוקלערען און אויסצוטאפען, ו'עמען מיינט מען דאס? און וועמען מיינט יענעם? מע מיינט קיינעם ניט! אי, טאמער אויפ'ן צעהנטען פאל וועט זיך געפינען אזעלכער, וואס, חלילה וחס, עס וועט זיך איהם אויס־וויזען, אז דאס מיינט מען איהם? באדארף מען ביי איהם בעטען הונדערט מאל מחילה און דערצעהלען א משל.

אמאל איז געקומען צו פאהרען א איד איין ארעמאן אין א גרויסער שטאדט אריין, צום ביישפיעל — קיין יעהופעץ, זוכען פרנסה. וואוהין שלאגט זיך איין ארעמאן? געוויינטליך, צו די נגידים. ער געהט פון איין נגיד צום אנדערען, נאר וואוהין ער קומט — לאזט מען איהם ניט אריין. וואס איז די מעשה? ערשט ער ווערט געוואהרע, אז זיין גאנצער אומגליק איז די צעריסענע קאפאטע. וואס טהוט מען? איז זיך מיישב דער איד און חאפט זיך אריין צו א טאנ־דעטניק אין א קלייט, קלויבט זיך אפ און מעסט אן א שענע קאפאטע, דינגט זיך אויס און רופט זיך אן צום קרעמער: „ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער איד? איהר ווילט דאך מסתמא געלט? זאלט איהר זיך מטריח זיין מיט מיר אויף מיין סטאנציע אין יענעם און יענעם הויז, אויף יענער און יענער גאס". דער איד מיט דער קאפאטע געהט פון איין גאס אין דער אנדערער, דער טאנ־דעטניק געהט איהם נאך.

— יונגערמאן! ביז וואנען וועט איהר מיך פיהרען? — טענה'ט נעבאך דער קרעמער. — לאזט מיך אפ, איך האב קיין צייט ניט!

— ווער האלט אייך? געהט אייך געזונטערהייט.

— סטייטש? נו, און געלט?

— וואסער געלט?

— סטייטש ? נו, און די קאפאטע ?

— די קאפאטע איז א קאפאטע.

דער טאנדעטניק האט דערזעהעז, אז ס'איז א מיאוס'ע מעשה, חאפט ער דעם אידען און וויל ארויפרייסען פון איהם די קאפאטע.

— איהר וועט ניט אוועקגעהן ? — האט זיך דער איד צעשריגען אויף א קול. — אט רוף איך צו א זשאנדאר... זשאנדאאאאר ! ! !

דער טאנדעטניק האט דערהערט דאס ווארט „זשאנדאר", איז איהם פרחה נשמתו געווארען ; ער האט אפגעלאזט דעם אידען און האט אנגעהויבען מיט גוטען :

— ווייסט איהר וואס, רב איד ? איך בין אייך מוחל די קאפאטע, אבי שרייט ניט. וואס האט איהר צו מיר ? בארעכענט נאר אקוראט : איך בין א הינער טאנדעטניק, און איהר זענט א ווילד־פרעמדער ; איהר חאפט זיך אריין צו מיר אין קלייט און מעסט־אן א קאפאטע, וועלכע ליגט אויף אייך, ליין עיז־הרע, אויסגענאסען, ווי געוואונשען, לאם איך האבען אזא יאהר — טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, און א גוטען טאג מיט דער קאפאטע !...

א גוטען טאג, ליעבער לעזער.

מזל טוב!

א קאמעדיע אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1899.

די פּאַרשוינען:

ביילע, אַ קעכין. איין אַלמנה פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג. אַ יאַדערדיגע אידינע.

פּראַדעל, אַ שטוב־מיידעל. אַ שוואַרצ׳חנ׳עווריגע.

רב אַלטער, איין אַרעמער פאַקענטרעגער, גיט ביכלעך אויף פּראָקאַט. אַ אידעל פון אַ יאָהר פערציג. איין אַלמן אָדער אַ גרוש, און אפשר איין אַלטער בחור. איין האַלב פנים לאַכט, דאָס אַנדערע וויינט. טראָגט אַ קויטיגע מאַנישקע מיט אַ צוגעלעגערט קאַפּעלישעל. שדכנ׳ט זיך צו דער קעכין.

חיים, אַ משרת פונ׳ם צווייטען הויז. אַ יונג אַ חוואַט מיט אַ „סיגנעט". שדכנ׳ט זיך צו פּראַדלען.

מישא } דעם בעל־הבית׳ס קינדער, אַ יונגעל און אַ מיידעל. רעדען האַלב
מאַשא } אידיש, האַלב רוסיש.

מאַדאַם, די בעל־הבית׳טע אַליין. באַווייזט זיך מיט׳ן איבעריגען עולם נאָר אין דער לעצטער סצענע אויף אַ ווײַלע.

די געשיכטע קומט פאָר אין קיך.

ערשטע סצענע.

ב י י ל ע [שטעהט מיט פארקאטשעטע ארבעל ביי׳ם אויוועז, קאכט. זינגט א ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר מיינע יונגע יאָהרען?
אוי, וואו זענט איהר אהינגעקומען?
צי מיט׳ן פייער פארברענט געוואָרען?
צי מיט׳ן וואסער אוועקגעשוואומען?

אז אַך און וועה איז צו מיינע שונאים, אז ביילע באדארף זיין א דיענסט ביי די יאָהרען, און האָבען אויף זיך אזא בעל־הבית׳טע, אזא „מאדאם", וואָס נאָר געזידעלט און נאָר געפידעלט! א שענע נגידית! איין אָרעמאן א שטיקעל ברויט וועט זי דען געבען? די איינענע קינדער אפילו זשאלעוועט זי עסען. איטליכען איז זי חושד: רק מע נאשט, רק מע גנבה׳ט! ביי איהר זענען אלע נאשערינס, אלע גנב׳טעס! [זי נעמט־אראפ איז א באזונדער טעפעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך]. גענוג זיי זיין צו קרענקען, ווי זאָגט רב אלטער: „ווינציגער זיין די ווערעם אין קבר"... [נעמט־אראפ נאך א שטיקעל פלייש]. נישקשה, מע וועט זיך באדרעהען... ע־ע־ע! ווי לאנג בין איך אליין געווען א בעל־הבית׳טע ביי מיין טיש, מיט מיין מאן פסח צום סדר!... [זי זינגט].

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז מע פעפערט ניט די פיש,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט ביי א פרעמדען טיש.

אזוי ווי ס'איז ביטער
יויך אָהן א פאהן,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט אָהן א מאַן.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
אז דאָס עסען שמעקט מיט רויך,
אזוי איז ביטער,
אז מע ארבייט איבער'ן כח.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
אז דאָס עסען האָט קיין טעם,
אזוי איז ביטער,
אז מע דיענט ביי אזא „מאַדאַם"...

ווער קלאַפּט דאָס דאָרטען אין דער טיר? מסתמא רב אלטער. א טייערער איד, א כשר'ער, איין עהרליכער, אָהן חכמות. האָרעוועט נעבאַך אויפ'ן שטיקעל ברויט, ווייסט ניט פון קיין וועלט צו זאָגען, גלייך מיט מיר... [עפענט די טיר. עס קומט אריין ר ב א ל ט ע ר פון דרויסען מיט א פּעקעל ספרים אונטער דער האַנט].

צווייטע סצענע.

ר ב א ל ט ע ר [לעגט־אָפּ דאָס פּעקעל אויף א זייט, מאַכט צו־רעכט דאָס בערדעל, ווישט זיך דעם שוויים מיט א רויטער פּעטשיילע]. א גוטען אָוועגט אייך, ביילע לעבען! וואָס מאַכט איהר גוטס? איך געה פאַרביי, איך זעה עס לייכט זיך, טראַכט איך מיר, מע דאַרף אריינ־געהן אויף א ווייל'עטשקע... א גאַנצען טאָג איז מען אויף די פיס, פון שטוב צו שטוב, מע מיינט טאָמער — דיזען, דאַזען, דאָס און

יענס... וואָס איז ביי אייך פאַר אַ יום־טוב, ביילע, וואָס איהר קאָכט אַזוי שפּעט?

ב י י ל ע. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר! אַ שמחה פלוצים, פאַרשטעהרט זאָל איהר ווערען!... געקומען אַ חתן אָנ־קוקען אונזער מאַמזעליכען. עפּים איינער אַ שוואַרץ־יאָהר מיט קנעפּלעך, ווייסט דער רוח דעם טאַטען... אָט וועט אריינגעהן פּראַדעל, זי ווייסט... זיצט, רב אַלטער, זעצט זיך. טאָמער וועט איהר טרינקען אַ גלעזעל טיי? ציא אַ גלעזעל מילך? צי אפשרביידע זאכען אינאיינעם? און אפשר גאָר צובייסען, עפּים נעמען אין מויל אריין? [זי רוקט איהם אונטער אַלע גוטע זאכען].

ר ב א ל ט ע ר. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין, ביילעניו? איך בין גאָר ניט אַזוי שטאַרק הונגעריג. נאָר גאָרניט, אויך די אייגענע מעשה, ווי זאָגט ער: אז אייך איז ליעב, איז מיר ניחא... [עסט]. איז ביי אייך, הייסט דאָס, היינט אַ שטיקעל יום־טוב? מהכתיתי, לאָז זיי גאָט העלפען, וואָס האָב איך צו זיי? אי, איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט? למאי ס'איז דאָ, קיין עין־הרע, אַ סך אַזעלכע סטיקראַטען, וואָס איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט? אָט, אַשטייגער, חאַפּט אָן אייער מאַדאַמשע... זי פלעגט מיר אַמאָל געבען צו לייזען פאַר ביכלעך גאָר אַ סך געלט. נאָר פון אַ צייט אז זי האָט אויפגעהערט צו פאַרשטעהן זשאַרגאָן. פון זינט זי איז געקומען פון אויסלאַנד, האָט זי פאַרגעסען אונזער לשון, גלייך ווי זי האָט שוין פערציג יאָהר ניט געהאָרכט קיין אידיש וואָרט... אָט דאָס אויסלאַנד, הערט איהר, איז פאַר אונזער פּרנסה איין אומגליק!

ב י י ל ע. וואו האָבען זיי צייט צו לייענען ביכלעך, אז טאָג ווי נאַכט ווייקט מען זיך אין די קאָרטען? קומט אויף דער נאַכט, קלויבט מען זיך צונויף אַלע: פ י י נ ק ו נ ג ע ל און ח י נ ק י ם און ש ט ר ו ד ע ל און ב י י ג ע ל מ א ן און ק נ א ק נ י ־ ס ע ל, און מע קלאָפּט אין „סטוקעלקע", קלאַפּען און סטוקען זאָל זיי אין קאָפּ, רבונו של עולם! איך דאַרף שטעהן ביי'ם אויוועז:

קאָך זיי, בּראָט זיי, בּראָטען און בּרענען זאָל זיי אויפ'ן הארצען !... אפשר וועט איהר נעמען, רבּ אלטער, א גלעזעלע בּראָנפען, ס'איז געבּליבּען פון נעכטען ? [זי בויגט זיך אַז, נעמט־ארויס, גיסט איהם אַן א גלעזעל. ער פארזוכט].

ר בּ א ל ט ע ר. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? [ער קעהרט־איבּער דאָס גלעזעל]. הערט איהר, בּיילע, ס'איז גאָר ניט' קיין שלעכט בּיסעל בּראָנפען, ווי איהר זעהט מיך לעבּען ! [זי גיסט איהם אַן נאָך א גלעזעל]. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ?... ס'איז בּיטערע צייטען, זאָג איך אייך, עך־עך־עך !... אמאָל פלעגט מיר אָנקומען א גאַנצער טראַנספּאָרט מיט ראָמאַנען פון דער ווילנא, פלעג איך זיי פאַרצוקערען. און היינט, ווייסט דאָס דער גוטער יאָהר, פון זינט די ציוניסטען האָבּען אָנגעהויבּען ארויסגעבּען זייערע בּיכלעך, איז מיין פרנסה שטאַרק געשלאָגען... נא דיר ציוניסטען !... ננעע !

בּ י י ל ע. ציבּעליסטען ? וואָס איז דאָס, רבּ אלטער, פאַר איין אָנשיקעניש אַזעלכעס ?

ר בּ א ל ט ע ר. ציוניסטען — דאָס זענען די ציוניסטען, וואָס פאַרנעמען זיך מיט'ן ציוניזם... זיי ווילען, פאַרשטעהט איהר מיך, מיר זאָלען אַלע פאָהרען קיין פּעליסטינע ווילען זיי...

בּ י י ל ע [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. נא דיר נאָך, טאָמער איז קאָרג !... אָט האָסט דו דיר א בּלעסטערינע אויף זייערע קעפּ, פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען !...

ר בּ א ל ט ע ר [שלאָגט איהר איבּער]. שאַ, גאָט איז מיט אייך, בּיילע, פאַר וואָס שעלט איהר זיי ? אדרבּה, זיי מיינען אונזער טובה טאַקי... פאַרקעהרט, סע קומט זיי נאָך א דאַנק, זיי ווילען העלפען די אָרעמע לייט... דאָס פאָלק, פאַרשטעהט איהר מיך... דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

בּ י י ל ע. הערסט ? וואָס זשע שווייגט איהר ? וויבּאַלד אַזוי, לאָז זיי גאָט געבּען געזונט און אַלדאָס גוטס ! אויף קיין

שלעכט אָרט זאָלען זיי ניט שטעהן... לאָזען מיינע בעלי־בתּים זיין פּאַר זיי די כּפּרה !...

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען ! וואָס האָב איך צו זיי ? אָט, למשל, האָב איך באַקומען אַ פריש פּעקעל סחורה, ראָמאַנען, אַזש פון אַמעריקע, פרישע, צאַפּעלדיגע, נאַר־וואָס פון דער נאָדעל ארוים. איך זאָג אייך, פון די אַנטיקען ! קפּריסין ! זעמעלמעהל !...

ב ײ ל ע [שלעפּט־ארוים אַ פלעשעל פון אונטער'ן בעט און גיסט איהם אָן אַ גלעזעל וויין]. אַנו, רב אַלטער, פאַרזוכט, זייט מוחל, פון'ם דאָזיגען וויין. געבליבען ביי זיי נעכטען פון'ם טיש...

ר ב א ל ט ע ר. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? [פאַרזוכט און באַלעקט זיך]. הערט איהר, ביילעניו, איז דאָס אַ גלעזעל משקה — פון משקה־לאַנד !... [טרינקט און באַלעקט זיך]. זינט גאָט האַנדעלט מיט משקאות, האָט ער נאָך אַזאַ משקה ניט געהאַט... [קוקט אין גלעזעל אַריין און שפּיגעלט זיך]. ע, אפּנים, די נגידים ווייסען טאַקי וואָס גוט איז ? הערט איהר, די קאַפּאָטע פאַרזעצען — און אַ נגיד זאָל מען זיין !... אַז ס'איז יאָ אַזוי, טאָ לאָמיר זיין געזונט ! [קעהרט איבער דאָס גלעזעל]. הערט איהר ? דאָס איז וויין ! דאָס איז אַ מין משקה, וואָס מע קאָן עס אָנרופען וויין. עס האָט אין זיך אַלע אָפּשניצלעך פון... פון... אַ גלעזעל וויין. [באַלעקט זיך]. דיזע, דאָזע, דאָס און יענס...

ב ײ ל ע [גיסט איהם אָן נאָך אַ גלעזעל]. נישקשה, טרינקט נאָך איין גלעזעל. זשאַלעוועט ניט, פאַרהאַן ביי זיי אין קעלער גענוג... זיי מעגען דאָס אויסקרענקען געזונטערהייט !

ר ב א ל ט ע ר [מיט אַ פרייליך פּנים]. לאָז גאָט היטען ! וואָס האָב איך צו זיי ? לאָזען זיי־טרינקען. לאָזען אידען טרינקען געזונטערהייט... אַ איד איז ניט קיין גוי. אַ איד, אַז ער נעמט אַ ביסעל משקה, איז גאָרנישט, מהכתיתי... ער טרינקט זיך אוים אַ גלעזעל, צוויי גלעזלעך, צי אַפילו דריי גלעזלעך — און שאַ, שטיל, טשעפּעט ניט קיין פליעג אויף דער וואַנט... שכּור ? פע ! שכּור קיינמאָל ניט ! קיינמאָל ניט שכּור !...

בײלע [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל]. קײנמאָל ניט!

רב אַלטער. אַקעגען וואָס, הײסט דאָס, איז דאָס געקומען צו רעד? יאָ, אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: מע האָרעוועט... מע האָרעוועט איבער'ן כּח... אָט, למשל, חאַפּט־אָן, צום בּלײשטיפט, אַ יונגע אַלמנה, ווי איהר זענט... וואָס? ווער? וועמען? גאָרנישט... דיזען, דאַזען, דאָס און יענס... הערט איהר? איך וואָלט דאָס אײך ניט געזאָגט, נאָר אונטער פיער אויגען זאָג איך אײך... די מעשה פון דער געשיכטע איז אַזוי. בּיז וואַנעט איז דער שיעור, פרעג איך אײך, צו זײן בּײ יענעם?... ווידער אַ מאָל געקאָכט וועטשערע, און אָבער אַ מאָל וועטשערע... צײט אַ מאָל אַלײן אײן אײגענע וועטשערע, אײן אײגען שטיקעל אויווען. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס... איהר פאַרשטעהט?

בײלע. יאָ, איהר זענט אודאי גערעכט, רב אַלטער. אײן אײגענע פּאָמוניצע איז אודאי ליעבער פון אַ פּרעמדער שיסעל. וואָס קומט אָבער אַרויס? אַ וויסטע אַלמנה. מה אָנו, מה חיינו?

רב אַלטער. אם כּן, איז וואָס? אײן אַלמנה איז דען קײן מענטש ניט? פאַרקעהרט, אײן אַלמנה איז נאָך, אדרבה, מעהר סחורה... מצד רחמנות... [מאַכט מיט די הענט]. מצד דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

בײלע. ווײס איך וואָס? ווער וועט זיך קוואָפּען אויף מיר מיט סך־הכּל צוויי הונדערט שמאַרדאָווענצעס? נישט מעהר זאָלען מײנע בּעלי־בּתּים פאַרמאָגען, רבּונו של עולם...

רב אַלטער [בּחור'ט זיך]. ע, זאָגט דאָס נישט, בּײלע לעבען!... ווי אַזוי מע וויל, לײענט מען דאָס בּריוועל. צוויי הונדערט קאַרבּען איז הײנטיגע יאָהרען אַ קאַפּיטאַל, און צו אַזאַ קאַפּיטאַל, ווען גאָט שיקט אײך צו, כּדומה למשל, אַ לײטישען יונגענמאַן, אַ מענטשען אײן עהרליכען, אַ מענטשען מיט אַ געשעפטעל אין דער האַנט... אַ מענטשען, וואָס פאַרשטעהט איהר מיך... [מאַכט מיט די הענט]. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

בײלע. אַשטײגער, כּדומה למשל?...

ר ב א ל ט ע ר [בחור'ט זיך]. אשטייגער, כדומה למשל, איך זאָל אייך אָנחאַפּען, נאַפּשיקלאַד, אַזאַ מין מענטשעל, וואָס האָט אַ געשעפּטעל. נישט קיין גרויס געשעפט, נאָר אַזוי, אַ פּיינס, אַ שטילס, אַ רוהיגס... וואָס האַנדעלט מיט אַזאַ מין סחורה, וואָס מע גיט דאָס אויף פּראָקאַט... אויף איבערלייענען... נו, כדומה למשל, ביכער, ראָמאַנען... [מאַכט מיט די הענט]. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [פאַרטראַכט, ווישט זיך די נאָז מיט'ן אַרבעל פון אונטען אַרויף]. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, אַזעלכע ווערטער... פאַר־שטעלט... איך קאָן ניט פאַרשטעהן... טרינקט, איך בעט אייך, קוקט ניט אויף כבוד... מיר וועלען האָרעווען, און זיי וועלען פרעסען און זויפען? עסען זאָלען זיי ווערעם! [גיסט איהם אַן נאָך אַ גלעזעל].

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? [נעמט דאָס גלעזעל]. וואָס איהר זאָגט, מע האָרעוועט. דערויף זענען מיר שוין געוואוינט. וואָס איז שייך? גאָט האָט אַזוי באַשאַפען די וועלט, אַז מיר דאַרפען האָרעווען, פאַרשוואַרצט ווערען, און זיי דאַרפען לעבען אַ גוטען טאָג, עסען און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס... פאַרדריסט נאָר דאָס, וואָס ס'איז ביי זיי ניט אָנגעלעגט אונזער האָרעוואַניע. למשל, אָט נעמט אַ פערד, להבדיל, האָרעוועט אויך איבער'ן כח. זעהט זשע אָבער, ווי מע קיכעלט עס, מע גלעט עס, מע גיט דעם עסען, און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס...

ב י י ל ע. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, תמיד אַזוי מאָדנע... פאַרשטעלט...

ר ב א ל ט ע ר. ס'איז ניט מיינע ווערטער. דאָס האָב איך אויסגעלייענט פון אַ ביכעל, פון די היינטיגע פּיכלעך, וואָס זיי געבען־אַרויס, אָט די ימח־שמו'ניקעס, די צעצעליסטען...

ב י י ל ע. וואָעס? וואָס איז דאָס פאַר אַ מכה? אַ מכה זאָל זיך זיי זעצען אויפ'ן שפּיץ נאָז!...

ר ב א ל ט ע ר. לאז גאט היטען! וואס האב איך צו זיי? פארשטעהט איהר מיך, די דאזיגע — דאס זענען אזעלכע מענטשען, פארשטעהט איהר מיך, וואס קאטארי זיי נעמען זיך אן, אדרבה, די קריוודע פון די ארעמעלייט, פון די ארבייטער, פאר מיר, און פאר אייך, און פאר די אלע, וואס פלאגען זיך און מוטשען זיך אויף דער וועלט...

ב י י ל ע. הערסט דו! וואס זשע שווייגט איהר? לאזען מיינע בעלי־בתים איינגעמען א מיתה משונה פאר זייער מינדסטען נאגעל!

ר ב א ל ט ע ר. לאז גאט היטען! וואס האב איך צו זיי? [עס עפענט זיך די טיר, עס קומט אריין ח י י ם ד ע ר מ ש ר ת. ביילע טהוט זיך א ווארף צום אויוועז. רב אלטער קוקט אריין אין א ביכעל].

דריטע סצענע.

ח י י ם [דאס קאפעלישעל אויף א זייט]. א גוטער נאוועגט זאל זיך אין אייך ארײנכאפען, ביילעניו! וואס מאכט א איד, רב אלטער? איהר ווייסט? דאס ביכעל, וואס איהר האט מיר גע־בראכט, איז איין אנטיק פון א ביכעל! איך האב דאס נאר גענומען לייענען, בין איך אנשלאפען געווארען זיצענדיג אויפ׳ן בענקעל, ווי א גע׳הרג׳טער... [ער גיסט זיך אן א גלעזעל וויין]. גענוסט עפים, רב חיים, פאר וואס זאלט איהר ניט גענוסען? אזוי זאגט מיין מאדאם, בשעת זי איז מכבד איהרע געסט מיט ווערעמיגע ניסלעך... וואו איז ערגיץ פראדעל? [ער וויל זיך אנגיסען נאך א גלעזעל].

ב י י ל ע [גיט איהם איבער די הענט]. אוועק, דו משומד, ניט פון דיינעטוועגען אנגעגרייט!... דערצעהל בעסער, וואס ביזט דו אזוי אויסגעפוצט? וואס הערט זיך עפים ביי אייך? וואס מאכען דיינע בעלי־בתים?

ח י י ם. מיט די זייטען זאלען זיי אייך מאכען!... מע זיצט ביידע אין דער היים, ווי די טייבעלעך, און מע זידעלט זיך און מע

שעלט זיך ביז הונדערט און צוואנציג יאהר... [ער שלעפּט פון קעשינקע ניסלעך, ווארפט איין מויל אריין און טהוט א קנאק אלע מאל מיט דער האנט איבער דער מארדע פון אונטען ארויף].

ב י י ל ע. וואָס איז די מעשה?

ח י י ם [קנאקט ניסלעך]. וואס זאל זיין? גארניט. זי וויל קיין פּאריז. זאָגט ער: קיין בערלין. זאָגט זי: אין דער ערד. זאָגט ער: ביזט א בהמה. זאָגט זי: דו ביזט א בעל־ענלה. זאָגט ער: אבי ניט קיין שניידער... אפּנים, טראכט איך מיר, זיי שטאמען ביידע פון גרויסען יחוס, גלייך מיט דעם יחוס פון זייער מחותן חינקים. איהר ווייסט, רב אלטער, חינקים'עס יחוס?

ר ב א ל ט ע ר. דהיינו, כּדומה למשל?

ח י י ם. דהיינו, כּדומה למשל, איין זיידען האָט ער געהאַט א פּאָטאָגראף — ער פּלעגט אראָפּנעמען גרעט פון'ם בוידעם. און דער אַנדערער זיידע איז געווען גובערסקי רעוויזאָר איבער אלע שענקען... א! מע זאל דערמאנען משיח'ן!... [עס קומט אן פון שטוב פ ר א ד ע ל].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ ר א ד ע ל [זעהט נישט חיים'ען. זינגט א ליעדעל].

זיץ איך מיר אויף א שטיין,
עס נעמט מיך אָן א גרויס געוויין:
אלע מיידלעך האָבען חתונה,
נאָר איך איינע זיץ אליין!...

ח י י ם [ווישט זיך די אויגען כּלומרשט]. זעהר טראָווערדיג!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם נישט, זינגט און טאנצט אונטער].

אוי־וועה, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך א כּלה ווערען?...

ח י י ם [פון דער ווייטען].
שטעהן שטעה איך, שטעה איך ביי דער טיר,
קוקען קוק איך מיט אויגעלעך אויף דיר.
הארצעניו, ליובעניו, וואס טהוט זיך דאס מיט דיר?
צייט פון שבת און האסט זיך ניט געזעהען מיט מיר!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם ניט].
כל־זמן איך בין א מיידעל,
בין איך שען און איידעל.
און וויבאלד איך ווער א ווייבעל,
ווער איך שוין איין ארעם טייבעל.
אוי־ועה, מארגענשטערן,
ווען וועל איך א כלה ווערען?

ח י י ם [געהט איהר אקעגען מיט אויסגעשטרעקטע הענט]. הנני! איך בין אנגעברייט! איך בין גרייט אפילו היינטיגען טאג, נשמה מיינע! דאס בין איך טאקי געקומען, איך זאל מיט דיר אפרעדען, מיין טייער קאנאריקעל, אפשטעלען דאס קנס־מאל... א גוטען נאוועגט דיר, פראדעל! וואס מאכסט דו, הארץ מיינס, און ווי געהט דאס דיר אין געזונט, מיין איינגעל און מיין שאץ, דער גייסט פון מיין נשמה, דאס הארץ פון מיינע אויגען, ווי ביי רב אלטערען אין די ביכלעך שטעהט געשריבען...

פ ר א ד ע ל. וואס איז? וואס ביזט דו אזוי האפעדיג? קוקט איהם אן, ווי ער האט זיך דאס א ביסעל אויסגעסטראצעלט, דער שענער מחותן! גוט יום־טוב ראש־חודש קלעמעניש!... געהסט מן הסתם פון צירק, אדער געהאפט ערגיץ א קערטעל?...

ח י י ם. ווי דען איז אנדערש, פייגעלע? א מענטש לעבט איין מאל, ניט קיין צוויי מאל, ווי מיין רבי פלעגט זאגען, אז ער האט ניט געהאט אויף שבת און די רביצין פלעגט איהם באגראבען נייען איילען אין דער ערד...

פ ר א ד ע ל. באגראבען זאל מען דיך!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! נארעלע, היינטיגס מאָל האָסט דו דוקא ניט געטראָפֿען: אין צירק געה איך ניט, און אין קאָרטען שפּיעל איך ניט — ווייסט דו פֿון ווען אָן?

פֿ ר א ד ע ל. פֿון ווען אָן?

ח י י ם. פֿון עהערנעכטען אָן... איך האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט, איך זאָל ניט שפּיעלען מעהר! איבער צוויי זאכען: ערשטענס, האָב איך ניט פֿאר וואָס, און אז מע האָט נישט קיין פֿינגער, זאָגט רב אַלטער, קאָן מען קיין פֿייג נישט שטעלען. און והשנית, קלויב איך איצט א גראָשען צו א גראָשען. צוליעב דער חתונה, נשמה מיינע... מע זאָל זיך ביי מיר אויסציהען פֿאר א גראָשען — געב איך ניט! עס ווילט זיך ניט שטארבען אין פֿרעמדע תכריכים, ווי מיין באָבע עליה השלום פֿלעגט זאָגען, בשעת מע האָט געבעטען ביי איהר א נדבה...

פֿ ר א ד ע ל. וואָס זשע דען טהוסט דו גאנצע נעכט, אז דו פּטר'סט־אָפּ אַלע ארבייט אין שטוב?

ח י י ם. וואָס איך טהו? איך פֿארנעם זיך מיט בילדונג, טייערע! מיט בילדונג! אָט לייען איך איצט א ביכעל, זיס ווי איינגעמאכטס... רב אַלטער האָט דאָס מיר געבראכט... אוי, א ביכעל! [ער קושט די פֿינגער]. כ'בין א גאנצע נאכט ניט געשלאָפֿען. נאָר געלייענט, און געלייענט, און געלייענט — מחיה נפשות!

פֿ ר א ד ע ל. עס קעהר שוין זיין דאָס גוטע ביכעל, אז ס'איז אריין צו דיר אין די הענט אריין... וואָס איז דאָס, א ראָמאנס?

ח י י ם. נאָך א מין ראָמאנס! אין זעכס טיילען, מיט א נעקראָלאָג.

ר ב א ל ט ע ר. עפּילאָג.

ח י י ם. מיין איך — עמפּילאָג.

פֿ ר א ד ע ל. ווי אזוי רופֿט זיך עס?

ח י י ם [טהוט זיך א פּאטש איז שטערן]. סע רופֿט זיך אָן מיט אזא לאנגען נאָמען, אז ס'איז שווער צו געדענקען אויסוועניג... רב אַלטער סערדצע! ווי אזוי הייסט עס ביי אייך?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אַט אַ יענס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר געבראַכט אנומעלטען צו טראָגען?

ר ב א ל ט ע ר. אה? דאָס ביכעל, וואָס איך האָב דיר איבערגעלאָזט? שוין איין מאָל אַ ביכעל! אַנטיק שבאַנטיק! פּרימאַ! מע רייסט דאָס ביי מיר פון די הענט! עס הייסט מיט'ן נאָמען: „דער ווילדער נעגער אין רויטען גארטעל מיט צעהן אָנ־געלאָדענע פּיסטאָלעטען און מיט זעכס פארשאָלטענע דאַמען אין טויבענגעשטאַלט, אָדער דער רינג פון שלמה המלך, אַ העכסט־אינ־טערעסאַנטער ראָמאַן אין זעכס טייל מיט איין עפּילאָג און מיט אַ ליעד צום געזאַנג, פאַרפאַסט פון יצחק שלמה עסיגטרייבער אויף דעם אַרט פון שמ"ר".

ב י י ל ע } [אַ פּליעסק מיט די הענט]. אַ דונער האָט מיך ניט
פ ר א ד ע ל } דערשלאָגען! וואָס פאַר אַ לאַנגער נאָמען!

ח י י ם. שרעקט זיך ניט, ס'איז ביי זיי פאַרהאַן נאָך לענ־גערע, און אַלע עפּיס אַזעלכע מאָדנע כּפול־שמונה'דיגע נעמען, צום ביישפּיעל: „דער געפאַנגענער קיניג ביי'ם פאַרגליווערטען ים אין דער וויסטעניש, אָדער די צעשפאָלטענע ליפּ"... „דער שוואַרצער ציגיינער מיט די זילבערנע קנעפּ אין רייטוואַגען, אָדער די גלעזערנע קאַטשעלקע אויף פסח"... „די געשוואָלענע מויד פון איהר איינ־ציגען חתן, אָדער דער רויטער ממזר, פאַרהאַפּט זאָל ער ווערען!"...

ב י י ל ע } פאַרהאַפּט מעגסט דו שוין ווערען פאַר אַלע
פ ר א ד ע ל } אידען, רבונו של עולם!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! הקיצור, ס'איז אַ ביכעל, זאָג איך דיר, הערסט דו, פראַדעל, די פינגער צו קושען!

פ ר א ד ע ל. וואָס זשע באַשרייבט זיך דאָרטען אין ביכעל? ביזט ניט קראַנק צו דערצעהלען!

ח י י ם. דאָרטען באַשרייבט זיך... ס'איז שווער צו געדענ־קען אויף אויסוועניג... עפּיס ווי אַזוי אַ פיינער בחור פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג...

ר ב א ל ט ע ר. אַכטצעהן.

ח י י ם. ראָמאַנסירט מיט אַ מיידעל פון אַ יאָהר נייענצעהן...

ר ב א ל ט ע ר. זיעבעצעהן.

ח י י ם. אַ שען מיידעל, איין עפּעלע, מיט חן־גריבעלעך אין די בעקלעך, אַ בלאָנדינקע מיט שווארצע האָר...

ר ב א ל ט ע ר. מיט בלאָנדע האָר.

ח י י ם. מיין איך, אַ בראָנעטקע מיט בלאָנדע האָר...

פ ר א ד ע ל. ווי אַזוי הייסט זי?

ח י י ם. ווי אַזוי הייסט זי? נאָר־וואָס ארויסגעפלויגען פון'ם קאָפּ... זי ליגט מיר אויפ'ן צונג... ווי אַזוי הייסט זי, רב אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אָט יענס מיידעל, וואָס ביי מיר אין ביכעל?

ר ב א ל ט ע ר. סעראַפּימאַ.

ח י י ם. יאָ, יאָ, איך האָב טאַקי געוואָלט זאָגען אַזוי... עס באַשרייבט זיך דאָרט, ווי אַזוי דער בחור פאַרליעבט זיך אינ'ם מיידעל... דאָס מיידעל פאַרליעבט זיך אינ'ם בחור... דער בחור וויל חתונה האָבען פאַר'ן מיידעל... דאָס מיידעל וויל חתונה האָבען פאַר'ן בחור... ווילען זיי, הייסט עס, ביידע... טרעפט זיך איינ־מאָל אַ מעשה, דער בחור באַגעגענט זיך מיט'ן מיידעל ערגיץ אין איין אָרט — דאכט זיך, אַז אין קיך?... איאָ, רב אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר. האַ? וואָס?

ח י י ם. וואו באַגעגענט ער זיך דאָרטען אין אייער ביכעל, יענער בחור מיט דער מויד? איאָ, אין קיך?

ר ב א ל ט ע ר. אין פּאַריז אין די בעדער... ביי'ם ג ר א ף ס א ל י ם אין פּאַלאַץ... אין אַ גאָרטען פון לימענעס מיט פּאָמעראַנצען.

ח י י ם. אזוי גאָר? בקיצור, איז זיך מיישב ער, מיין בחור הייסט דאָס, און איז ניט פויל אויף דער פּען און חאַפּט זי אַרום אַט אַזוי! [וויל אַרומנעמען פראַדלען].

פּ ר א ד ע ל. אוועק, דו שאַרלאַטאַן!...

ר ב א ל ט ע ר. ניין, חס ושלום, ניט אַזוי... פריהער פאַלט ער איהר צו די פיס...

ח י י ם. איך האָב דיר נאָר געוואָלט ווייזען, ווי אַזוי דער בחור נעמט־אַרום דאָס מיידעל דאָרט אין ביכעל...

פ ר א ד ע ל. ווער די כּפּרה!... געקומען אויפ'ן גרייטען... געה זעה ביי לייטען, ווי סע פיהרט זיך... אַט איז געקומען צו אונזער באַרישני אַ חתן אַזש פון אַלדי שוואַרצע יאָהר... פאַר־שפּאַרט מיט איהר אין איין חדר פון אינדערפריה אָן...

ח י י ם. פון אינדערפריה אָן? טאַטעניו! וואָס אַזוי לאַנג? וואָס טהוען זיי דאָרטען, קעצעלע מיינס?

פ ר א ד ע ל. איך זאָל אַזוי וויסען פון דיר! איין וואָרט האָב איך געחאַפּט, בשעת איך האָב זיי אַהין דערלאַנגט טיי...

ח י י ם. וואָס פאַר אַ וואָרט?

פּ ר א ד ע ל. אַז איך וועל דיר זאָגען, וועסט דו באַלד וויסען! „זשיוואָפּרי"...

ח י י ם. זשיוואָפּרי? אהא, איך וויים שוין! אויף אונזער לשון איז דאָס אַלץ איינס, ווי מע זאָל זאָגען: „סע ברענט מיך אַ טרונק"... איאַ, רב אַלטער, אַ טרונק?

ר ב א ל ט ע ר [באַלעקט זיך]. וואָס זאָגט איהר, אַ טרונק? אַ איד איז ניט קיין טרינקער... מהכתיתי, אַ איד נעמט אַ מאָל אַ ביסעל בראָנפען...

ח י י ם. גוט מאָרגען, געלי, רעטאך טראָג איך! מע רעדט דאָ פון פראַנצויז, קומט איהר מיט אַ ביסעל בראָנפען... [עס הערט זיך אַ קול פון שטוב: „פראַני, פראַדעל! וואָס קרענקסט דו דאָרט אין קיך, דו מויד?"...].

פ ר א ד ע ל. קרענקען זאָלט איהר פאר אלע אידען!... איך געה, איך געה! ווי געפעלט אייך, ווי זי קוויטשעט! איך וואש דאָס געפעס! אָט געה איך! געהן זאָל זי אויף קוליעס!...

ח י י ם. אמן, אלע ווייבער! [פראדעל לויפט־ארויס פון קיך. עס לויפען אריין מ י ש א און מ א ש א].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א [שלעפען לעקאך פון די קעשענעס, קנאַקען ניסלעך, קוקען זיך ארום אויף אלע זייטען]. סמאַטרי,ביילע, זאָג ניט אוים, באָזשע סאָחראַני!...

ב י י ל ע. א מכה דער מאמען! איהר זענט געבאַך הונ־געריג, טייבעלעך?... עסט געזונטערהייט, עסט, פייגעלעך!... וואָס הערט זיך עפּיס אין שטוב, קינדערלעך?

מ י ש א א ו ן מ א ש א. גאָרניט... דער פאפא און די מאמא שפּיעלען אין קאָרטען... דער דיאדיא קושט די שוועסטער... יעי באָגו...

ח י י ם. טאַקי? אנו, וואַיזט, ווי אזוי קושט ער זי, קעצעלעך?

מ י ש א א ו ן מ א ש א. וואָט קאַק! [זיי קושען זיך אין די פּיסקלעך און לאַכען].

ח י י ם [פּאַטשט זיי אין די פּלייצעס]. בראַוואָ! בראַוואָ! מאָלאָדצי רעביאַטא! אָט וואָס הייסט גוט דערצויגען קינדער! איהר זאָלט זיין עהרליכע קינדער, וואָלט איהר אַוועקגע'לקח'ענט פונ'ם טיש עפּיס גוטע זאַכען פון אונזערטוועגען: טאָרט, ניסלעך, עפּעל, באַרען, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס... נישקשה, קיינער וועט נישט וויסען... צווישען דער משפחה וועט דאָס בלייבען...

[מישא און מאשא לאַזען זיך געהן. פראדעל קומט־אָן מיט א גראַפין נאָך וואַסער].

זעכסטע סצענע.

פּ ר א ד ע ל. ברענגען זאָלען זיי אויפ'ן פייער!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פּ ר א ד ע ל. דאָ האָט זי געשריגען „מויד”, און דאָרט, פאַר פרעמדע מענטשען, איז זי זיס, ווי צוקערלעקאך. „ברענג, זאָגט זי, דושעטשקע, א גלאָז וואסער פאַר דער מאדאם לאָקשענקוגעל”...

ב י י ל ע. וואָס מאכען עפּים חתן־כלה?

פּ ר א ד ע ל. קיין גוטס זאָלען זיי אייך ניט האָבען.

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פּ ר א ד ע ל. די שענע כלה האָט מורא, טאָמער טהוט א קוק אויף מיר דער חתן, האלט זי איהם פאַרשפּאַרט... נישקשה, ער וועט פון איהר האָבען א וויסטען סוף. ס'איז א וואויל כלה'כען. זי וועט איהם, אם ירצה השם, אויסדראפּען די אויגען...

ח י י ם. א מצוה, לאָז זיך איהם ניט גלוסטען, ווי מיין עלטערע שוועסטער פלעגט זאָגען, בשעת איך האָב מיך געוואָרגען מיט א ביינדעל... אפּנים, עס וועט זיין טאקי היינט א מזל־טוב?... אסים, רב אלטער, באמת געגאָסען! טהוט איהם א ציה, ביילע, ביי'ם לינקען אויהער און זאָגט „לישועתך קויתי”...

ר ב א ל ט ע ר [האָט ביז אהער געהאפּט א דרימעל, געפּייפט מיט דער נאָז. האפּט זיך אויף]. א דאנק! למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איך בין א ווינציגער טרינקער... א איד טרינקט נישט... א איד איז גאָר קיין טרינקער נישט... די צי־צי־ציוניסטען זענען זעהר געַרעכט... זיי זאָגען, אז א איד... א איד ליגט אין דער ערד, נייען איילען אין דער ערד... א איד איז נעבאך ת־תמיד פאַר־שמאכט, פאַריאָמערט... [ער זינגט מיט איין אומעטיגען קול].

פאַריאָמערט, פאַרקלאָגט,
פון זיינעם פאַריאָגט...

ח י י ם. אָהאָ! רב אַלטער איז דאָך טאַקי רעכט אונטער'ן גלעזעל, כלעבען! בגילופין!... געמאַכט, אַפנים, א רעכטע כוסה?...

ב י י ל ע. ניט מיין זאָלסט דו עסען, וויפיעל זיי האָבען געטרונקען!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!... ווייסט איהר וואָס, רב אַלטער? אז איהר זינגט שוין יאָ, טאָ זינגט אונז עפּיס א ליעדעל פון די ליעדלעך! איהר זענט דאָך א איד, וואָס קאַטאָרי, איהר האַנדעלט מיט ביכלעך און מיט ליעדלעך.

ר ב א ל ט ע ר. וועסט מיר העלפען? איהר וועט מיר העלפען? וועל איך אייך זינגען א ליעדעל, וואָס איז טאַקי אָנגעמאַכטען אויף מיר אליין.

א ל ע ד ר י י. אָך! מהכתיתי, מיט'ן גרעסטען פאַרגעניגען!

[גרייטען זיך צו איהם מיטהעלפען].

ר ב א ל ט ע ר [זינגט].

צעהן ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט וויין;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען נייען.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

א ל ע א י נ א י י נ ע ם.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

ניין ברידער זענען מיר געווע-ע-עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט פּראַכט;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען אַכט.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי-ע-ערעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי-ע-עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

אַכט ברידער זענען מיר געווע-ע-עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ריבען;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זיעבען.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי-ע-ערעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי-ע-עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

זיעבען ברידער זענען מיר געווע-ע-עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט געבעקס;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זעקס.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי-ע-ערעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי-ע-עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
זעכּס ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט שטרימף;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען פינף.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
פינף ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ביער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען פיער.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
פיער ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט בליי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען דריי.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
דריי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט טיי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען צוויי.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט׳ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט׳ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ׳ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
צוויי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיטביינער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
בין איך געבליבען איינער.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט׳ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט׳ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ׳ן מיטען גאַס!

ח י י ם [אליין].
איין ברודער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ספרים;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
האָבען מיר געטרונקען א גלעזעל משקה... [גיסט].
אוי, שמערעל!...

א ל ע. א שענער גראַם!

ח י י ם. ווע‌לען מיר נעמען צו ביסלעך משקה אָהן א גראַם.
לחיים, רב אלטער! לאָמיר זיין געזונט!

ר ב א ל ט ע ר [טרינקט]. לאמיר טאקי זיין געזונט!
[עס לויפען אריין מישא און מאשא מיט פולע קעשענעס].

זיעבעטע סצענע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א. געה, פראדעל, די מאמע רופט!
[פראדעל חאפט דעם גראפין מיט וואסער און לויפט אין שטוב אריין].

ח י י ם. אנו, ווייזט, וואס האט איהר געבראכט?

מ י ש א א ו ן מ א ש א [לעדיגען־אויס די קעשענעס]. איז־וואלטיע וואס עפעל, גרושי, אפעלסינעס. לאווקא סטאשטשילי, יעי באגו...

ח י י ם [קושט די קינדער]. בראוואו! בראוואו! מאלאדצי רעביאטא! אט וואס הייסט גוטע קינדער, געראטענע, צו גאט און צו לייט! אט וואס הייסט פון קינדוויין אויף גוט געלערענט!...
[ער גיסט־אן רב אלטערן א גלעזעל וויין און זיך אויך]. טרינקט, רב אלטער, און פארבייסט. לאז אייך וואויל באקומען, ווי אין דער הייליגער הגדה שטעהט געשריבען. טרינקט און עסט, רב אלטער, מע וועט במילא שטארבען, ווי מיינער א באקאנטער בעל־עגלה פלעגט זאגען, אז מע האט דערלאנגט צום טיש א שיסעל קארטאפלים און סע האט געזעצט א פארע, ווי אין באד.

ר ב א ל ט ע ר. הא? און אפשר זענט איהר גערעכט. לאמיר טאקי נעמען צו קאפלעך... לחיים, לחיים. גאט זאל געבען, אידען זאלען זיין אידען. ווארום א איד איז גאר איין אנדער מין באשעפעניש... א איד טרינקט ניט קיין בראנפען, פע!... א איד טרינקט וויין... אלע מאל וויין... סע קומט פסח צום סדר, טרינקט ער וויין... און וויפיעל ער זאל ניט טרינקען, איז ער תמיד ניכטער... [פרייליך]. קיינמאל ניט שכור!... איא, חיימונקעלע? קיינמאל ניט ש־שכור!...

ח י י ם. חס וחלילה! וואס הייסט, א איד גאר וועט זיין שכור?... דערפאר דארף מען טאקי נעמען נאך א מאל צו קאפלעך.

[ער גיסט־אן נאך א מאל, קושט זיך מיט רב אלטערן, נעמט די קינדער און געהט מיט זיי א טענצעל].

רב אלטער, [פליעסקעט־צו און זינגט].

וואס מיר זענען זענען מיר,
אבער אידען זענען מיר.
וואס מיר טהוען טהוען מיר,
אבער אתרוג בענטשען מיר!

וואס מיר זענען זענען מיר,
אבער אידען זענען מיר.
וואס מיר טהוען טהוען מיר,
אבער גמרא לערנען מיר!

וואס מיר זענען זענען מיר,
אבער אידען זענען מיר.
וואס מיר טהוען טהוען מיר,
אבער דאוונען דאוונען מיר!

וואס מיר זענען זענען מיר,
אבער אידען זענען מיר.
וואס מיר טהוען טהוען מיר,
אבער זמירות זינגען מיר!

וואס מיר זענען זענען מיר,
אבער אידען זענען מיר.
וואס מיר טהוען טהוען מיר,
אבער כפרות שלאגען מיר!

וואס מיר זענען זענען מיר,
אבער אידען זענען מיר.

וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער שבת מאַכען מיר!

[עס קומט־אַן פּראַדעל און בלייבט דערשטוינט].

אַכטע סצענע.

פּראַדעל [פּאַלט־אַן אויף חיימ׳ען]. צי דו ביזט משוגע? צי דו ביזט חסר־דעה?... פּלוצים אין מיטען דרינען טאַנצען?... [צו די קינדער]. געהט, די מאַמע רופט אייך. איהר וועט שוין דאַרטען האָבען פאַר די מאַראַנצען!... [די קינדער געהען אַוועק]. און איהר אויך, רב אַלטער?... פע, שעמען מעגט איהר זיך. אַזאַ איד, קיין עין־הרע!

רב אַלטער [פּלאָנטעט מיט דער צונג]. אַ איד?... אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ איד זאָל טאַקי זיין תמיד געזונט און מאריך ימים ונשים זיין. וואָרום אַ איד, וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז ער קיינמאָל ניט ש־שכור... [גיסט־אַן אַ כוסה].

פּראַדעל. וואָס סע האָט זיך מיר גע׳חלומ׳ט היינטיגע נאַכט און יענע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר!... דאָרט אין שטוב איז אַ מזל־טוב, דעריבער באַדאַרפען זיי דאָ זשליאָקען וויין!... ביילע!

ביילע. זיי האָבען גאָר אַזוי פיעל ניט געטרונקען. זעהד נאָר! גענומען צו די ליפּען...

חיים. גענומען צו די ליפּען און טאַקי באַלד אַראָפּגעשלונגען... הערט זשע אויס, רב אַלטער. אַז מיר האָבען יאָ דערלעבט אַ מזל־טוב, טאָ לאָמיר טאַקי נעמען צו ביסלעך וויין און טרינקען לחיים פאַר אונז אַליין און פאַר אונזערע אייגענע כלות, און לאָמיר זיך צו־ווינטשען איינס דאָס אַנדערע, סע זאָל זיין מיט מזל. מזל־טוב דיר, פּראַדעל, מיין טייערע כלה, מיין ליכטיגער שטערן, מיין קרוין, מיין שפּיעלפויגעלע! געב מיר אהער דיין זיס הענטעל און זאָג מיר צו, אַז דו וועסט מיר זיין געטריי!...

[וויל זי אַרומנעמען].

פ ר א ד ע ל [שטופּט איהם אפּ]. אַלע בייזע וויסטע חלומות! אפּנים, דו ביזט שכּור?...

ח י י ם. שכּור? חס וחלילה! ווי קומט אַ איד זיין שכּור? וואָס זאָגט איהר, רב אַלטער? קאָן אַ איד זיין שכּור?

ר ב א ל ט ע ר [שמייכעלט און באַלעקט זיך]. אַ איד איז קיי־קיינמאָל ניט ש־שכּור! אַ איד איז אַ איד, און דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ח י י ם [וויל אַרומנעמען פּראַדלען]. אפשר געפעלט דיר ניט, קאַנאַריקעל, דער יחוס, וואָס איך בין אַ משרת?... נאַרעלע, משרתים פיהרען היינט דאָס גאַנצע רעדעל... קאָרג פאַרהאַן ביי אונז בעלי־בתּים, וואָס זענען געווען אמאָל משרתים? און מיין בעל־הבית אַליין, זאָל דיר צו קיין חרפּה ניט זיין, איז ניט געווען קיין משרת?... אַ ביסעל גנבה, אַ ביטעל הצלחה — חוץ זיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען אין צעהן יאָהר אַרום!... צי, אשטייגער, למשל, נעם דיין מאַדאַם — ניט געווען פריהער איין אַם?... היינט דאָקטערט זי זיך שוין און פאָהרט אין די בעדער אריין... נאַרעלע, וועסט, אם ירצה השם, אויך זיין אַ מאַדאַם אמאָל, וועסט דו זיך אויך, מיט גאָט'ס הילף, דאָקטערען. זייַ זיכער...

פ ר א ד ע ל [שטויסט איהם אָפּ]. בייס זיך אָפּ די צונג!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! פּאָלג מיך, קעצעלע מיינס, לאָמיר ברעכען טעלער. מזל טוב!... ביילע! רב אַלטער! זאָגט אונז מזל טוב! [שלעפּט־אַרויס פון קעשענע אַ גאָלדענע קייט און טהוט־אָן פּראַדלען אויפ'ן האַלז]. אַזוי ווי דו ביזט איצטערט מיין כּלה, שענק איך דיר אַ מתנה. ס'ליגט ביי מיר אָנגעגרייט שוין פון צוויי וואָכען. [ער נעמט־אַרום פּראַדלען און טהוט זי אַ קוש. זי שטופּט איהם בלומרשט אָפּ].

ב י י ל ע. מזל טוב דיר, פּראַדעל, פאַרנוץ געזונט! וואָס זאָגט איהר דערויף, רב אַלטער? [זי ווייזט איהם אויף פּראַדעל'ס מתנה].

ר ב א ל ט ע ר. וואָס זאָל איך זאָגען? איך זאָג, אַז אַ איד... אַ איד זאָל מאריך ימים ונשים זיין... אַ איד עסט און

טרינקט — און גאר... גארניט... שא, שטיל... פיש־פיש־פישטשעט ווי א פויגעלע... דיזעו, דאזעו, דאס און יענס... [ער שטעהט־אויף און פאלט פון די פיס]. א איד, אפילו אז ער טרינקט, איז ער ת־תמיד ניכטער... פלאנטעט ניט מיט דער צונג... פאלט ניט פון די פיס... געהט גלייך, ווי א סטרונקעלע... טהוט זיך ניט א בויג נישט אהער... נישט אהין... איז ביי אלע געדאנקען... ווארום א איד... וויפיעל ער זאל ניט טרינקען קיין וויין, איז ער קיי־קיינמאל ניט, אבער טאקי קיינמאל ניט ש־ש־ש... אוי, א איד האט א פינסטער מזל... זיי זענען געזעצט, די צי־צי־ציוניסטען, אז דאס פאלק... אז א איד איז ת־תמיד אין דער ערד... ת־תמיד פאראומערט, פאר־חושכ'ט, פארוואגעלט... [זינגט אונטער דער נאז].

פאריא־ווא־מערט, פאר־קלא־ווא־אגט,
פון זא־וואי־נעם פאר־יא־ווא־אגט,
פון גא־וואט דאס פאר־שאלטענע קינד... [אויסנעצויגעו].
אוי־אוי־אוי־אוי!
אוי־אוי־אוי־אוי!...

ח י י ם [נעמט רב אלטערען פאר א האנט]. וואס טויג אייך, רב אלטער, זיין „פאריא־וואמערט און פארקלא־וואגט"? לאזען בעסער אונזערע שונאים יאמערען און קלאגען אויף זייערע קעפ! איהר פאלגט מיך, רב אלטער, גיסט אייך בעסער אן א פרישע כוסה און טרינקט לחיים צו אייער ביילען... לאז זיין אין א גוטער שעה א מזל'דיגער, איהר זאלט זיך מיט איהר עלטערען אין עושר און אין כבוד... איך וויים דאך, אז איהר פארקעוועט ארום איהר שוין פון א האלב יאהר... א וועלט שלאפט ניט... וואס מאכט איהר אנשטעלען, ביילע, וואס ברעקעלט איהר זיך? לאם איך האבען אזא יאהר, וואס פאר א זיווג דאס איז, ווי מיין רביצין פלעגט זאגען אויף איהר שכן, בשעת ער פלעגט זיך צעפאטשען מיט זיין פלונית'טע... א זיווג — זאג איך אייך!

ר ב א ל ט ע ר. א זיווג מן השמים... לחיים, לחיים! [עס קומען־אן וויעדער די קינדער מיט פולע קעשענעס, קנאקען ניסלעך].

ח י י ם. גיט זשע איהר, רב אַלטער, די האַנט, און לאָז זיין מיט גליק. פון דאַנען אין איין אייגענער שטוב, ווי לייבושעל־גנב האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָס ערשטע מאָל געבראַכט צו פיהרען אין אָסטראָג... און לאָמיר זיין געזונט! [ער גיסט־אריין מיט גוואַלד פּראַדלען אַ ביסעל וויין אין מויל אריין. רב אַלטער גיט ביילען פון זיין גלעזעל]. רב אַלטער! זינגט עפּיס אַ ליעדעל פון אייערע ליעדלעך, נאָר אַ רעכטס, ס'זאָל לאַפּטשען!

ר ב אַ ל ט ע ר [נעמט אויף דער אויבערשטער אָקטאַווע].

אָב איז אַ פאָטער,
קדר איז אַ טאָטער,
אַ טאָטער איז אַ קדר,
בגדים זענען קליידער,
קליידער זענען בגדים,
זייד איז ניט קיין פאָדעם...

ח י י ם [שלאָגט איהם איבער, זינגט אליין].

פאָדעם איז ניט זייד,
שכור זאָלט איהר זיין ווי לוט,
ווי לוט זאָלט איהר זיין שכור,
אין מויל זאָל אייך ווערען ביטער,
ביטער זאָל אייך ווערען אין מויל,
שיסען זאָל אייך אַ קויל,
אַ קויל זאָל אייך אויסשיסען...

פ ר אַ ד ע ל. געשאָסען זאָלסט דו ווערען פון גאָט!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!... ווייסט איהר זשע גאָר וואָס, רב אַלטער? זינגט אונז דאָס פריהעריגע ליעדעל: „וואָס מיר זענען זענען מיר!" און לאָמיר זיך נעמען פאַר די הענט אַלע און לאָמיר געהן אַ האָפּקעלע. [אַלע נעמען זיך פאַר די הענט און מע געהט אַ טענצעל].

ר ב א ל ט ע ר.

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!

ח י י ם [זינגט צוזאַמען מיט רב אלטערן].
אָבער משרתים זענען מיר!

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער ציצית טראָגען מיר!

ח י י ם [צוזאַמען מיט רב אלטערן].
אָבער משקה טרינקען מיר!

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!

ח י י ם [צוזאַמען מיט רב אלטערן].
אָבער שכּורים זענען מיר!

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער תּפילין לעגען מיר!

ח י י ם [צוזאַמען מיט רב אלטערן]. אָבער טאַנצען טאַנצען מיר! [שרייט]. לעבעדיג, רב אלטער! פּולקעס! שטאַרקער! שטאַרקער! קינדער! פּיסלעך, קינדער!... [ער צעברעכט א טעלער. אלע שרייען „מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב!“ פּלוצים עפענט זיך די שטוב־טיר און עס באַווייזט זיך פריהער דער מאַראַם'ס נאָז, נאָכדעם די מ אַ ר אַ ם אליין].

נ י י ע נ ט ע ס צ ע נ ע.

מ אַ ר אַ ם [א פּליעסק מיט די הענט]. א וויסטער, א פינסטערער, א ריינער, איין אומגליקליכער, א שוואַרצער, א שלים־מזל'דיגער מזל־טוב אויף אייערע קעפּ און אויף אייערע הענט און פיס און

ליב און לעבען!... אזא הולטאיקע, אזא פארשיווע אידינע, אזא סמארקאטע מויד! וואָן פון מיין שטוב! [צו רב אלטערן]. און אט דער שלעפּער וואָס טהוט דאָ?

ר ב א ל ט ע ר [אנגעדרודעלט, פלאָנטעט מיט דער צונג]. ש־ש־שלעפּער, זאָגט איהר? ווי קומט אַ איד צו זיין אַ שלע־פּער? אַ איד איז קיי־קיי־קיינמאָל ניט קיין שלעפּער! קיי־קיינ־מאָל ניט... און וואָס איהר טרייבט מענטשען פון ש־ש־שטוב — מהכּתיתי, טרייבט, טרייבט. נאָר איין עולה איז דאָס פון אייך... ווייסט איהר, פאר וואָ־וואָ־וואָס? ס'איז היינט אנדערע יאָהרען גאָר... נישט דאָס, וואָ־וואָ־וואָס אמאָל... איהר זאָלט זעהען ביי מיר אין די ביכלעך... די צעצעליסטען זאָגען... אַ קלאָג צו אייער קאָפּ! דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

מ א ד א ם [צו חיים'ען]. און דו, שאַרלאַטאַן, וואָס טהוסט דו דאָ? וואָן פון דאַנען!

ח י י ם [גאַנץ עלעגאַנט]. אַ דאַנק פאר אַ קאָמפּלימענט! [די מאדאם לאָזט זיך צו איהם מיטביידע הענט, וויל צונעמען די קינדער. חיים נעמט זי פאר אַ האַנט, טהוט אַ וואונק צום איבעריגען עולם, און מע האַפּט זי אריין אין רעדעל אריין און מע געהט מיט איהר אַ טענצעל. די מאדאם רייסט זיך מיט אלע כּחות, נאָר ס'איז אומזיסט: מע לאָזט זי נישט ארויס פון קאָהן].
רב אלטער! וואָס שווייגט איהר? זאָגט עפּיס אַ גוט וואָרט!

ר ב א ל ט ע ר [אויפגעלעבט, זינגט].

ס'איז היינט אַ נייע וועלט,
מע קוקט ניט אויף קיין געלט,
קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!...

אלע [זינגען און טאנצען].

קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!
אלע זענען גלייך!...

[די מאדאם רייסט זיך פון זייערע הענט און שעלט, נאר מע הערט ניט איהר קול. עס עפענט זיך די טיר און עס קוקט־אריין דערשראקענע איז קיך אריין דער גאנצער עולם: הערע און דאמען, און חתן־כלה אויך בתוכם. אייניגע מיט קארטען אין די הענט. מע בלייבט שטעהן א ווײלע פארגליווערט, איטליכער אין איין אנדער פאזע. — לאנגזאם פאלט דער פארהאנג].

פאַרביטען די יוצרות

א פרייליכס אין איין אקט.

איבערגעמאַכט פונ'ם איינאַקטער „מזל טוב"
אין די יאָהרען 1906 — 1915.

די פאַרשוינען:

צביה־קיילה, אַ קעכין אין אַ רייך הויז. אַ יונגע אַלמנה.

מאַשע, אַ שטובמיידעל.

איציק, אַ משרת מיט אַ פּאַטלע האָר. טראָגט אַ גאָלדענעם סיגנעט.

קאַפּעל, אַ דיענער אין איין אַפּטייק.

קלמן דלות, אַ שוסטער. איין אַלטער בחור.

סאַשקע, אַ נגיד׳ס אַ בחור׳על.

קלאַראַ }
אַנאַ } צוויי נגיד׳ישע פריילינס.

דער נגיד, איין אויפגעקומענער אַריסטאָקראַט.

די נגידית, אַ מאַדאַם אין אַ געלען פּאַריק.

[א גרויסע קיך אין א רייך הויז. — אויסגעהאנגען א סך געפעס. אויף די ווענט — אילוסטראציעס פון צייטונגען און זשורנאלען, א שפיגעל מיט א געשטיקט האנדטיכעל, א פאר יאפאנישע פעכער, קליידלעך, קאפטלעך. ביי דער זייט א גרינער קאסטען, א בעטעל מיט א סך קישענס. — צוויי טירען: איינע ארויף אין שטוב אריין, מיט עטליכע טרעפלעך; די אנדערע, א הינטערטיר, אין דרויסען ארויס. — צביה־קיילה שטעהט ביי'ם אויווען מיט פאר־קאטשעטע ארבעל, קאכט וועטשערע.]

צביה־קיילה [בראקט א ציבעלע, זינגט א ליערעל].

אוי, וואו זענט איהר, יונגע יאָוואָרען?
זאָגט, וואו זענט איהר אהינגעקיוועמען?
צי מיט'ן פייער פארברענט געוואָוואָרען?
צי מיט'ן וואסער אוועקגעשווייוועמען?...

אז אַך און אז וועה איז צו זייערע קעפ, אז צביה־קיילה נעבאך באַדארף זיין ביי זיי א דיענסט, און ביי די יונגע יאָהרען, און נאָך אין אזא שטוב מיט אזעלכע קינדער, גאָט זאָל ניט שטראָפען פאר די רעד!... [נעמט־אראפ אין א באזונדער טעפעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך]. א שטוב!... א קרעטשמע!... איטליכער פרעסט אין איין אנדער צייט... האלט פאר זיי א גאנצען טאָג דעם אויווען, האלטען זאָל זיי בי'ם בויך!... און ווער שמועסט, אז דער בעל־הבית איז ניטאָ אין דער היים... [גיסט־אפ אין טעפעל אריין, טרייסעלט־אפ די הענט, ווישט זיך מיט'ן פארטוך]. עי־עי־עי־עי! ווי לאַנג בין איך אליין געוועזן ביי זיך א בעל־הבית'טע, ביי מיין טיש מיט מיין מאן עלי־שלום...
[זינגט].

יאָהרען יונגע!
יאָהרען גרינגע!
וואָס זענט איהר אַזוי גיך אַוועק?
עס זעהט אייך ניט קיין
איי־איי־אייגעל,
עס יאָגט אייך ניט קיין
פּיי־איי־אייגעל —
אַוועק, אַוועק, גאָר אָהן איין עק!...

[עס הערט זיך אַ קלאַפּען אין דער הינטערטיר]. ווער קלאַפּט דאָס דאָרטען? מיט׳ן קאָפּ אָן וואַנט!... [פאַרכאַפּט זיך]. אוי, וועה איז מיר, אוּדאי רב קלמן?... [לאָזט זיך צו דער טיר]. אַ טייערער איד דאָס איז, אַט דער קלמן דלות! האָט נעבאַך ניט קיין גליק, אַזוי ווי איך... און עלענד, אַזוי ווי איך... [עפענט די טיר. עס קומט אַריין פון דרויסען קלמן דער שוסטער, אַ איד פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג מיט אַ שוואַרץ בערדעל, טראָגט אַ צוגעלעגערט קאַפּעלישעל, מיט אַ קויטיגער מאַנישקע, מיט צו קורצע הויזען].

קלמן דלות. אַ גוטען אָווענט אייך, צביה־קיילה! וואָס מאַכט איהר גוטס? געגאַנגען פאַרביי, געזעהען עס לייכט זיך ביי אייך, טראַכט איך מיר: לאָמיך אַריינגעהן אויף אַ ווייל׳עטשקע זיך אָפּרוהען. מע זיצט ביי׳ם וואַרשטעק, ווערט מען פאַרזעסען, צו אַלדי גוטע יאָהר... [כאַפּט אַ קוק אין אויוועז]. נאָר זענט איהר ביי׳ם אויווען? אַזוי שפּעט!

צביה־קיילה [טראָגט איהם צו אַ בענקעל]. זיצט, רב קלמן!... שפּעט, זאָגט איהר? דאָ, אין דער שטוב, מוז מען אַ גאַנצען טאָג און אַ גאַנצע נאַכט שטעהן ביי׳ם אויווען, שטעהן זאָלען זיי אין געהאַקטע וואונדען! אַ שטוב איז דאָס? אַ קרעטשמע!... און ווער שמועסט, אַז דער בעל־הבית איז ניטאָ אין דער היים!...

קלמן דלות. אַזוי? איז ער נישטאָ גאָר אין דער היים? וואו איז ער דען?

צביה־קיילה. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר!... אפשר וועט איהר טרינקען א גלעזעל טיי? אָדער גאָר עפּים צו־בייסען? [טראָגט איהם אונטער פונ'ם קליינעם טעפּעלע].

קלמן דלות [רוקט זיך צו צום טעפּעלע]. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?

צביה־קיילה. פאָהרט ער נאָר ארויס פון דער היים, אזוי קעהרט מען איבער די שטוב מיט'ן קאָפּ אראָפּ... אלע מאָל, ווען ער פאָהרט אוועק, מוז זיך עפּים טרעפען איין אומגליק... אָט איז געוועזען ביי אונז נעכטען איין „אָביסקע". פּאָליציע, זשאַנדארען און סאָלדאטען זענען אריבערגעפאלען, איבערגעקעהרט די שטוב און צוגענומען אונזער וואלאָדקען אין קאָטשומענט אריין. מסתּמא האָט איהר געהערט שוין?... אפשר וועט איהר נעמען פריהער א ביסעל קאָניאק? נישקשה, זיי האָבען גענוג... [גיסט איהם אן א גלעזעל].

קלמן דלות. א דאנק, צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איהר ווייסט דאָך, אז איך בין ניט קיין טרינקער... לחיים! לאָז גאָט געבען... [טרינקט־אויס]. או! א הארב גלעזעל משקה!... אזוי, אזוי? האָט מען דעם בחור, הייסט עס, ארייגעפּאקט? א וואויל בחור'על וואלאָדקע! ווייסט איהר ניט, פאר וואָסערע מעשים טובים?

צביה־קיילה. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר! צעצעליסטען!... למאי אָט איז דער עלטערער זייערער, פּעטי, גאָר פארפאלען געוואָרען... [רוקט איהם צו א טעפּעלע מיט א לעפעל].

קלמן דלות [קוקט אריין אין טעפּעל]. צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... אזוי, אזוי? פארפאלען געוואָרען? [עסט גאנץ אפּעטיטליך]. ווערדליג איך בין איין עסער...

צביה־קיילה [גיסט איהם אונטער זופּ]. ווי אין דער ערד אריין! ס'איז אפילו ביי איהם ניט דאָס ערשטע מאָל. איך זאָל האָבען די ברכות, וויפיעל מאָל עס מאכט זיך, ער קומט אהיים

שוין מיט׳ן טאָג גלייך, האָט מורא פאַר׳ן בעל־הבית, קלאַפּט ער אָן צו מיר, איך זאָל איהם אַריינלאָזען דורך דער קיכטיר... זאָלט איהר זעהען דעמאָלט אַ פּנים ביי איהם, ווי אויף צו־להכעיס: די אויגען רויט, די האָר צעקאָשמעט, קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס... אפשר וועט איהר נעמען, רב קלמן, אַ גלעזעל ווישניק? נישקשה, ס׳איז ביי זיי דאָ געגנוג!... [גיסט איהם אָן].

קלמן דלות. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פאַרזוכט]. אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע! וואו זשע, למשל, קאָן ער זיין, אָט דער פּעטי אייערער?

צביה־קיילה. דער רוח ווייסט די ביינער זייערע!... אַ רחמנות, הערט איהר, איז נאָר אויף איהר, אויף דער בעל־הבית׳טע נעבאַך. וואָס זי צעוויינט! וואָס זי צעיאָמערט!... אפשר וועט איהר נעמען נאָך אַ גלעזעל? [גיסט איהם אָן]. טרינקט, ס׳איז גוטער ווישניק, בעסער פון׳ם בעסטען וויין...

קלמן דלות. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... ווערדליג איך בין אַ טרינקער... [טרינקט]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך דערצעהלען, צביה־קיילה? אַז די וועלט זאָגט אַ ווערטעל: די קאַפּאָטע פאַרזעצען און אַ נגיד זאָל מען זיין, איז ניט אומזיסט.

צביה־קיילה. אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד?

קלמן דלות. אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט ווישניק... איך בין דערגאַנגען מיט מיין שכל, אַז אַ נגיד איז טויזענט מאָל בעסער צו זיין ווי אײדער אַ קבצן, האָטש אפילו קאַרל מאַרק זאָגט, אַז קאַפּיטאַל איז אַ סם־המות...

צביה־קיילה. ווער איז דער מאַרק? [גיסט איהם אונטער]. טרינקט, רב קלמן, נאָך אַ קאָפּ!

קלמן דלות. דאָס איז דער גרעסטער פון... פון... אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? ווערדליג איך בין אַ טרינקער... [טרינקט]. קאַרל מאַרק איז דער, וואָס נעמט זיך אָן

אונזער קריוודע. ער איז פֿאַר אונז, בעלי־מלאכות, שטאָהל און אייזען. אַ קליינינקייט פּראָ... פּראָל... פּראָלעטאַריאַט — קוים אויסגערעדט!...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. וואָס הייסט דאָס פּראָ... פּראָ... טפו! איך קאָן עס גאַרניט אַרויסרעדען! [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? וועדליג איך בין אַ טרינקער... [טרינקט און פּלאַנטעט מיט דער צונג]. זאָגט מיר נאָך: פּראָ... פּראָ... טע... פּראָלע... פּראָט — טפו! לאָז דאָס געהן אין דער ערד! זאָגט מיר בעסער, צביה־קיילה סערדצע, וואָס איך וועל אייך פרעגען: אשטייגער, כּדומה למשל, ס'זאָל זיך אייך מאכען אַ פּראָל... פּראָל... פּראָלעטאַריאַט, מיין איך אַ גלייכער שידוך... אשטייגער, כּדומה, אַ בעל־מלאכה, אַ חברה־מאַן, פון די, וועלכע קאַטאָרע, איהר פאַרשטעהט?... וואָס טרינקט ניט... סיידען אמאָל, אַז עס מאַכט זיך... איהר פאַר־שטעהט? מען איז דאָך ניט מעהר ווי אַ לעבעדיגער מענטש... און דאָס איבעריגע דאַרפט איהר שוין אַליין פאַרשטעהן...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [ברעקעלט זיך, דרעהט דעם שפּיץ פאַרטוך]. אַז איהר רעדט אַזוי פאַרשטעלט... [רוקט איהם אונטער אַ ביסעל איינגעמאַכטס]. פאַרבייסט, רב קלמן, פאַר וואָס פאַרבייסט איהר ניט?

ק ל מ ן ד ל ו ת. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? וועדליג איך בין אַיין עסער... [עסט]. ווילט איהר, איך זאָל אייך זאָגען אָפּענטליך? [עס הערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר פון דרויסען].

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ווע‏מען טראָגט דאָס שוין דער רוח? [זי רוימט־אויף געשווינד פונ'ם טישעל, פאַרגעסט דאָס פלעשעל ווישניק, געהט צו דער טיר. קלמן דלות שלעפּט אַרויס פון קעשענע אַ ביכעל, פאַרטיעפט זיך כלומרשט]. ווער איז דאָרטען?

אַ ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. ס'איז איך!

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ווער איז געוועזן דער איך?

ד אָ ס ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז ײ ט ט י ר. אַ מענטש, ניט קײן רוח!

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ס'איז דו, איציקעל?

ד אָ ס ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז ײ ט ט י ר. וואָס עפּיס איציקעל? וואָס האָט איהר מיך פאַרצווינגען אויף אַ שטרײ־קעל? איציק איז ניט איציקעל. גיכערט, עפענט־אויף, אין דרויסען איז ניט גֿעהייצט...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. בּרענען זאָלסט דו אויפ'ן פייער, משומד איינער! [עפענט־אויף מיט כעס די טיר, און עס קומט אַריין א י צ י ק ד ע ר מ ש ר ת, אַ יונג מיט אַ סיגנעט און מיט אַ קייט, טראָגט אויף זיך אַ פּרעמדען פּידזשאַק, וואָס הענגט אויף איהם בּרייטליך־לעפּעשעוואַטע, אַ רויטען שניפּס, געלע שיך, ווייסע האַנטשוהען].

א י צ י ק [טהוט־אויס די האַנטשוהען, בּרייט]. אַ גוטענאָוועגט אײך, צביה־קיילה! אַ גוטענאָוועגט אײך, רבּ קלמן! אַ גוטער נאָוועגט זאָל זיך אַריינחאַפּען אין אײך בּיידען! ס'איז בּיי אײך דאָ וואַרעם ווי אין אַ בּאָד, קײן עין־הרע, ריין און ציכטיג, ווי בּיי מיין מאַמען פלעגט צו זיין ערב פּסח, בּשעת דער טאַטע האָט נאָך אַרומגעטיאַפּקעט מיט'ן פעדערל איבּער דער בּלאַטע. [געהט־צו צום טישעל, גיסט זיך אָן אַ גלעזעל ווישניק]. געניסט, רבּ יצחק! ווי מיין בּעל־הבּית'טע־לעבּען זאָגט צו איהרע גֿעסט, בּשעת זי איז זיי מכבּד מיט ווערעמיגע ניסלעך. [טרינקט]. וואו איז ערגיץ מאַשענקע?

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [רייסט אַרויס בּיי איהם דאָס גלעזעל]. אַוועק, משומד, נישט אויף דיין מיסט געוואַכסען!... וואָס בּאַדאַרפסט דו מאַשען? און וואָס בּיזט דו אַזוי אויסגעפּוצט? און וואָס הערט זיך עפּיס בּיי אײך? וואָס מאַכען דיינע בּעלי־בּתּים?

א י צ י ק. מיט די זייטען לאָזען זיי אײך מאַכען! מיוחסים! האָבּען זיך איינגעשמועסט, אַז נאָר זיי זענען לייט, און אַלע איבּעריגע זענען גאָרנישט מיט גאָרנישט... [צום שוסטער]. וואָס לייענט איהר, רבּ קלמן?...

ק ל מ ן ד ל ו ת. וואָס איך לייען? וועגען קאַרל מאַרקס און וועגען קאַפּיטאַל...

א י צ י ק. וואָסער מאַרקס? און וועמענ׳ס קאַפּיטאַל? וואָסערע לאָקשען? און וואָסערע פלאָמען?

ק ל מ ן ד ל ו ת. וועגען מאַרקס׳ס מעטאָדע, ווי אַזוי צו קאַפּיטאַליזירען דעם פּראָ... פּראָט... פּראָלעטאַריאַט; אָדער ווי אַזוי צו פּראָ... פּראָלעטאַריזירען די קאַפּיטאַליזאַציע...

א י צ י ק. און איהר פאַרשטעהט, וואָס איהר לייענט? און איהר האָט נאָך אַלע ציינער אין מויל?

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. האָבען זאָלסט דו קדחת, רבונו של עולם! אַ שפּראַך פון אַ מענטשען! [עס קומט־אַן פון אויבען מ א ש ע מיט אַ פּעקעל וועש, דערזעהט איציקען].

א י צ י ק. אַ גוטענאָוועגט דיר, נשמה מיינע! דו זאָלסט ניט זיין אַזוי אָנגעלאָדען מיט העמדער און מיט אונטערהויזען, וואָלטען מיינע בלאַסע ליפּען זיך באַהעפט מיט דיינע רויטע באַקען, ווי ביי רב קלמנ׳ען אין ביכעל שטעהט געשריבען...

מ א ש ע. אין דער ערד מיט׳ן קאָפּ! נאַ דיר אַזאַ שלים־מזל! וואָס האָסט דו זיך אַזוי אויסגעפּוצט, ווי צו דער פּגירה?

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. יאָ־נו, עפּיס איז ער מיר היינט צו יום־טוב׳דיג!

א י צ י ק. וואָס דען? אַ מענטש לעבט איין מאָל, נישט קיין צוויי מאָל, ווי מיין טאַטע פלעגט זאָגען, אַז ער האָט נישט געהאַט אויף שבת און די מאַמע האָט איהם באַגראָבען... זאָג נאָר, מאַשוטקע, וואָס מאַכט עפּיס מיין יונגען בעל־הבית׳ס כלה׳כען?

מ א ש ע. דיין טאַטענ׳ס עסק?

א י צ י ק. מסתמא אַז איך פרעג, איז ניט אומזיסט, ווי מיין שוועסטער האָט אַ מאָל געזאָגט, בשעת איך האָב געחאַפּט אַ פּאַטש גאָר אומגערעכט... איך האָב צו איהר אַ בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית. ער איז דאָס אין איהר פאַרליעבט אַ ביסעל, נאָך מעהר ווי איך אין דיר... [וויל אַ גלעט טהון מאַשען].

מ א ש ע [ניט איהם איבער די הענט]. פּאוואָלי מיט די הענט, דו שאַרלאַטאַן!

א י צ י ק [צו קלמנ׳ען]. אַט אַזוי, ווי איהר זעהט, האָבען מיר קיין גליק ניט, נישט איך, נישט מיין בעל־הבית... מיר זענען מיט זיי אדרבה ואדרבה, און זיי זענען מיט אונז קידער־ווידער... מיין אַראָנטשיק וויל זי, געהט־אויס חתונה האָבען, און זי זאָגט — זי האָט נאָך צייט, ווי מיינער אַ באַקאַנטער זאָגט, אַז דער שניידער קומט צו איהם מאָהנען פאַר געניעה און ער האָט אַ מכּה ניט קיין געלט...

מ א ש ע. איך האָב מורא, אַז דיין באַקאַנטער — דאָס ביזט דו אַליין...

א י צ י ק. און איך האָב מורא, אַז איהר דרעהט דער וועלט אַ קאָפּ. איהר דרעהט אַזוי לאַנג, ביז איהר פאַרדרעהט אי זיך, אי יענעם...

מ א ש ע. אָבער דיר האָט נאָך לעת־עתּה קיינער ניט פאַר־דרעהט קיין קאָפּ?

א י צ י ק. ביז אַהער — געלויבט דער אויבערשטער, אַ חוץ דיר...

מ א ש ע. לעבען זאָלסט דו אַזוי!

א י צ י ק. אָמן גם אתּם!

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. טאָמער וואָלט געווען גענוג צו שאַרפען די צינגלעך? זאָג בעסער, וואָס טהוסט דו דאָ אַזוי שפּעט טאַקי אויף דער רעכטער אמת?

א י צ י ק. אויף דער רעכטער אמת זאָג איך דאָך אייך, אַז איך האָב געבראַכט אַ בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית צו אייער אַניוטען, און געבעטען האָט ער מיך, איך זאָל איהם ברענגען תשובה. [שלעפּט אַרויס דאָס בריוועל פון דער אונטערשטער קעשענע]. ער האָט מיר אָנגעזאָגט, למען־השם, איך זאָל דאָס בריוועל ניט ווייזען קיינעם, אָפּגעבען גלייך צו איהר אין די הענט אַריין... נאָר וואָס דען? מיר וועלען דאָס פריהער פּאוואָלינקע אויפעפענען, אַ קוק טהון

אומיסטען, וואָס שרייבט ער דאָרטען? [צו צביה־קיילה׳ן]. געפינט זיך ניט ביי אייך אַ ביסעל היים וואַסער און אַ שאָלעכץ פון איין איי, וועלען מיר דאָס מאַכען ווי עס געהער צו זיין... ס׳איז נישט דאָס ערשטע מאָל ביי מיר, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם איינגעזעצט אין חד־גדיא... [צביה־קיילה גיט איהם אַ טעלער מיט היים וואַסער און אַ שאָלעכץ פון איין איי. ער באַנעצט דאָס בריוועל פון דער אַנדערער זייט]. ס׳איז ביי מיר, פאַרשטעהט איהר, אַזאַ חולאַת — איך האָב ליעב אַלסדינג וויסען, איך שטאַרב אַוועק!

מ אַ ש ע. דו שטאַרבסט אַוועק? איך וועל זאָגען נאָך דיר קדיש. [קוקט, ווי איציק עפענט דעם קאָנווערט].

צ ב י ה־ק י י ל ה. אַ בעלנות צו עפענען פרעמדע בריעף! אנו, וואָס שטעהט דאָרטען?

א י צ י ק [ציהט אַרויס דאָס בריוועל]. איך זעה, איהר זענט אַלע זעהר גייציג צו האָרכען נייעס... דער חסרון, וואָס מיין יונגער בעל־הבית שרייבט צו איהר אויף רוסיש. און מיר האָט דער דאָקטער אָנגעזאָגט טויזענט מאָל, אַז „רשעות" קאָן מיר שאַדען צו די אויגען... לאָז איין אַנדערער שוין לייענען, ווי מיין ברודער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם אויפגערופען מפטיר צו זיין בר־מצוה... רב קלמן, איהר ווילט פאַרדיענען עולם־הבא? נאַט לייענט זיי דאָס בריוועל, נאָר פּאַוואָלי, נישט געחאַפּט, וואָרט ביי וואָרט, ס׳איז ניט קיין הייסע לאָקשען, ווי מיין מאַמע פלעגט מיר זאָגען בשעת בענטשען און טאָקי אין איינוועגס שענקען אַ פּאָר פעטש אויך, גלאַט אַזוי זיך, פון היימליכקייט וועגען... נו, רב קלמן, ריהרט זיך, טהוט אָן די בריל און לאָמיר הערען די מגילה...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אָן די ברילען, לייענט]. „ליעבע טייערע אַנאַ! איך בין ניט אימשטאַנד אַרויסצוזאָגען, ווי ווייט איך בין געקרענקט פון דעם, וואָס איך קאָן צו אייך אין שטוב ניט קומען און פערזענליך מיט אייך זיך זעהען! פון זינט מע האָט צוגענומען אייער וואָלאָדין אין טורמע, לאָזט מען מיך ניט אַרויס פון שטוב, מע היט מיר די טריט, ממש איך בין פריילאַז, איך בין אַרעסטירט,

איך בין אין תּפיסה... טייערע, טייערע אנא! איך בעט אייך, פאָהרט נישט קיין זשענעווע! בלייבט דאָ, לאָז איבערגעהן א קליינע צייט, מיינע עלטערען וועלען זעהען, אז איהר פאָהרט ניט, וועט זיי איבערגעהן דער קאפּריז, און זיי וועלען איינווילינגען צו אונזער שידוך, און דעמאָלט — אָ! דעמאָלט, נאָך דער חתונה, וועלען מיר זיין פריי צו טהון וואָס מיר ווילען! מיר וועלען דעמאָלט ביידע קאָנען פאָהרען קיין זשענעווע"...

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואוהין קלויבען זיי זיך עס פאָהרען, א מכּה זיי?

מ א ש ע. איהר הערט דאָך, אז קיין זשענעווע.

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואו איז דאָס? וויים פון דאַנען?

מ א ש ע. דאָס דארף זיין אין קארלסבאַד מסתּמא. אַלע זומער פאָהרען זיי קיין קארלסבאַד.

א י צ י ק [צו מאשען]. אזוי זאָגסט דו? קארלסבאַד! וואו איז קארלסבאַד? וואָס איז קארלסבאַד? מיט וואָס עסט מען קארלסבאַד?

מ א ש ע. וואָס זאָגט איהר אויף זיין טאטען? אזוי פיעל, ווי דו ווייסט, וויים איך נאָך געוויס, און אפשר נאָך א ביסעל מעהר!

א י צ י ק. א נייע וויסערין געוואָרען! דו ווייסט מעהר פון א טוידטען! וואו האָסט דו זיך אָנגעהערט אזעלכע זאכען? ביי דיינע בעלי־בתּים אפשר? ווער זענט איהר? שוין לאַנג זענט איהר געשטאַנען מיט פיש אין מארק? געקומען אהער קיין אדעס, געוואָרען גאַנצע סטיקראַטען, און האָבען חשק זיך משדך זיין מיט אונז, מיט די פינקעלשטיינס!

מ א ש ע. אי־אי־אי! א גליק! פינקעלשטיינס! וואָס איז מיט אייך דער יחוס אזוי גרויס?

א י צ י ק. ע, ביזט דו דאָך טאקי א ציעג, און אפשר טאקי א גאַנצע בהמה, אז דו פרעגסט גאָר אזעלכס!... מיר שטאַמען

אַרוים — דו ווייסט פֿון ווענען? אַזש פֿון דעם גרויסען, גרויסען... תּרח'ען! האָסט געהערט אַמאָל דעם נאָמען תּרח?

מ א ש ע. באַגראָב דיך מיט איהם אין איין גריבעל!

א י צ י ק. בתּנאַי, אַז דו זאָלסט זיין אַ דריטע...

צ ב י ה־ק י י ל ה. עס וועט זיין אַ מאָל אַ סוף, צי ניין? [צו קלמנ'ען]. לייענט, רב קלמן, וואָס הערט איהר זיי?

ק ל מ ן ד ל ו ת [לייענט ווייטער]. „טייערע אַנאַ! איך ווייס, אַז ס'איז אייך שווער דאָ צו זיין. איך ווייס, אַז איהר האָט צרות ניט אַזוי פֿון די עלטערען, ווי פֿון דער שטוב, און איבערהויפּט פֿון די צוויי שענע לייט, דער שאַרלאַטאַן פּעטי און די פּוסטע קלאַראַ. אַנאַ! איך בין זיך מודה — איך בין צו שוואַך, איך האָב קיין העלדענמוטה ניט, אָבער אַ האַרץ האָב איך, אַ נשמה — און די ביידע, דאָס האַרץ און די נשמה, געהערען צו אייך, צו אייך, טייערע אַנאַ!... אַלזאָ, נאָך אַ מאָל: איך בעט אייך, פֿאָהרט ניט קיין זשענעווע! האָט אַ ביסעלע געדולד, וועלען מיר נאָך דער חתונה ביידע פֿאָהרען בעסער קיין מאָנטעקאַרלאָ, אָדער גאָר קיין פּאַריז!... האָט רחמנות אויף אייער אומגליקליכען אַראָנטשיק פֿינקעלשטיין".

א י צ י ק [ווישט זיך די אויגען]. נו? קאָן דאָס נישט נעמען קיין שטיין? [צו מאשען]. איהר זענט דאָך ווערטהע, אַלע מיידלעך. מע זאָל אייך אויפהענגען איינציגווייז אויף איין שנירעלע, דער־פֿאַר וואָס ביי אייך איז ניט קיין האַרץ, נאָר אַ קנויל ביימוועלעך, ווי מיין זיידע פֿלעגט זאָגען צו דער באָבע, בשעת זי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל שמעקען טאַבעקע...

מ א ש ע. ווער שוין געהאַנגען בעסער אַליין!

א י צ י ק. אָמן גם אתם... [עס הערט זיך אַ קלאַפּען אין דער הינטערטיר].

צ ב י ה־ק י י ל ה [הויך]. ווער איז?

א ק ו ל פ ו ן י ע נע ר ז י י ט ט י ר. ס'איז איך!

צ ב י ה־ק י י ל ה. אַ נייעס איך האָט געבראַכט דער רוח!...

[עפענט־אויף די טיר. עס קומט אריין קאפעל פון דער אפטייק, א טרוקענער נפש מיט א געשערען גרוי בערדעל, דאס אונטערשטע האלבע פנים העכער פונ'ם אויבערשטען ארויסגעשטעלט. רעדט מאנאטאנע, ווי ברוגז].

אי צי ק. ברוך הבא, א איד רב קאפעל פלעשעלוואסער, דעם גרויסען פלעשעלוואסער'ס איין אייניקעל! וואס טהוט איהר דא?

קאפעל [קוקט ניט אויף איציקען, רעדט צו די דיענסטען ברוגז]. מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר געהייסען אוועקווארפען אלע געשעפטען מיט אלע מלאכות און מיט אלע פלעשלעך, און אנ־געזאגט, איך זאל די רגע מיך דורכגעהן צו קאלארדא מיראנאוונא...

אי צי ק. ווער איז די חיה?

מ א ש ע. דאס מיינט ער אונזער קלארען. [צו קאפלען]. אויף וואס דארפט איהר זי?

ק א פ ע ל. אויף כפרות... מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר געזאגט, איך זאל די רגע אפטראגען צו איהר א בריוועל...

אי צי ק. א בריוועל? גיט אהער! דא עפענט מען בריוועלעך...

ק א פ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! וואס הייסט, דא עפענט מען בריוועלעך? ווער עפענט צו וואס עפענט מען זיי?

אי צי ק. וואס פארשטעהט איהר דא ניט, פארשטאפטער מוח? די בריעף, איידער מע גיט זיי איבער ארויף אין שטוב אריין, ווערען פריהער דורכגעלייענט אט דא אין קיך... האט איהר שוין צעקייעט, צי נאך ניט? [צו קלמן דלות]. רב קלמן, זייט זשע מוחל, טהוט אן צוריק די ברילען. [צו קאפלען]. פרא־אדם! וואס זענט איהר געבליבען שטעהן, גלייך ווי אייער פרינציפאל וואלט אייך דערלאנגען מיט א פלעשעל אין האלז־און־נאקען? גיט שוין אהער דאס בריוועל, וועלען מיר דאס עפענען, איבערלייענען און צוריק פאר'חתמ'ענען מיט א ווייסכען פון איין איי, שוין אינאיינעם מיט מיין פרינציפאל'ס בריוועל. איהר קאנט זיך אויף מיר פאר־

לאָזען, איך בין אויף די זאַכען אַ רעכטער בעל־מלאכה, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, בשעת ער האָט געהאַלטען ביי אויפשניידען אַ קאַווען...

ק אַ פּ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס... מיין פּרינציפּאַל הערר שלייען האָט מיר אָנגעזאָגט למען־השם, איך זאָל מיך ניט דערוועגען איבערגעבען דאָס בריוועל דורך קיין אַנדערען, נאָר גלייך צו קאַלאָראַדאַ מיראַ־נאָוונאַ אין די הענט אַריין, וואָרום ס'איז, פאַרשטעהט איהר מיך, אַ סוד...

א י צ י ק. וואָס זאָגט איהר צו זיין קאָפּ? אדרבה, ווייל ס'איז אַ סוד, באַדאַרף מען זעהען אין וואָס באַשטעהט ער, אַניט — וואָס דאַרפען מיר דאָס, וועלכע שוואַרצע יאָהר?... נו, מאַכט נאָר ניט קיין שהיות, רב פלעשעלוואַסער, גיט אַהער דאָס בריוועל, די נאַכט שטעהט ניט!...

ק אַ פּ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. נננו! זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס, האָט זיך מיר אַזעלכעס נישט גע'חלום'ט אפילו!... [טראָגט־צו איציקען דאָס בריוועל].

א י צ י ק [עפענט־אויף דעם קאָנווערט פון דער לינקער זייט, ציהט־אַרויס דאָס בריוועל, באַטראַכט דאָס פריהער פון אַלע זייטען, גיט דאָס איבער צו קלמנ'ען]. נו, רב קלמן, שניידט ווייטער, ווי מיין טאַטע פלעגט זאָגען, בשעת ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט איין טעלער און גע־הייסען געבען זיך נאָך אַ מאָל...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אָן די בריל'ען, לייענט]. „מיין טייער טייבעלע, נשמה מיינע, קלאַראַ מיראָנאָוונאַ! איך בין אייך מודיע, אַז ביי מיר איז שוין אַלץ פאַרטיג צו דער רייזע, איך האָב שוין אַלע פאַפּיערען גרייט, איך האָב שוין אפילו אַ פוהר אויך באַשטעלט. דאָס שטעדטעל איז ניט ווייט פון דאַנען. איך האָב דאָרטען אַ באַקאַנטען, אויך אַ פאַרמאַצעווט, שרייבט ער מיר, אַז פאַר איין פינפאונצוואַנציגער וועט אונז דער דאָרטיגער רב געבען חופה וקידושין... פאַרגעסט נאָר נישט מיטנעמען מיט זיך אייער גט

מיט אייערע מעטריקעס... אך, ווי גליקליך איך בין, אז איך דער־מאן זיך, אז נישט מעהר ווי אין פיער און צוואנציג שעה ארום באפריי איך אייך, מיין טייער טייבעלע, פון געפענקעניש, און איהר וועט נישט דארפען אנקוקען מעהר די נמאס'דיגע פנים'ער פון אייערע דעספאטישע עלטערען און פון אייערע מטורף'דיגע ברי־דערלעך, און איבערהויפט — פון אייער געשערענער שוועסטער אניוטא, וועלכע איך האב פיינט גלייך אזוי ווי איהר, מעגט איהר מיר גלויבען אויף מיינע הייליגע נאמנות!... זייט גרייט צו דער באשטימטער שעה, טייערע נשמה, מיין שענע, גוטע, עהרליכע, געטרייע קלארא מיראנאוונא! פון מיר אייער איבערגעגעבענסטער קנעכט, וואס קושט אייך הינטער די אויגען צעהן טויזענט מאל, אקים לוואוויטש שלייען".

א י צ י ק. בראווא! יענער שרייט גוואלד: נישט פאהרען, דער האלט דוקא ביי פאהרען — דול און משוגע קאן מען פון זיי ווערען! אצינד דארף מען זיך נעמען צוריק פאר'חתמ'ענען די בריוולעד... [ער נעמט זיך צום ווייסכען פונ'ם איי, טראגט צו ביידע בריוולעך מיט די קאנווערטען צו קלמנ'ען]. אנו, רב קלמן, זייט זשע מוחל, וועלכס איז צו אנען און וועלכס איז צו קלארען, אדער צו קאלאראדען? עס קאן דא חלילה ארויס א מיאוס'ער טעות... [קלמן באווייזט איהם. ער לעגט־אריין די בריוולעך אין די קאנווערטען, באשמירט מיט'ן ווייסכען פון איי, גיט איבער מאשען]. נא, מאשוטעטשקע, נשמה'ניו, געה טראג זיי אפ די בריוולעך, לאזען זיי זיך קוויקען...

מ א ש ע. וואס פאר א מאשוטעטשקע בין איך דיר, ברענען זאלסט דו? [געהט־אפ מיט די בריוולעך].

א י צ י ק [צו מאשען]. אמן גם אתם!... [צו צביה־קיילה'ן]. אצינד גיט אהער, מוהמעניו, נאך א פאר גלעזלעך, וועלען מיר פארזוכען דעם ווישניק אייערען, וואס פאר א טעם ער האט, און טאקי אין איינוועגס טרינקען לחיים, ווארום מע דארף סאי ווי סאי שטארבען, ווי מיינער א באקאנטער שניידער האט געזאגט, בשעת

ער האט דערזעהען, אז מע גיט צום טיש א פולע שיסעל מיט הייסע לאטקעס... טרינקט, רב קלמן!

ק ל מ ן ד ל ו ת [אויפגעלעבט]. א איד טרינקט דען? ווען טרינקט א איד? א איד טרינקט איין מאל אין א שמיטה... לחיים, לאז גאט געבען, מע זאל זיין אידען, ווארום איך געה מיר מיט מיין גאנג... איך זאג, אז א איד איז גאר איין אנדער זאך! א איד איז נים קיין גוי... א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד... דיזען, דאזען — איהר פארשטעהט, צי ניין?...

א י צ י ק. זעהט איהר, דאס איז שוין איין אויפטהו! דאס איז א שכל! א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד. מעהר מע לעבט, מעהר עסט מען... צוליעב דעם אליין מוז מען איבער־סוויניאטשען דעם פסוק נאך א מאל. [גיסט אן. אלע דריי טרינקען]. איך האב מיך דערמאנט א ליעדעל. איהר דארפט עס קענען, רב קלמן, עס זינגט זיך אזוי. איך וועל זינגען, און איהר וועט מיר אונטערהעלפען. [צו קאפלען]. און איהר, פלעשעלוואסער, מעגט אויך אונטערהאלטען. [זינגט].

געהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אוים זיין פעסעל וויין,
זיין פעסעל וויין,
זיין פעסעל וויין.

א ל ע ד ר י י.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!
שכור איז ער,

טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי.

א י צ י ק.

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.
אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי...

[עס קומט־אן פון אויבען סאשקע מיט א הינטעל אין דער האנט, נעהט־אונטער שטיל צו צביה־קיילה׳ן, טראגט איהר אונטער דאס הינטעל צום האלז].

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [טהוט א שפרונג־אפ]. פארחאפט זאלסט דו ווערען, דו וועוורוק איינער, מיט דיין הונט, די כפרה זאלסט דו זיין מיט איהם אינאיינעם! דו האסט דאך מיך איבערגעשראקען כמעט אויף טוידט!

ס א ש ק ע [לאכט]. ער האט דיר דען א ביס געטהאן? מאפס בייסט זיך ניט. מאפס איז א גוטענקער, א וואוילענקער!...

[טראגט־צו דאס הינטעל זיך צום פנים].

א י צ י ק [באטראכט דעם הונט]. ווי אלט איז ער, ביז הונדערט און צוואנציג יאהר, דארף איך פרעגען?

ס א ש ק ע. קיין האלב יאהר נאך נישט אפילו.

א י צ י ק. קיין עין־הרע ניט! שטעהט שוין אליין?

ס א ש ק ע [לאכט]. צי ער שטעהט שוין אליין? חא־חא־חא! איהר זאלט איהם זעהען לויפען! פייל אויס׳ן בויגען! גיכער פון איין אייזענבאהן... אין איין מינוט קאן ער אייך אפלויפען טויזענט מייל!...

א י צ י ק. טאקי באמת? מע קאן ניט זאגען, אז ס׳איז א גוזמא... וואס קאסט ער, דארף איך פרעגען?

ס אַ ש ק ע [די הענט אין די קעשענעס]. אַ! ער קאָסט געגוג! די מאַמע מיינט, אַז ער קאָסט נישט מעהר ווי דאָס פינפערעל, וואָס זי האָט באַצאָהלט... דאָס ווייסט זי ניט, אַז אַ חוץ דעם פינפערעל האָב איך שטילערהייט אונטערגעשמירט מיט נאָך עטליכע פינפערלעך, זי זאָל ניט וויסען...

אי צ י ק. וואו האָסט דו גענומען פינפערלעך, דאַרף איך פרעגען? געמאַכט מיט די רויף?... [אַ מאַך מיט דער האַנט און אַ וואונק מיט די אויגען].

ס אַ ש ק ע [לאַכט]. ווער פרעגט דיך?... למאי איך האָב נאָך געלט?...

אי צ י ק. עפּיס אַ סך?

ס אַ ש ק ע. טויזענט!... ביי דיר איז דאָס אַ סך, ביי מיר איז דאָס גאָרניט. איך זאָל וועלען, וואָלט איך געקאָנט האָבען נאָך! [נעמט אַרויס אַ בייטעלע, קלינגט מיט דעם און דער לופטען]. אָט האָט מיר קלאָרע געגעבען עטליכע גאָלדענע, ערשט נעכטען...

אי צ י ק. פאַר וואָס?

ס אַ ש ק ע. פאַר שווייגען.

אי צ י ק. וואָס הייסט, פאַר שווייגען?

ס אַ ש ק ע. איך זאָל שווייגען. איך זאָל ניט זאָגען קיינעם, אַז זי האָט זיך געקושט מיט'ן פּראָוויזאָר אונטען אויף די טרעפּ, בשעת זי איז געגאַנגען איהם באַגלייטען... [צביה־קיילה, קלמן און קאַפּעל לאַכען].

אי צ י ק. בראַוואָ, סאַשקע, בראַוואָ! ביזט אַ וואוילער בחור און אַ בעל־סוד, וואָס מע קריגט דאָס נישט! קום דערפאַר אַהערצו מיט דיין קדיש, וועסט דו פאַרזוכען אַזאַ משקה, וואָס דו האָסט אַזעלכעס ביי דיין טאַטען קיינמאָל ניט געטרונקען! [גיסט איהם אָן אַ גלעזעל]. אפשר האָסט דו מורא, ס'איז צו שטאַרק?

ס אַ ש ק ע. איך האָב קיין מורא ניט פאַר צו שטאַרק. [פאַרזוכט]. ס'איז דאָך אונזער ווישניק!...

צביה־קיילה [ווערט רויט, קוקט ניט אין די אויגען אריין, רעדט צו זיך]. א מכה איהם!...

סאשקע [פארזוכט נאך א מאל]. איך טרינק איהם אלע טאג ביי'ם טיש, אמאל א גלעזעל, אמאל צוויי... איך קאן אויס־טרינקען דריי אויך, און פיער אויך, און צעהן, און צוואנציג, און דרייסיג, און טויזענט גלעזלעך אויך! נאר מאמע טרינקט נישט... [טראגט־צו דעם הונט צו קלמנ'ען גלייך אין פנים אריין. קלמן שפרינגט־אפ]. חא־חא־חא, ער האט מורא פאר א הונט! קוקט־אן א מארדע, קוקט־אן אויהערען א פאר! [שטופט איהם דעם הונט].

קלמן דלות [שטופט איהם אפ]. איך האב ניט מורא, נאר איך האלט נישט פון קיין הינט... א איד האט פיינט א הונט... א איד איז נישט קיין גוי!... [זינגט].

נעהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אוים א פעסעל וויין,
א פעסעל וויין,
א פעסעל וויין.

אלע.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

סאשקע [שטופט דעם הונט קאפלען]. וואס זאגסט דו אויף מיין הונט?

קאפעל [שפרינגט־אפ]. זינט איך לעב... זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...

צ ב י ה־ק י י ל ה [צו סאשקען]. לאז צו־רוה! קום בעסער אהער, וועל איך איהם געבען עסען.

ס א ש ק ע [פריילינ]. לאנג לעבען זאלסט דו, צביה־קיילה! דערפאר האב איך דיך ליעב! [גיט דעם הונט עסען. עס קומט־אן מאשע].

א י צ י ק. נו, מאשעניו, מיין לעבען? האסט אפגעגעבען די בריוולעך אקוראט?

מ א ש ע. וואס דען האב איך געטהאן?

א י צ י ק. בראווא! [טראגט־צו דאס גלעזעל צו די ליפען און שיסט־אוים א מורא'דיגען געלעכטער. אלע בלייבען זיצען, קוקען זיך איבער].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואס איז דיר צוגעקומען, משומד איינער?

ק ל מ ן ד ל ו ת. א איד איז פריילין. ס'איז איהם גוט אויפ'ן הארצען, לאכט ער... א איד איז ניט קיין גוי... א איד... [זינגט].

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
וייל ער איז א גוי...

א י צ י ק [שיסט־אוים נאך א מאל א געלעכטער]. אוי, אידען, איהר זאלט וויסען, וואס דארטען טהוט זיך! [ווייזט ארויף, אויף די טרעפ].

צ ב י ה־ק י י ל ה [צו מאשען]. וואָס קוועלט ער אַזוי, דער משומד?

מ אַ ש ע. ווייסט איהם דער רוח! ס'איז איהם אָנגעקומען דאָס משוגעת...

ק אָ פּ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...

א י צ י ק [האַלט זיך ביי די זייטען, לאַכט אַלע מאָל שטאַרקער]. וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר אַ חתונה איך האָב אָנגעאַרבייט! איך האָב דאָך פאַרביטען די יוצרות... אַריינגעלעגט מיין אָראַנ־טשיק'ס בריוועל צו דער שענער קאַלאַראַדע, און דעם אַפּטייקער'ס בריוועל צו מיין אָראַנטשיק'ס כלה'כען — און לאָזען זיי זיך דאַרטען רייסען ווי די קעץ! [ווערט שיער ניט צעפּלאַצט פאַר געלעכטער].

צ ב י ה־ק י י ל ה [אַ פּליעסק מיט די הענט]. אַה, דו משומד איינער, וואָס האָסט דו געטהאָן?

מ אַ ש ע [ברעכט די פינגער]. אוי, אַ דונער איז מיר! אַט לויף איך זיי זאָגען. [לאָזט זיך לויפען. צביה־קיילה האַלט זי אָפּ].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואָס וועסט דו לויפען? איצט איז שוין פאַרפאַלען... מאַך שוין בעסער אַ שווייג. לאָזען זיי זיך רייסען, לאָזען זיי זיך בייסען. אַ שענע ריינע כפּרה!

א י צ י ק [קאַטשעט זיך]. אוי, איך וועל דאָס ניט אויס־האַלטען!...

ק אָ פּ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס!

ק ל מ ן ד ל ו ת. ער לאַכט, מהכתיתי. וואָס אַהרט אייך, לאָז ער לאַכען, לאָז אַ איד אויך לאַכען... אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ איד... [זינגט].

שכּור איז אַ גוי!
שכּור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!...

א י צ י ק [צו קלמנ׳ען]. אט ווען איך האָב ליעב! לאָם איך האָבען אזא יאָהר, וואָס פאַר א איד דאָס איז! לחיים, רב קלמן! איהר פאָלגט מיך, נעמט טרינקט לחיים צו אייער צביה־קיילה׳ן, און לאָז זיין אין א גוטער שעה! איהר מיינט, מע ווייסט ניט, אז איהר שדכנ׳ט זיך צו איהר? האָט קיין יסורים ניט, מע ווייסט, א וועלט שלאָפט ניט!... לאָם איך האָבען אזא יאָהר, וואָס פאַר א גלייכער סליוועק דאָס איז! [גיסט זיי אז ביידען א גלעזעל ווישניק]. טרינקט לחיים און לאָז זיין מיט גליק, פון דאַנען אין איין אייגענער, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָס דריטע מאָל אריינגעזעצט אין געפּענקעניש... און דו, מיין טייערע נשמה, מאַשענקע, לעבען זאָלסט דו מיר, דו מיינסט, איך וויים ניט, אז דו האָסט מיך ליעב? לאָם איך, למשל, נישט קומען צו געהן א טאָג, פליהסט דו דאָך צוואַנציג מאָל אראָפּ אין קיך, זעהען, צי בין איך שוין געקומען, און לאָם איך קומען צו געהן — שעלסט דו מיך פלומרשט מיט טוידטע קללות... נאַר בלאָטע! איציקען נאַרט מען נישט! איציק ווייסט!... נאַ, זעה, וואָס כ׳האָב דיר געקויפט! [נעמט ארויס און טהוט איהר אן א קייטעל אויף׳ן האַלז]. ס׳איז כסף טהור — ריין גאָלד, נאַרעלע וואָס דו ביזט. פאַרנוץ געזונט, ווי מיין רבי האָט געזאָגט מיינעם א חבר, בשעת ער איז געפאַלען און האָט זיך צעשפּאָלטען א ליפּ... [טראָגט איהר אונטער א גלעזעל ווישניק. זי קווינקעלט זיך, באַטראַכט די קייט, באַווייזט צביה־קיילה׳ן].

צ ב י ה־ק י י ל ה. פאַרנוץ געזונט! [אויף איציקען]. א משומד דאָס איז!

ק אַ פּ ע ל [געהט־צו צו מאַשען, באַטראַכט די קייט, קנייטשט מיט די פלייצעס, געהט צוריק]. זינט איך לעב! זינט איך שטעה אויף מיינע פים!...

א י צ י ק. מכּח חתונה וועלען מיר שמועסען איין אנדערש מאָל. אצינד דאַרף מען ברעכען טעלער. [נעמט פון׳ם פּריפּעטשיק

צוויי טעלער, טהוט זיי א ווארף אין דער ערד אריין]. **מזל־טוב אייך, רב** קלמן! מזל־טוב אייך, צביה־קיילה! מזל־טוב דיר, מאשענקע! מזל־טוב אייך, רב יצחק אלײן! [צו קאפלען]. רב פלעשעלשווײנקער, גיט אונז אפ מזל־טוב! מזל־טוב! [נעמט אלעמען פאר די הענט. רב קלמן שאקעלט זיך. צביה־קיילה רייסט זיך. מאשע קווײנקעלט זיך. קאפעל קנײטשט מיט די פלײצעס. מע געהט א ראד. **סאשקע מיט'ן הונט — אויך אין** קאהן. **איציק** זינגט, קלמן העלפט איהם צו].

אב איז א פאטער,
קדר איז א טאטער,
מים רופט מען וואסער,
וואסער רופט מען מים,
דארף מען טרינקען לחיים —
לחיים! לחיים! לחיים!

טיירערעדערידעראם! טיירערעדערידעראם! טידערידעראם! לא־דערידערידעראם! וואכטידעראם! רב קלמן! שטארקער! הע־כער!... קאפעל! סאשקע! פיסלעך!... טיירערעדערידעראם! טיירערעדערידעראם! טידערידעראם! לאדערידערידעראם! וואכ־טידעראם!... [עס עפענט זיך די שטובטיר און עס באווייזט זיך אויף דער שוועל קלארא, און באלד נאך איהר אנא].

קלארא. ווער האט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט דעם עולם טאנצען, טהוט א שפרונג־אפ צוריק].

אנא. ווער האט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט קלאראן, טהוט א שפרונג־אפ צוריק. — דער עולם הערט־אויף צו טאנצען. מע בלייבט שטעהן פארגליווערט, יעדער אין איין אנדער פאזע].

קלארא. נא זעה, וואס דיין תכשיט שרייבט צו דיר! [טהוט איהר א שמיץ דאס בריוועל אין פנים אריין].

אנא. נא זעה, וואס דיין נאקעטער פראוויזאר שרייבט צו דיר! [א שמיץ דאס בריוועל אין פנים אריין].

א י צ י ק [חאַפּט זיך ביי די זייטען, קאַטשעט זיך פאַר געלעכטער].
פאַרביטען די יוצרות! חאַ־חאַ־חאַ־חאַ! אַ קאָמעדיע, ווי איך בין אַ מענטש! חאַ־חאַ־חאַ־חאַ!

א ל ע. פאַרביטען די יוצרות! חאַ־חאַ־חאַ!... [עס וואַקסט אויס די נ ג י ד י ת, דערזעהט די פּלעשלעך מיט די גלעזלעך אויפ׳ן טיש און דעם עולם, ווי מע איז פריילעך און מע לאַכט, ווענדט זיך צו די טעכטער].

ד י נ ג י ד י ת. וואָס איז דאָ? וואָס טהוט זיך דאָ? [צו די דיענסטען]. אַ ווייסטער, אַ פינסטערער, אַ שלים־מזל׳דיגער חלום צו מיינע שונאים׳ס קעפּ און צו אייערע הענט און פיס! וואָס איז דאָס? צביה־קיילה, וואָס איז דאָס פאַר שכורים ביי מיר אין קיך?!... וואַן פון דאַנען! וואָן, שכורים!!!...

א י צ י ק [צו קלמנ׳ען]. איהר הערט, רב קלמן, אין וואָס מען איז אונז חושד?

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוים וואָס ער פּלאָנטעט מיט דער צונג]. שכורים? חס ושלום! ווי קומט דאָס צו אַ אידען? ובפרט נאָך דער מעטאָדע פונ׳ם שטאַנדפּונקט פון דער קאַפּיטאַליזאַציע אין די פאָרגעשריטענע עלעמענטען פונ׳ם קאַפּיטאַל! ווייס איך וואָס! אַ איד איז ניט קיין גוי... [זינגט, די איבעריגע העלפען איהם מיט].

אוי, אוי, אוי!
שכור איז אַ גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!...

[די נגידית, אויסער זיך, לויפט־אַראָפּ פון די טרעפּ, חאַפּט פון די הענט די קליידלעך, וויל אַנהויבען וואַרפען אין דרויסען אַרויס. זי ווערט אונטער־געחאַפּט פאַר די הענט פון ביידע זייטען: פון איין זייט איציק, פון דער אַנדערער זייט קאַפּעל, ווערט אַריינגעחאַפּט אין רעדעל אַריין. אַלע זינגען און טאַנצען. זי רייסט זיך מיט אַלע כחות, נאָר זי מוז נאָכטאַנצען מיט אַלע אין קאָהז. פּונקט אויף דער מיטען דרעהט זיך סאַשקע מיט׳ן הינטעל, מאַכט פּיסלעך אַקעגען דער מוטער. איציק גיט אונטער אַלעמען היץ, זינגט. אַלע העלפען

איהם, אַלע דרעהען זיך, ווי א וויכער. — פון אויבען, פון די טרעפּ אראָפּ, קוקט מיט גרויסע אויגען דער נ ג י ד, א שענער איד מיט א צילינדערהוט און מיט א שטעקעל, ווייזט־אויס, נאָר־וואס געקומען פון גאַס, זעהט דאס בילד, פאַר־שטעהט ניט וואס זאָל דאס באַדייטען. ער טהוט זיך א לאָז אראָפּ, הויבט אויף דעם שטעקען מיט גרויס אויפרעגונג, שרייט עפּיס, נאָר מע הערט ניט וואס. אין איין מינוט ווערט ער אַריינגעכאַפּט אין רעדעל אַריין, און ער מוז טאַנצען מיט אַלע אינאיינעם. פונ׳ם געזאַנג ארויס הערט זיך איציק׳ס קול].

א י צ י ק [טאַנצענדיג]. פרייליך! אידען! לעבעדיג! אוים בעלי־בתּים! אוים משרתים! אַלע גלייך!... פאַרביטען די יוצרות!... רב קלמן! שטאַרקער! לעדערידערײדאָם! וואַכ־טידעראָם!

לאַנגזאַם פאַלט דער פאָרהאַנג.

אַגענטען

אַ שפּאַס אין איין אַקט.

געשריבען אין יאָהר 1905.

פערזאָנען:

מנחם־מענדעל יקנהז. א יונגערמאן א קליינשטעטעלדינגער, אנגעטהאן אין א נייעם גארניטער, נאר־וואס פון דער נאדעל, מיט א נייעם קאפעליש, וואס זיצט ניט גוט אויפ'ן קאפ, און מיט א קאלנער, וואס קוועטשט איהם ארום די אויגען פון שטערן. אויפ'ן שוים האלט ער א גאנץ גרויסען פארטפעל, אויך א נייעם.

מארק מאיסעיעוויטש לאמטערענשיסער. א יונגערמאן א שטשאגאל. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

אקים איסאקאוויטש באקפיש. א געפאקטער פארשויז, וואס האלט פון דער אכילה. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

לאזאר קאנסטאנטינאוויטש טערקעלטויב. א פארשוין מיט א גרויסער בארד און מיט א גרויסער משפחה: א ווייב מיט עטליכע קינדער, איינס קלענער פונ'ם אנדערען.

פארשיידענע פארשוינען, סטאטיסטען.

די געשיכטע קומט פאר אונטערוועגנס, אין וואגאן דריטער קלאס.

[אין וואגאן. — אייניגע פארשוינגען זיצען, אייניגע ליגען אויסגעצויגען, אייניגע שלאפען. — אויף די פאליצעס פעקלעך, טשעמאדאנעס. — פארענט, איינער אליין אויף א באנק, נאהענט צום פענסטער, זיצט מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל, באטראכט דעם נייעם גארניטער, רעדט צו זיך אליין].

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אָנגעטהאָן מיך א ביסעל — ווי א חתן. אויסגעפוצט — ווי א מויד. א חסרון — די הויזען א ביסעל צו שמאָלדליך, און דער קאָלנער... אוי, דער קאָלנער! נאָר אויף צו דערוואָרגען ווערען!... איך פאָהר. איך וויים, וואוהין איך פאָהר? „איהר וועט זיין, זאָגען זיי, א גוטער אגענט. אייער נאָמען אליין, זאָגען זיי, איז שוין געננג! א ווערטעלע אויסצורעדען — מנחם־מענדעל יקנהז, וואָס מע קען איהם, זאָגען זיי, ווי א בייזען שילינגער, אומעטום: אין יעהופעץ, אין בויבעריק, אין מאזעפעווקע, און וואו ניט? פאָהרט, זאָגען זיי, צווישען זייערע אידעלעך און זייט מצליח! שטראפירט, זאָגען זיי, מענטשען פונ׳ם טוידט”... שטראפירען מענטשען פונ׳ם טוידט? ווי אזוי נעמט מען דאָס און מע שטראפירט־אָפּ יענעם פונ׳ם טוידט? זאָל איך אזוי וויסען א בייזע וועטשערע. חאָטש זיי האָבען מיך געלעהרענט צוויי טאָג כסדר הלכות־אגענט, און „אוואנס” האָט מען מיר אויך געגעבען, און דאָס איז דאָך דער עיקר, מחמת אלע אגענטען נעמען אוואנסען. ס׳זאָל ניט זיין קיין אוואנסען, וואָלטען ניט געווען, זאָגען זיי, קיין אגענטען... חוץ לזה, האָבען זיי מיר אָנגעפאקט א פולען פאָרטפעל מיט קאָנסטי־

טוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס, ווי אזוי איין אגענט איז זיך נוהג בשעת שטראפירען יענעם פונ׳ם טוידט. מע באדארף זיך נעמען אקארשט צו די קאנסטיטוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס... [עפענט־אויף דעם פארטפעל און באקומט־ארויס א בריוועל]. א! מע זאל דערמאנען משיח׳ן — שיינה־שיינדעל׳ס א בריוועל! ווי זאגט די שוויעגער מיינע: „אז מע זוכט א שער, געפינט מען א בעזים״... מע דארף פון דעסטוועגען לייענען נאך א מאל, וואס שרייבט עפיס מיין פלונית׳טע, זאל מאריך ימים זיין? במילא סקוטשנע אין וואגאן, ניטא וואס צו טהון. [לייענט דאס בריוועל]. „לכבוד בעלי היקר הנגיד החכם...״ בקיצור... „מוהר״ר מנחם־מענדעל נ״י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאט צו דאנק אין בעסטען געזונט, געב גאט דאס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער...״ [רייסט איבער]. דאנקען השם יתברך, וואס חאטש געזונט. [לייענט ווייטער]. „צווייטענס, שרייב איך דיר, זאלסט אזוי כח האבען, משומד איינער...״ [רייסט איבער]. שוין! זי הויבט שוין אן מיט איהרע ברכות!... [לייענט ווייטער]. „...זאלסט אזוי כח האבען, משומד איינער, צו חאליען דארטען אין דער קרענק, אין דעם וויסטען פינסטערען יעהופעץ, ברענען זאל עס מיט דיר אינאיינעם אויף איין פייער, ווי איך האב אפילו כח צו פלאנטען מיט די פיס, אז בסך־הכל האט מיר דער שענער דאקטער געהייסען ליגען — ליגען זאל ער אויפ׳ן בית־עולם מיט דיר אין שכנות, ווי די מאמע זאגט...״ [רייסט איבער]. אהא! די מאמע זאגט!... [לייענט ווייטער]. „...ווי די מאמע זאגט, ס׳זאל אייך זיין היימליכער אין די לאנגע ווינטער־נעכט... נא דיר גאר אזא שלאק — א נייע פרנסה האט איהם גאט צוגעשיקט, דעם ברויטגעבער מיינעם! ער וועט שטראפירען מענטשען צום טוידט! וואס הייסט דאס, מענדעל, דו וועסט שטראפירען מענטשען צום טוידט? פאר וואס?...״ [רייסט איבער]. זי הויבט ניט אן צו פארשטעהן, וואס מע שרייבט איהר! [לייענט ווייטער]. „ביזט דאך קלאר משוגע — משוגע מעגסט דו ווערען פאר אלע אידען און פאר אלע גויים,

להבדיל, ווי די מאמע זאגט..." [רייסט איבער]. זי איז שוין ווידער דא מיט דער מאמע! [לייענט ווייטער]. "...ווי די מאמע זאגט: א פערדעל, אז מע לאזט דעם אפ די לייצעס, פארדרייסט דאס אויך דעם ווידעל. קארג, הייסט עס, וואס דו האסט איבערגעדיענט אלע עבודה־זרות, געווען שוין וואס אין דער קארט: א הענדלער — א טענדלער, א מעקלער — א שמעקלער, א געהער — א דרעהער, א שדכן — א בדחן, וואס די גאנצע וועלט האט מיט דיר צו טהון, — בדארפסט דו נאך אויספרובען האנדלען מיט טוידטע לעבעדיגע מתים, ווי זאגט די מאמע זאל לעבען: ווארט־ווארט, ער וועט זיך דיר שוין באלד פארשטעלען פאר איין אם אויך ערגיץ אין פוילען!... וואלט ניט גלייבער געווען טויזענט מאל, זאלסט, למשל, זיין אצינד אויף דער מלחמה מיט יאמפאני..." [רייסט איבער]. יא, ס'פאר־שטעהט זיך! אט פליה איך!... [לייענט ווייטער]. "...און קומען צו פאהרען אהיים אין אזא שטאנד, חלילה, ווי אונזער משה־וועלוועל־לוי־אברהמ'ס איז געקומען, פינסטער איז מיר, אהן הענט און אהן פיס און אהן לייב און אהן לעבען, ווי די מאמע זאגט: די קויל ווייסט דען וועמען זי שיסט?... געדענק זשע, מענדעל, איצטיגס מאל זאג איך דיר מיט גוטען: ס'זאל אויף דיר קומען א מהומה, א שרפה, א מגפה..." [עס קומט־אריין איז וואגאן לאמטערנשיסער מיט א גרויסען טשעמאדאן, זוכט איין ארט אויף צו זעצען זיך].

צווייטע סצענע.

לאמטערנשיסער [רוסיש]. מאזשנא ק'וואס? *

מנחם־מענדעל [באהאלט דאס בריוועל אין פארטפעל. אויך רוסיש]. אך! דליא טשעווא ניעט? ** [צו זיך]. א פיינער פארשוין מיט א שענעם טשעמאדאן... אפשר וועט ער זיך לאזען שמרא־פירען פונ'ם טוידט?

---

* מעג מען צו אייך? — ** פאר וואס ניט?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [באשטאט דעם טשעמאדאן, זעצט זיך אוועק נעבען מנחם־מענדלען. נעמט־ארויס א פאפיראס, רעדט רוסיש]. ניעט לי או וואס אגניא? * [צו זיך]. נאדא זאנדיראוואט פאטשוואו — א טאפ אין וואגען...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אך! דליא טשעווא ניעט? [גיט איהם א שוועבעלע. רעדט צו זיך]. גאנץ גוט, וואס ער הויבט־אן אויף צופריהער.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [טראגט איהם אונטער א פאפיראס]. ניע אוגאדנא לי? ** [צו זיך]. א פארחאדיאשטשי *** סוביעקט... א פראווינציאל מיט א נייעם גארניטער... אפשר וועט מען קאנען מיט איהם מאכען א געשעפט? חאטש א קליין סטראחאווקעלע אויף אויסשלאגען די הוצאות...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [נעמט]. אך! דליא טשעווא ניעט? [פארוויכערט, רעדט צו זיך]. זעהט־אויס, א גאנץ לייטישער מענטש. ער וועט זיך, אם ירצה השם, געוויס פארשטראפירען פונ׳ם טוידט.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. מיט אזא חניאק קאן מען רעדען אויף אידיש. [הויבט אן רעדען אידיש]. א חיות צו פאהרען אין באהן... נישט דאס, וואס אמאל! אז מען איז געפאהרען מיט דער פוהר, פלעגט מען זיך, ווי פאנימאיעטיע,**** שלעפען און שלעפען און שלעפען.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [זאגט איהם נאך]. שלעפען און שלעפען און שלעפען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. מען איז געווען אין גלות ביי׳ם בעל־עגלה, כחומר ביד היוצר.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. כחומר ביד היוצר.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. ער פלעגט אנפאקען א בויד מיט פארשוינען פון כל מאמינים שהוא.

---

* האט איהר אפשר פייער? — ** צי ווילט איהר ניט? — *** א פאר־סענדער. — **** איהר פארשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פון כל מאמינים שהוא.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אידען, און ווייבער, און א זעקעל מעהל, און א חזן, און א ציעג, און א גלח...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. און א ציעג, און א גלח...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז מען איז געקומען בארג־ארויף, האָט ער געהייסען די פּארשוינען, זיי זאָלען זיך מטריח זיין אראָפּגעהן, מע בעט אייך מחילה.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. מע בעט אייך מחילה.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און הײנט בין איך מיר א פּריץ. זיץ מיר, ווי פּאָנימאיעטיע, אין וואגאָן און רויכער מיר א פּאפּיראָס, אי ניקאקיך!

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אי ניקאקיך!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איין מעלה האָט נאָר געהאט דאָס אמאָליגע פאָהרען — מען איז געווען זיכער מיט'ן לעבען. מע האָט נישט מורא געהאט, טאָמער חלילה איין אומגליק, א קאטאסטראָפע, דאָס הייסט, טאָמער קעהרט מען זיך איבער, ווי פּאָ־נימאיעטיע, און מע פליהט, ווי די האָלעשקעס, מיט'ן קאָפּ אראָפּ.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. ווי די האָלעשקעס, מיט'ן קאָפּ אראָפּ.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. גוט, אז מען איז באוואָהרענט חאָטש מיט עטליכע טויזענט קערבלעך אויף נאָכ'ן טוידט, דאָס ווייב מיט די קינדער זאָלען חלילה ניט דארפען, ווי פּאָנימאיעטיע, געהן איבער די הייזער.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. איבער די הייזער... [צו זיך]. ער געהט גלייך, ווי א גוט פערד...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער געהט דאָך מיר נאָך, ווי א לאָשעקעל! [הויך]. וואָרום כל זמן, פאַרשטעהט איהר מיך, דאָס רעדעל דרעהט זיך, דרעהט זיך עס.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. דרעהט זיך עס.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז עס הערט זיך אויף צו דרעהען, איז — סטאָפּ מאשינא!

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. סטאָפּ מאַשינאַ!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער לאָזט זיך פּיהרען. מע דאַרף געהן מיט איהם גלייך צו דער שטאַל. [הויך]. דער חסרון, וואָס ניט יעדער קאָן זיך באַוואָהרענען מיט געלט. הייַנטיגע הוצאות, ווי פּאָנימאַיעטיע, מיט הייַנטיגע־ע־ע־ע...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. מיט הייַנטיגע־ע־ע־ע...

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איז חאָטש, פּאָקראַיניע מיערע, אַ סטראַחאָווקעלע.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פּאָקראַנעמיר, אַ סטראַחאָווקעלע... [צו זיך]. ס'איז דאָך טאַקי עפּיס נאָר מן השמים, כלעבען!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איך האָב מיך גראָד דערמאַנט אַצינד, וואָס ביי אונז האָט זיך געטראָפען אַ מעשה. איינער אַ געמיינער בעל־הבית, וואָס האָט אויף זיין לעבען ניט פאַרמאָגט קיין טויזענט קערבלעך, ווי פּאָנימאַיעטיע, ניט אָנגעקוקט קיין גאַנ־צען הונדערטער אין די אויגען, האָט ער אָבער שכל געהאַט באַ־צייטענס זיך פאַרסטראַחירען אין עטליכע טויזענט קאַרבען. איצט איז ער געשטאָרבען, פּאָהרענדיג, ניט פאַר אייך גערעכט, אין באַהן, האָט מען זיין ווייב אויסגעצאָהלט ביי אונז ניט לאַנג פינף טויזענט קאַרבען מעות מזומנים, אחת ואחת!

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. מעות מזומנים, אחת ואחת! פּונקט דאָס אייגענע, וואָס ביי אונז. ביי אונז האָט זיך אויך געטראָפען אַזאַ מעשה — ניט מיט פינף, נאָר מיט צעהן טויזענט קערבלעך. גאָט זאָל מיר אַזוי העלפען בכל אשר אפנה!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויסער זיך]. צעהן טויזענט קאַרבען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. צעהן טויזענט קאַרבען.

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. וואָס האָבען זיי געטהאָן מיט אַזאַ סומע געלט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס זאָלען זיי טהון? זיי האָבען געעפענט אַ קראָם, אַ שאַרפע קראָם!

לאַמטערענשיסער. אַזוי? נו? און זיי לייזען עפּים געלט?

מנחם־מענדעל. נאָך אַ מין לייזען! מאסף ממון!

לאַמטערענשיסער [צו זיך]. איצט איז דער בעסטער מאָמענט. מע דאַרף איהם נעמען אויפ׳ן צימבעל. [הויך]. ניט שייך צו זאָגען, מקנא זיין אַ געשטאָרבענעם; נאָר אַז מע דערמאַנט זיך אָן די לעבעדיגע, ווי פּאָנימאַיעטיע... יעדער האָט אַ ווייב און קינדער... [זיפצט]. איטליכער באַדאַרף עס טהון...

מנחם־מענדעל [זיפצט]. הערסט דו, אָט דאָס שמועסט מען דאָך! [צו זיך]. אָט איצט איז די בעסטע צייט איהם נעמען אין חדר אריין.

לאַמטערענשיסער [זיפצט]. אַז וואויל איז דעם, וואָס טהוט עס אָפּ באַצייטענס.

מנחם־מענדעל [זיפצט]. ווער ס׳האָט שכל, דער פאַרחאַפּט פריהער, דער... און עס קאָסט גאָר ניט אַזוי טייער. וואָס קאָסט עס דען?

לאַמטערענשיסער [אויפגעלעבט]. עס ווענדט זיך אין די יאָהרען. איך מיין, אַז מע קאָן דאָס אָפּמאַכען דאָ טאַקי?

מנחם־מענדעל [אויפגעלעבט]. פאַר וואָס ניט?

לאַמטערענשיסער. אַ דאָקטער קאָן מען קריגען נאָכדעם, צושטעלען אַ סווידעטיעלסטווע, ווי פּאָנימאַיעטיע...

מנחם־מענדעל. דאָס איז די לעצטע דאגה דאָס. דער עיקר איז די סומע.

לאַמטערענשיסער [חאַפּט זיך צום פּאַרטפעל]. ניט די סומע איז דער עיקר, דער עיקר איז די יאָהרען.

מנחם־מענדעל [חאַפּט זיך צום פּאַרטפעל]. געוויינטליך, די יאָהרען. למשל, וויפיעל זענט איהר אַלט?

לאַמטערענשיסער. איך? וואָס גהער זיך אָן, וויפיעל איך בין אַלט?

מנחם־מענדעל. וואָס הייסט, וואָס געהער זיך אָן? איהר זאָגט דאָך, אז דער עיקר איז די יאָהרען, זאָגט איהר דאָך!

לאַמטערענשיסער. וואָס הייסט? איהר ווילט דען מיך פאַרסטראַחירען?

מנחם־מענדעל. וואָס דען? איהר ווילט מיך פאַרשטראַפירען?

לאַמטערענשיסער. איהר זענט דען אויך איין אַגענט?

מנחם־מענדעל. נאָך אַ מין אַגענט! אַ סופּ־אַגענט!

לאַמטערענשיסער [שטעהט־אויף, גיט איהם די האַנט און שטעלט זיך פאָר נאָנץ העפליך, נאָר מיט גדלות]. מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אַקרוזשנאָי אַגענט־אַקוויזיטאָר פון „עקוויטעבל”.

מנחם־מענדעל [שטעהט־אויף און שטעלט זיך פאָר גאַנץ עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סופּ־אַגענט פון „יאַקיר”. [עס קומט אַריין אין וואַגאָן באַקפּיש מיט צוויי טשעמאָדאַנעס און זוכט איין אָרט אויף צו זעצען זיך].

דריטע סצענע.

באַקפּיש. מאָזשנאָ?

לאַמטערענשיסער. פּאָזשאַלויסטאַ *.

מנחם־מענדעל. פּיזשאַלעטי!

באַקפּיש [זעצט זיך אַקעגען, צעלעגט זיך מיט די טשעמאָדאַנעס. איין טשעמאָדאַן בינדט ער אויף און נעמט־אַרויס פון דאָרטען פלעשלעך מיט קעסטלעך מיט אַלערליי פאַרבייסענס, שטעלט־אַוועק דעם צווייטען טשעמאָדאַן פּאַפּעריק, ווי אַ טישעל, און נעמט זיך צום אַנבייסען]. אונטערוועגענס, הערט איהר, איז גוט, אז מע פיהרט מיט זיך אַלסדינג, וואָרום ניט אויף יעדער סטאַנציע קריגט מען וואָס מע דאַרף, און נישט אַלס־דינג, וואָס מע גיט מיר, דאָס עס איך. איך האָב מורא פאַר מיין

* ביטע.

מאַגען. דאָס הייסט, ס'איז חלילה ביי מיר ניט קיין קראַנקער מאַגען, הלואי ווייטער, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל איהם ניט קאַלי מאַכען. דער מאַגען, הערט איהר, דאָס איז אַ קעסעל. הערט אויף חלילה דער קעסעל צו קאָכען, איז די גאַנצע מאַשינע אין דער ערד. [עפּענט־אויף אַ פלעשעל און גיסט זיך אַן אַ כוסה]. לחיים, אידען, לאָמיר זיין געזונט. [גיסט אַן נאָך אַ כוסה און טראָגט־אונטער מנחם־מענדלען]. פּאַרזוכט, זייט מוחל, דאָס דאָזיגע ביסעל. ס'איז מיינע איין אייגענע נאַסטאָיקע אויף מאַראַנצענשאָלעכץ.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. עפּיס זעהר אַ ליעבהאַרצי־גער פּאַרשוין. אפשר וואָלט מען איהם געקאָנט פאַרשטראַפירען פון'ם טוידט? [הויך]. אַ דאַנק! ניט בעסער זיי. [ווייזט אַן אויף לאַמטערענשיסערען].

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו מנחם־מענדלען]. טרינקט, טרינקט. [צו זיך]. אַ פריינדליכער סוביעקט. מע קאָן איהם פּאַר־סטראַחירען, אויסשלאָגען הוצאות...

ב אַ ק פ י ש [טרינקט נאָך אַ גלעזעל און טראָגט־אונטער לאַמטערענ־שיסערען]. פּאַרזוכט, איך בעט אייך, אַ ביסעל משקה און פאַרבייסט מיט די דאָזיגע סאַרדעלען. אויסגעצייכענטע סאַרדעלען. האַ? וואָס זאָגט איהר? גוטע סאַרדעלען? פרישע? איך לאָז מיך ניט אין וועג אריין אָהן סאַרדעלען. אַ קשיא אויף אַ מעשה, וואָס עס טרעפט זיך אין וועג. אין וועג דאַרף מען זיין געהיט מיט'ן עסען, וואָרום דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. [בינדט־אויף אַ פּעקעל דאַרע קישקע, עסט אַליין און גיט זיי]. האָט איהר שוין פאַרזוכט מיינע סאַרדעלען, מעגט איהר שוין פאַרזוכען מיין דאַרע קישקע אודאי. האָט קיין מורא ניט, ס'איז אי פריש, אי כשר. איך, אַז איך קויף קישקע, קויף איך ניט אַבי וואָסער קישקע. דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. וואָרום אַז מע דערמאַנט זיך אינ'ם טוידט, איז מען ניט זיכער מיט'ן לעבען, ובפרט אַז מע האָט אין דער היים אַ ווייב מיט צוויי קינדערלעך, צוויי אויגען אין קאָפּ.

לאמטערנשיסער [עסט]. נישט מעהר, ווי צוויי?

מנחם־מענדעל. צוויי סך־הכל?

באקפיש [קייעט]. קארג? און טאמער חלילה מאכט מען א שטארב?

לאמטערנשיסער [עסט]. מיט אייער קאמפלעקציע?

מנחם־מענדעל [עסט]. קיין עין־הרע, מיט אייער אויסזעהן?

באקפיש [קייעט]. קוקט נישט, וואס איך בין אזוי... איך זאל מיך ניט אונטערהאלטען מיט'ן עסען, וואלט איך שוין — ע־הע־הע! [בינדט־אויף נאך א פאקעט]. אנו, פארזוכט נאר, זייט מוחל, פון אט דעם געוויכערטען פלייש! ס'איז קאלט, נאר ס'איז פריש. איך, אז איך קויף פלייש, קויף איך ניט אבי וואסער א פלייש. פאר וואס נעמט איהר ניט קיין זויערע אוגערקע? ס'איז אתרוגים, ניט קיין אוגערקעס. מיין ווייב זאל געזונט זיין, איידער איך פאהר־ארויס פון דער היים, אז זי הויבט מיר אן צו פאקען, פאקט זי, און פאקט, און פאקט, און פאקט... נעמט, איך בעט אייך, צו גלעזלעך ווישניק. ס'איז אייגענער ווישניק, מיין ווייב'ס מלאכה.

לאמטערנשיסער [טרינקט]. א געטריי ווייב ביי אייך.

מנחם־מענדעל [טרינקט]. ביי אייך א ווייב א געטרייע.

באקפיש. א זעלטענהייט. איינע אין א גובערניע! וואס ווייסט איהר?

לאמטערנשיסער. ניט קיין ווייב איז דאס, ווי פאנימאיעטיע, נאר עפּיס איין אוצר!

מנחם־מענדעל. איין אוצר, ניט קיין ווייב!

באקפיש. וואס ווייסט איהר? וואס ווייסט איהר?

לאמטערנשיסער [צו זיך]. אנגעטראטען אויפ'ן רעכטען ארט... מיר דאכט, עס וועט געהן א גאנג... [הויך]. אזא ווייב דארף מען שעצען.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער געהט מיט איהם אויף א דרך... [הויך]. אזא ווייב דארף מען האלטען בכבוד, אזא ווייב!

ב א ק פ י ש [שיילט א מאראנץ]. וואס ווייסט איהר? וואס ווייסט איהר? נעמט, איך בעט אייך, א מאראנץ. ס'איז גוטע מאראנצען. אז איך געה קויפען מאראנצען, קויף איך ניט קיין אבי וואסערע מאראנצען. דאס האט אויך זי איינגעפאקט מיר, מיין ווייב מיין איך...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [שיילט א מאראנץ]. אזא ווייב, ווי אייערע, טאר מען ניט לאזען אזוי, אהן א שום באוואהרעניש, חלילה, אויפ'ן ערגסטען פאל, טאמער איין אומגליק, חס ושלום. ווי פאנימאיעטיע? איך געה מיט דעם גאנג, אז וואבשטשע א ווייב באדארף מען באוואהרענען, און ווער שמועסט נאך מיט קינדער, און ווער שמועסט נאך אזעלכע מענטשען ווי מיר, פאנימאיעטיע, וועג־מענטשען...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער מאכט דאס גאר ניט שלעכט, כלעבען! [הויך]. מיר זענען דאך עפּיס וועג־מענטשען, זענען מיר!

ב א ק פ י ש. איך געה אויך מיט דעם גאנג, אז א ווייב מוז מען באוואהרענען, פארזיכערען האטש מיט א קאפיטאל פון אזעלכע צעהנטויזענט קערבלעך. דערויף איז פארהאן נאר איין מיטעל.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. אפּסטראחירען זיך?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. שטראפירען זיך פונ'ם טוידט?

ב א ק פ י ש. פון וואנען האט איהר געטראפען, וואס איך מיין? איהר האט ביי מיר ארויסגעריסען די ווערטער פונ'ם מויל!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. דער שכל איז מחייב. ווארום מיט וואס דען קאנען אזעלכע מענטשען ווי מיר, פאנימאיעטיע, באוואהרענען אונזערע ווייבער?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. א פראסטער שכל!

באקפיש. איהר זענט זעהר גערעכט. אז מע קאָן צאָהלען ביסלעכוויז, און קיין סך קאָסט דאָס ניט... ווער פון אייך ביידען וואָלט וועלען מאַכען דאָס עסק?

לאמטערענשיסער [האַפּט זיך צום פּאָרטפעל]. איך, געוויינטליך. [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אראָפּ].

מנחם־מענדעל [האַפּט זיך צום פּאָרטפעל]. געוויינטליך, איך.

באקפיש. ווילט איהר, הייסט דאָס, ביידע? מהכתיתי, נאָך גלייבער. [בויגט זיך אז נאָכ'ן פּאָרטפעל]. אינ'ם דאָקטער, מיין איך, וועט קיין מניעה ניט זיין.

לאמטערענשיסער. פונ'ם דאָקטער קאָן מען נאָכ־דעם צושטעלען א סווידיעטיעלסטווע. דער עיקר איז די יאָהרען.

מנחם־מענדעל. א פּאַפּיער פונ'ם דאָקטער קאָן מען נאָכדעם צושטעלען. וויפיעל זענט איהר אַלט — אָט דאָס איז דער עיקר.

באקפיש. איך?

לאמטערענשיסער. ווער דען?

מנחם־מענדעל. ווער זשע דען, איך?

באקפיש. וואָס הייסט? איהר האָט דאָך געוואָלט, אז איך זאָל אייך אָפּ...

לאמטערענשיסער. איהר זאָלט אונז? מיר האָבען געמיינט אייך!

מנחם־מענדעל. דאָס האָבען מיר אייך געמיינט!

באקפיש. איהר? מיך? איהר זענט דען אג...?

לאמטערענשיסער. פאַרשטעהט זיך, אגענטען! נו, און איהר?

מנחם־מענדעל. אגענטען, געוויינטליך! און איהר ווער זייט?

באקפיש [שטעהט־אויף, טרייסעלט זיך אפּ פונ׳ם עסען, גיט זיי די האנט]. איך האָבּ די עהרע מיך פאָרצושטעלען: אַקים איסאַ־קאָוויטש באַקפּיש, אינספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק”.

לאַמטערענשיסער. אַזוי? אַחינו אתה! מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אַגענט־אַקוויזיטאָר פון „עקווי־טעבל”. [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אראָפּ].

מנחם־מענדעל. זענט איהר, הייסט דאָס, פון אונזערע מענטשען טאַקי?! [עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סופּ־אַגענט פון „יאַקיר”... [עס קומט אריין אין וואַגאָן טערקעלטויב מיט זיין געזינדעל, מיט אַ סך טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך, קוישלעך מיט פּעטשיילעס. זוכט איין אָרט פאַר זיך און פאַר דער משפּחה].

פיערטע סצענע.

טערקעלטויב. מאַזשנאַ ק׳וואַם?

באקפּיש. איזוואָלטיע*.

לאַמטערענשיסער. ס׳אודאָוואָלסטוויעם**.

מנחם־מענדעל. ספּרעדאָוואָלסטוויעם. [דער נייער פּאַרשויז מיט דער משפּחה הויבט־אָן זיך אויסזעצען מיט ווייב און קינדער און אויסלעגען זיך מיט די פּעקלעך. עס ווערט אַ טומעל, אַ האַרמידער. דער שרייט: „מיטאָג! מאַמע, מיטאָג!” דער וויל אַ טרונק. די מוטער קנאַקט ניסלעך, לעגט די יאַדערען דעם קליינעם קינד אין מויל אריין, און גאָר אַ קליין קינד האַלט זי אויפ׳ן שוים ביי דער ברוסט. די עלטערע שפּאַרען זיך צום פּענסטער, שטופּען־אָפּ איינס דאָס אַנדערע מיט די עלענבויגען. דער פּאַטער איז זיי מכבד — וועמען אַ פּאַטש, וועמען אַ שטורך און וועמען אַ פּאַטילעטשניק].

באקפּיש [צו זיך]. אַזאַ בעל־משפּחה וואָלט שוין געווים געמעגט זיין געסטראַחירט. [הויך]. נישט גוט מיט קינדער אין וועג?

---

* ביטע. — ** מיט פאַרגעניגען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. א פּאַרחאַדיאַשטשי סוביעקט אויף צו סטראַחירען זיך מיט די קינדער!... [הויך]. אונ־טערוועגענס מיט קינדער איז, אפנים, שווער?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. אפשר וואָלט זיך דער דאָזי־גער פּאַרשוין פּאַרשטראָפירען פונ'ם טוידט אפשר?... [הויך]. שווער, אפנים, מיט קינדער אונטערוועגענס?

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. שווער ווי דער טוידט!

ב א ק פ י ש. זיי זענען ביי אייך ציטעריג, ווייזט אויס?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איהר באַלעוועט זיי?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. געבאַלעוועטע ביי אייך?

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב [דערלאַנגט א שטויס דעם עלטערען, ער זאָל אפּטרעטען פונ'ם פענסטער]. ניט אזוי ציטעריג, ווי טייער.

ב א ק פ י ש. פיינע קינדער ביי אייך.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. קיין עין־הרע, געראָטענע, פאַנימאַיעטיע.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. געראָטענע, קיין עין־הרע.

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. נישקשה. לערנען זעהר גוט. גוט דערצויגען. דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. [רופט־צו דעם עלטערען]. אַבראַשאַ, קום נאָר אהער! געב דעם דיאַדי די האַנט. נו, אַבראַשאַ! [אַבראַשאַ וויל ניט געהן און באַקומט א פּאַטש פונ'ם פאָטער]. זעהט איהר גאָט־אַ־דעם פּעמפּיק? [ער ווייזט אויפ'ן צווייטען]. איז דאָס א קאָפּ! א גאון, זאָג איך אייך! נאָר א שייגעץ. אוי, א שייגעץ! מיט איהם אויס'טענה'ן זיך, וועט ער אייך מאַכען מיט דער בלאָטע... אָט א יענעם פּאַרמורזשעט איינגעל זעהט איהר? — איין חכם! הערט די מאַמע מיט'ן קאָטער. נאָר פאַר מיר האָט מען א ביסעל דרך־ארץ. דאָס הייסט, מע וואָלט מיך אויך ניט געהערט, האָב איך א קאַנטשיק און שמייס, אוי, שמייס איך!... קינדער, הערט איהר, באַדאַרף מען לעהרנען, דערציהען הייסט עס. דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. זעהט איהר אָט־אַ־דאָס קליינע וועוריקעל, וואָס די מוטער האָדעוועט איהם מיט ניסלעך? א פּיסק! נאָך

נישט אלט קיין פיער יאָהר, און רעדט איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אלטער. דאווידקע! .קום נאָר אהער, דאווידקע! [דאָס קליינע וועוריקעל, וואָס מע רופט דאָס דאווידקע, וויל נים אראָפּ פון דער מוטער'ס הענט, דרעהט־אויס דעם קאָפּ צום פּאַטער]. זאָג מיר, דאווידקע, ווי אזוי רופט מען דיך? [דאווידקע ענטפערט: „טיע־טיע־טיע"]. וויפיעל ביזט דו אלט, דאווידקע? [דאווידקע ענטפערט: „טיע־טיע־טיע"]. דאווידקע! זאָג דער מאַמע, זי זאָל דיר געבען פּאָווידלע. [דאווידקע דרעהט־אויס דעם קאָפּ צו דער מוטער: „טיע־טיע־טיע!"...]. וואָס זאָגט איהר דערויף? איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אלטער!

באַקפּיש [קווענקט]. צו אזעלכע קינדער באַדאַרף מען א סך האָבען.

לאַמטערענשיסער. מע דאַרף זיך צו זיי, פּאַנימאַיעטיע, גוט אונטערגאַרטלען.

מנחם־מענדעל. גוט אונטערגאַרטלען דאַרף מען זיך.

טערקעלטויב. א חידוש א ביסעל! איהר זעהט גרויע האָר? [באווייזט אויף דער באָרד]. נישטאָ נאָך קיין פּופּצעהן יאָהר נאָך דער חתונה.

באַקפּיש [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. אי־אי־אי!

לאַמטערענשיסער. קיין עין־הרע, אזאַ חברה!

מנחם־מענדעל. אזאַ חברה, קיין עין־הרע!

טערקעלטויב. אויסהאַלטען, קליידען, שוכען, לערנען, געבען דערציהונג! דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. דאָס הייסט, איך קלאָג מיך נישט חלילה. דאַנקען גאָט, איך האָב זעהר א פיינע שטעלע, אַרבייט מיר אויס מיינע עטליכע טויזענט קערבלעך מיט אַט די צעהן פינגער. [באווייזט זיי די פינגער]. נאָר אז איך טהו א קוק אויף מיין געזינדעל, קיין עין־הרע, און עס קומט מיר אויף דער מחשבה, טאָמער חלילה, לאָז גאָט היטען, די שעה זאָל גאָר ניט זיין... איהר פאַרשטעהט? כּל זמן דער קאָפּ דיענט, און די הענט אַרבייטען... איהר פאַרשטעהט?

ב א ק פ י ש. אָ! מיר פאַרשטעהען דאָס זעהר גוט. מיר זענען אויך סעמיענע מענטשען. מיר פיהלען דעם טעם, וואָס הייסט צער גידול בנים.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. קינדער פאַרזאָרגען איז, פּאָני־מאַיעטיע, איינע פון די גרעסטע זאכען!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. א גרויסע זאך צו פאַרזאָרגען קינדער, פאַרזאָרגען!

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. איך טענה דאָס כסדר מיט מיין ווייב, און מיט איטליכען באַזונדער, וואו איך קום, טענה איך דאָס אייגענע: וואָס וואָלטען געטהאָן אַזעלכע מענטשען, ווי מיר, מיטעלמעסיגע, ס׳זאָל ניט זיין קיין מיטעל אויף צו...

ב א ק פ י ש [חאפּט־אויס די ווערטער]. סטראַחירען זיך?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. פאַרסטראַחירען זיך נאַסלוטשאַי סמערטי?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אָפּשטראַפירען זיך פון׳ם טוידט?

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב [אויפגעלעבט]. איך זעה אין אייך, אז איהר פאַרשטעהט דאָס אַלע זעהר גוט, און אז איהר זענט אַלע גרייט אָפּמאַכען דאָס עסק? קאָן איך אייך זאָגען דערויף נאָר א יישר־כח — איהר טהוט א גוטע זאך.

ב א ק פ י ש [שטאַרק אויפגעלעבט]. מיר טהוען דאָס, וואָס אונזער חוב הייסט אונז טהון.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. דאָס, וואָס דער סאָוועסט דיק־טירט אונז, פּאָנימאַיעטיע.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מיר טהוען דאָס על־פּי יושר, טהוען מיר דאָס.

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. זאָל אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך, איהר זאָלט מאריך ימים ושנים זיין, גאָט זאָל אייך מחיה זיין, ווי איהר האָט מיך מחיה געווען מיט מיין ווייב און קינדער; זיי קוקען נעבאַך ארויס דערויף, איך בין דאָך זייער איינציגער

שפּייזער. [שלעפּט אַרויס אַ פּאַרטפּעל]. וויפיל רעכענט איהר צו מאַכען? למשל, אויף וואָס פאַר אַ סומע, הייסט עס?

באַקפּיש [נעמט זיך צום פּאַרטפּעל]. ווי קאָנען מיר וויסען, וואָס פאַר אַ סומע?

לאַמטערענשיסער [נעמט זיך צום פּאַרטפּעל]. מיר קאָנען אייך, פּאַנימאַיעטיע, זאָגען אַ דעה?

מנחם־מענדעל. שייך, מיר זאָלען אייך זאָגען דעות, מיר?

טערקעלטויב [דערשטוינט]. וואָס הייסט, איהר מיר? איך וויל דאָך אייך...

באַקפּיש [אויסער זיך]. איהר ווילט אונז מאַכען דאָס שפּיעל?

לאַמטערענשיסער. איהר ווילט אונז סטראַ־חירען נאַסלוטשאַי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראַפירען פונ'ם טוידט ווילט איהר? אונז?

טערקעלטויב. וואָס דען? איהר — מיך? איהר זענט דען אויך אַגענטען?

באַקפּיש. חאַ־חאַ־חאַ! פאַרשטעהט זיך, אַגענטען. נו, און איהר?

לאַמטערענשיסער. אַגענטען, ווי פּאַנימאַיעטיע. און ווער זענט איהר?

מנחם־מענדעל. נאָך אַ מין אַגענטען! נו, און איהר?

טערקעלטויב [עלעגאַנט]. לאַזאַר קאָנסטאַנטינאָוויטש טערקעלטויב, גענעראַל־אינספּעקטאָר און אַגענט־אָרגאַניזאַטאָר פון „אורבען".

באַקפּיש [עלעגאַנט]. אַקים איסאַקאָוויטש באַקפּיש, אינ־ספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק".

לאמטערענשיסער [עלעגאנט]. מארק מאיסעיעוויטש לאמטערענשיסער, אקרוזשנאי אגענט־אקוויזיטאר, ווי פאנימאיעטיע, פון „עקוויטעבל”. [קוקט אויף מנחם־מענדלען מיט גדלות].

מנחם־מענדל [עלעגאנט]. און איך בין מנחם־מענדל יקנהז, בין איך, סוף־אגענט פון „יאקיר”. [אלע פיער געבען זיך די הענט, בייטען זיך מיט די קארטלעך. נאר איין מנחם־מענדל טאפט זיך אין אלע קעשענעס]. או־וואַ! ניטאָ נאך ביי מיר קיין קארטלעך, ניטאָ!...

טערקעלטויב [זיפצט]. אַ שווערע פרנסה. האַ?

באקפיש [זיפצט]. אוי, כקריעת ים־סוף! מע פאָהרט, מע שמעקט, מע מיינט — טאָמער?...

לאמטערענשיסער [קוקט מיט גדלות אויף מנחם־מענדלען]. ווי פאָנימאיעטיע? עס וואָלט אפשר געווען נישקשה, עס זאָלען ניט זיין אזוי פיעל אגענטען. פאָנימאיעטיע, קאָנקורענציע...

מנחם־מענדל. וואָס טויג מיר קאָנקורענצי־שמענצי? זאָגט פראָסט אויף אידיש: מע ליגט אין דער ערד און מע באקט בייגעל.

פאָרהאנג.

קעניג פיק

א שארזש אין איין אקט לכבוד חנוכה.

געשריבען אין יאָהר 1910.

פערזאָנען:

ישראל־איסר. א נגיד. האַלב איד, האַלב אריסטאָקראַט. א „שפּע־געלאַנט" פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאָקראַטין.

בערטע. זייער טעכטערל. א בת־יחיד'קעלע. א כלה.

גרישאַ. איהר חתן. וויל אריין אין אוניווערזיטעט.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאָקראַטען.

אָרט: יעהופּעץ. **צייט:** היינטיגער חנוכה.

[אַ בעל־הבית׳ישע שטוב. פיינע מעבל. אַ פּאַרטעפּיאַנאָ. ביי דער זייט אַ פּאָר טישלעך. אויבענאָן, ביי דער טיר, אויף אַ שטוהל ביי דער וואַנט, אַ זילבערן־פאַרגאָלדעט חנוכה־לעמפּעל].

ישראל־איסר [אַנגעבויגען איבער׳ן זילבערן־פאַרגאָלדעט חנוכה־לעמפּעל, בענטשט חנוכה־ליכטלעך, לאָזט אויס מיט אַ ניגון]. שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה!... [זאָגט עפּיס שטיל אונטער דער נאָז מיט אַ ניגונ׳דעל. נעבען איהם שטעהען חנה און בערטע. חנה — מיט אַ פרום פּנים, בערטע — צונויפגעלעגט די הענט, קוקט אין עקסטאַז אויפ׳ן לעמפּעל. ישראל־איסר ענדיגט דאָס זאָגען. צו דער טאָכטער]. נו? צופריעדען? אַט האָב איך דיר שוין געבענטשט חנוכה־ליכטלעך אויך.

בערטע. מיר האָסט דו געבענטשט חנוכה־ליכטלעך?

חנה [ווייזט מיט דער האַנט אויף זיך]. ניין. מיר. מיר.

בערטע [צו דער מוטער. מיט שטאָלץ און מיט באַגייסטערונג]. ניט מיר און ניט דיר, נאָר לכבוד חנוכה, לכבוד אונזער נאַציאָנאַל־פעסט, לכבוד אונזערע העלדען, די מאַקאַבעער, וואָס האָבען געקעמפט פאַר אונזער...

ישראל־איסר. יאָ, יאָ. גערעכט, גערעכט. לכבוד חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאַקאַבעער... [הערט זיך צו. צו חנה׳ן]. דאַכט זיך, געקלונגען? [וויל אויסטהון דאָס היטעל. חנה לאָזט זיך געהן].

בערטע [האַלב געבעטען, האַלב געהייסען]. פּאַפּאַ! היינט וועסט דו געהן מיט׳ן היטעל.

ישראל־איסר. וואָס הייסט? עס איז דאָך שוין נאָך אַלעמען, קינדעניו... און אויסער דעם, אַט קומען געסט...

בּ ע ר ט ע. די געסט מעגען אויך איין מאָל, צוליעב חנוכּה, זיצען אין די היטלען. חאָטש בּיז די חנוכּה־ליכטלעך וועלען אויס־געהן. נישקשה. עס וועט זיי חלילה גאָרנישט שאַדטען. [חנה קומט צוריק מיט די געסט. אַלע אנגעטהאַן יום־טוב׳דיג. די דאַמען אין בּריליאַנטען מיט רידיקולס אין די הענט. די מאַנסבּילען, דערזעהען די אנגעצונדענע ליכטלעך און דעם בּעל־הבּית אין היטעל, בּלייבּען שטעהן. ווייסען ניט, צי זאָלען זיי אויסטהון די היטלען, צי ניין].

י ש ר א ל־א י ס ר. מילאָסטי פּראָסים! פּאַזשאַלויטיע! [קוקט אויף דער טאָכטער, פאַרחאַפּט זיך]. בּרוכים הבּאים! ווילקאָמען! זיצט, זעצט אייך. [ווייזט אויפ׳ן חנוכּה־לעמפּעל]. ווידיטיע, חנוכּה. צוליעבּגעטהאָן דער טאָכטער. איהר געבּענטשט חנוכּה־ליכטלעך. א וועלט געוואָרען... [לאַכט].

בּ ע ר ט ע. פּאַפּאַ! נישט מיר האָסט דו געבּענטשט חנוכּה־ליכטלעך, נאָר צום אָנדענקען פון...

י ש ר א ל־א י ס ר [פאַרחאַפּט זיך]. יאָ, יאָ. נישט דיר, נישט דיר, נאָר לכּבוד חנוכּה, לכּבוד פּעסט, לכּבוד מאַקאַבּעער... [צו די געסט]. זיצט. וואָס זשע מאַכט איהר? וואָס הערט זיך עפּיס אין שטאָדט? וואָס הערט זיך אויף דער בּערזע? וואָס איז מיט די קורסען? עפּיס נייע „שפּעגולאַציעס”?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואָס זאָל זיך הערען? ניטשעוואָ אסאָבּעננאַוואָ. אויף דער בּערזע ניט פאָרגעקומען קיין פּערעמענע. די קורסען זענען פעסט. איהר קאָנט זיין ספּאָקאָינע... [צו בּערטען]. זדראַסטי, בּערטעטשקאַ!

בּ ע ר ט ע. ערשטענס, ניט בּערטעטשקאַ.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. טאָ יעסט, ווינאָוואַט. בּערטאַ איזראַאיליעווּנאַ...

בּ ע ר ט ע. און ניט בּערטאַ איזראַאיליעוונאַ, נאָר בּתיה. פּשוט, בּתיה בּת־ישראל. ניטאָ זיך וואָס צו שעמען מיט איין אייגענעם נאָמען.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. א וואָוטאָריך?

ב ע ר ט ע. און צווייטענס, וואָס פאַר אַ „וואָוטאָריך" אויף אייך און וואָס פאַר אַ „זדראַסטי" היינט?... גוט יום־טוב איז דען ניט שענער?

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. אַ גוט יום־טוב גאָר?

י ש ר אָ ל־א י ס ר. פאַרגעסען? חנוכה. [ווייזט אויפ'ן חנוכה־לעמפעל].

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט [רעדט לאַנגזאַם, מיט אַ גראָב קול]. סאָוערשעננאָ ווערנאָ. צוליעב דעם האָט מען דאָך אונז טאַקי פריגלאַשעט.

ב ע ר ט ע. איינגעלאַדען — ווילט איהר זאָגען.

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט. איינגעלאַדען נאַ בליני.

ב ע ר ט ע. אויף לאַטקעס — ווילט איהר זאָגען.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט. קאָניעטשנאָ, לאַטקעס. ס'איקאָ־ראַטשקאַי.

ב ע ר ט ע. מיט שמאַלץ — ווילט איהר זאָגען.

ח נ ה [וויל פאַרגלעטען, יוצא זיין לכל הדעות]. ס'איז דאָ שמאַלץ, ס'איז דאָ איקרע, ס'איז דאָ גריוועו. ס'וועט זיין אַלסדינג, אם ירצה שם, אַלסדינג. [ווענדט זיך צו די דאַמען, רעדט מיט זיי שטילערהייט. יענע שמייכלען, פינקלען מיט די בריליאַנטען, שפּיעלען זיך מיט די רידיקולס, מאַכען צורעכט די טואַלעטען. עס פיהלט זיך אַ סומנעקייט אין דער געזעלשאַפט].

י ש ר אָ ל־א י ס ר [וויל מאַכען אַ ביסעל פריילּיכער דעם עולם, טהוט אַ רוף דאָס ווייב]. חנה! [ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך].

ב ע ר ט ע [מיט דער האַנט איבער'ן פאַטער'ס מויל]. פּאַפּאַ! נאָר נישט דאָס... [בלאָזט זיך אָן, ווי אַ קליין געבאַלעוועט קינד].

י ש ר אָ ל־א י ס ר [שמייכלענדיג]. וואָס „דאָס"?

ב ע ר ט ע [לאַכט]. דו ווייסט שוין וואָס!... [קוקט אויף דער מוטער. די מוטער ווינקט צום פאַטער. דער פאַטער קוקט זיך איבער מיט די געסט. עס הערשט איין אומאַנגענעהמע שטילקייט].

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט [וויל באַריהרען די שטילקייט]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט גריוועו — אַך, קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

בערטע. „קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ”? [לאַכט]. האָט מיר קיין פּאַראיבעל ניט, וואָס איך וועל אייך פרעגען: למאַי זאָלט איהר זיך באַנוצען דוקא ניט מיט אייער אייגען לשון? מיר דאַכט, אַז ס'איז פיעל גלייכער רעדען רעכט אידיש, איידער שלעכט רוסיש... [דער ערשטער גאַסט בלייבט אָהן לשון. דער צווייטער גאַסט שטעלט זיך איין פאַר איהם].

צווייטער גאַסט. יאַק ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבי דאָברע מיינעלע. [באַלעקט זיך]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט גריווען — שוין לאַנג ניט געגעסען. איך האַלט דעריבער פון דעם יום־טוב, וואָס מע קאָן עסען לאַטקעס...

דריטער גאַסט. סאָוערשעננאָ וויערנאָ. און דערצו נאָך מאַכען אַ קערטעל... [קוקט אַהין, וואו די גרינע טישלעך שטעהען].

בערטע [שפּאַטיש]. מעהר האָט דער יום־טוב פאַר אייך קיין שום אַנדער ווערטה? קיין שום אָנדענקען?

ישראל־איסר [זיצט ווי אויף הייסע קוילען. דערהערט אַ קלונג, צום ווייב]. דאַכט זיך, מע קלינגט?

חנה. דאָס דאַרף זיין גרישאַ.

בערטע. „הערש” לוינט דיר ניט?

חנה. מיין איך — „הערש”. [לאָזט זיך צו דער טיר].

ישראל־איסר [צו די געסט, שמייכלענדיג]. היינטיגע קינדער! האָבען זיך אַ נעם געטהאָן צוריק...

בערטע [שלאָגט איהם איבער]. וואָס עפּיס צוריק, פּאַפּאַ? פאָרווערטס, ניט צוריק.

ישראל־איסר. יאָ־נו, איך מיין טאַקי אַזוי... צוריק צו אידישקייט מיין איך. צום... צום אידישען גאָט...

ערשטער גאַסט [לאַכט]. חאַ־חאַ!

צווייטער גאַסט. געוואָרען אַ גרויסע רעאַקציע.

דריטער גאַסט. סאָוערשעננאָ וויערנאָ. אַ פאָלנע רעאַקציע.

ב ע ר ט ע [אויסער זיך]. חאַ־חאַ־חאַ! בײַ אײַך הײסט עס רעאַקציע?!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [כאַפּט זיך אויף, ווייסט ניט, וואָס ער זאָל טהון, איז זיך מחיה, וואָס חנה קומט אַן מיט גרישאַן].

ג ר י ש אַ [אַנגעטהאָן כמעט ווי אַ סטודענט, אין אַ טוזשורקע מיט אַ האַלב־סטודענטיש היטעל. וויל אויסטהון דאָס היטעל. דערזעהט דאָס חנוכה־לעמפּעל און אַלעמען אין די היטלען, פאַרכאַפּט ער זיך]. זדראַוו... [באַגעגענט זיך מיט בערטע'ס אויגען]. טאָ יעסט, אַ גוט יום־טוב! [צו בערטען אויף העברעאיש, מיט'ן ספרד'ישען אַקצענט]. מעאָד עסמאַך ליראָט בעבעט אוויכאַ הניכבאַדאַ האָזאָט...

ב ע ר ט ע [פאַרריכט איהם די גרייזען]. בעבעט אוויך האַניכבאָד האַזע.

ג ר י ש אַ. ווינאָוואַט... [פאַרכאַפּט זיך]. טאָ יעסט, סליכאַ... מעאָד עסמאַך ליראָט בעבעט אוויך האַניכבאָד האַזע עט האַהיס־טאַדרוט האַניכבאַד האַזע!

ב ע ר ט ע [פאַרריכט איהם]. האַהיסטאַדרוט האַניכבאַדאַ האָזאָט...

ג ר י ש אַ. ווינאַ... [פאַרכאַפּט זיך]. טאָ יעסט, סליכאַ! האַהיסטאַדרוט האַניכבאַדאַ האָזאָט, שעהיטאַסעף באַבאַאיט האַניכ־באַד האָזאָט...

ב ע ר ט ע [פאַרריכט איהם]. האַזע.

ג ר י ש אַ. קען, האַזע... אים ריגשיי קאָוואָד אוטכיאַ וועהיטלאַהאַוואוט לעאומי גאַדאָל אַל יעסאָד האַכאַג האַלעאומי האַגאַדאָל וועאַל יעסאָד טאַרבוטיינו אוספאַטיינו האַלעאומי האַגאַדאָל...

ב ע ר ט ע [פאַרריכט איהם]. אוספאַטיינו האַלעאומיט האַגדאָלאַ...

ג ר י ש אַ [שוויצט]. ווינאָוואַט!... [אין דער צייט, ווען חתן־כלה רעדען העברעאיש און ציהען זיך אַוועק אַלע מאָל אויף אַ זייט, קוועלען די געסט, רעדען זיך איבער צווישען זיך].

ערשטער גאַסט. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ!

צווייטער גאַסט. פּרעלעסטני יאַזיק... פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי...

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאַ ווערנאַ. נאַ איס־פּאַנסקי...

פערטער גאַסט. נאַ איספּאַנסקי...

פינפטער גאַסט. איספּאַנסקי, איספּאַנסקי...

ישראל־איסר [ברייטער ווי לענגער]. דאָס האָבן מיר צו פאַרדאַנקען דער נייער טאָוואַרישטשעסטווע, מיין איך — אָב־שטשעסטווע.

ערשטער גאַסט. קאַקאָיאַ אָבשטשעסטוואָ?

ישראל־איסר. אָט די וואָס רופן זיך „סטאַדרוס"...

צווייטער גאַסט. קאַק? קאַק?

ישראל־איסר. „סטאַדרוס".

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאַ ווערנאַ, „סטאַדרוס".

בערטע [צום פאָטער פון דער ווייטן]. פּאַפּאַ! ניט „סטאַדרוס", נאָר „הסתדרות".

ישראל־איסר. נו־יאָ, „איסטאַדרוס".

בערטע. ניט איסטאַדרוס, נאָר „הסתדרות", מיט אַ ה"אַ!

ישראל־איסר. זאָג איך דאָך! ווי אַזוי דען זאָג איך?

[גרישאַ און בערטע זיצן איינס אַקעגן דאָס אַנדערע, גרישאַ מיט'ן פּנים צו די געסט, בערטע מיט'ן פּנים צו גרישאַן, רעדן שוין שטילערהייט. גרישאַ זשעסטיקולירט מיט די הענט. ישראל־איסר באַנוצט זיך דערמיט, וואָס די טאָכטער זיצט אַהין מיט'ן פּנים, טהוט ער אַ וואונק צו חנה'ן. חנה פאַרשטעהט איהם. שטיל ווערן צוגערוקט די גרינע טישלעך. עס וואַקסן־אויס צוויי נייע פּעשלעך קאַרטן, קריידלעך, בערשטלעך. איינציגווייז, כלומרשט אָהן אַ שום כוונה, זעצן זיך אַוועק די געסט, די מאַנסבילן מיט זייערע דאַמען, אַרום די גרינע טישלעך. אַלע אויגן זענען געווענדט צו די צוויי פּעשלעך קאַרטן. דער בעל־הבית נעמט איין פּעשל. דער ערשטער גאַסט נעמט זיך צום צווייטן פּעשל. די קאַרטן ווערן אויפגעריסן מיט אַ קנאַק פון זייערע העמדלעך.

די דאמען נעמען זיך מיט א זיפצען צו זייערע רידיקולס. די אוינגען ביי זיי ברענען. חנה געהט־אפ אין קיך].

ערשטער גאסט [צום בעל־הבית]. וואס זשע, הייסט עס, וויל זי, די דאזיגע נייע אבשטשעסטווע, וואס איהר זאגט? [צו די איבעריגע געסט]. גאספאדא! אין וואס פאר א שפיעל שפיעלען מיר היינט דליא ראדי חנוכה?

ישראל־איסר. די אבשטשעסטווע וויל, ערשטענס, אז אלע „שפעגעלאנטען", אלע אידען מיין איך, זאלען רעדען פא דרעווניע־יעווריעיסקי. [פארקוקט די געסט אין די אויגען אריין]. מאכען מיר א פרעפעראנסעל? צי אפשר גאר א זעכס־און־זעכציג?

צווייטער גאסט. אלע, זאגט איהר, זאלען רעדען פא דרעווניע־יעווריעיסקי? אהא!... פא מאיעמו, וואלטען מיר בעסער שפיעלען איין אבשטשע שפיעל. [קוקט אויף די דאמען].

דאמען [אלע אינאיינעם]. איין אבשטשע שפיעל.

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא. איין אב־שטשע שפיעל.

פערטער גאסט. נאפרימיער, א סטוקעלקע? א באנטשאק?

פינפטער גאסט. פאר וואס נים א טערטעל־מערטעל? [קוקט אויף די דאמען].

דאמען [אויפגעלעבט, אלע אינאיינעם]. א טערטעל־מערטעל! א טערטעל־מערטעל!

ערשטער גאסט [רייבט א האנט אז א האנט]. א טערטעל־מערטעל? קאקאיא בלאזשענסטווא!

צווייטער גאסט. שוין לאנג נים געשפיעלט אין טערטעל־מערטעל.

דריטער גאסט [קוקט אויף די דאמען]. סאווערשעננא וויערנא. ערשט נעכטען א גאנצע נאכט געשפיעלט אין טערטעל־מערטעל!

ד א מ ע ן. חא־חא־חא! ביז טאָג געשפּיעלט אין טערטעל־מערטעל!

י ש ר א ל ־ א י ס ר. אלזאָ, גאָספּאָדאַ, בלייבט עס אַ טער־טעל־מערטעל?... [נעמט זיך צו די קאָרטען]. מיין טאַכטער זאָגט, אַז אין אויסלאַנד רעדען שוין איצט אַלע „שפּעגעלאַנטען", מיין איך אַלע אידען, פּאַ דרעווניע־יעווּרעיסקי. מע האָט צוליעב דעם צונויפ־געקליבען געלט, אַ מאַסע געלט, אַ האַלבען מיליאָן, זאָגט זי. אונזער ליעוו איזראַאיליעוויטש האָט אויך געשענקט צעהן טויזענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ליעוו איזראַאיליעוויטש צעהן טויזענט? קאַקאיאַ בלאַזשענסטוואָ! גאָספּאָדאַ, ווער האַלט די באַנק?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. צעהן טויזענט אויף דרעווניע־יעווּרעיסקי, ווי פּאָנימאַיעטיע? לאָז מען וואַרפען קאָרטען. ווער ס'וועט האָבען די „טויז", דער וועט האַלטען די באַנק. [צום בעל־הבית]. פּאַזשאַלויסטאַ!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [נעמט אויסוואַרפען קאָרטען]. דאָס איז גע־ווען אויף יענער סאָבראַניע, וואָס אָט דער ביאַליק האָט געהאַלטען אַ „שפּעגעלאַציע", מיין איך אַ ריעטש פּאָ דרעווניע־יעווּרעיסקי. איז דאָס ליעוו איזראַאיליעוויטשען אַזוי געפעלען געוואָרען, אַז ער איז אַרויס מיט צעהן טויזענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקט אַריין אין די קאָרטען]. קאַקאיאַ בלאַזשענסטוואָ!... וואָסער ביאַליק? דער ליעסאָפּראָמישלעננִיק?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט אין די קאָרטען]. חא־חא־חא! סאַקאָי ליעסאָפּראָמישלעננִיק? דער ביאַליק איז ניט קיין ליעסאָ־פּראָמישלעננִיק, נאָר אַ פּאָעט.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. אַ ליעסאָ־פּראָמישלעננִיק... מיין איך אַ פּאָעט.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [קוקט אין די קאָרטען]. אַ? אַ פּאָעט? זנאַטשיט, פּרוג...

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט. קאָניעטשנאָ, פרוג... אָ! אונזער בעל־הבית האָט געכאַפּט דאָס טייזעל, איז ער דער באַנקיר. [צום בעל־הבית]. פּאָזדראַוואָליאַיו!

ד אַ מ ע ן. פּאָזדראַוולאַיעם! פּאָזדראַוואָליאַיעם! [צווישען עולם ווערט אַ באַוועגונג. די מאַנסבילען רוקען־צו די שטוהלען. די דאַמען ציהען־אַרויס מיט אַ זיפצען פון די רידיקולס דאָס ביסעל קליינגעלט. די אויגען ביי זיי ברענען].

י ש ר א ל־א י ס ר [נעמט זיך כלומרשט אהן אַ באַזונדערען חשק צו דער באַנק]. בין איך, הייסט עס, דער באַנקיר? מילא. וועלען מיר שפּעגעלירען. [טיילט־אויס קאַרטען. נעמט־צונויף געלט. צו יעדען]. וויפיעל קאַרטען? ווי טייער? [ווינקט צו גרישאַן פון דער ווייטען].

ג ר י ש אַ [זיצט די גאַנצע צייט, ווי אויף נאָדלען, קוקט מיט זשעדנע אויגען צו די גרינע טישלעך. באַווייזט דעם מחותן פון דער ווייטען צוויי פינגער, אַז ער פאַרלאַנגט, הייסט עס, אויך צוויי קאַרטען. רעדט־אַרויס מיט דער הברה הספרדית]. שנאַים... שטאַים... [באַטאַנט דעם „אים”].

בּ ע ר ט ע [וואָס זיצט נאָך אַלץ מיט די פּלייצעס צו דער קאַמפּאַניע און מיט'ן פּנים צום חתן, זעהט ניט וואָס הינטען טהוט זיך. פאַרוואונדערט צום חתן]. וואָס שנים? וואָס שתים? [דרעהט־אויס דעם קאָפּ צוריק, דערזעהט די גרינע טישלעך מיט די קאַרטען, טהוט זי אַ פּלעסק מיט די הענט]. פּאַפּאַ! [לויפט־צו צום פאָטער, וויל ביי איהם אַוועקנעמען די קאַרטען].

י ש ר א ל־א י ס ר. בּערטעטשקאַ! בּתיה'ניו! גאָט איז מיט דיר! האָסט פאַרגעסען, אַז היינט איז חנוכּה? אַ פּעסט... אַ מאַקאַבּעער... היינט איז אַ מצוה צו „שפּעגעלירען”, מיין איך — צו שפּיעלען אין קאָרטען. די גאַנצע וועלט, די פרומסטע אידען, שפּיעלען חנוכּה אין קאָרטען. [צו די געסט]. גאָספּאָדאַ, וואָס? ניט אַזוי?

ד י ג ע ס ט [אַלע אין איין קול מיט די דאַמען]. סאָווערשעננאַ וויערנאָ, סאָווערשעננאָ וויערנאָ.

י ש ר א ל־א י ס ר. פרעג אפילו דעם חתן דיינעם. [צו גרישאַן]. גרישאַ! מיין איך — הערש! וואָס שווייגסט דו?

ג ר י ש א [צו בערטען, אויף העברעאיש. מאכט מיט די הענט]. אוואל לעסאבעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל קאל באאיט לעאומיט טארבוטיט!

ב ע ר ט ע [פארריכט איהם די גרייזען]. באאיט לעאומי טארבוטי...

ג ר י ש א [שוויצט]. ווינאוואט... טא יעסט, סליכא! באאיט לעאומי טארבוטי... זע האלא אווודא היסטארי!...

ב ע ר ט ע [פארריכט איהם]. אווודא היסטאריט...

ג ר י ש א. סליכא!

י ש ר א ל־א י ס ר [לענגט־אויס דערווייל די קארטען א קלאס נאך א קלאס. צו די געסט]. א וועלט געווארען! איהר האט זיך עס גע־ריכט אמאל? דער טאטע „שפעגעלירט" אין קארטען, און די טאכטער רעדט פא דרעווניע־יעווריסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקענדיג אין די קארטען, וואס דער בעל־הבית לענגט־אויס אויפ'ן טיש א קלאס נאך א קלאס]. דרעווניע־יעווריסקי — קאקאיא בלאזשענסטווא! קיינער האט נאך ניט אויסגענומען צווייטע קלאס?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט מיט פלאמענדיגע אויגען אין די קארטען]. טשודני יאזיק! דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט גענומען. פאחאזש נא איטאליאנסקי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאווערשעננא וויערנא. נא איס־פאנסקי...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט געשלאגען... אטשען פאחאזש נא איספאנסקי...

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. איספאנסקי... איספאנסקי... אפשר וועט די פערטע קלאס עפיס נעמען?

י ש ר א ל־א י ס ר [פרייליך, וואס קיינער האט ניט גענומען]. איצטינגס מאל איז מיר די „שפעגעלאציע" מיט דער באנק אפגע־לאפען, דאנקען גאט, אודאטשנא. אצינד וועלען מיר נאך זעהען, וואס וועט זיין מיט דער פינפטער קלאס? דער „דעוויאטי וואל"

זאָל מיר אָפּלויפּען, ווי די ערשטע פּיער קלאַסען, און קיינער זאָל ניט שלאָגען — עהע־הע! [וואַרפט אַרויס די לעצטע קאַרט. אַלע אויגען קוקען זשעדנע צו זיך אין די קאַרטען אַריין. די דאַמען זיפצען]. גאַספּאַדאַ! קעניג פיק! ווער האָט קעניג פּיק? קיינער האָט נישט קעניג פּיק? קיינער האָט מיך ניט געשלאָגען? [וויל געבען אַ נעם־צונויף די קאַרטען].

ג ר י ש אַ [צום מחותן]. פּאַ־פּאַזוואָלטיע! קעניג פּיק — זאָגט איהר? [וואַרפט אַוועק די כלה, לויפט־צו צום טיש, דעקט־אויף זיינע צוויי קאַרטען]. אַט איז ער, דער קעניג פּיק! איך האָב אייך געשלאָגען! פּאַזשאַלויטיע באַנק! [נעמט איבער די באַנק].

בּ ע ר ט ע [אַ פּלעסק מיט די הענט]. אַך! [פאַלט דעם פאָטער אויף די הענט, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ]. פּאַפּאַ! ער איז ניט מיין חתן מעהר!

י ש ר א ל־א י ס ר. גאָט איז מיט דיר! קינדעניו, וואָס רעדסט דו? [צום חתן]. גרישאַ! הערש! וואָס שטעהסט דו?

ג ר י ש אַ. בערטוסיאַ! בתיה'ניו! [בערטע טרייבט איהם אָפּ מיט ביידע הענט. ער פאַלט איהר צו די פיס].

ח נ ה [קומט פון קיך, דערזעהט בערטען ביי'ם פאָטער אויף די הענט און דעם חתן אויף די קניהעס]. וואָס איז? וואָס איז דאָ געשעהען?

י ש ר א ל־א י ס ר. גאָרנישט, גאָרנישט. גאָלע גאָרנישט. ער, גרישאַ, מיין איך הערש, האָט מיך געשלאָגען...

ח נ ה [קוקט מיט שרעק אויף איהרע אייגענע און אויף די געסט. פאַרברעכט די הענט]. אַ דונער איז מיר! ווער? גרישאַ? הערש? הערש האָט איהם געשלאָגען? געשלאָגען?!...

י ש ר א ל־א י ס ר [אין כעס, צו חנה'ן]. פאַרשטעהסט נישט קיין שפּעגעלאַציע! ניט מיך, די באַנק האָט ער געשלאָגען. פאַרשטאַנען? און נישט ער, נאָר דער קעניג פיק האָט מיך געשלאָגען. דער קעניג פיק! קעניג פיק! קעניג פיק!

פ אָ ר ה א נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואס טרעפען זיך אין „קעניג פיק".

העברעאיש:

אוואל לעסאכעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל קאל באאיט לעאומי טארבוטי (אבל לשחק (ב)כרטיסים בחנוכה כבר נתקבל אצל כל בית לאומי תרבותי) — אבער צו שפיעלען אין קארטען אום חנוכה איז שוין אנגענומען אין יעדען נאציאנאלען קולטורעלען הויז.

זע האלא אוודא היסטאריט (זה הלא עובדה היסטורית) — דאס איז דאך א היסטארישער פאקט.

מעאד עסמאך לירעט בעבעט אוויך האניכבאד האזע עט האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאט, שעהיטאספף באבאאיט האניכבאד האזע אים ריגשיי קאוואד אוטכיא ווענהיטלאהאוואוט לעאומי גאדאל אל יעסאד האכאג האלעאומי האגאדאל וועאל יעסאד טארבוטיינו אוספאטיינו האלעאומיט האגדאלא (מאד אשמח לראות בבית אביך הנכבד הזה את ההסתדרות הנכבדה הזאת, שהתאסף (שהתאספה) בבית הנכבד הזה עם רגשי (ברגשי) כבוד ותחיה והתלהבות לאומי(ת) גדול(ה) על יסוד החג הלאומי הגדול ועל יסוד תרבותנו ושפתנו הלאומית הגדולה) — עס פרעהט מיך זעהר צו זעהען ביי דיין געעהרטען פאטער אין הויז די דאזיגע געעהרטע ארגאניזאציע (געזעלשאפט), וואס האט זיך פאר־זאמעלט אין דעם דאזיגען הויז מיט געפיהל פון אכטונג און אויפלעבונג און גרויסער נאציאנאלער באגייסטערונג, אויפ'ן גרונט פונ'ם גרויסען נאציאנאלען יום־טוב און אויפ'ן גרונט פון אונזער קולטור און אונזער גרויסער נאציאנאלער שפראך.

סליכא (סליחה) — אנטשולדיגט.

קען (כן) — יא.

רוסיש:

אבשטשע — אלגעמיינע. אודאטשנא — געלונגען. אטשען — זעהר. איספאנסקי — שפאניש.

דליא ראדי — צוליעב. „דעוויאטי וואל" — ניינטע כוואליע (אין קארטענשפיעל). דרעווניע־יעווריסקי — העברעאיש.

וואפערוויך — ערשטענס. וואוטאריך — צווייטענס. ווידיטיע — זעהט איהר. ווינאוואט — אנטשולדיגט. ווי פאנימאיעטיע — איהר פארשטעהט.

זדראַסטי (זדראַווסטוו[illegible]יע) — גוט מאָרגן, גוטן אָוונט. זנאַטשיט — הייסט עס.

טאָוואַרישטשעסטווא (אָבשטשעסטווא) — געזעלשאַפט. טאַ יעסט — דאָס הייסט. טשודני יאַזיק — אַ וואונדערלעכע שפּראַך.

ליעסאָפּראָמישלעננִיק — אַ וואַלד־סוחר.

מילאָסטי פּראָסים — זייער אַנגעלעגטע געסט.

נאַפּרימער — למשל. ניטשעווא אָסאָבעננאָוואַ — קיין באַזונדערעס.

סאָבראַניע, זאַסעדאַניע — פאַרזאַמלונג. סאָווערשעננאַ וויערנאַ — גאַנץ ריכטיק. סטוקעלקע — אַ רוסיש קאָרטנשפּיל. ספּאָקאָינע — רויִק.

פּאַ מאָיעמו — נאָך מיין מיינונג. פּאָזדראַוולייאַיו — מזל טוב. פּאָזוואָלטיע — זייט זשע מוחל. פּאָזשאַלויסטאַ — ביטע. פּערעמענע — פאַרענדערונג. פּרעלעסטני יאַזיק, פּאָכאָזש נאַ איטאַליאַנסקי — אַ פּראַכטפולע שפּראַך, ענלעך אויף איטאַליעניש.

קאָניעטשנאַ — געוויס. קאַק? — ווי? קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ (פאַרגרייזט פון „קאַקאָיע בלאַזשענסטוואַ") — ס'איז מחיה!

ריעטש — רעדע.

שראַגע

אַ איינאַקטער לכבוד פורים.

געשריבען אין יאָהר 1911.

פערזאנען:

ישראל־איסר. א נגיד. האלב איד, האלב אריסטאקראט. א „שפע־געלאנט" פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

בערטע. זייער טעכטערעל. א בת־יחיד'קעלע. א כלה. א יפת־תואר.

גרישא. איהר חתן. וויל אריין אין אוניווערזיטעט.

שושנה. איהרע א חבר'טע.

הײדאד. א לעהרער פון העברעאיש.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

יונגוואַרג. מייסטענס מיידלעך.

ארט: יעהופעץ. צייט: פורים נאך דער מגילה.

[אַ בעל־הבית'ישע שטוב. פּיין מעבל. אַ פּאַרטעפּיאַנאָ. אין מיטן צימער צוויי לאַמבערנע טישלעך, איבערגעדעקט מיט אַ ווייס טישטוך. אויפ'ן טיש איין אָפענע מגילה. ה י י ד אַ ד לייענט די מגילה. אַלע שטעהען אַרום איהם און הערען־צו. איטליכער אין איין אַנדער פּאָזע: י ש ר א ל ־ א י ס ר האַלט־צו מיט איין האַנט די מגילה, אין דער אַנדערער האַט ער אַ ליכט. ער לייכט דעם בעל־קורא און קוקט אַליין אויך אַריין. די איבעריגע מאַנסבילען זעהען־אויס, ווי זיי האָבען זיך געביטען מיט די היטלען. די דאַמען ווייסען נישט, וואָס פאַר אַ פּנים זיי זאָלען מאַכען, ס'זאָל אויס־קומען נישט צו ערנסט און נישט צו לייכטזיניג. ח נ ה שטעהט מיט אַ פרום פּנים. ב ע ר ט ע , אין עקסטאַז, שעפּטשעט־נאָך איטליכס וואָרט. ג ר י ש אַ שטשיפּעט די וואַנסילעך, קוקט מיט ליעבשאַפט אויף בערטען. י ו נ ג ו ו אַ ר ג שטעהען פאַרלעגט די הענט אַרונטער, האַלב ערנסט, האַלב שמייכלענד. קוקען אַלע אויף בערטען].

ה י י ד אַ ד [שאַקעלט זיך איבער דער מגילה מעשה חזן. די הענט הענגען איהם אַראָפּ פון הינטען, גלייך ווי זיי געהערען זיך מיט דער מגילה גאָר נישט אָן. קוקט גאָר נישט אַריין, זאָגט כמעט אויסווענדיג, מיט אַ ניגון, פריהער גיך און נאָכדעם אַלץ מעהר איינגעהאַלטען]. „וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס... [לאַנגזאַם]. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש... [מיט גדלות]. וגדול ליהודים... [טריאומפירענד]. ורצוי לרוב אחיו... [הויך און מיט אַ ניגון]. דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו!"... [עס טהוט איהם באַנג, וואָס ער האָט אַזוי גיך געענדיגט].

י ש ר א ל ־ א י ס ר [לעשט־אויס דאָס ליכט, ניט דעם לעהרער, ער זאָל צונויפקאַטשען די מגילה. טרייסעלט־אָפּ די הענט]. סלאַווא באָגו!

בּ ע ר ט ע [מיט אַ פאַרוואורף צום פאָטער]. פאַפּאַ! וואָס פאַר אַ לשון? וואָס פאַר אַ שפּראַך? וואָס פאַר אַ „סלאָווא באַגו"?

י ש ר א ל־א י ס ר. איך מיין, דאַנקען גאָט מיין איך, גע'פּטר'ט...

בּ ע ר ט ע [אַ פּלעסק מיט די הענט]. גע'פּטר'ט? אויף דער מגילה „גע'פּטר'ט"?

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל זיך פאַרענטפערען פאַר דער טאָכטער]. קינדעניו, ניט דאָס האָב איך געוואָלט זאָגען... איך האָב געוואָלט זאָגען...

בּ ע ר ט ע [קאַפּריזנע]. וואָס דו האָסט געוואָלט זאָגען — ווייס איך נישט. איך ווייס נאָר, אַז דו האָסט געזאָגט אויף דער מגילה „גע'פּטר'ט"!

י ש ר א ל־א י ס ר. קינדעניו, איך האָב נאָר געזאָגט, אַז די מגילה... אַז בּיי אונז איז שטוב... אַז... [קוקט אויפ'ן חתן, בעט זיך ביי איהם מיט די אויגען, ער זאָל צונעהן איהם אַ ביסעל אַרויסהעלפען, ער זאָל איהם פאַרענטפערען].

ג ר י ש אַ [טהוט זיך אַ וואָרף צו בערטען]. אוואַל אוויכאַ...

בּ ע ר ט ע [פאַרריכט איהם]. אוויך.

ג ר י ש אַ. ווינאָוואַט... טאָ יעסט, סליכאַ! אוויך היביא סימחאַטאָ בידוואר קריאַט האַמגילאַ האַזע...

בּ ע ר ט ע. האַזאָט.

ג ר י ש אַ. ווינאָוואַט, טאָ יעסט, סליכאַ... האַמגילאַ האַזאָט באַבאַאיט האַזאָט...

בּ ע ר ט ע. האַזע.

ג ר י ש אַ. סליכאַ! באַבאַאיט האַזע... [חתן־כלה ווערען אַרומגערינגעלט פונ'ם יונגוואַרג. קעהרען־זאַפ אויף אַ זייט, שלאָגען זיך צונויף אַלע אינאיינעם. רעדען שטילערהייט].

י ש ר א ל־א י ס ר [גליקליך, וואָס דער חתן האָט איהם אַרויסגעראַטעוועט פון דער טאָכטער'ס הענט, קוקט אויף די געסט צופריעדען].

נאַספּאַדאַ! סאַדיטעס! זיצט... פאַר וואָס זיצט איהר נישט?
[די געסט שטעהען נאָך אַלץ, ווי פרעמדע מחותנים, ווייסען נישט, וואָס צו טהון מיט די היטלען].

ה י י ד א ד [נעענדינגט די ארבייט, שטעלט זיך אוועק מיט דער צו־נויפגעקאַטשעטער מגילה אַקעגען די געסט, ווייזט מיט דער האַנט אויף דער מגילה און רעדט אויף העברעאיש מיט'ן ספרד'ישען אַקצענט, וואס ווייטער מיט אַלץ מעהר היץ]. בעכאַל דאַר וואַדאַר אובכאַל מעדינאַ אומעדינאַ כאַזוערעט האַמגילאַ האַזאַט... [די געסט קוקען אויפ'ן לעהרער מיט ווילדע אויגען, פאַרשטעהען נישט, וואס ער וויל, רוקען זיך אָפּ פון איהם. ער טרעט־אָן אויף זיי, מאַכט מיט דער מגילה אין דער לופטען און רעדט מיט נאָך מעהר פייער]. קאַמאַ פעאַמים ניכטאַוו ווענעכטאַם אַל אַם האַיהודים לעהאַשמיד לאַהאַראַג אולאַבעד!... קאַמאַ פעאַמים יאַצאַ האַמאַן בען האַמדאַטאַ האַאַגאַגי ליכטאָוו סיטנאַ אַל אַם איסראַעל!...

י ש ר א ל ־ א י ס ר [זעהט, ווי די געסט האָבען מורא פאַר'ן לעהרער, מישט ער זיך אריין אין מיטען, ווענדט זיך צום לעהרער]. וידבר על העצים ועל האבנים — וואס רעדט איהר צו זיי אזא לשון, וואָס זיי הויבען נישט אָן צו פאַרשטעהן? אמעהר, דבר'ט בעסער אָט צו ווענען. [ווייזט אויפ'ן יונגווארג]. זיי וועלען אייך פאַרשטעהן. זיי זענען מבין כל דבור.

ה י י ד א ד [האַלב אויף אידיש, האַלב אויף העברעאיש]. וואָס געהט'ס מעך אָען, צי יענער פאַרשטעהט מעך, צי ער פאַרשטעהט מעך נישט? דאָס איז מאַן שפּראַך! למאַי שעמט זיך נישט ביי אונז דער פּוילען מיט זיין פּוילעש, דער דאַטש מיט זאַן דאַטש, דער פראַנצויז מיט זאַן פראַנצויזיש, און אפילו דער ציגאַנער מיט זאַן ציגאַנעריש? אַני מעדאַבער איוורית בעכאַל מאַקאַם וועאַים קאַל האַאָלאַם. אפילו קעשעאַני יאָצע בעמערקאַוואַ, אַני אָמער לעהאַקאָנדוקטאָר: טען לי קאַרטים! וואָס געהט'ס מעך אָען?...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. זאַמעטשאַטעלני יאַזיק! פאַחאָוש נאַ איטאַליאַנסקי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [מיט א באסאווע שטים]. סאווערשעננא וויערנא. זוואוטשיט קאק איספאנסקי.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. איספאנסקי, איספאנסקי.

ב ע ר ט ע [וואס שטעהט מיט שושנה׳ן ביי דער זייט, רעדט שטיל, ווענדט זיך צום פאטער פון דער ווייטען]. וואס איז דארט ביי אייך פאר א שמועס, פאפא?

י ש ר א ל־א י ס ר [צופריעדען, וואס מע האט איהם אפגעריסען פון זיין אנשיקעניש]. מיר שמועסען דא מיט׳ן לעהרער ווענען דרעווניע־יעווריעסקי...

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטען צום פאטער]. אך, פאפא! איך האב דיך וויפיעל מאל געבעטען, זאלסט דאס נישט רופען דרעווניע־יעווריעסקי! וואס פאר א דרעווניע־יעווריעסקי?

ה י י ד א ד [צופריעדען מיט בערטען]. טאו וועיאפע ווענעב־מאד וועגאאים!

ב ע ר ט ע. קאנסט דאס רופען ווי דו ווילסט. קאנסט דאס רופען העברעאיש, קאנסט דאס רופען אונזער לשון, אונזער נאציא־נאל־שפראך.

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאכטער פון דער ווייטען]. נו, קאניעטשנא, נאציאנאל־שפראך. ווי אזוי זאג איך דען? [בערטע רעדט מיט איהרע חבר׳טעס און חברים, און ישראל־איסר — צו די געסט]. אדנים סלאוואס, ס׳א וועלט געווארען — ניע דאי באג! איהר מיינט, נאר דא? אויף דער גאנצער וועלט. און נאר מאלאדיאזש! זעהט איהר אט די דאזיגע יפהפיה? [וויזט אויף שושנה׳ן, וואס רעדט מיט דער טאכטער]. דאס האט מען איהר צו פארדאנקען. דאס האט זי אינאיינעם מיט מיין טאכטער אויפגעגעבען א פראיעקט אויף צו סאיעדיניאיען די מאלאדיאזש פון דער גאנצער וועלט. וואפערוויך... [וויל צעהלען אויף די פינגער].

ב ע ר ט ע [צום פאטער פון דער ווייטען]. וואס וויזט דו אויף אונז מיט די פינגער, פאפא?

י ש ר א ל - א י ס ר [צו דער מאַכטער און שושנה'ן]. גאַרנישט. איך שמועס עס אַקעגען אייער הסתדרות, וואָס איהר האָט אויס־געטראַכט...

ש ו ש נ ה. וואָס מיר האָבען אויסגעטראַכט?

ה י י ד א ד [מישט זיך אריין. שאָקעלט מיט דער צונויפגעקאַטשעטער מגילה, רעדט צו ישראל־איסר'ען]. סליכאַ! סליכאַ!...

י ש ר א ל - א י ס ר. וואָסער סליחה? ס'איז דען אַ סליחה? ס'איז דאָך אַ מגילה, נישט קיין סליחה.

ה י י ד א ד. קען! אוואָל... סליכאַ! [אַ מאַך מיט דער האַנט. געהט־אָפּ צום יונגוואַרג. מע זעהט פון דער ווייטען, ווי שושנה רעדט, זשעס־טיקולירענד מיט די הענט, און דאָס גאַנצע יונגוואַרג הערט זיך איין].

י ש ר א ל - א י ס ר [פּטור געוואָרען פון'ם לעהרער, נעמט־אַראָפּ דאָס ווייסע טישטוך פון'ם גרינעם טישעל און גיט עס איבער מיט'ן ליכט צו חנה'ן. טהוט אויס דאָס היטעל]. דושינקע, פאַר וואָס בעטסט דו נישט די דאַמען שפּעגעלירען... מיין איך, זיצען?

ח נ ה [צו די דאַמען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר נישט? [די דאַמען זעצען זיך אויס מיט די רידיקולס אין די הענט, קוקען אויף די מאַנסבילען. די מאַנסבילען טהוען־אויס איינציגווייז די היטלען. אייניגע פאַררויכערען. אייניגע שטעהען און קוקען נאָך אויף'ן יונגוואַרג, וואָס הערען שושנה'ס רעדע].

י ש ר א ל - א י ס ר [פאַררויכערט. צו די געסט, אנווייזענדיג אויף'ן יונגוואַרג]. ס'איז ביי זיי היינט אַ שפּעגעלאַציע... מיין איד, אַ סאָבראַניע פון דער נייער אָבשטשעסטווע, וואָס איך האָב אייך אָנגעהויבען צו דערצעהלען, האָט מיך אָט דער חיים־יענקעל איבערגעשלאָגען. [ווייזט אויף'ן לעהרער]. און פון וועמען וואָכסט עס? אַלץ פון איהר, אַלץ פון איהר. [ווייזט אויף שושנה'ן און מיינט די מאַכטער]. אַ ברען, ניע דאַי באָג! קאָרג, וואָס זי האָט אָפּ־גע'שמד'ט גאַנץ יעהופּעץ, געמאַכט אַלע שפּעגעלאַנטען, מיין איך אַלע אידען, פאַר דרעווניע־יעווריעצעס, האָט זי זיך גענומען איצטער פאַר די אַלע איבעריגע שטעדט פון דער גאַנצער וועלט. איהר

זאָלט זעהען די בריעף, וואָס זיי צעשרייבען אַ טאָג — ניע דאַי באָג!

חנה [וואָס רעדט שוין מיט די דאַמען, מישט זיך אריין צו די מאַנסבילען]. וואָס זיי קאָסט־אָפּ אַ וואָך פּאָסט־מאַרקען, מיט אַטקריטקעס, מיט פּאַפּיער, מיט טינט, מיט שלעק, צרות, וואָלט זיך עס אַ מעקלער ווינטשען פּאַרדיענען אויף דער בערזע... [דער עולם קוקט זיך איבער שמייכלענדיג].

ישראל־איסר [וויל צעטרייבען די אומאָנגענעהמליכקייט]. דושינקע! פאַר וואָס הייסט דו נישט עפּיס דערלאַנגען צום טיש? ס'איז דאָך עפּיס יום־טוב! פּורים אויף דער וועלט! המנ'ס יאָהרצייט!

חנה. שוין געהייסען. אָט באַלד וועט מען דערלאַנגען. [רעדט שטילערהייט מיט די דאַמען].

ישראל־איסר [צו די געסט]. אַ פּאַרקעהרטע וועלט געוואָרען. שטעלט אייך פאָר, דאַזשע לעוו איזראַאיליעוויטש...

געסט [אַלע אויפגעלעבט]. לעוו איזראַאיליעוויטש? וואָס לעוו איזראַאיליעוויטש?

ישראל־איסר. לעוו איזראַאיליעוויטש האָט זיך אָנגעמעלטען אויסגעדריקט, אַז ער האַלט אויך פון די זאַכען. דאָס הייסט, פון אידיש האַלט ער דוקא נישט. ער האָט פיינט זשאַרגאָן, ווי חזיר! זשאַרגאָן, זאָגט ער, איז נישט קיין שפראַך. ער האַלט נאָר פון דרעווניע־יעווריעסקי. ער זאָל זיך נישט סטיעסניאיען, זאָגט ער, פאַר כריסטען, וואָלט ער איינגעפיהרט, אַז אַלע זיינע סלוזשאַשטשעס זאָלען אין קאָנטאָר רעדען נאָר פאָ דרעווניע־יעווריעסקי...

ערשטער גאַסט. ניעאוזשעלי? קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [צווישען יונגוואַרג ברעכט־אויס אַ געלעכטער. די דאַמען דרעהען זיך אויס צום יונגוואַרג, קוקען זיך איבער מיט די מאַנסבילען].

ישראל־איסר [צו דער טאָכטער פון דער ווייטען]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אַזוי לעבעדיג?

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטן]. אַך, פּאַפּאַ! ווען וועט איהר שוין אויפהערען אמאָל דיענען עבודה זרה?

ה י י ד א ד. טאָוו וועיאַפּע וועגעכמאַד וועגאַאים!

י ש ר א ל - א י ס ר. וואָסער עבודה זרה?

ש ו ש נ ה [פון דער ווייטען]. אַ גליק, וואָס לעוו איזראַאיליע־וויטש לייענט נישט חנוכּה די מגילה און בענטשט נישט פּורים קיין חנוכּה־ליכטלעך...

י ו נ ג ו ו א ר ג. חאַ־חאַ־חאַ!

ה י י ד א ד. טאָוו וועיאַפּע וועגעכמאַד וועגאַאים!

י ש ר א ל - א י ס ר [פּיהלט זיך נישט גוט. וויל פאַררעדען די געסט]. ניע דאַי באָג! זיי וואָלטען וועלען, אַז אַלע שפּעגעלאַנטען, אַלע אידען מיין איך, זאָלען בענטשען די מגילה און לייענען חנוכּה־ליכטלעך... מיין איך פאַרקעהרט — לייענען חנוכּה־ליכטלעך און בענטשען די מגילה... טפּוּ! וואָס זאָג איך?

ח נ ה [קומט דעם מאַן צו הילף]. ביז מיר זענען נישט אריבער־געפאָהרען קיין יעהופּעץ, איז מיין מאַן געווען אַ מענטש, ווי אַלע מענטשען. און דאָ, זינט ער האָט אָנגעהויבען האַנדלען אויף דער בערזע, איז ער געוואָרען אַזאַ צעטראָגענער מלאך, אַז מע קאָן פון איהם דעם שלאַק באַקומען! ער קאָן אייך אַמאָל אויפשטעהן אין דער פריה און מאַכען אַ גוואַלד: „וואו זענען מיינע שפּעגעלאַ־ציעס?" — „וואָסערע שפּעגעלאַציעס?" — „מיין איך די אַק־ציעס!" — „וואָסערע אַקציעס?" — „מיין איך דיווידענטען!" — „וואָסערע דיווידענטען?" — לאָזט זיך אויס, אַז ער זוכט די שטעק־שיך... [צווישען עולם ווערט אַ געלעכטער. ישראל־איסר קוקט אויף חנה'ן אריבער די ברילען, צענעמט די הענט, וואָלט וועלען, זי זאָל שוין אַ מאָל אויפהערען רעדען. אויף זיין גליק עפענט זיך די קיכטיר און עס באַווייזט זיך אַ גרויסער בעקען מיט שלח־מנות'דיגע זאַכען: פלעדלעך, לעקאַכלעך, מאַהנדלעך, טייגלעך און מאַראַנצען].

י ש ר א ל - א י ס ר [צו חנה'ן]. דושינקע, אַט האָט מען גע־בראַכט דעם שלח־מנות.

חנה [האַפּט־אונטער דעם בעקען מיטביידע הענט, טראָגט איהם צו פריהער צו די דאַמען, דערנאָך צו די מאַנסבילען, דערנאָך צום יונגוואַרג, בעט יעדען באַזונדער]. געניסט, איך בעט אייך, געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? נעמט האָטש אַ מאַראַנץ!

ישראל־איסר [קומט איהר צו הילף]. נאַספּאַרא, שלח־מנות!

ערשטער גאַסט. שלח־מנות? קאַקאַיאַ בלאַזשענ־סטוואַ!

יונגוואַרג [שיסען־אויס אַ געלעכטער]. האַ־האַ־האַ! [אַלע געסט קוקען זיך אַרום].

די דאַמען [קוקען אויף'ן יונגוואַרג]. וואָס איז דאָרט ווידער „האַ־האַ־האַ"?

ישראל־איסר [צו דער טאָכטער]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אַזאַ גדולה?

בערטע [פון דער ווייטען]. מיר קלויבען דאָ נחת פון אייך, וואָס איהר זענט אייך אַזוי נוקם אָן דער רוסישער שפּראַך...

שושנה. איהר זענט מקיים דעם פּסוק: „לעשות נקמה בגויים"... [יונגוואַרג געהען־אַוועק אין צווייטען צימער].

היידאַד. טאַוו וועיאַפּע וועגעכטאַד וועגאַאַים! [געהט, מאַכענדיג מיט דער מגילה, נאָכ'ן יונגוואַרג. די דאַמען קוקען זיך איבער. די געזעלשאַפט פיהלט זיך אומבאַנגענעהם].

חנה [וויל פאַרגלעטען, טראָגט־צו נאָך אַ מאָל דעם בעקען מיט שלח־מנות צו די דאַמען]. געניסט, איך בעט אייך. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? נעמט האָטש אַ מאַראַנץ... [די שטימונג ווערט נאָך מעהר געשלאָגען].

ישראל־איסר [וויל איבעררייסען די שטימונג]. אַ וועלט געוואָרען! כּסדר ביי זיי שפּעגעלאַציעס... מיין איך סאַבראַניעס, זאַסעדאַניעס. און איבערהויפּט אָט די שושנה און מיין טאָכטער; זיי טהוען־אויף אַזעלכע זאַכען — ניע דאַי באָג! שטעלט אייך פאָר — זיי האָבען אויסגעאַרבייט איין אוסטאַוו ביי זיי, מיט

פונקטען, מיט פּאַראַגראַפען. [צעהלט אויף די פינגער]. וואַפּערוויד, דרעווניע־יעוורעיסקי. וואַווטאַריך, אידישע חדרים...

ערשטער גאַסט. ניעאָוזשעלי?

צווייטער גאַסט. חעדערא?

דריטער גאַסט. סאַווערשעננאַ וויערנאַ. שקאָלעס מסתּמא.

ישראל־איסר. ניין, נישט קיין שקאָלעס, נאָר טאַקי חדרים, פּשוט'ע אידישע חדרים.

מאַנסבילען [אַלע אינאיינעם]. חדרים?

דאַמען. חדרים?!

ישראל־איסר. היינט איז דאָ ביי זיי אַ פּונקט, מע זאָל אוניטשטאָזשען קאַרטען.

מאַנסבילען [איבערראשט]. אוניטשטאַזשען קאַרטען?!...

דאַמען [דערשראָקען]. קאַרטען?!...

ישראל־איסר [צענעמט די הענט, ווי אויף צו שווימען]. אָקאָנטשאַטעלנאַ! אוים קאַרטען!

ערשטער גאַסט [קוקט אויף די איבעריגע]. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!... [צום בעל־הבית]. וואָס זשע, הייסט עס, וועלען מיר טהון, אז מע וועט זיך צונויפקומען, נאָפרימער, אויף אימענינעס, אָדער אַ יום־טוב, אָדער אַזוי איין אָבשטשעסטווע?

צווייטער גאַסט. וואָס פּאַרשטעהט איהר נישט? וועלען מיר שמועסען אַ ביסעל פּאָ דרעווניע־יעוורעיסקי, אַ ביסעל פון ליטעראַטור.

דריטער גאַסט. סאַווערשעננאַ וויערנאַ. אויב אינ־צווייען, וועט מען מאַכען אַ זעכס־און־זעכציג, און אויב אינדרייען, איז אַ פינף־הונדערט־איינס...

פערטער גאַסט. און אויב מעהרער — איז אַ סטוקעלקע.

פינפטער גאַסט. און אפשר גאָר איין אָבשטשע שפּיעל? [קוקט אויף די דאַמען]. האָ? וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן. קאניעטשנא, איין אבשטשע שפיעל! [נעמען זיך צו די רידיקולס].

י ש ר א ל ־ א י ס ר. הא? וואס זאגט איהר? איין אבשטשע שפיעל? [מע ווייסט נישט פון וואנען עס וואכסט־אויס ביי איהם אין די הענט צוויי טאליעס קארטען]. טא! ביי מיר האט איהר גע׳פועל׳ט. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית...

ח נ ה [ווידער א מאל מיט׳ן שלח־מנות, שווין צו די מאנסבילען]. געניסט נאך עפּיס. פאר וואס זאלט איהר נישט געניסען? נעמט חאטש א מאראנץ...

י ש ר א ל ־ א י ס ר [וויל פטור ווערען פון איהר אויך]. דושינקע! טאמער וואלט געווען גענוג מאראנצען? מיר האבען דאך גערעדט וועגען המן־טאשען. עפּיס יום־טוב, פורים אויף דער וועלט, המנ׳ס יאהרצייט...

ח נ ה [טהוט זיך א חאפּ־אויף און א פאטש אין שטערן]. אט א קאפּ! א קאצענער מוח! גוט, וואס דו האסט מיך דערמאנט המן־טאשען. איך געה אין קיך אריין. איך מוז אליין זיין ביי די המן־טאשען. [צו די דאמען]. האט קיין פאראיבעל נישט, איך מוז געהן. מיין דיענסט וועט מיר דארטען אנמאכען המן־טאשען, וועט זיין וואס צו זעהען! די יעהופּעצער פּוסטאקראטען — גאט זאל נישט שטראפען פאר די רעד... איך מיין די היגע דיענסטען מיין איך. איך זאג איהר, מיין קעכין הייסט עס: המן־טאשען קאנט איהר מאכען? קוקט זי מיך אן, ווי א לעהמענער גולם. ביז איך האב איהר איינגעטאלקעוועט, אז מע דארף פארקנעטען טייג, אויסקאטשען און אויסקלעפּען דרייעקעכיגע המן־טאשען, צע־רייבען מאהן אויף מילך. ביי איהר איז געווען רעכט ארייננטהון דעם מאהן אין די המן־טאשען, ווי ער שטעהט און געהט. גאט איז מיט אייך, זאג איך, איהר זענט נאך נישט פארטיג מיט די המן־טאשען: צו המן־טאשען דארף מען נאך האניג אויך...

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ווייב]. הכּלל, ליובעניו, ווען וועלען מיר שוין דערלעבען זיך זעהען מיט די המן־טאַשען?

ח נ ה. אט דאָס געה איך דאך! [געהט־אָפּ אין קיך. די דאַמען שמייכלען צו איהר כּלומרשט פריינדליך, צופריעדענע, וואָס חנה איז אָפּגע־גאַנגען, רוקען זיך צו מיט די רידיקולס צום טיש].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט]. אַלזאָ, גאָספּאָדאַ, איז איין אָבשטשע שפּיעל? איך מיין אָבער, אז פּאָ זאַקאָנו קומט היינט איין אָקע. אָקע איז אַ אידישע שפּעגעלאַציע, מיין איך אַ אידישע שפּיעל. פּאַרט יום־טוב, פּורים אויף דער וועלט, המנ'ס יאָהר־צייט... [צו די געסט]. הא? וואָס זאָגט איהר?

ג ע ס ט [אַלע אינאיינעם, אויפגעלעבט]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. איין אָקע! איין אָקע!

י ש ר א ל־א י ס ר. אַלזאָ, איין אָקע? ביי מיר האָט איהר גע'פּועל'ט. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבּית... [עפענט־אויף די קאַרטען מיט אַ קנאַק]. ווי אַזוי זשע שפּעגעלירען מיר, מיין איך, ווי אַזוי שפּיעלען מיר? מיט'ן קוועגץ?

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. אָקע מיט'ן קוועגץ — קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ!

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. און איך וואָלט געזאָגט — דוקא אָהנ'עם קוועגץ.

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. מיט'ן קוועגץ און מיט'ן קאַנטשיק.

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט. פּאָ נאַסטאָיאַשטשעמו, באַדאַרף זיין איין אָקע מיט אַלע פּאָדלאָסטען. דאָס הייסט, מע מעג אייך שמייסען ביז'ן טאָג אריין. פון אַ דרייערל ביז אַ הונדערטער, און דאַזשע מעהר פון אַ הונדערטער.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט. קאָניעטשנאָ, מיט אַלע פּאָדלאָס־טען! [צו די דאַמען]. וואָס זאָגט איהר?

ד אַ מ ע ן [ניִשט צופריעדען, וואָס מע וועט שפּיעלען אין אָקע אַהן זיי, נעמען זיך פון דעסטוועגען צו די רידיקולס, רוקען זיך צו מיט די שטוהלען צו זיי, קוקען־אַריין אין די קאָרטען פון הינטען, זיפּצען]. לאָז זיין איין אָקע, לאָז זיין מיט אַלע פּאָדלאָסטען, אַבי לאָז מען שוין שפּיעלען.

י ש ר אָ ל־אַ י ס ר. אָדנים סלאָוואָם, ווער איז ערשטע האַנט? [וואַרפט־אויס קאָרטען. רעדט אין איין אָטעם]. אַל״ף איין אָדלער. בי״ת אַ בּאָרענבּוים. גימ״ל אַ גנב. דל״ת אַ דריידעל. ה״א אַ המן־טאַש. וא״ו אַ וויינגאָרטען. זיי״ן אַ זאָווערוכע. חי״ת חיים־יענקעל... [צום ערשטען גאַסט]. איהר זענט ערשטע האַנט. [לעגט־אויס יעדען צו צוויי קאָרטען צוגעמאַכט און נאָכדעם צו צוויי קאָרטען אויפגעדעקט. דער עולם הויבט־אָן ווערען נערוועז, נאָר מע מאַכט זיך גלייכגילטיג].

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. קאַקאַיאַ בּלאָזשענסטוואָ! [רוקט זיך צו צום טיש נאָך נעהענטער, נעמט־אַרויס געלט. פּאָרקאַטשעט די אַרבעל]. שוין לאַנג ניִשט געשפּיעלט אין אָקע.

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט [רוקט זיך צו, נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַ שאָק מיט יאָהרען.

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ! ערשט נעכטען געהאַקט אין אָקע אַ גאַנצע נאַכט, ביז׳ן ווייסען טאָג...

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע. זינגט מיט אַ חסיד׳ישען ניגון]. דער רבי האָט געהייסען פריילִיך זיין, בּיז׳ן ווייסען טאָג אַריין... [צו די דאַמען]. האַ? וואָס?

ד אַ מ ע ן [קוקען מיט ברענענדיגע אויגען צו די מאַנען אין די אויסגעלעגטע קאָרטען. זיפּצען, לאַכען נערוועז]. חאַ־חאַ־חאַ!

י ש ר אָ ל־אַ י ס ר [צום ערשטען גאַסט]. אָדנים סלאָוואָם, איהר זענט ערשטע האַנט, דאַרפט איהר רעדען ווערטער.

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט [באַטראַכט אַלעמענ׳ס קאָרטען, וואָס אויפ׳ן טיש]. קאַקאַיאַ בּלאָזשענסטוואָ! איך וועל בעטען דעם עולם

אוועקלעגעז צו דרייערלעך סליעפּאַ. [לעגט־אַוועק אַ דרייערל און מאַכט־צו די אויגעז].

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. בלא ראיה הייסט עס? [טראַכט אַ ווײַלע. רעדט צו זיך אַליין]. נו, מאַיסיי מאַרקאָוויטש? פּאַזשאַ־לויטע וואָקאַנטאַרו — אַרויס מיט דער מטבע! [לעגט געלט].

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאָווערשעננאַ וויערנאַ. [לעגט געלט. אומצופריעדען]. ווי אַ לאַך אין קאָפּ!

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט [זיפצט]. אַז אַך און וועה איז מיר, איך מוז מיך נאָכשלעפּען. [לעגט געלט]. ביי אַ פּגירה בין איך אויך אַ בהמה.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט [קרעכצט, לעגט אַ דרייערל]. פאַר־פינסטערט בין איך געוואָרען! איך מוז אויך. וואָס זאָל איך טהון?

י ש ר אַ ל־אַ י ס ר. נו, מוז איך דאָך אודאי שפּענעלירען. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, עפּיס בעל־הבית, לכבוד פּורים... [לעגט געלט]. המנ׳ס יאָהרצייט...

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. מיר זאָגט דאָס האַרץ, אַז דאָ דאַרף ליגען גאָלד. [קלאַפּט מיט אַ פינגער איבער די צונעמאַכטע קאַרטען]. נאַספּאַרדאַ! נאָך אַ דרייערל בלינד. [לעגט־אַוועק נאָך אַ דרייערל].

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט [צו זיך אַליין]. נו, מאַיסיי מאַר־קאָוויטש, ביזט דו אַריינגעקראָכען, קריך ווייטער. [לעגט נאָך אַ דרייערל].

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאָווערשעננאַ וויערנאַ. [לעגט דאָס געלט מיט כעס]. ווי אַ פינפטע ראָד צום וואָגען!

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט [זיפצט]. אַז אַך און וועה איז מיר! [קריכט אין קעשענע]. איך מוז מיך נאָכשלעפּען. וואָס ס׳וועט זיין מיט כל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט [קרעכצט און לעגט געלט]. פאַר־פינסטערט בין איך געוואָרען! איך מוז אויך. אַ ברירה האָב איך?

ישראל־איסר. נו, מוז איך דאָך אודאי שפּעגעלירען. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, עפּים בעל־הבית. המנ'ס יאָהרצייט. [לעגט נעלט. עס וואכסען די דרייערלעך אויפ'ן טיש. אלע אויגען ברענען, די דאמען זיפצען]. נו, גאָספּאָדאַ? וואָס וועט זיין ווייטער? [קוקט אויפ'ן ערשטען גאסט. פון צווייטען חדר גנב'עט זיך אונטער מיט שטילע טריט גרישא. קוקט זיך אַרום צוריק, געהט־צו פּאַוואָלי צום טיש. זעצט זיך אַוועק אומבאמערקט אויף א שטוהל הינטער ישראל־איסר'ס פּלייצעס. קוקט צו, ווי מע שפּיעלט].

ערשטער גאסט. וואָס זאָל זיין ווייטער? ווייטער וועלען מיר זיך געהן אָנקוקען... די דריטע קאָרט וועט שוין זאָגען, וואָס איך האָב צו טהון... [הויבט־אויף איינע פון די צוויי צוגעדעקטע קארטען, לעגט זי ארויף מיט'ן פּנים אַראָפּ אויף איינע פון די אָפענע קארטען. לעהנט זיך אָפּ א ביסעל צוריק. טראָגט־צו דאָס פּאַרעל צו דער נאָז. וואַרפט א גיכען קוק אויף דער דריטער עטוואָס אויפגעדעקטער קאָרט, ווערט מאָדנע לעבעדיג]. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ! [לעגט גיך אַוועק צוריק די קארטען און נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַזוי ווי דאָס הארץ אָבער האָט מיר געזאָגט, אַז דאָ דאַרף ליגען איין אוצר. נו, גאָספּאָדאָ? ווער פאָהרט מיט מיר קיין יאַרמעלינעץ אויפ'ן יאַריד? צוויי דרייערלעך אויף דריי.

צווייטער גאסט [צו זיך אליין]. נו, מאָיסיי מאַר־קאָוויטש? דו קריכסט נאָד, צי ניין? [טהוט א הויב־אויף די דריטע קארט]. געענטפערט אויף מיינע דריי.

דריטער גאסט. סאָווערשעננאָ ווירנאָ. [אנגעקוקט אלע פיער קאַרטען, מלא גזלן. טהוט זיי א שמיץ מיט כעס]. שראַגע, א רוח אין דיין הארצען אריין! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אַזאַ שפּיעל, וואָס הייסט אָקע?

פערטער גאסט. אַז אָך און וועה איז מיר. איך מוז זיך אויך געהן אָנקוקען. [קוקט זיך אַן]. געשטאָרבען א איד. [לעגט־אַוועק די קאַרטען]. איך האָב געוואוסט פריהער, אַז וויבאַלד אָקע, אַזוי ווער איך באַגראָבען.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט [קוקט זיך אַן]. ברוך דיין אמת. געשטאָרבען נאָך אַ איד. [לעגט אַוועק די קאָרטען. רעדט צו די דאַמען]. בין איך נישט גערעכט געווען, אַז איך האָב געזאָגט איין אָבשטשע שפּיעל? אָקע האָט זיך זיי פאַרגלוסט! וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן. קאָניעטשנאָ!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ערשטען און צווייטען גאַסט]. זענען מיר, הייסט עס, געבליבען אינדרייען אויפ'ן יאַריד? [צום ערשטען גאַסט]. וואָס זשע וועט איהר עפּיס זאָגען ווייטער, כדומה למשל נאַפּרימער? נו? אַרויס מיט לשון!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואָס האָט איהר קיין צייט נישט נאָך נאָמי ניע קאַפּליעט. [קוקט אויפ'ן טיש]. מע דאַרף זיך גוט באַטראַכטען, וואָס פאַרמאָגט דער עולם? [קוקט רעכטס און לינקס]. דער האָט שיקסעס, און דער — שקצים. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [צום צווייטען גאַסט]. וואָס וועט איהר זאָגען, ווען איך טהו אַ פּאַס צו אייערע שקצים?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. גאָט איז מיין עדות, אַז איך קאָן נישט פּאַסען. איך האָב דריי. [לעגט געלט]. געענטפערט אויף מיינע דריי און אַריבערגעצימבעלט מיט איין צעהנערעל אויף דריי גלייך ווי אויף אַלע.

י ש ר א ל־א י ס ר [רעדט צו זיך אַליין. מאַכט מיט די פינגער]. היינט גאָר טרעף. דער שמייסט מיט דרייערלעך אויף דריי, און דער צימבעלט־אַריבער מיט אַ צעהנערעל אויף דריי ווי אויף אַלע. עס האָט אָנגעריסען ביי זיי — ניע דאַי באָג! אַצינד איז אַ וואָפּראָס [מיט אַ ניגון פון דער גמרא און שטאַרק אויסגעצויגען] — טשטאַ מיניע דיעלאַט? צי זאָל איך מיך אַריינלאָזען אין דער שפּעגעלאַציע און שפּעגעלירען סליעפּאָ? צי זאָל איך מיך גאָהן אָנקוקען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע, צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט־אַוועק די קאָרטען און מישט אוים די איבעריגע]. דאָסווידאַניאַ. [וויל אויפהויבען די פערטע קאָרט].

ג ר י ש א [חאפט איהם אן ביי דער האנט]. לאוו! באזשע סאחראני! נישטא קיין אנקוקען זיך! א צעהנערעל מיט נאך א צעהנערעל!

י ש ר א ל־א י ס ר [קוקט אויף איהם]. משוגע?

ג ר י ש א. פאלגט מיך! [בעט זיך]. פאלגט זשע מיך! זייט ביידע האבען גארנישט מיט נארנישט!

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט. ווייזט אויף גרישאן]. אז ער הייסט! מע דארף, ווי זאגט איהר, פאלגען אמאל א חתן אויך? [לענט נעלט]. קופּע קאק סטרעליעץ.

ג ר י ש א. יא וואס רוטשאיום, אז זיי ביידע האבען שראגע! [נעמט זיך צו דער קעשענע]. צי אפשר מיינט איהר, אז איך האב מיך, וסאמאם דיעליע, איבערגעשראקען פאר אייערע שיקסעס? איך ענטפער אייך אויף אייער צעהנערעל און אריבערגעטראסקעט מיט צוויי צעהנערלעך אויף מיינע דריי, וואָרום איך ווייס, אז מעהר ווי צוויי מוידען האט איהר נישט געהאט און וועט נישט האבען.

צ וו י י ט ע ר ג א ס ט. שוין לאנג שטיל געוועזן, מאיסיי מארקאָוויטש. מיט אזעלכע צוויי גבורים טארסט דו דיך נישט ארייגלאזען אין דער נארישער וועלט. [טראכט א ווייל]. הערט זשע אוים, אפשר וועלען מיר מאכען א שטיקעל געשעפט?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. נאפרימער?

י ש ר א ל־א י ס ר. כדומה למשל?

צ וו י י ט ע ר ג א ס ט. וואס וועט איהר מיר געבען אפּ־טריט־געלט? דאס הייסט, וואס וועט איהר מיר געבען, איך זאל זיך אוועקלעגען בלא ראיה?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. חא־חא־חא!

י ש ר א ל־א י ס ר. א גוט אויג וועלען מיר אייך געבען! אז כע האט שראגע, טראגט מען זיך אפּ און מע מאכט נישט קיין שפעגעלאציעס.

צווייטער גאַסט. אַזוי זאָגט איהר? [קוקט־אַן די פּערטע קאַרט. טראַכט אַ ווײַלע]. האַ? אַז מע האָט, זאָגען זיי, שראַגע, טראָגט מען זיך אָפּ און מע מאַכט נישט קיין אָנשטעלען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע. צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט אַוועק די קאָרטען און מישט זיי אויס מיט די איבעריגע]. דאָסווידאַניאַ, מאָיסיי מאַרקאָוויטש! אַ חלירע וואָלט געמעגט קומען אויפ׳ן מחבר פון דער אָקע!

ישראל־איסר [צום ערשטען גאַסט. טרייסעלט מיט די הענט]. האָבען מיר שוין, סלאַווא באָגו, גע׳פּטר׳ט אַלע אונזערע שונאים?

ערשטער גאַסט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

גרישאַ [צום ערשטען גאַסט. לעגט־אַרויף די האַנט אויף ישראל־איסר׳ס קאָרטען]. געענטפערט און אַריבערגעפידעלט מיט אַ גאַנצען כף־הא׳ער.

ישראל־איסר [צו גרישאַן]. משוגע? צי חסר דעה?

גרישאַ. פּאָלגט זשע מיך. דרך־ארץ פאַר די באַרישנים! משעסטנאָיע סלאָווא, ער פאַרמאָגט נישט מעהר ווי שראַגע!

ישראל־איסר [געהט צו דער קעשענע]. אַז ער הייסט... [ווייזט אויף גרישאַן]. מע דאַרף, ווי זאָגט איהר, אַמאָל פאָלגען אַ חתן אויך? [לעגט געלט]. דערויף זענען מיר דאָך שפּעגעלאַנטען.

ערשטער גאַסט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [קוקט אַן די פּערטע קאַרט, געהט צו דער קעשענע. רעדט פּאַוואָלי, זיפצענדיג]. וויבאַלד אַזוי, איז אַ הונדערטער אויף מיינע אַלע.

געסט [אַלע]. אַ הונדערטער?!

דאַמען [אַלע]. אַ הונדערטער?!

ישראל־איסר. ווטאַקאָם סלוטשאַיע, דאַרפען מיר לערנען דעם פּשט, אַז ער סטראַשעט מיד מיט אַ נאַראַש? [מיט אַ גמרא־ניגון]. וויבאַלד אַזוי, באַדאַרף מען געהן אויפדעקען די פּערטע מויד. [הויבט־אויף פּאַוואָלינקע די פערטע קאַרט, קוקט אויף גרישאַן].

גרישאַ [קוקט־אַריין אין דער קאַרט פון אונטען אַרויף]. פּאַשלאַ! אַ הונדערטער מיט נאָך צוויי הונדערטערס! [דער גאַנצער עולם

ווערט העכסט אויפגערעגט. די דאמען חאפּען זיך צו די רידיקולס]. אזא קאָרט טרעפט איין מאָל אין הונדערט יאָהר! טשעסטנאָיע סלאָווא!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [קוקט אויף גרישאַן אַריבער די ברילען]. וואָס מיינסט דו? איך בין לעוו איזראַאיליעוויטש?

ג ר י ש א [בעט זיך]. פאַלגט זשע מיך! קליאַנוס באָגאָם, ער האָט מעהר נישט ווי שראַגע. [ווייזט אויף׳ן ערשטען גאַסט, וואָס זיצט זיך גאַנץ קאַלטבלוטיג].

י ש ר א ל ־ א י ס ר [צו גרישאַן]. אזוי זאָגסט דו? [זיפצט]. ניין, נישט פאַר מיר קיין שפּעגעלאַציע. איך בין נישט לעוו איזראַאיליעוויטש. [מישט־אוים זיינע פיער קאַרטען מיט אַלע איבעריגע אַנגעוואַרפענע, מע זאָל נישט זעהען, וואָס ער האָט. מיט אַ טיעפען זיפץ]. פּאַס!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [שאַרט־צונויף דאָס גאַנצע געלט פון׳ם טיש מיטביידע הענט]. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [שטופּט מיט ציטע־רענדיגע הענט דאָס געלט אין אַלע קעשענעס. אַלע אויגען קוקען אויף איהם מיט קנאה. די דאַמען חאַפּען אַוש די רידיקולס און דריקען־צו צום האַרצען].

ג ר י ש א [אין דער צייט, ווען דער ערשטער גאַסט שטופּט דאָס געלט אין די קעשענעס, טהוט ער אַ הויב־אויף מיט איין האַנט יענעם׳ס פיער קאַרטען און מיט דער אַנדערער האַנט דערלאַנגט ער אַ זעץ איבער׳ן טיש אַזוי, אַז די טאָליע קאַרטען שפּרינגט־אונטער און אויף דער עולם טהוט אַ שפּרונג־אויף פון די ערטער. די דאַמען פאַלען שיער חלשות]. טשטאָ יאַ וואָס סקאַזאַל? משוגע צו ווערען פון אזא שפּיעל, טשעסטנאָיע סלאָווא!! [אויף זיין געשריי קומט צו לויפען פון צווייטען צימער פריהער בערטע, דערנאָך שושנה, דערנאָך דאָס גאַנצע יונגוואַרג און נאָך זיי היידאַר מיט דער מגילה]. אזא מעשה איז גאָרנישט געהערט געוואָרען! מיט גאָרנישט פאַרטרייבען דריי מיידלעך?! שומו שמים! ס׳איז הימעל־שרייענד!!! נאַט, זעהט חאָטש! חאַ־חאַ־חאַ! [באַווייזט אַלעמען די קאַרטען]. זעהט, אידישע קינדער, מיט וואָס מע פאַרטרייבט דריי מיידלעך? מיט גאָרנישט. מיט שראַגע! מיט שראַגע!!! נו, קאָן מען לעבען אויף דער וועלט?!

ג ע ס ט [קוקען פון די ערטער אן די אויפגעדעקטע פיער קארטען]. שראַגע!

ד אַ מ ע ן [נאַך זיי, פאַרברעכען מיט די הענט]. שראַגע!

בּ ע ר ט ע [בלייבט שטעהן אויף דער טיר. דערזעהט גרישאן מיט די קאַרטען אין האַנט, טהוט זי אַ פּלעסק מיט די הענט]. אַך! [ווייזט מיט דער האַנט אויפ'ן חתן. פאַלט צו שושנה'ן אויף די הענט].

ג ר י ש אַ [טהוט אַ שמיץ די קאַרטען אויפ'ן טיש. טהוט זיך אַ לאָז צו דער כלה]. בּערטוסיאַ! בּתיה'ניו! ווינאָוואַט! טאַ יעסט, סליכאַ! איך האָבּ נישט געשפּיעלט! טשעסטנאָיע סלאָוואָ! טאַ יעסט, סליכאַ... קליאַנוס באָגאָם!... [פאַלט איהר צו די פיס]. יאַנאַטי! יאַפּאַטי! טאַמאַטי!... [אין דער מינוט קומט־אַן פון דער קיך חנה מיט די המן־טאַשען].

ח נ ה [דערזעהט בּערטען אַ פאַר'חלש'טע און גרישאַן שטעהן אויף איין קניהע, פאַרלירט זי דעם טעלער מיט די המן־טאַשען און לאָזט זיך צו דער טאָכטער]. גאָט איז מיט דיר, טאָכטער מיינע! [צום מאַן]. וואָס איז דאָ געשעהן? גיכער! וואָס האָט זיך דאָ געטראָפען? נו, זאָג שוין!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ווייב, וויל זי בּארוהיגען]. שאַ, שאַ! שריי נישט! גאָלע גאָרנישט... אָפּגעשמיסען... פאַרטריבּען... דריי מיידלעך...

ח נ ה. ווער האָט געשמיסען? וועמען געשמיסען? אַ דונער איז מיר! [קוקט אויפ'ן יונגווארג]. וואָסערע מיידלעך?...

י ש ר א ל־א י ס ר [שטעהט־אויף פון טיש]. שטיאַ! פאַר־שטעהסט נישט קיין שפּעגעלאַציע! [מאַכט מיט די הענט]. דריי מיידלעך. איך האָבּ געהאַט דריי מיידלעך, און ער [ווייזט אויפ'ן ערשטען גאַסט] האָט גאָלע גאָרנישט. שראַגע האָט ער געהאַט. האָט ער מיך געשמיסען און געשמיסען, פאַרטריבּען, הייסט עס, מיט שראַגע, מיט גאָרנישט! [גלייך צו איהר אין פּנים אַריין. מאַכט מיט די הענט]. מיט שראַגע! מיט שראַגע!...

פ אָ ר ה אַ נ ג.

העבּרעאישע און רוסישע פראַזען, וואָס טרעפען זיך אין „שראַגע".

העבּרעאיש:

אוואל אוויך היביא סימחאטא בידוואר קריאט האמגילא האזאט באבאאיט האזע (אבל אביך הביע שמחתו בדבר קריאת המגילה הזאת בבית הזה) — אבער דיין פאטער האט אויסגעדריקט זיין פרייד וועגען דאס לייענען פון דער דאזיגער מגילה אין דעם דאזיגען הויז.

אני מעדאבער איווריט בעכאל מאקאם וועאים קאל האאלאם. אפילו קעשע־אני יאצע בעמערקאווא, אני אמער לעהאקאנדוקטאר: טען לי קארטים! (אני מדבר עברית בכל מקום ועם כל העולם. אפילו כשאני יוצא במרכבה, אני אומר להקונדוקטור: תן לי כרטים!) — איך רעד העברעאיש אומעטום און מיט דער גאנצער וועלט. אפילו אז איך פאהר אויפ'ן טראם, זאג איך דעם קאנדוקטאר: געב מיר א בילעט!

בעכאל דאר וואדאר אובכאל מעדינא אומעדינא כאזוערעט האמגילא האזאט (בכל דור ודור ובכל מדינה ומדינה חוזרת המגילה הזאת) — אין יעדען דור און אין יעדער מדינה חזר'ט זיך איבער די דאזיגע מגילה.

טאוו וועיאפע וועגעכמאד וועגאאים (טוב ויפה ונחמד ונעים) — גוט און שען און פיין.

יאנאטי! יאפאטי! טאמאטי! (יונתי! יפתי! תמתי!) — מיין טייבעלע! מיין שענהייט! מיין עהרליכע!

לאוו (לאו) — ניין.

קאמא פעאמים ניכטאוו וועגעכטאם אל אם האיהודים לעהאשמיד לאהאראג אולאבער! קאמא פעאמים יאצא האמאן בען האמדאטא האאגאגי ליכטאוו סיטנא אל אם איסראעל! (כמה פעמים נכתב ונחתם על עם היהודים להשמיד להרוג ולאבד! כמה פעמים יצא המן בן המדתא האגגי לכתוב שטנה על עם ישראל!) — וויפיעל מאל איז שוין געצייכענט געווארען אויפ'ן אידישען פאלק צו אויס'הרג'ענען און פארטיליגען עס! וויפיעל מאל איז שוין ארוים המן בן המדתא האגגי צו שרייבען פאסקווילען אויפ'ן פאלק ישראל!

רוסיש:

אדנים סלאוואם — מיט איין ווארט. אונימשטאזשען — פארניכטען. אוסטאוו — תקנות. אימעניגעם — געבורטסטאג. אקאנטשאטעלנא — איני־גאנצען.

בּאָזשע סאַחראַני — גאָט באַהיט. באַרישנים — פרייליכס.

גאָספּאָדאַ, סאַדיטעס — רבותים, זיצט.

דאַ סווידאַניאַ — אויף ווידערזעהען. דאַזשע — אפילו. דושינקע (דושענקאַ) — נשמה מיינע. דרעווניע־יעווריעיצעס — העברעער.

וואַפּראָס — פראַגע. וו׳טאַקאָם סלוטשאַיע — ווייבאַלד אַזוי. וו׳סאַמאָם דיעליע — אין דער אמת׳ן.

זאַמעטשאַטעלני יאַזיק — איין אויסגעצייכענטע שפּראַך. זוואוטשיט קאַק איספּאַנסקי — קלינגט ווי שפּאַניש.

חעדערא — חדרים (שולען).

טשטאָ יאַ וואַס סקאַזאַל? — וואָס האָב איך אייך געזאָגט? טשטאָ מניע דיעלאַט? — וואָס זאָל איך טהון? טשעסטנאַיע סלאָוואָ — עהרען־וואָרט.

יאַ וואַס רוטשאַיוס — איך בין אייך ערב.

מאַלאַדיאַזש — יונגוואַרג.

נאַד נאַמי ניע קאַפּליעט (פאַרגרייזטע פראַזע) — איבער אונז רעגענט ניט. ניע דאַי באָג — זאָל גאָט היטען. ניעאוזשעלי? — טאַקי באמת?

סאַיעדיניאַיען — פאַראייניגען. סטיעסניאַיען — זיך שעמען. סלאָוואַ באָגו — גאָט צו דאַנקען. סלוזשאַשטשעס — געשעפטס־אַנגעשטעלטע. סליעפאַ — בלינדערהייט (ניט געזעהען די קאַרטען).

פּאַדלאַסטען — געמיינהייטען. פּאַזשאַלויטיע וו׳קאַנטאָרו — מע בעט אייך מחילה אין קאַנטאָר אריין (אין קעשענע נאָך געלט). פּאַ נאַסטאַיאַשטשע־מו — אויפ׳ן ריכטיגען אופן. פּאָשלאָ — עס געהט אַ גאַנג.

קופּעץ קאַק סטרעלעץ — אַ סוחר איז ווי אַ שיסער (דאָס הייסט, אַ מאָל טרעפט ער, אַ מאָל ניט). קליאַנוס באָגאָם — איך שווער ביי גאָט.

עולם-הבא

א שארזש אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פערזאָנען:

מיסטער טשערקים. איין אַללרייטניק.
מיסעס טשערקים. איין אַללרייטניטשקע.
מיסטער קוואַטשקע. א היברו־טיטשער.
אַ איד.
צוויי עדות.

אָרט: די ווייטע פּראָווינץ אין אַמעריקע. צייט: דאַ ניט לאַנג.

[אין פּאַרלאַר, אין אַ ראַקינג־טשער, זיצט מיט אַ ציגאַר אין מויל, די פיס אַרויף, מיסטער טשערקיס, אַ גוט־געבויטער מאַן פון מיטעלע יאָהרען, עלעגאַנט געקליידט. אַקעגען איהם, אויפ'ן צווייטען ראַקינג־טשער, זיצט די מיסעס טשערקיס, אַ שווערע שטיק מיט אַ דריינאַרענדיגען גוידער. ביידע קאַטשען זיך].

מיסטער טשערקיס [אַ קוק אויפ'ן זייגער]. וואָס איז די מעדער מיט'ן טיטשער? צוגעזאָגט קומען מיט'ן רעוורענט פון עולם־הבא, און קומט ניט. אַלבעטשיע, אַז ער האָט חרטה.

מיסעס טשערקיס. נעוועה מאַי! [געהניצט].

מיסטער טשערקיס. וואָס הייסט נעוועה מאַין? ביזנעס איז ביזנעס...

מיסעס טשערקיס. צו וואָס טויג דיר די ביזנעס, דזשאַ? ס'וועט נאָר קאָסטען געלט...

מיסטער טשערקיס. ביי דיר איז דאָס געלט אַנלי. זאָלסט אַ טראַכט טהון אַ ביסעל ווייטער — דאַט נאָט! ביקאָז דו לעבסט נאָר מיט'ן היינט. איך טראַכט מיך אַריין אין מיין לייף, ווי אַזוי מיר זענען מיט דרייסיג יאָהר צוריק געקומען אין דהיז קאָונטרי, און האָבען ביידע געפּעדעלט, זענען מיר געווען אידען גלייך מיט אַל די פּיפּעל — באַט וואָס זענען מיר איצט? [שטעהט אויף, שפּאַנט אום]. וואָס פאַר אידען זענען מיר? ניט קיין שבת, ניט קיין יום־טוב, ניט קיין טלית, ניט קיין תפילין — נאָטינג! טאָג ווי נאַכט אָדער אין פּאָוקער, אָדער אין פּינאַקעל, אָדער אין אַנדערע גיימס, און הויבען גאָר ניט אָן צו טראַכטען וועגען יענע וואָרלד. איבער האָנדערט ענד טווענטי יערס, ווער וועט עפּטער אונז זאָגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. וואס הייסט? מיר האבען ניט קיין זיהן?

מיסטער טשערקיס [האט זיך אפגעשטעלט]. אט די לויפערס וועלען זאגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. דזשייק, קאן זיין, וועט קיין קדיש ניט זאגען, אבער מאקסילע? — מיר פאר זיין קאפ!

מיסטער טשערקיס. מאקס וועט זאגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. שור וועט ער זאגען קדיש!

מיסטער טשערקיס. אלבעטשיע, אז ניין! אפשר די ערשטע אכט טאג. באט שפעטער — נאסער!

מיסעס טשערקיס. יעס מעם!

מיסטער טשערקיס. נאסער!

מיסעס טשערקיס. יעס מעם!

מיסטער טשערקיס [א קלאפ אין טיש]. אז איך זאג נאסער, איז נאסער! [מיסעס טשערקיס שליסט צו איהר מויל. — עס דערהערט זיך א קלאפ אין טיר.ביידע רופען אויס]: קאם אין! [עס קומט אריין דער טיטשער, מיסטער קוואטשקע, א זשוואווע אידעל מיט איין אויסגעהונגערט אומרוהיג פנים, זעהט־אויס האלב שניידער, האלב רעווערענד].

מיסטער טשערקיס. האו דו יו דו, מיסטער טיטשער, סידאן!

מיסטער קוואטשקע [זעצט זיך אוועק, ווישט זיך דעם שוויים]. נו, א היץ! קוים מיט צרות איינגעבעטען דעם אידען!... איידער איך האב איהם אויסגעזוכט וואו ער וואוינט — איך וואלט דערפאר ניט גענומען קיין צעהן דאלער, זאל מיין נאמען ניט הייסען קוואטשקע!

מיסטער טשערקיס. טאקי דהי סיים דזשו, וואס מיר האבען גערעדט?

מיסטער קוואטשקע. טאקי דער זעלבער איד... נאר ער האט שוין חרטה געהאט אויף דער גאנצער מעשה. נישט געוואלט פארקויפען פאר קיין געלט! וואס טויג איהם, זאגט ער,

געלט? געלט געהט אוועק, און עולם־הבא בלייבט אויף אייביג... האָב איך מיך צוגעזעצט צו זיין ווייב. אַ אידינע — אַהין־אַהער, כ'האָב קוים גע'פועל'ט פאַר צוויי הונדערט דאָלער זאָל ער אָפּ־טרעטען האלב פון זיין חלק עולם־הבא... איהר וועט אַנקוקען אַ איד — איהר האָט זינט איהר לעבט אַזאַ אידען ניט געזעהען! אָנ־געטהאָן געהט ער ווי אַ טערק, און רעדט מעהר אויף לשון־קודש... געוועזן צעהן יאָהר אין ארץ־ישראל, געקומען אַהער צו גאַסט צו זיינע קינדער און פאָהרט נאָך אַ מאָל קיין ארץ־ישראל... אַ כשר'ער איד, זיצט יומם ולילה און לערענט... אָדער ער לערענט, אָדער ער דאַווענט... און פאַסט תעניתים... אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג... ווייסט ניט קיין צורת מטבע...

מיסעס טשערקיס. פון וואַנען זשע ווייסט ער צו נעמען צוויי הונדערט דאָלער?

מיסטער קוואַטשקע. ער? חס וחלילה! ווי קומט ער צו געלט? איך זאָג דאָך אייך: ער איז צו אַזעלכע זאַכען ניט שייך. דאָס האָב איך מיט איהר, מיט זיין אידינע, אָפּגעמאַכט פאַר איין האַלבען חלק עולם־הבא... מיסטער טשער־קיס, זענט איהר גרייט און מע קאָן צוטרעטען צו דער צערעמאָניע פון מכירת עולם־הבא?

מיסטער טשערקיס. פּאָזעטיוולי! נאָר איך האָב צו אייך אַ קליינע ביטע. [קווינקעלט זיך]. איך וואָלט גע־גליכען, ס'זאָל זיין דערביי, איף איטס פּאָסיבעל, אַ רעווערענט... אַ ריעל רעווערענט...

מיסטער קוואַטשקע [דערשראָקען]. צו וואָס אומ־זיסטע עקספּענסעס? איך בין ביי אייך אַ טיטשער, דאַכט זיך, ניט דאָס ערשטע יאָהר. איך פאַרזיכער אייך, אַז איך בין קלאָר אין הלכות עולם־הבא, ווי דער גרעסטער רעווערענט. על־פּי דין דאַרף מען מעהר ניט האָבען ווי אַ האַנט, תקיעת־כּף פאַר צוויי עדות — און דאָס אַלץ.

מיסטער טשערקיס. איז דאָס די לאָא?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. אַ בפירוש׳ער דין אין הלכות חדותא, פּרק בבלאי טפשאי... מעג איך זיי נעהן אריינ־רופען? זיי ווארטען דאָ אין האָל.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. אָללרייט. און וואָס דאַרף איך טהון?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. איהר דאַרפט גאָרניט טהון. איהר וועט זיך נאָר מטריח זיין איבערטהון יום־טוב׳דיג, מעהר אידיש, ווי בעת איהר געהט אין שוהל אריין. אויפ׳ן קאָפּ וועט איהר מוחל זיין אָנטהון אַ העט. און אויך די מיסעס וועל איך בעטען עפּיס נעמען אויפ׳ן קאָפּ, אַבי די האָר צודעקען. און אז איהר וועט זיך אָנטהון, וועט איהר פריהער וואשען די הענט, אַט ווי מע וואשט זיך צום עסען.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מאַכט אַ פּרום פּנים]. וועלל! און זאָגען דערביי וואָס?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָגען — גאָרנישט, נאָר דענקען דאַרפט איהר וועגען גאָט, וועגען טוידט און וועגען יענער וועלט.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מיט דער זעלבער פרומער מינע]. אָללרייט. [שטעהט־אויף]. באַדאַרף איך מיט זיך אהער ברענגען סאמטינג, אַ סדור, אָדער... האָו דו יו קאָלל איט?... אַ מחזור? אַ סליחה?...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. קיין זאך! איהר דאַרפט נאָר טראַכטען פונ׳ם טוידט און פון יענער וועלט. און טאָמער קומט עמיצער וועגען ביזנעס — טרייבט איהם ארויס. טאָמער קלינגט מען אין טעלעפאָן — ענטפערט ניט. לאָזט אראָפּ דעם וויִיער. און איהר אויך, מיסעס לעבען, רעדט ניט מיט דער דיענסט, און מיט׳ן מאַן אויך וואָס ווינציגער, און טראַכט וואָס מעהר פונ׳ם טוידט.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. אָללרייט! טשענזשען דעם סוט דאַרף ביי מיר נעמען אַ מינוט צעהן אָדער פופצעהן. [צו דער

מיסעס]. קאָם אַז. דער טאָג שטעהט ניט. [געהען־אָפּ ביידע. נאָך זיי געהט־אָפּ דער טיטשע און קומט באַלד צוריק מיט'ן אידען. אַ הויכער, אַ שענער, אַ געזונטער, ווי עס גיט זיך אויס אַ געראָטענער קצב, אָדער אַ בעל־עגלה. אָנגעטהאָן געהט ער אין אַ מאָדנע חאַלאַט מיט אַ פּלאַכטע אויפ'ן קאָפּ. שענע באָרד און פּאות באַציערען זיין פּנים, נאָר ס'איז ניט שווער צו דער־קענען, אַז דאָס זענען פרעמדע באָרד און פּאות. — נאָכ'ן אידען שלעפּען זיך נאָך די צוויי עדות, אידען פון דער גאַס].

מיסטער קוואַטשקע [בעט די עדות זיצען, און דעם אידען פיהרט ער צו נאָהענט צו דער ראַמפּע, רעדט צו איהם אַזוי, אַז די צוויי עדות זאָלען ניט הערען]. די באָרד וואָלט איהר געמעגט פון דעסטוועגען אַ ביסעל צו־רעכט מאַכען... זעהט אויס, ווי אַ פרעמדע...

דער איד [אָקענען שפּיעגעל]. דאָס איז דער באַרבער שולדיג, אַ רוח אין זיין בוזעם אריין! איך זאָג איהם: מאַך מיר, ווי די אַקטעיוירען אין טרעיאַטער מע זאָל ניט דערקענען. [מאַכט צו־רעכט די באָרד און פּאות]. וואָס זשע דאַרף איך טהון? וואָס דאַרף איך זאָגען, הייסט עס?

מיסטער קוואַטשקע. נאָר נישט רעדען! וואָס ווינציגער גערעדט! איהר שטעלט זיך, זייט מוחל, אַוועק מיט'ן פּנים צו דער וואַנט, אָט אַזוי אַ [ווייזט איהם ווי אַזוי], גלייך ווי איהר דאַווענט.

דער איד. וואָס איז פאַר אַ דאַווענען אין מיטען דערינען?

מיסטער קוואַטשקע. מנחה וועט איהר דאַוונען.

דער איד. אין מיטען בייטאָג?

מיסטער קוואַטשקע. עהרליכע אידען הויבען אָן מנחה פון בייטאָג.

דער איד. אָללרייט — איהר זענט אַ טיטשער, ווייסט איהר בעסער מן הסתם. איך קאָן אָבער ניט אויסוועניג.

מיסטער קוואַטשקע. איהר דאַרפט נישט קאָנען. איהר דאַרפט נאָר שטעהן מיט'ן פּנים צו דער וואַנט, שעפּטשען

מיט די ליפּען און ארויסלאָזען אַלע מאָל אַ זיפץ, ווי איין עהר־ליכער איד... קאָנט איהר זיפצען?

ד ע ר א י ד. איך קאָן, פאר וואָס זאָל איך ניט קאָנען? איך קאָן אייך זיפצען אזוי, אז פון יעדען זיפץ זאָלט איהר ביי מיר פּאַטען אין חלשות...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. צו שטארק דאַרף מען ניט. [ווייזט איהם ווי אזוי]. און רעדען וואָס ווינציגער. און דאָס, וואָס איהר מוזט שוין זאָגען, זאָלט איהר זאָגען אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. ווי קומט צו מיר לשון־קודש? איך האָב מיט מיינע פערד קיין לשון־קודש ניט גערעדט.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. בהמה! זיי קאָנען לשון־קודש גלייך מיט אייך! איהר דאַרפט נאָר בעלעבעטשען וואָס ניט איז, פון סדור אָדער פון תהלים, בכדי זיי זאָלען מיינען, אז איהר רעדט אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. אָלרייט — איך וועל אייך האקען גאנצע שטיקער פונ'ם דאַווגען, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל מיך ניט צעלאַכען.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָל אייך גאָט היטען פון אזא געדאַנק! איהר'ט אומגליקליך מאַכען אי זיך, אי מיך... שאַ! זיי געהען... [דער איד שטעלט זיך אוועק מיט'ן פּנים צו דער וואַנט. עס קומט־אַן מיסטער טשערקיס, נאָך איהם די מיסעס טשערקיס. ער האָט זיך איבערגעטהאָן אין אַ נייעם אנצוג מיט'ן צילינדער אויפ'ן קאָפּ. זי האָט אָנ־געטהאָן אַלע איהרע דיימאָנדס און דעם קאָפּ האָט זי איבערגעדעקט מיט אַ ווייסען וואָאל. ביידע זעהען־אויס האפּערדיג, רעליגיעז געשטימט, קוקען מיט גרויס רעספּעקט אויף דעם מאָדנעם אידען אין זיין מאָדנעם קאָסטיום].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [שטיל צום טיטשער]. דאָס איז די מען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [הויך]. איהר מעגט רעדען העבער. ערשטענס, איז ער טויבליך, און צווייטענס — ער, אז ער דאַוונט, קאָנט איהר שיסען מיט האַרמאַטען, וועט ער אויך ניט הערען.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. איז דאָס? לאַנג וועט ער דאַוונען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ניין, נישט לאַנג. דאָס הייסט, דאַוונען דאַווענט ער דריי שעה, און פיער שעה, און אַמאָל זעכס שעה אויך, נאָר איצט וועט דאָס נעמען עטליכע מינוט, וואָרום דאָס דאַווענט ער פון פאַרענט. [איז דער מינוט לאָזט דער איד אַרויס אַזאַ זיפץ, אַזביידע טשערקיסעס טהוען זיך אַ וואַרף].

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. ליסען, מיסטער טיטשער, איך האָב אייך געוואָלט פרעגען עפּיס אַ זאַך. [קווינקעלט זיך].

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. וואָס פאַר אַ זאַך האָט איהר געוואָלט פרעגען, מיסעס? עפּיס אַ דין, וואָס איז שייך צו עולם־הבא?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. יאָ. דאָס געהער זיך אָן מיט עולם־הבא, און טאַקי מיט מיר אַליין... אינ׳ם חלק עולם־הבא, וואָס מיין מאַן האַנדעלט איין ביי אָט דעם אידען, האָב איך דאָך אויך אַ טייל?...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. חס וחלילה! אַ ווייב האָט אַ חלק אין איהר מאַנ׳ס עולם־הבא נאָר דעמאָלט, ווען ער האָט דאָס פאַרדיענט דורך זיין לערנען, אָדער דאַוונען, אָדער צדקה־געבען... אין געקויפטער עולם־הבא האָט דאָס ווייב ביי׳ם מאַן, ווי דער מאַן ביי׳ם ווייב, קיין שום חלק ניט.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. אַזוי נאָר? אַ שענער יושר! [בייז].

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. מיסעס לעבען, אַזוי איז דער דין בפירוש אין מדרש פליאה, הלכות גומעראַבעקע, פרק עולם־הבא — וואָס זאָל איך טהון?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס [ווייד]. ניט זשע מיר איין עצה, מיסטער טיטשער, וואָס טהוט מען, איך זאָל אויך האָבען חאָטש אַ שטיקעל עולם־הבא?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [צו דער מיסעס]. אי דאָנט נאָו

וואָס איז די מעדער וויט יו? וואָס באַדערסט דו? עס געהט אוועק די צייט פאַר נאַטינג!

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס [בייז]. ביי דיר הייסט עס פאַר נאַטינג... אַבי דו האָסט זיך באַוואָהרענט מיט עולם־הבא, און פאַר מיר איז נעוועד מאַי! גאָרניט! ער וועט זיך זיצען דאָרטען, ווי אַ שררה, מיט אַלע אָללרייטניקעס און מיט אַלע אָללרייטניצעס אין גן־עדן, שפּיעלען מיט די חצופות אין פּאָוקער אָדער אין פּינאַקעל, און איך וועל ברענען ווי אַ ליכט אין גיהנם — וואָס אהרט עס איהם, אַשטייגער? [וויינט שיער].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מיט רחמנות]. איל טעל יו, מיסעס, קאָנסט דאָך קויפען פאַר דיין געלט אַ פּאַרט עולם־הבא, און טאַקי ביי דעם דזשו. ער טהוט ביזנעס, לאָז ער שוין טהון.

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע [מאַכט אַ רחמנות־פּנים]. איך ווייס ניט, אויב ער וועט פאַרקויפען נאָך עולם־הבא... איך וועל איהם אַ פרעג טהון. [געהט־צו צום אידען, רעדט צו איהם הויך, ווי צו אַ טויבען]. האָט קיין פּאַראיבעל ניט, רב אהרן ברב משה! די מיסעס בעט אייך, אפשר איז מעגליך, איהר זאָלט איהר אָפּטרעטען פון אייער חלק עולם־הבא... ס'איז אַ יושר, אזוי ווי איהר מאַן וועט האָבען האַלב פון אייער עולם־הבא, לאָז זי האָבען חאָטש די האַלב פון אייער האַלב.

ד ע ר א י ד. אדון עולם אשר מלך ברטם...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער זאָגט: דעמאָלט בלייבט איהם איבער עולם־הבא אויפ'ן שפּיץ מעסער.

ד ע ר א י ד. נשמת כל חי תברך את...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע. ער זאָגט: סיידען מע וועט איהם באַצאָהלען פאַר אַ פערטעל אזוי פיעל, ווי פאַר אַ האַלב.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. אַבי איהר זאָגט, ער ווייסט ניט, וואָס געלט איז — און דינגט זיך, ווי פאַר איין אָכס... פאַר אַ פערטעל מעג ער נעמען אַ פערטעל...

ד ע ר א י ד. כל הנשמה תהלל יה...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: אז פאר א פערטעל איז די העלפט. עס מאכט אויס אזוי גרויס, ווי הונדערט דאָלער.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. פאר וואָס איז פאר א פערטעל די העלפט — פארשטעה איך ניט.

ד ע ר א י ד. אשרי יושבי ביתך עוד...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: אז האלב פון האלב איז אלע מאָל א פערטעל.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. זאָגט איהם, אז צוליעב מיר מעג ער לאָזען בילינגער, פאר א פופציגער.

ד ע ר א י ד. לא אָמות כי אחיה ואספר...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער וויל ניט הערען, ניט זעהען.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. דארף מען ניט. איכ'ל זיך באגעהן אזוי.

ד ע ר א י ד. הודו לה' כי טוב...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: טוב — דאָס הייסט, לאָז שוין זיין ווי איהר זאָגט.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. וויבאלד אזוי, לאָז זיין פערציג דאָלער.

ד ע ר א י ד. כי לעולם חסדו...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: ס'איז צוליעב אייך. אצינד קאָנען מיר צוטרעטען צו דער צערעמאָניע. [טהוט א וואונק צו די עדות. זיי געהען צו].

ע ר ש ט ע ר ע ד ו ת. אונז האָט מען באשטעלט, מיר זאָלען זיין עדות ביי מיסטער טשערקיס, און מע האָט אונז צו־געזאָגט צו דריי דאָלער אויף א קאָפּ. איצט, וויבאלד אז די מיסעס וועט אויך דארפען עדות, ווילען מיר צוויי מאָל אזוי פיעל.

צ ו ו י י ט ע ר ע ד ו ת. אָדער האָטש צו פינף דאָלער אויף א קאָפּ.

מיסעס טשערקיס. אַזוי גאָר? הפקר פּעטרישקע?

מיסטער טשערקיס. אַ סטרייק? קעגען אַ סטרייק האָבען מיר סקעבּס!

מיסטער קוואָטשקע [זאָגט עפּיס צו ביידע עדות אויפ'ן אויהער]. אָללרייט! אַצינד קאָנען מיר צוטרעטען צו דער מכירה. מיסטער טשערקיס! זייט זשע מוחל, קומט אַהער, איהר דאַרפט שטעהן אָט דאָ, אין דער רעכטער האַנט. [מיסטער טשערקיס שטעלט זיך אַוועק רעכטס]. און איהר, מיסעס, זייט זיך מטריח אַהער, אין דער לינקער האַנט. [מיסעס טשערקיס שטעלט זיך לינקס. — צום אידען]. רבּ אהרן בּרבּ משה! זייט זשע מוחל אַהער צו מיר! [דער איד געהט צו, זיפצט]. איצט, מיינע ליעבּע אידען, דאַרף איך אייך זאָגען אַ פּאָר ערנסטע ווערטער, וואָס איהר האָט צו טהון, טאַקי איהר בּיידע. איהר זאָלט קלערען פונ'ם יום־המות, פונ'ם לעצטען טאָג, וואָס וועט אַמאָל קומען, דעמאָלט ווען די נשמה וועט זיך אָפּטיילען פון אייער גוף און וועט דאַרפען געהן אין גן־עדן אריין צו געניסען פון דעם עולם־הבּא, וואָס עס טרעט אייך אָפּ מיט זיין גוטען ווילען מורנו רבּ אהרן בּרבּ משה. פון קיין זאַך אין דער וועלט טאָרט איהר אַצינד נישט קלערען, ניט גוט, ניט שלעכט, נאָר פון עולם־הבּא. דאָס איז איינס. דאָס צווייטע — זייט אַזוי גוט און גיט די רעכטע האַנט צו אָט דעם אידען רבּ אהרן בּרבּ משה און זאָגט מיר, אויבּ איהר נעמט איבּער מיט אייער גוטען ווילען דעם חלק עולם־הבּא, וואָס ער טרעט אייך אָפּ בּמתנה? זאָגט „יאָ".

מיסטער טשערקיס. יעס.

מיסטער קוואָטשקע. נישט „יעס", נאָר „יאָ".

מיסטער טשערקיס. יאָ.

מיסטער קוואָטשקע. צי געהט אייך ניט איבּער אַ שלעכטער געדאַנק און צי האָט איהר ניט חרטה, וואָס איהר קויפט עולם־הבּא? זאָגט „ניין".

מיסטער טשערקיס. נאָסער!

מיסטער קוואָטשקע. ניט „נאָסער", נאָר „ניין!"

מיסטער טשערקיס. ניין.

מיסטער קוואַטשקע. איצט זאָגט מיר, ווי אַזוי רופט מען אייך אויף אידיש?

מיסטער טשערקיס. דזשאָזעף.

מיסטער קוואַטשקע. און אייער טאַטען?

מיסטער טשערקיס. אַברהמעל.

מיסטער קוואַטשקע. יוסף בן אַברהם. און אייך, מיסעס?

מיסעס טשערקיס. איך — פלאָסי, נאָר אויף אידיש לאה־דוואָסי, און מיין מאַמע נחמה־סאָסי.

מיסטער קוואַטשקע. אָללרייט! עדות, קומט אַהער! איהר זענט עדות, אַז מורנו רב אהרן ברב משה טרעט־אָפּ מיט זיין גוטען ווילען במתנה פאַר רב יוסף ברב אברהם האַלב פון זיין חלק עולם־הבא, און צו האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי די האַלב פון זיין האַלב עולם־הבא מיט אַלע זכיות און פּריווילעגיעס, וואָס ער קאָן האָבען אויף יענער וועלט איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר. אויך זענט איהר עדות, אַז פאַר דער מתנה באַקומט מורנו רב אהרן ברב משה פון רב יוסף ברב אברהם אַ מתנה צוויי הונדערט דאָלער, און פון האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי אַ חוץ אַ מתנה פערציג דאָלער. האָט איהר געהערט? זאָגט „יאָ“.

ביידע עדות. מיר זענען ניט טויב.

מיסטער קוואַטשקע. איך פרעג אייך נים, צי איהר זענט טויב; איהר זאָגט מיר: „יאָ“.

ביידע עדות. יאָ.

מיסטער קוואַטשקע. האָט איהר פאַרשטאַנען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען? זאָגט „יאָ“.

ביידע עדות. שור!

מיסטער קוואַטשקע. זאָגט נים „שור“, זאָגט „יאָ“!

בּ י י ד ע ע ד ו ת. יאָ.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. האָט דאָ, חלילה, איינער דעם אנדערען גענויט, געקריוודעט, אָדער אָפּגענאַרט? זאָגט „ניין".

בּ י י ד ע ע ד ו ת. ס'איז ניט אונזערע ביזנעס.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע [ארויס פון די כלים]. אַט גויישע קעפּ! זאָגט „ניין"!

בּ י י ד ע ע ד ו ת. ניין.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. דאַנקען גאָט! [צום אידען]. זאָגט מיר דריי מאָל אין איין אָטעם: מכשפה לא תחיה! תחיה מכשפה לא! לא מכשפה תחיה! [דער איד זאָגט איהם נאָך דריי מאָל. מיסטער טשערקיס שוויצט, הויבּט דעם צילינדער, ווישט דעם שווייס. די מיסעס טשערקיס איז אויך רויט און פאַרשוויצט]. מיסטער טשערקיס, מזל טוב! מיסעס טשערקיס, מזל טוב אייך! גאָט זאָל אייך העלפען, איהר זאָלט זיך עלטערען ביז הונדערט מיט צוואַנציג יאָהר! נאָר איך דאַרף אייך זאָגען, איהר האָט געהאַנדעלט אַ מציאה. איין אנדערען וואָלט דאָס געקאָסט פינף הונדערט דאָלער — און אפשר טאַקי אַלע טויזענט, זאָל מיין נאָמען ניט הייסען קוואַטשקע!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. וועלל! [אַוועק די פרומע מינע, טהוט־אויס דעם צילינדער]. איצט וועלען מיר געהן נעמען אַ רעפרעש־מען. נאָר ביזנעס בעפאָר פּלעזשור. דאָ האָט איהר אייער געלט. [נעמט ארויס צוויי הונדערט דאָלער און זעקס דאָלער פאַר די עדות און גיט איבער צו מיסטער קוואַטשקע. — צו דער מיסעס טשערקיס]. מיסעס! ארויס מיט קעש! [די מיסעס בויגט זיך אַז, פאַרקאַטשעט אַלע קליידלעך און שלעפּט ארויס פון זאַק פערציג דאָלער, גיט איבער צו מיסטער קוואַטשקע]. וועלל! איך געה טשענזשען מיין סוט, ביקאָז איך פיהל הייס. און דו, מיסעס, וועסט זיין אַזוי גוט און וועסט אונז טריטען מיט אַ גלעזעל מאַקפי אָדער עפּעל־סיידער, אָדער איין אנדער דרינק. [געהט־אַפּ. נאָך איהם געהט־אַפּ אויך די מיסעס טשערקיס].

מיסטער קוואטשקע [אפגעוואָרט א האלבע מינוט נאָך זייער אוועקגעהן, געהט ער צו צום אידען]. נו, אצינד, יאַקעל בן פּלעקעל, לאָמיר זיך טיילען! [טיילט]. אייך הונדערט, מיר הונדערט, אייך צוואַנציג, מיר צוואַנציג. און דאָס זענען צוויי מאָל דריי דאָלער פאר די עדות.

ערשטער עדות. צו דריי? אָבער גאָר לא!

צווייטער עדות. צו פינף דאָלער, פעטער!

מיסטער קוואָטשקע. נאָך צו דאָלער — איין עק!

ערשטער עדות. ניין, ס'וועט נישט געהן!

צווייטער עדות. קיין נדבות ווילען מיר ניט. גיט אונז וואָס אונז קומט.

דער איד. אייך קומט? פאר וואָס? איהר זינגט שען?

ערשטער עדות. אזוי? איהר האָט שוין באקומען לשון?

צווייטער עדות. ביז אהער האָט איהר גערעדט נאָר אויף לאָקשען־קוילעטש.

דער איד. שקצים! עזות־פנים'ער! גענגסטערס!

ערשטער עדות. א גענגסטער זענט איהר אליין!

צווייטער עדות. א גענגסטער מיט א מאַסקע, א רוח אין דיין פרעמדער באָרד אריין!

דער איד. אז ס'איז יא אזוי, טא נא זשע דיר! [שמעקט־אָפּ דעם עדות א פאטש].

צווייטער עדות [חאפט דעם אידען פאר דער באָרד]. פאטשען וועסט דו זיך, דו שאַרלאַטאַן, דו עולם־הבא־פעדלער?...

[ציהט איהם צו זיך. דעם אידענ'ס באָרד איז ביי'ם צווייטען עדות איז די הענט. אין דעם עפענט זיך די טיר און עס באווייזען זיך מיסטער טשערקים אין איין אנדער קאָסטיום און מיסעס טשערקים מיט א טאַץ. אויף דער טאַץ — א פאָר פלעשלעך מיט געטראַנקען און א פאר שעלכעלעך מיט פאַרבייסען.

דערזעהען איינעם פון די עדות מיט אַ באָרד אין די הענט און דעם אידען אָהן אַ באָרד, האָבען זיי אַלץ פאַרשטאַנען. נאָר פּאָר גרוים וואונדער זענען זיי געבליבען שטעהן אויף דער טיר, ווי צוגעשמיעדט, קוקענדיג איינס אויף דאָס אַנדערע. אַ מינוט האַלט־אָן די שטומע סצענע, וואו אַלע זענען פאַר־גליווערט, יעדער אין זיין פּאָזע. דער פאָרהאַנג פאַלט].

מיסטער בוים
אין קלאַזעט

אַ שפּאַס אין איין אַקט.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פ ע ר ז אָ נ ע ן:

מ י ס ט ע ר ב ו י ם.

מ י ס ע ס ב ו י ם.

ש פ ר י נ צ ע ל. מיסטער בוים'ס א גרינגע שוועסטער.

[מיסטער בוים קומט אריין צו זיך אין שטוב, טרעפט קיינעם ניט, ווארפט אראפ דעם הוט, קלאפט מיט'ן שטעקן אין טיש נערוועז].

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [הויך]. הו איז האום? [נאך העכער]. הו איז היער? [עס קומט אריין מ י ס ע ס ב ו י ם, אויסגעפוצט].

מ י ס ע ס ב ו י ם. וואס איז די טראבעל וויט יו?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. וואו ביזט דו געווען, דזשעני?

מ י ס ע ס ב ו י ם. איך האב זיך געדרעסט. וואס איז דען?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. ווער איז דא געווען?

מ י ס ע ס ב ו י ם. נאבאדי.

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [נערוועז]. א מאן פון אפיס האט דא באדארפט זיין!

מ י ס ע ס ב ו י ם. נישט געווען קיינער... אך, יא! דא איז געווען דיין שוועסטערל... שפרינצעל איז דא געווען...

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [ווערט נאך מעהר נערוועז]. טערריבעל!... ווידער א מאל? פאר וואס האסט דו איהר ניט געזאגט, דאס אי עם נאט עט האום?

מ י ס ע ס ב ו י ם. פון וואנען ווייסט דו, אז איך האב עס איהר ניט געזאגט?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. באדארפט געווען זאגען, אז איך בין ניטא, אז איך בין אוועקגעפאהרען, אז איך האב געמופט, אז איך וויל זי ניט זעהען — און דאטס אלל!

מ י ס ע ס ב ו י ם. הערט זי זעהר, אז מע זאָגט איהר! זי האָט דיך אויסגעזוכט אין אַלע רומס! איך האָב געמיינט, איכ'ל דעם שלאַק באַקומען!

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. דער טייוועל זאָל עס נעמען. נאַ דיר אַ שוועסטערל! נאַ דיר אַ שפּרינצעל! אַלבעטשיע, אַז זי וועט מיך ארויסטרייבען פון שטאָדט, און איכ'ל מוזען אריבערמופען אין איין אַנדער שטאָדט! [שפּאַנט ארום נערוועז]. זי פאַרדרעהט מיר מיין קאָפּ! זי ספּוילט מיר מיינע ביזנעס!... זי טרייבט מיך אין דער ערד אריין!...

מ י ס ע ס ב ו י ם. וועր איז דיר שולדיג? האָסט דו ניט געזאָלט שיקען איהר קיין שיפּסקארטען, וואָלט זי ניט געקומען.

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [לויפט ארום]. שיפּסקארטען! פון וואַנען זאָל איך וויסען, אַז ס'אַ קרענק? איך האָב געמיינט, זי וועט קומען, וועל איך איהר מאַכען אַ ביזנעס, וועט זי זיך באַזעצען מיט איהר פעמילי, ווערען סיטיזנער, מיך וועט עס קאָסטען אַ פּאָר דאָלער — און דאַטס אָלל! גערה ריכט זיך, אַז די וואומען וועט מיר ברענגען אַזוי פיעל טראָבעל, מיך מאַכען צו מופען — מיר'ן מוזען מופען, מיסעס בוים, ס'וועט זיך גאָרניט העלפען!

מ י ס ע ס ב ו י ם [מיט אַ ניגון]. איך וועל ניט מופען! איך בין אָללרייט! [עס הערט זיך אַ קלונג]. ס'איז זי!...

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [חאַפּט זיך ביי'ם קאָפּ]. ס'איז זי? טערריבעל! איכ'ל עס ניט אויסהאַלטען! ס'איז אימפּאָסיבעל! איכ'ל זיך אַ מעשה אָנטהון! איכ'ל זיך נעמען דאָס לעבען!

[חאַפּט דעם הוט, וויל לויפען צו דער טיר. דאָס גלעקעל ווערט צעריסען קלינגענדיג].

מ י ס ע ס ב ו י ם. וואוהין לויפסט דו? ווילסט זיך מיט איהר באַגעגענען אַ נאָז קעגען אַ נאָז?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. ביזט גערעכט! ביזט גערעכט! וואָס טהוט מען? באַהאַלט מיך! פאַרשלים מיך! איכ'ל זיך באַהאַלטען! וואו באַהאַלט מען זיך? [לויפט אוּם פון איין ווינקעל

צום אַנדערען פאַרצווייפעלט]. אַט דאָ אין קלאָזעט וועל איך איבער־וואַרטען... איך בעט דיך, דזשעני, מאַך ניט מיט איהר קיין לאַנגע קאַנווערסיישאַנס! זאָג איהר: אי עם נאָט האָום — און דאַטס אָלל!... [חאַפּט זיך אַריין אין קלאָזעט. מיסטער בוים שטעלט זיך אַוועק גרייט צו עמפּפאַנגען די אַריינגעקומענע. עס קומט אַריין שפּרינצעל, אָנגעטהאָן דוקא אַמעריקאַניש, מיט אַ שענעם הוט, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען].

שפּרינצעל. ניטאָ איהם נאָך, מיין בראַטישעק?

מיסטער בוים. וואָס הייסט דאָס „בראַטישעק"? זיצט!

שפּרינצעל. אַזוי גיך האָט איהר שוין פאַרגעסען אידיש? בראַטישעק איז די טייטש אַ ברודער. [זעצט זיך]. אַ שענער ברודער! איך האָב געמיינט, אַז איך וועל קומען צו פאָהרען, וועט ער מיך גליקליך מאַכען. אַ קליינינגקייט — אַ ברודער אַ גביר, און נאָך אין אַמעריקע, אַ פרייע מדינה, פאַרברענט זאָל זי ווערען! און די מענטשען — די כפרה מעגען זיי זיין פאַר אונזער לעצטען וואַסערפיהרער! און זייער לשון — פּאָטייטעס, טאָמייטעס, קיטשען און טשיקען, פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! אַז אַ קעלער איז אַ בייסמענט, אַ בוידעם אַ רוף, יאַרד איז אַ הויף, סטריט איז אַ גאַס און גאַביטש איז מיסט — נו, קאָן שוין זיין גוט?... איך וואָלט אויסגעלעבט מיינע יאָהרען און וואָלט נישט געקענט אָט דאָס לאַנד!... האָט ער זיך אָבער נאָסיאַדעט אויף מיר, דער בראַטישעק מיינער, און גענומען זעצען מיט בריעף, אַ בריעף נאָך אַ בריעף, איך זאָל קומען צו פאָהרען אין זיין אַמעריקע, אין זיין גאָלדענע מדינה, וועט ער מיך גליקליך מאַכען... און איך, נאַר, לאָז זיך איבעררעדען, וואַרף אַוועק אַזאַ לאַנד מיט אַזעלכע מענטשען, מיט אַזאַ געשעפט, אַ גאָלדען געשעפט, אַ שמאַלץ־גרוב, אַיין איינפאָהר־הויז, מיט אַ קאַמער, מיט אַ קלייטעל, ווי־ניט־ווי, בעסער, ערגער, דאָס שטיקעל ברויט האָט זיך געשלעפּט! נאָר די לעצטע יאָהרען איז געוועזן שלעכט, ווייל מע האָט

גענומען טרייבען, און ס'איז ניט געווען ווער ס'זאָל פאַרפאַהרען און וואָס צו קויפען, ווייטער בין איך דאָך געווען אַ קייסעריני !... און ווען ניט דער פּאַגראָם, וואָלט איך מיך דען פונ'ם אָרט אפילו גערירהרט ? כ'וואָלט גאָר ניט געקוקט דערויף, וואָס מיין בראַ־טישעקעל שרייבט מיר גליקען, אַז פאַר מיינע קינדער וועט זיך עפענען אַ וועלט, אַלע וועגען זענען פאַר זיי פריי... עס הויבט זיך גאָר ניט אָן ! אַט האָט מיין משה דאָרט אין דער היים, חאָטש מע לאָזט ניט אריין, פון דעסטוועגען געענדיגט בוכהאַלטעריע דורך בריעף ביי יעקב מארק אין ליבאַווי, האָב איך גערעכענט, אַז דאָ וועט איהם מיין ברודער געווים אויסזוכען אַ שטעלע ביי יאַנקעל שיפען, אָדער ביי ראָקענפעלערען, אָדער אין איין אַנדער קאָנטאָר... און מיין טאָכטער האָט מען דאָרט אין ריסענלאַנד אויך ניט גע־וואָלט צונעמען אין גימנאַזיע, האָט זי ביי מיר פון דעסטוועגען שטודיערט נעהען און שניידען ביי דער נײידימש, אויך דורך בריעף, — וואָלט ער חאָטש מיין טאָכטער דאָ פּריסטראָיעט ערגיץ אין אַ דעפּאַרטמענט. איז ווער ? וואָס ? ווען מע קומט, טרעפט מען איהם נים !... אַ גדולה — ער שיקט מיר אריין אַלע וואָך אַ טשעק ! „וואָכער״ גיט ער מיר ! אַז אָך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין אריבערגעקומען ! [וויינט]. מיין מאַמע זאָל אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף איהר שפּרינצעל, ווי זי לעבט פון טשעקען און פון וואָכער... [ווישט זיך די אויגען]. אַ בת־יחידה געווען ביי איהר... צווישען אַכט זיהן, היצלים, בויאַנעס, האַלעדראַנצים, סך הכל איין טאָכטער... [פויזע]. צי, אשטיינער, איך זאָל חאָטש האָבען עפּים אַ געשעפט... זאָגט ער מיר צו, דער בראַטישעק מיינער, אַז נאָך יום־טוב וועט ער מיר אויסזוכען איין אַנדער ביזנעס. איך וויל שוין ניט קיין ביזנעס ! איך בין דיר מוחל דיינע ביזנעס — איך וויל אַ געשעפט, ניט קיין ביזנעס !... אַז די אַלע „ביזנעסען״, וואָס ער האָט מיר געמאַכט ביז אַהער, טויגען אויף כפּרות... ער נעמט און שטעלט מיך אַוועק אין דרוי־סען, איך זאָל פאַרקויפען פעטשיילעס !... אין דער היים פאַר־

קויפט מען ניט אין דרויסען קיין פעטשיילעס!... צי ער וויל, איך זאָל פעדלען מיט טיי, מיט ווייץ און מיט ציגייערען? אין דער היים פעדעלט מען ניט מיט טיי, מיט וויין און מיט ציגייערען! צי, אשטיינער, ער נעמט און דינגט מיר א שטוב, איך זאָל זי פון זיך איבערפארדינגען צו די שכנים. איך זאָל ווערען, הייסט דאָס, א לענדלאָרדיכע. איז נע מאלא באבע חלאָפּאָטע — איך קום נאָך דירה־געלט, ווארפט מען מיך אראָפּ פון אלע טרעפ! וואָס איז די מעשה? די מעשה איז, למאי איך רעד צו זיי אויף אונזער לשון! אודאי בין איך דערויף ארויסגעפאָהרען פונ׳ם טייערען ריסענלאנד, פארברענט זאָל עס ווערען, אהערצוצו, א וויסטע אלמנה מיט קינדער יתומים, איך זאָל מיך אָפּ׳שמד׳ען אויף אייער לשון! [מיסעס בוים קאן זיך ניט איינהאלטען פון א שמייכעל]. איהר לאכט? אייך איז גוט צו לאכען, אז איהר זיצט אָט־דאָ־אָ, אין אזא גוטס [שטעהט־אויף, באווייזט מיט די הענט], מיט אזעלכע שפיעגלען [קוקט אין שפיעגעל], מיט פאָרטעפיאנעס, מיט שפיעלקעסטלעד, מיט שאפעס... [געהט־צו צום קלאזעט, וואו מיסטער בוים געפינט זיך]. און די שאפעס זענען מסתמא ביי אייך פול מיט כל טוב, פול ווי איין אויג... [דעקט־אפ דעם פארהאנג פונ׳ם קלאזעט, און עס דערשיינט מיסטער בוים. אלע דריי בלייבען פארגליווערט].

לאנגזאם פאלט דער פאָרהאנג.

אינצווייען א
זעכס-און-זעכציג

א בורלעסק לכבוד חנוכה.

געשריבען פונ'ם מחבר אין זיינע יונגע יאָהרען
און באַארבייט פון איהם אין יאָהר 1916.

די פּאַרשוינען:

ר ב י א נ ק ע ל פ ע ט א ד. א איד א נגיד, שוין אין די יאהרען. דאס אנדערע מאל חתונה געהאט.

מ א ד א ם פ ע ט א ד. זיין ווייב. א „מאדאם". יונגער פון איהם מיט א יאהר פערציג.

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ץ. א יונגער דאקטאר־מעדיצין.

נ א פ ט א ל י ן. א יונגערמאן איין אפּטייקער. טראגט בלויע ברילען.

ג ל א ק. א ווינקעל־אדוואקאט. רעדט העבער האלב רוסיש.

די געשיכטע קומט־פאר חנוכה, אין א קליין שטעדטעל, נים ווייט פון יעהופּעץ, מיט א יאהר דרייסיג צוריק.

[א זאל. שען אויסגעפוצט, גוט באלייכטעט. די שפיגלען לייכטען. דורך איין אפענער טיר, פון דרויסען, קומט אריין י א נ ק ע ל פ ע ט א ך. בלייבט שטעהן פאר'חידוש'ט, קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען. רעדט צו זיך אליין].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ך [מיט'ן באנאזש אין די הענט]. אפען טיר און טויער... נישטא קיין משוגע'נער הונט... עס ברענען ליכט... אנגעצונדען אלע לאמפען — א גאנצע לימענאציע ביי מיר אין שטוב!... א יום־טוב!... [לאזט אראפ דעם באנאזש]. לכבוד חנוכה... אזא יום־טוב! א ווערטעלע אויסצורעדען — ח־נו־כה!... מהכתיתי, פאר וואס ניט? אידען בענטשען חנוכה־ליכטלעך — מעג מען זיך פרעהען... נאר וואו איז דאס מיין מאדאם? [קלאפט מיט'ן שטעקען אין טיש]. ריוועלע! רבקה! מאדאם!... [קנייטשט מיט די פלייצעס]. מע הערט נישט און מע זעהט נישט!... [ער לאזט זיך געהן ווייטער. דערזעהט א קארטעל, טראגט דאס צו צום לאמפ, טהוט־אן די ברילען און לייענט פאוואלי, קוים וואס ער לעגט צונויף די אותיות איינ־ציגווייז]. „רע־ווע־קא לי־מא־נאוו־נא"... ווער איז די רעוועקא לימאנאוונא? דאס איז ריוועלע! הייסט זי שוין גאר רעוועקא? לאז זיין רעוועקא... און לימאנאוונא איז, אפנים, לייבאוונא?... די משמעות, אז לייב איז א לימענע — איז פעטאך א רעטאך... לאמיר זעהען, וואס שטעהט ווייטער? [לייענט]. „פא־פא־פאסלוטשאיו ח־ח־חנוכה פא־פא־פאקארנישע פראסים פא־פא־פאזשאלאוואט נא טשאשקו טשאיו"... הייסט עס, אפנים, אזוי גרויס, ווי לכבוד חנוכה האט מען געלאזט בעטען אויף א גלעזעל טיי... וואס פאר א מחותן איז חנוכה מיט א גלעזעל טיי? חנוכה איז מען זיך נוהג, מע באקט לאטקעס. לכבוד חנוכה האט

אונז די תורה געהייסען עסען לאטקעס, און משה רבינו האָט צו־ליעב דעם הייליגען יום־טוב פּאָזאָוואָליט שפּיעלען אין קאָרטען... מאַכען אינצווייען אַ זעכּס־און־זעכציג, אָדער אין דריי הענט אַ פינף־הונדערט־איינס... ששש... [הערט זיך איין]. עמיצער רעדט. כ׳וואָלט געמעגט שווערען, אַז ס׳איז דעם דאָקטער׳ס קול... וואָס טהוט דאָ דער דאָקטער? ווידער נערוועז? צי גלאַט אַזוי אַ גאַסט לכבוד חנוכה?... כ׳וואָלט אַ בּעלן זיין הערען, וואָס רעדען זיי?... באַהאַלטען זיך ערגיץ אין אַ שאַפע, און פון דאָרטען, דורך אַ שפּאַ־רינקעלע, זעהען, וואָס סע טהוט זיך דאָ, בשעת איך בין ניטאָ אין דער היים... ששש... מע געהט! טאָמער וואָלט געווען אַ סברה, איך זאָל מיך דאָ צוזעצען ערגיץ אין אַ ווינקעלע? [ער קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. אָדער באַהאַלטען זיך אונטער דער קאַנאַפּע? [ער דערהערט אַ סקריפּ פון דער טיר, טהוט ער זיך אַ וואַרף אונטער׳ן טיש מיט׳ן באַגאַזש. — עס עפענט זיך די אינוועניגסטע טיר און עס קומען־אריין די מאַדאַם פּעטאַך מיט׳ן דאַקטאַר לאַקריץ. דער דאַקטאַר דריקט איהר די האַנט].

מאַדאַם פּעטאַך. וואָס קוועטשט איהר מיר אַזוי די האַנט? אַלס דאָקטאָר? צי גלאַט אַזוי, אוים גוטפריינטשאַפט?

דאָקטאָר לאַקריץ. גלאַט אַזוי, אוים גוטפריינט־שאַפט...

מאַדאַם פּעטאַך. פאַר וואָס זשע זענט איהר מיר אַזאַ גוטער פריינט? מצד רחמנות, צי מצד עפּים אַנדערש?...

דאָקטאָר לאַקריץ. ערשטענס, טאַקי מצד רחמנות, אַז איהר דאַרפט האָבּען אַזאַ פּעטאַך פאַר אַ מאַן... און, צווייטענס, איז מיין סימפּאַטיע צו אייך...

מאַדאַם פּעטאַד [פאַרשטעלט איהם דאַס מויל מיט דער האַנט]. נישט גערעדט! פאַרגעסט ניט, אַז איך בין איין אַנשטענ־דיגע פרוי...

דאַקטאַר לאַקריץ [אַ קוש די האַנט]. קעגען דער נאַטור, מאַדאַם, קאָן מען נישט געהן...

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד. נעהן זאָלט איהר שוין ווייסט איהר וואוהין!...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ. איך באַדאַרף טאַקי נעהן מאַכען אַ פּאָר וויזיטען. דער עולם, קיין עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך. דערווייל זייט מיר געזונט און שטאַרק. איך לויף אַוועק אויף אַ קורצע ווײלע. אין אַ האַלבע שעה קום איך צוריק, וועלען מיר מאַכען לכּבוד יום־טוב אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג.

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד. אָדער אינדרייען אַ פינף־הונדערט־איינס?...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ. ניין! בעסער אַ זעכס־און־זעכציג אינצווייען. אַדיע! [ער נעהט אַוועק. די מאַדאַם — איז דער אַנדערער טיר. פון אונטער'ן טיש קריכט אַרויס פּעטאַד].

י אַ נ ק ע ל פּ ע ט אַ ד [רויט ווי אַ צוויק]. אַט דאָס ווערט אָנגערופען אַ גלעזעל טיי? אין זעכס־און־זעכציג לכּבוד יום־טוב שפּיעלען זיי?... וואַרט־צו, דו יאָקטער איינער, עס וועט אַ רוח אין דיין טאַטענ'ס ערד אַריין! [עס הערט זיך אַ קלונג. פּעטאַד באַהאַלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אַריין פון דרויסען נ אַ פּ ט אַ ל י ן דער אַפּטייקער. פון דער אַנדערער טיר — די מאַדאַם פּעטאַד].

נ אַ פּ ט אַ ל י ן [לויפט אַקעגען דער מאַדאַם פּעטאַד, וויל זי אַרומ־האַפּען קושען]. באָן זשור, מאַדאַם! מיט אייער קאַרטעל האָט איהר מיך פשוט מחיה געווען!

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד [שטויסט איהם אָפּ פון זיך]. נאַר אַהן הענט!... וואָס האָט איהר זיך אַזוי אָנגעפּאַרפומירט מיט פּאַר־פומען? סע שמעקט פון אייך, ווי פון איין אַפּטייק.

נ אַ פּ ט אַ ל י ן. אַרום וואָס מע נעהט, מיט דעם שמעקט מ'ען... וואו איז אייער היהנערפרעסער?

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד. וואָסער היהנערפרעסער?

נ אַ פּ ט אַ ל י ן. אייער אַלטער.

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד [קאָקעטירט]. מיין אַלטער? ער איז גאָרניט אַזוי אַלט...

נ א פ ט א ל י ן. פאר אזא בוטאנטשיק, פאר אזא באמבאנ־טשיק, ווי איהר, איז ער שוין צו־אלט... [וויל זי ארומנעמען].

מ א ד א ם פ ע ט א ד [שטויסט איהם אפּ]. איך האב אייך איין מאל געזאגט: אהן הענט!...

נ א פ ט א ל י ן. איהר פארגעסט, אז איהר זענט מיר א קרובה...

מ א ד א ם פ ע ט א ד. טאקי א קרובה, נאר פון דער וויטען...

נ א פ ט א ל י ן [באלעדיגט]. איהר זענט צו מיר ערגער, ווי צו א פרעמדען...

מ א ד א ם פ ע ט א ד [קוקט איהם אין די אויגען]. ווי צו א פרעמדען? וועמען מיינט איהר דאס?

נ א פ ט א ל י ן. די וואנט מיין איך...

מ א ד א ם פ ע ט א ד. איך ווייס, וועמען איהר מיינט... איהר מיינט דעם דאקטאר לאקריץ... איהר זענט איהם מקנא... א מצוה אויף אייך — נער, גער, גער!... [ווייזט איהם מיט'ן פינגער].

נ א פ ט א ל י ן [אנגע'ברוגז'ט]. באן סואר, מאדאם! [געזעגענט זיך מיט איהר].

מ א ד א ם פ ע ט א ד [טהוט איהם א ציה ביי דער נאז]. זייט נאר נישט אזוי גדול'דיג ביי זיך, פאני! איך האב פיינט, אז מע בלאזט זיך... קומט, וועלען מיר דערווייל טרינקען צו גלעזלעך טיי, נאכדעם וועלען מיר לכבוד יום־טוב...

נ א פ ט א ל י ן. מאכען אינצווייען א זעכס־און־זעכציג?...

מ א ד א ם פ ע ט א ד. וואס איז אייך געפעלען אינצווייען א זעכס־און־זעכציג? פאר וואס נים אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?

נ א פ ט א ל י ן. ניין! בעסער אינצווייען א זעכס־און־זעכציג... פאלגט מיך, מאדאם... [זיי געהען אוועק. — פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס יאנקעל פעטאד].

י אַ נ ק ע ל פּ ע ט א ד [רויט ווי פייער]. גוטע פריינט, קרובים גאָר?... און אַלע ווילען לכּבוד יום־טוב בעסער אַ זעכּס־און־זעכּציג אינצווייען, ווי איידער אינדרייען אַ פינף־הונדערט־איינס! וואָס זאָל דאָס באַדייטען? כ'וועל אייך געבען אַ זעכּס־און־זעכּציג — זעכּס און זעכּציג מכּות אויף דער נאָז וועט זיך אייך זעצען! [עס הערט זיך אַ קלונג. פּעטאַד באַהאַלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אַריין דער אַדוואָקאַט ג ל אַ ק, אַ ייִז אויסגעפּוצטער. פון דער אַנדערער טיר — מאַדאַם פּעטאַד].

ג ל אַ ק [שאַרט מיט די פיס]. מאַיאַ פּאַטשטעניע, מאַדאַם! ווי אַזוי טשואוסטוועט איהר זיך אין געזונט?... אייערע נער־ווען האָבען זיך אוספּאָקאָיעט, פּאָ קראַיני מיערע, זינט אייער סטאַריקאַשקע איז אַוועקגעפאָהרען אויף טאָרגעם?... גאָט זאָל העלפען, די טאָרגעם זאָלען זיך פּראָדאָלזשאַיען חאָטשבי אַ וואָך צוויי אָדער דריי!...

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד [קאָקעטיש]. וואָס זשע וועט אייך אַרויסקומען דערפון?...

ג ל אָ ק. גאָרניט. וואָס דאַרף מען איהם דאָ, דעם סטאַרי־קאַשקע?... קסטאַטי, וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגען? יאָ! וואָס הערט זיך מיט דער דוכאָוונע זאַועשטשאַניע?... ווען וועט ער אייך אָבעזופּעטשען?...

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד [אומעטיג]. אַך! ער וויל נישט הערען, נישט זעהען...

ג ל אַ ק [מיט מיטלייד]. ניעאָוזשעלי? אַ פּאַלנע אָטקאַז? וואָס איז די פּריטשינע?

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ד. די פריטשינע איז, וואָס ער האָט מורא שרייבען אַ צוואה... נאָך אַ צוואה, זאָגט ער, שטאַרבט מען...

ג ל אָ ק. איהר אודיווליאַיעט מיך, מאַדאַם! איהר זענט, דאַכט זיך, אַ ראַזסודיטעלנע זשענשטשינע — און לאָזט זיך איינ־רעדען אַזעלכע גלופּאָסטען! איהר ווייסט, אַז אייער סטאַרי־קאַשקע טהוט אַ שטאַרב, נעמט־צו די טאָכטער מיט'ן איידעם איינ־

גאנצען, דאָ ניטאָטשקי, און אייך שטעלט מען ארו׳ם, איזוויניטיע, אַ פייג !...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. אַ פערטעל קומט דאָך מיר פּאַ־זאקאָנו...

ג ל אָ ק. פּאַ־זאקאָנו קומט אייך אַ פערטעל — ווייסט איהר ווען ? אז ער האָט אַ קאָנדראַשקע, דאָס הייסט, אז גאָט העלפט, ער שטאַרבט אַוועק ווניעזאַפּנאָ, אומגעריכט... נאָר טאָמער, ניע דאַי באָך, האָט ער פון פריהער נאָך אַ דוכאָוונע זאַוועשטשאַניע, אַ צוואה הייסט עס, טאָגדאַ איז דיעלאָ דריאַן !...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. דערצו איז דאָ איין עצה...

ג ל אָ ק. נאַפּרימער ? בעטען דעם אַפּטייקער נאַפּטאַלין, ער זאָל איהם איינגעבען אַ פּאָרציע מישיאַק מיט ביטער־וואַסער ?

מ א ד א ם פ ע ט א ך [קוקט איהם אן]. איהר זענט משוגע, צי חסר־דעה ? [טרעט אפּ].

ג ל אָ ק. דושענקאַ ! איך האָב געשוטיעט, געמאַכט אַ נאַסמיעשקע...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. פּאַר אַזעלכע נאַסמיעשקעס נעמט מען ביי מיר דעם ווע... דאָס ווייסט איהר ?

ג ל אָ ק [ציהט איהר אויס אַ האַנט]. איזוויניטיע, לאָמיר זיך פּאָמירען ! [וויל איהר שענקען אַ קוש].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [שטויסט איהם אפּ]. פע, שעמען מעגט איהר זיך. איהר האָט דאָך אַ ווייב !...

ג ל אָ ק [לאַכט]. אַ כפרה צעהן ווייבער פאַר אייער איין וווגליאַד !

מ א ד א ם פ ע ט א ך. ששש... דאָרטען זיצט דער אַפּטייקער ! קומט, ווע‌לען מיר טרינקען צו גלעזלעך טיי. מיר האָבען דאָך היינט עפּיס חנוכה אויף דער וועלט...

ג ל אָ ק. ווע‌לען מיר אפשר, פּאָ עטאָמו סלוטשאַיו, מאַכען אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג ?

מ א ד א ם פ ע ט א ד. בראש ווילען זיי אלע אינצווייען א זעכס־און־זעכציג!... פאר וואס ניט אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?

ג ל א ק [געהט איהר נאך]. ווינטילי, — עס איז טיסיאטשו ראז בעסער אינצווייען א זעכס־און־זעכציג! [זיי געהען אפ. — פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס פעטאך].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ד [ווישט זיך דעם שוויים מיט דער פאלע]. פו! אויסגעשטאנען א שוויצבאד!... גוטע פריינט!... געבען עצות!... ווילען מיינער פטור ווערען!... מיך ירשה'נען!... מכות מיט בכורות!... מארגענדיגען טאג שרייב איך א צוואה און זאג־אפ אינגאנצען דער טאכטער!... אצינד פארשטעה איך שוין, וואס דא טהוט זיך!... מע האט מיר אבער געזאגט: „צו וואס טויג אייך א מאדאם? און נאך אזא יונגע מאדאם?"... [ער טהוט זיך א פאטש אין שטערן]. אלטער נאר! פעטאך איינער! א „מאדאם" האט זיך דיר פארוואלט אויף דער עלטער?... אנגעטריבען א פולע שטוב מיט גוטע פריינט! דאקטוירים! אפטייקערס! אדוואקאטען! און יעדער פון זיי וויל לכבוד יום־טוב דוקא אינצווייען א זעכס־און־זעכציג! זעכס און זעכציג מאל א רוח אין אייער טאטענ'ס פערעטאטען!... ששש... מע געהט...

[ער באהאלט זיך צוריק אונטער'ן טיש. עס קומען אן אלע: די מאדאם פעטאך, דער אפטייקער נאפטאליז, גלאק דער אדוואקאט און אויך דאקטאר לאקריץ, וועלכער קומט אריין פון דרויסען. אלע פיער זעצען זיך ארום טיש, ציהען אויס די פיס].

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ץ [רייבט די הענט. צו אלעמען]. דער עולם, אהן עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך... [צו דער מאדאם]. וואס איז דא ביי אייך אונטער'ן טיש, א פוס־בענקעלע? ס'איז עפיס וויך...

נ א פ ט א ל י ן. איך פיהל אויך עפיס א ווייכע זאך...

ג ל א ק. איך פאלאגאיע, אז עס דארף זיין א קאוויאר... אדנאקא, גאספאדא, די צייט שטעהט ניט!...

מ א ד א ם פ ע ט א ד [טאַשט קאַרטען]. אַלזאָ! שפּיעלען מיר, הייסט דאַס, אַלע פּיער לכּבוד דעם הייליגען יום־טוב חנוכּה א פינף־הונדערס־איינס? ווערט עס אַנגערופען „מיט א באַלוואַן"...

ד אָ ק ט אָ ר ל א ק ר י ץ. מיר האָבען דאָך געשמועסט — אינצווייען א זעכס־און־זעכציג!...

נ א פ ט א ל י ן. ווי געשיקט זיך עס אינצווייען, אז מיר זענען דריי?...

ג ל אָ ק. נאָספּאָדאַ! פּאַסלושאַיטיע — איכ'ל אייך געבען א סאָוויעט, וועט איהר אַלע זיין אודאָווליעטוואָרעט. לאָז איט־ליכער פון אונז פּאָ אָטשערעדי שפּיעלען מיט דער חאָזיאַיושקע אינ־צווייען א זעכס־און־זעכציג... איך וועל זיין דער ערשטער...

ד אָ ק ט אָ ר ל א ק ר י ץ. וואָס עפּיס איהר? און וואו בין א י ך?

נ א פ ט א ל י ן. און וואו בין א י ך? [פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס יאנקעל פּעטאַד, א צעקנייטשטער, א צעטראָטענער, איין אויס־געשמירטער].

י א נ ק ע ל פּ ע ט א ד. און וואו בין א י ך???...

מ א ד א ם פּע ט א ד. אַד! ס'איז מיר ניט גוט! [פאַלט חלשות. אַלע בלייבען דערשטוינט].

י א נ ק ע ל פּ ע ט א ד [צום דאָקטאָר לאַקריץ]. נו? וואָס שווייגט איהר? די מאַדאַם חלש'ט... איהר זענט דאָך א דאָקטער!... א פּראָפעסער!...

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ץ [ווייזט אויפ'ן אַפּטייקער]. נאַפטאַלין דער אַפּטייקער וועט א לויף טהון צו זיך אין דער אַפּטייק ברענגען א מיקסטורעל... איך דאַרף געהן צו מיינע פּאַציענטען... דער עולם, פאַרשטעהט איהר מיך, קרענקט... [רוקט זיך צו דער טיר].

נ א פ ט א ל י ן. אָהן א רעצעפּט קאָן איך ניט ארויסגעבען קיין מיקסטורען... [רוקט זיך צו דער טיר].

ג ל אָ ק. אָדנאַקאָ, א שענער דאָקטאָר! א שענער אַפּטיי־קער! איהר זענט ביידע גוטע טרוסען!... ופראָטשעם, איזווי־

ניטיע — איך האָב קיין צייט ניט... איך דארף ספּיעשען אהיים...

[רוקט זיך צו דער טיר].

יאנקעל פּעטאך. אזוי? איהר ספּיעשעט אהיים? איהר האָט קיין צייט ניט? און אינצווייען אַ זעקס־און־זעכציג האָט איהר אַלע צייט? זעקס און זעכציג מכּות אייך אין די ביינער. ממזרים! זעקס און זעכציג מאָל זאָל אַ רוח אין אייער טאטענ'ס טאטען פּערטאטען!!!

פּאָרהאנג.